

GORIŠKA KNJIŽNICA
Študijski oddelek
Nova Gorica

40207

11-14, 18, 24

40207 / 11-14, 18, 24

N 54.025 / 1972

„SLOVANSKA KNJIŽNICA“.

Snopič 14. V Gorici, 7. aprila 1894. Cena 12 kr.

Odiseja

Povest slovenski mladini.

Prosto po Homeru spisal

Andrej Kragelj.

13160

1657

№ 1950/3462

U V O D.

Ta povest, prosto prevedena po Homerovi Odiseji, namenjena je v prvi vrsti slovenski mladini, ki doslej še nima jednakega berila v milem svojem materinem jeziku.

Dijakom ne bi bilo treba posebnih opomb, ker vedo uže iz šole toliko iz zgodovine in iz ba-jeslovja, da to knjižico povsodi brez težave lahko razumejo. A da bode razumna i drugim čitateljem, ki se niso šolali, zdi se mi potrebno, podati kratek uvod, ki razjasni največje težkoče.

Naseljevanje grških narodov na obrežji male Azije ni se vršilo brez dolgotrajnih bojev z deželani. Vzlasti zmagovita vselitev Eolcev in Ahajcev v kraje okolo mesta Troje ali Ilija dala je povod pravljici o trojanski vojni okolo 1000 let pred Kr. r. Uzrok in prigradbe te desetletne vojne pripoveduje nam Homerov epos, Ilijada, tako-le: Prijam, kralj trojanski, bil je od bogov blagoslovljen vladar. Imel je petdeset cvetočih sinov v hiši; najhrabrejši je bil Hektor, a najlepši Parid. Lepi Parid je ugrabil na nekem potovanji po Grškem kralju Menelaju v Šparti lepo njegovo soprogo Heleno in odvedel jo sè soboj v Trojo. Menelaj je sklenil, maščevati to sramoto. Vsi grški vladarji

obljubili so mu svojo pomoč. Tako se je zbrala pri Avlidi v Beotiji velikanska vojska, broječa okolo 20.000 ladij in več nego 100.000 mož. Prišedši pred Trojo, zahtevali so zadoščenje za ugrabljeno Heleno, a zastonj. Trojanci so se zaprli v mesto, ki je bilo obdano z močnim zidovjem, ter so na zidu hrabro odbijali vse sovražne naskoke. Ko so Grki uvideli, da se močne Troje ne bodo mogli z lepa polastiti, potegnili so ladije na suho, a kraj njih naredili velik tabor, kojega so zavarovali z okopom. Tu so bivali deset let. Kedar jim je nedostajalo (pomanjkovalo) hrane, hodili so po okolici ropat. Mej tem so večkrat napadali mesto; včasih so pa prišli Trojanci iz mesta ter začeli se z Grki bojevati.

Take boje so navadno odločevali posamezni junaki v dvobojih. Voditelji so se borili na vojnih vozeh, prosti vojaki pa peš. Bojevali so se z mečem ali kopijem, streljali z lokom, a s pračo so lučali kamenje. Na glavi so imeli šlem (čelado), okrog prsij oklop, v levej roci pa z volovsko kožo prevlečen ščit, s katerim so se varovali proti sovražnim pušicam.

Načelnik grški vojski je bil Menelajev brat Agamemnon, kralj mikenski, hraber v boji in moder v svetu. Najbolj se je odlikoval mej vsemi Grki Ahilej, sin Peleja in boginje Tetide. Bil je najlepši, najmočnejši in najsrečnejši junak v celem vojski. Za njim je bil [najsrečnejši in najmočnejši

junak *A j a n t*, sin *Telamona*. Njegov ščit je bil sè sedmerimi volovskimi kožami preoblečen in tako težak, da ga nikdo ni mogel vzdigniti. Zaradi visoke njegove rasti imenovali so ga tudi „velikega“. Večkrat je sè svojim junaštvom odločil zmago grške vojske; nazadnje pa se je sam usmrtil zaradi neke pravde, ki jo je imel z *Odisejem*.

O d i s e j, dasi je bil srčen v boji, je Grkom vendar največ koristil sè svojo zgovornostjo in zvijačo. Bil je kralj skalnate *Itake* v jonskem morji. Po *Ahilejevi* smrti prisodili so Grki njemu, kot najhrabrejšemu, *Ahilejevo* bojno opravo. To je *Ajanta* tako užalilo, da je od besnosti znorel. V divji norosti zgrabil je meč, zaletel se v čedo ovac in jih vse poklal, misleč, da so sovražniki. Ko se je zopet zavedel, sramoval se je neumnega svojega dejanja, in se vsled tega sam usmrtil.

Kot najprevidnejši in najmodrejši mož v vsej grški vojski je slovel čez šestdeset let stari *N e s t o r*, mesenski kralj. Bil je skušen starček, ki je sè svojimi modrimi svèti mnogo koristil, dasi ni mogel več z mečem in sè sulico v roci hoditi v boj. Znal je tako sladko in tako prepričevalno govoriti, da so Grki rekali: „Iz njegovih ust teče beseda slajša od medu“. *Nestor* je bil jedini, ki je brez vseh nezgod srečno prišel v svojo domovino, kder je devetdeset let star v *Pilu* umrl.

Najsrečnejšim junakom prištevali so tudi *Di-*

j o m e d a, ki je v neki bitki ranil celo bojnega boga Areja, ko je hotel pomagati Trojancem.

Drugi slavni junaki so bili I d o m e n e j s Krete in njegova tovariša M e r i j o n in F i l o k t e t.

Tudi „belolasi“ M e n e l a j, čigar lepa žena Helena je bila uzrok dolgi vojni, je bil pogumen in skušen voditelj. S Paridom, ki mu je odvedel lepo soprogo, skušal se je v dvoboju, in skoraj bi ga bil ubil. A ko je u e z mečem mahnil po njem, odvedla je boginja Afrodita svojega ljubljenca v Trojo k lepi Heleni. Po končani vojni se je Menelaju vendar posrečilo, da se je sè svojo Heleno povrnil domov v Lakedajmon ali Šparto, kder je po smrti svojega tasta Tindareja kraljeval.

Preteklo je uže deset let, od kar so se Grki bojevali pred Trojo, pa je še niso vzeli. Mnogo najboljših junakov je padlo, mej njimi Ahilej in njegov prijatelj Patrokel, a še ni bilo konca krvave vojne. Slednjič si izmislil lokavi Odisej zvijačo, po kateri bi prišli v močno utrjeno mesto. Po njegovem nasvetu je stesal Epej velikanskega votlega konja, v kojega je zlezlo trideset pogumnih junakov, mej njimi Odisej, Ajant, Menelaj, Dijomed, Filoktet in Ahilejev sin Neoptolem. Ostali Grki so tabor zažgali ter se odpeljali na svojih ladijah na bližnji otok Tened. Trojanci so mislili, da so Grki odjadrili domov in tega lesenega konja posvetili boginji Ateni. Privlekó ga z neizmernim trudom v mesto in praznujejo z velikimi svečanostmi in go-

stijami odhod Grkov ter ležejo čez deset let prvi-krat brez skrbi k počitku. Ko so trdno zaspali, zlezejo junaki iz konja, pomoré straže in zažgó mesto. Prepozno se vzbude nesrečni Trojanci. Ogenj jim je uže švigal nad glavami; z ulic pa je zvenelo zlobno upitje grške vojske, ki je ravnokar skozi podrta vrata prihrumela v mesto. Po ulicah in trgih začelo se je strašno klanje, mesarsko klanje. Vse je moralo poginiti, bodi mlad ali star, možki ali ženska. Tako so Grki razdejali starodavno Trojo.

Po končani vojni razšli so se grški junaki domov, in morali so še marsikatero nezgode prebiti na morji, predno so se vrnili v svojo domovino. Najdalje se je klatil po svetu naš junak Odisej, čigar blodnje nam popisuje drugi Homerov epos, Odiseja. Evo vam kratko vsebino tega prekrasnega grškega umotvora!

Izpred Troje je prišel Odisej najprej h Kikonoin, kojim je razdejal mesto in odnesel mnogo plena, a zgubil je tudi mnogo svojih ljudij. Od tod ga je vihar zanesel daleč proti jugu v zemljo Lotofagov, mirnim in gostoljubnim ljudem, živečim se od sladkega sadu „lotos“. Kmalu potem prijadrajo na otok Sicilijo, kder so takrat živeli jednooki Kiklopi; najmočnejši mej njimi je bil silni Polifem, Pozejdonov sin. Od tod pride na otok Ajola, ki je bil bog vetrovom. Dalje pride k Laistrigonom, ki so ljudi žrli. Od njih prijadra na otok Ajajo, kder

je bivala čarovnica Kirka, ki mu je tovariše spremenila v svinje. Od nje se poda v Had ali spodnji svet, da povpraša vedeža Teirezija, kako mu je potovati, da se srečno vrne domov. Od tam se pelje mimo zapeljivih Siren, ki so se svojim čarobnim petjem vabile k sebi mornarje in je pojedale. Potem je moral iti preko Haribke, pogubljive morske krnice, in mimo Scile, strašne morske pošasti, ki je ljudi požirala. Od tam je prišel na prijazen otok Trinakijo, kder se je pasla Helijeva (solnčnega boga) goveda. Izgubivši vse tovariše svoje priplaval je Odisej na samotni otok Ogigijo, kder je bivala nimfa (slovanska vila) Kalipsa, ki ga je zadržavala pri sebi sedem let, dokler ga ni morala odpustiti po ukazu bogov. Po mnogih nezgodah pride na otok Sherijo, k pobožnim Fejakom, ki so ga peljali domov na Itako, kamor je došel v dvajsetem letu, od kar jo je zapustil. Mej tem, ko je Odisej, proganjan po Pozejdonu, blodil po svetu, morala je preživeti njegova žena Penelopa z malim sinkom Telemahom mnogo britkih ur. Snubili so jo najplemenitejši mladeniči, misleč, da je Odisej uže zdavna poginil. A Penelopa se je ustavljala strašnej jej možnostvi, dokler se je mogla. Ko se je hotela uže odločiti, poročiti se z najplemenitejšim in najboljšim junakom, prišel je domov Odisej in pobil vse nesramne snubače, ki so mu mnogo let pojedali imetje.

Toliko zadostuj ob vsebini Odiseje!

Homer je kralj vseh pesnikov, njegova Odiseja je knjiga vseh časov, vseh narodov, vseh veroizpovedanj. Poslušajmo, kaj pravi o njej slavni ruski pisatelj Gogolj: „Odiseja je brez dvojbeno najdovršenejše delo vseh vekov. Pri vsakem koraku vidiš, kako je pesnik hotel odeti v čarobno krasoto poezije ono, kar je želel utrditi v ljudeh na vse veke, — kako se je trudil ukrepiti v narodnih običajih ono, kar je v njih pohvalnega, spominati človeka na najbolje in najsveteje, kar je v njem, a kar je voljan vsak hip pozabiti; kako je hotel v vsakem svojem posamezniku zapustiti primer vsakemu na oddeljenem mu poprišči, a vsem ljudem v obče zapustiti v neutrudnem svojem Odiseji primer na obče ljudsko poprišče..... Vse, vsaka najmanjša črtica v Odiseji govori o želji pesnika vseh narodov, kako bi delal zakone za oni čas, ko ni bilo ni zakonodajalcev ni uradnikov, ko niso še državne in pisane ustanove odločevale ljudskih razmer, ko ljudje še mnogih stvari niso ni videli ni poznali, ko je samo božanski starec vse videl in slišal, — slepi starec brez očesnega vida, ki ga imajo vsi ljudje, a zato je gledal z onim notranjim očesom, ki ga nimajo ljudje. — Odiseja obudi radovednost vseh, ki so se učili, a ničesar naučili se, širila bode v vseh živo poznavanje starega veka. V nobenej zgodovini ne najdeš tega, kar bodeš bral v njej, diši ti skoz in skoz po zdavnem času, davni človek stoji ti živ pred očmi, kakor da si ga

včeraj videl in govoril ž njim..... V Odiseji bode slišal naš devetnajsti vek velik ukor, in ukor ne preneha, čim bolj se uglobi v Odisejo in jo bode bral. Na vse, ki trpe in boleajo na svojej evropski dovršenosti, bode uplivala Odiseja*. Gogolj pravi, da so Homerovi ljudje boljši, nege — li so ljudje devetnajstega veka, dasi so imeli oni mnogo manj in slabejših potij, po katerih se dohaja do prave omike srca in uma; mi ne le da imamo urejenih zakonov in lepih knjig, veljavnih učiteljev kreposti, pesnikov in umetnikov, nego imamo tudi vzvišeno krščansko vero, katere ni bilo za Homerovega časa, vendar so denašnji ljudje slabejši, nego so Homerovi Grki. Take misli navdajajo umnega Homerovega čitatelja, ki bere mej vrsticami ukor našemu stoletju in naši prosveti, in britko občuti, da so dan danes redke Penelope, Nauzikaje i Telemahi!

Oglejmo si še nekoliko grško verstvo!

Grki so verovali v več bogov in ločili je po njihovi moči v večje in manjše bogove; razlikovali so nebeške bogove od pozemeljskih bogov in od tistih, ki vladajo v globočinah morja in pod zemljo.

(*Nebeški bogovi*) so najmogočnejši in najbolj česčeni, prebivajo na najvišjem vrhu gore Olimpa in njih glavar je Zen (Zeus).

Zen je najvišji bog in oče bogov in ljudij, najvišji vladar neba in sveta, latinski Jupiter.

H e r a (lat. Juno) bila je kraljica neba, so-
proga ter sestra Zenova.

H e f a j s t (Vulcanus), sin Zena in Here, bog
ognja in kovaških umetnih izdelkov.

A t e n a (Minerva), Zenova hčerka, boginja
razsodnega premišljevanja (tudi v vojni) in vseh
umetniških iznajdb. Kot bojna boginja imenuje se
Palada Atena.

A p o l o n, bog solčne in duševne svetlobe,
učitelj zdravnikov, načelnik umetnosti in znanosti
ter voditelj modricam.

A r t e m i d a (Dijana), Apolonova sestra, bo-
ginja meseca in predstojnica lova.

A r e j (Mart), bog prepira in vojne.

A f r o d i t a (Venera), boginja lepote in lju-
bezni.

H e r m e j (Merkur), bogov sel, bog kupčije,
dobička, zvijače, sleparije, tatvine ter pisanja in
računstva.

H e s t i j a (Vesta), boginja domačega ognja
in varuhinja vseh človeških stanovanj.

H e l i j (Sol), bog vzhajajočega in zahajajo-
čega solnca.

(*Pomorski in povodni bogovi.*) **P o z e j d o n**
(Neptun) je bog morja, v čegar globočinah prebiva,
ter bog voda. Njegova žena je **A m f i t r i t a**, bo-
ginja šumečih valov. Drugi pomorski bogovi so:
N e r e j, prijazni pomorski starček, ki je prebival
sè svojimi hčerkami, Nerejidami, v globočinah

morja; Protej, pomorski starček in prorok, ki se vedno spreminja; mnogobrojni Tritoni, ki na školjke piskajo; Sirene, pomorske muze, bile so lepega deviškega obraza, a po telesu so bile s perjem obraščene, in imele so kokošje noge.

(*Pozemeljski in podzemeljski begovi*). Dionizij (Bah), bog vina. Pan, bog pastirjev. Nimfe (slovanske vile) so lepe deklice in žene, katerih je bilo vse polno po prirodi. Demetra (Cerera), boginja rodovite zemlje, vzlasti pa kmetijstva. Njena hčerka je Perzefona (Proserpina), soproga podzemeljskega kralja Hada (Plutona).

H koncu še dve opazki!

Ta povest ni dosloven prevod Homerove Odiseje, kar uvidi takoj vsakdo, ki je kedaj čital Homera, bodi v izvirniku, bodi v prevodu. Na mnogih mestih sem moral pesnika zdatno krajšati, posebno pri popisovanjih in ponavljanjih, da ne bi se povest preveč raztegnila in čitatelj dolgočasil. Le najlepša mesta skušal sem podati v doslovnem prevodu. Pridno sem primerjal jednake nemške spise za mladino, kakor: Schwab, die schönsten Sagen des klassischen Alterthums, Becker, Erzählungen aus der alten Welt, Dr. Abicht, Lesebuch aus Sage und Geschichte. Da sem povpraševal tudi znane izdaje Homerove Odiseje in tolmače Ameisa, Faesija, Crusiusa, je samo ob sebi umevno. Dobro sta mi služila tu pa tam tudi naj-

boljši nemški prevod Jordanov in hrvatski Maretičev.

Tako izročam to povest slovenski mladini sè srčno željo, da bi pridno prebiralà zraven slovenskih naših izbornikov, zraven Stritarja in Gregorčiča, zraven Levstika in Jurčiča, zraven Aškercà in Krilana, zraven Erjavca in Stareta in drugih, tudi večno lepe grške in latinske klasike, in da bi zajemala iz njih učenost in blažila si srce.

V Gorici, dne 1. aprila 1894.

Andrej Kragelj,
c. kr. gimn. profesor.

Tiskovne pomote.

Na platnici prvega (11.) snopiča čitaj pri drugi opombi: Oče mu je bil Laert, soproga Penelopa (ne mati!) Pri deveti opombi čitaj: H e r a, najvišja boginja, Zenova soproga, lat. Juno; A t e n a boginja razsodnega premišljevanja (tudi v vojni) in vseh umetniških iznajdb. Kot bojna boginja imenuje se Palada Atena, lat. Minerva.

Na str.	1 vrsta	1 čitaj	bojevali	namesto	bojeveli		
" "	5	"	7	"	kralju	"	kraljem
" "	14	"	10	"	pregovorila	"	pregovorla
" "	15	"	26	"	nezgodah	"	mezgodah
" "	16	"	1	"	prorokuj	"	prorokaj
" "	16	"	2	"	to	"	te
" "	21	"	7	"	A ko	"	Ako
" "	39	"	4	"	Hada	"	hlada
" "	47	"	25	"	li	"	i
" "	52	"	26	"	prostorni	"	postorni
" "	60	"	8	"	se	"	vse
" "	63	"	21	"	ljudje	"	ljudi
" "	64	povsodi	"	"	Fejaki	"	fejaki
" "	71	"	25	"	Jambori	"	Iambori
" "	89	"	10	"	s	"	v
" "	102	"	10	"	Pelida Ahileja	"	Pelida, Ahileja
" "	104	"	11	"	spolzne	"	polzne
" "	122	"	23	"	sedel nas	"	edel nas.

Bogov zborovanje. Telemah in snubači.

Vsi drugi junaki, ki so se bojevali pred Trojo¹⁾, ter ubežali pogubni vojski in nemirnemu morju, so bili uže davno doma. Le ubogega Odiseja²⁾, ki je hrepenel po svojem domu in po svojih dragih, zadržavala je na samotnem otoku boginja Kalipsa. Uže so se ga usmilili vsi bogovi, razven Pozejdona³⁾, ki ga je sovražil in proganjal, dokler ni prišel v svojo domovino. Ko je odšel Pozejdon k dalnjim Etiopom⁴⁾ k bogatemu obedu, in so bili zbrani vsi bogovi v Zenovi⁵⁾ dvorani, tedaj je spregovoril otec Zen: „Kako nas pač ljudje dolže! Pravijo, da vse zlo jim prihaja od nas. In vendar si sami napravljajo bol po svoji nespañmeti. Tako je Aigist⁶⁾ proti določeni usodi ubil Atrida⁷⁾, vrnivšega se domov, ter poročil se z njegovo soprogo, dasi je vedel, da se bode nad njim maščeval Atridov sin Orest, kedar doraste. Kajti Hermej⁸⁾ mu je po našem ukazu to sporočil, a ni ga pregovoril. A sedaj je Aigist sè svojo glavo plačal to nepokornost“. Odgovorila

mu je bistrooka⁹⁾) Atena: „Prav se mu je zgodilo. Tako pogini vsak, kdor stori kaj takega. A nekaj drugega mi je na srci. Skrbi me modri Odisej, nesrečni, ki uže dolgo daleč od svojcev toguje na samotnem otoku sredi morja. Zadržuje ga Atlantcva¹⁰⁾ hčerka Kalipsa očarujoč ga sè sladkimi besedami, da bi pozabil Itake. A Odisej hrepeni vedno po svoji domovini in želi videti le enkrat še dim vzdigujoč se iz drage domovine, potem rad umrje. Še sedaj se ti ne gane srce, olimpski¹¹⁾ otec? Ali ti ni daroval Odisej pri ladijah pred Trojo bogatih darov? Zakaj ga tako črtiš, Zen?“ Zen jej je odgovoril: „Dete moje, kaj pač govoriš? Kako bi pozabil božanskega Odiseja, ki po modrosti prekaša vse druge umroče ter v obilnej meri daruje bogovom svete darove? A Pozejdon ga sovraži in proganja, ker mu je oslepil sina, božanskega Polifema, najmočnejšega izmej vseh Kiklopov¹²⁾). Toda posvetujmo se vsi zbrani nebeščanje, kako pridi domov Odisej. Pozejdonu se jeza poleže; vsaj tudi ne more ničesar opraviti sam proti vsem drugim bogovom.“ Atena mu je odgovorila: „Če je tedaj ljubo srečnim bogovom, da se povrne domov Odisej, tedaj pošljimo božanskega sla Hermeja na otok Ogigijo, da sporoči nemudoma lepolasi boginji bogov trdni sklep. A jaz se podam na Itako, da vspodbudim njegovega sina, naj skliče v zborovanje vse Ahajce¹³⁾ ter prepove svojo hišo vsen snubačem, ki mu sedaj ven in ven zakaljajo črede

ovac in goved. Pošljem ga tudi v Šparto¹⁴) in v Pil¹⁵), naj pozveduje po svojem očetu, če je kdo kaj slišal o njem“.

To rekši spustila se je boginja z visokega Olimpa. Kmalu stala je pred Odisejevim dvorcem, na vratih dvorišča, v roci držeč kopje, podobna Mentu, kraljem sosednih Tafijev. Na dvorišču je našla prevzetne snubače. Sedeli so na govejih kožah ter zabavali se z neko igro, kamenčke premikajoč na deski. Klicarji in brzi sluge tekali so sim ter tja. Jedni so jim mešali vino v vrčih, drugi so prali mize z luknjatimi gobami ter je pripravljali gostom, a tretji so rezali meso. Telemah je sedel mej snubači s potrjim srcem ter mislil na očeta svojega, želeč, da bi se uže vrnil ter zapodil snubače in sam opravljal imetje. Ugledavši gosta tekel mu je naproti, nevoljen v srci, da je stal gost uže dolgo pri vratih, prijel ga za desno roko, odvezel mu kopje ter ga prijazno nagovoril: „Bodi mi pozdravljen, gost! Ustopi, da te pogostimo, a potem nam poveš, česa želiš“. Rekši podal se je v hišo, a za njim je šla Atena. Stopivši v visoko dvorano postavil je kopje ob visok steber, kder je stalo mnogo kopij božanskega Odiseja, posadil gosta na mehak naslonjač, del pred-njo mizo, strani od snubačev, da ne bi ga motil pri obedu njih krik in da bi ga mogel povpraševati ob očetu svojem. Služkinja je prinesla vode v zlatem vrči, da bi si gost umil roki, a čestita oskrbnica v obilji mesa in

kruha, sluga jima je predlagal vsakojakih pečenk, a klicar jima pridno nalival vina. Sedaj so ustopili tudi predrzni snubači ter sedli k mizam, polnim jela in pila. Pogostivši se, pozeleli so petja in plesa, ki sta posladek obilega obeda. Tedaj je klicar dal pevcu Femiju v roko prekrasno harfo, in ta je začel brenkajoč prelepo peti. A Telemah je nagnil glavo proti gostu, da ne bi ga nikdo slišal, ter je spregovoril: „Ljubi gost, vsaj mi ne bodeš zameril, kar ti porečem? Ti se lahko zabavajo z igro in petjem, ker brezplačno žro imetje mojega očeta, čegar bele kosti gnijo morda na kakem morskem obrežji, ali je pode sim ter tja morski valovi. Ako bi ga zagledali, vrnivšega se domov, tedaj bi vsi rajši imeli hitre noge, nego obilo zlata in krasnih oblek. Toda ne vrne se več, da bi te predrzne mladeniče kaznoval. A povej mi po pravici, kdo si in od kod, kde ti je rojstno mesto in roditelji, ter na kaki ladiji si prišel sim? Ali si prišel danes vprvič v našo hišo, ali si bil uže mojega očeta gost?“ Odgovorila mu je Atena: „Jaz sem Ment, Anhialov sin, Kralj Tafijem. Prišel sem sim na ladiji sè svojimi drugovi ter sem namenjen v Temeso po rudo, a vozim sè seboj železo. Uže od dedov smo stari prijatelji. Le vprašaj starega Larterta¹⁶⁾. A pravijo, da ne zahaja več v mesto, temveč da zunaj na samotni pristavi toguje sè staro služkinjo, ki mu podaja jedi in pijače, kedar se utrujen vrača iz vinograda, po kojem se plazi ves dan.

Prišel sem sim, ker sem menil, da je tvoj oče uže doma. Ni ga še sicer, zadržuje ga kak bog; a ni še umrl, temveč prišel je gotovo na kak samotni otok na morji, kder ga imajo ujetega divji ljudje in ga ne puste odjadirati. A hočem ti prorokovati, kakor me navdihajo nesmrtni bogovi in kakor se gotovo zgodi. Odisej ne bode več dolgo oddaljen od ljube domačije, tudi če je ukovan v železne okove. Premeten je in prebrisan, in uže premisli, kako se vrne domov. A povej mi, si li Odisejev sin in uže tako velik? Pač čudovito si mu podoben i po obrazu i po lepih očeh! Kajti vedi, da sem prav dobro poznal tvojega očeta. Pogosto sva bila skupaj, predno je odšel pred Trojo, a od istega časa ga nisem več videl. A povej mi še, kaj pomeni ta hrup v hiši? Je - li kaka pojedina, ali praznuješ svatovščino? Kaj prevzetno se vedejo ti mladeniči! Pametnega moža bi morale ujeziti take nespodobnosti.

Telemah jej je odgovoril: „Ljubi gost, nekdanja je morala biti ta hiša imovita in spoštovana, dokler je bival še tukaj moj oče. A sedaj so drugače sklenili bogovi. Moj oče je poginil, a meni zapustil le žal in bol. In ne le njega obžalujem, še druge hude skrbi so mi prouzročili bogovi. Kajti kolikor je plemenitih mladeničev po otokih okrog, po Dulihiju in Sami, po Zakintu in Itaki, vsi snubijo mojo mater in mi pojedajo hišo. A ona se ne more odločiti, niti odpovedati se strašnej jej možitvi, niti

izvršiti jo. V tem pa mi snubači žro imetje, in kmalu požro še mene“. Razjarjena čez to početje, odgovorila je boginja: „Kako ti je pač treba očeta, kojega krepke roke bi kmalu občutili nesramni snubači. Ko bi sedaj prišel domov in postavil se na vratih, na glavi čelado, a v roci ščit ter kopje, kakoršen je bil tedaj, ko sem ga prvič videl v naši hiši pijočega in zabavajočega se, to bi bila vsem snubačem ženitev bridka in smrt kratka. A to je še odvisno od sklepa bogov, ali se vrne domov ali ne; tebi pa svetujem, da premišljuješ, kako bi zapodil iz hiše snubače. Jutre jih skliči v zborovanje ter ukaži jim, naj se vrne vsak na svoj dom, a materi svetuj, naj se omoži, če jej vелеva srce. Sam pa pripravi najboljšo ladijo ter dvajset veslarjev in odpravi se po svetu pozvedovat po svojem očetu. Najprej idi v Pil in povprašuj starega Nestorja¹⁷⁾, od tod podaj se v Šparto k Menelaju¹⁸⁾, ki je prišel zadnji domov izmeje vseh Ahajcev. Če zveš, da ti oče še živi, trpi še jedno leto, dasi se ti godi krivica. Če pa zveš, da ga ni več mej živimi, tedaj vrni se v ljubo domovino, postavi mu spomenik, daruj mu vse potrebne darove in omoži mater. Ko vse to izvršiš, potem premišluj, kako bi ubil snubače v svojih dvoranah sè zvijačo ali očitno. Ni ti treba biti več otročjemu, vsaj si uže velik. Ali nisi slišal, koliko slavo si je pridobil pri vseh ljudeh vrli Orest, ker je ubil morilca svojega očeta, zlobnega Aígista? I ti, moj dragi, bodi hra-

ber, vsaj si velik in močan, da te bodo slavili še pozni potomci. A jaz se podam sedaj k ladiji in svojim drugovom, ki bodo uže nevoljni, da se tako dolgo mudim, ti pa spominaj se mojih besed in izvrši je“. Telemah se je zahvalil svojemu gostu na očetovskih svetih, katerih ne bode nikdar pozabil, ter je hotel dati mu na pot krasno gostnino v spomin, a ta mu je obljubil, da pride po njo, kedar se zopet vrne domov. Nato je boginja zletela kakor ptič, a Telemah se je začudil, to opazivši; slutil je, da je bilo pri njem kako božanstvo. Z večjim pogumom in z večjo odločnostjo podal se je zopet med snubače.

Mej tem je preslavni pevec peval snubačem, ki so ga mirno sedeč pazno poslušali. Opeval jim je Ahajcev žalostno vrnitev v domovino. Božansko pesen začula je tudi Penelopa¹⁹⁾ v gorenjih prostorih. Podala se je tedaj po stopnicah v dvorano, ne sama, ž njo sta šli dve služkinji. Stopivši mej snubače, ustavila se je pri vratih, ter zakrivši si obraz z bleščečim zavojem, nagovorila božanskega pevca: „Femij, marsikako zabavno pesen znaš i iz življenja ljudij i iz življenja bogov, katere sicer prepevajo pevci. Kako kratkočasno pesen jim zapoj, tó naj poslušajo in pijo vino. Te žalostne pesmi pa ne poj mi več, ker mi vedno razjeda srce, spominajoč me neizmerne moje nesreče“. Odgovoril jej je Telemah: „Ljuba mati, zakaj pač braniš pevcu peti, kakor mu vелеva srce? Vsaj ni-

so pevci krivi, temveč Zen je kriv, ki podeljuje ljudem raznih darov, kakor hoče vsakemu. Temu ni zameriti, da opeva Grkov žalostno usodo, kajti ono pesen najbolj slavijo ljudje, ki jim pripoveduje najnovejših časov dogodke. A ti poslušaj mirno, kajti ni poginil jedini Odisej pred Trojo, poginilo je še mnogo drugih junakov“.

Čudeč se sinovim razumnim besedam podala se je Penelopa sè služkinjami v gorenje prostore, kder je objokovala ljubega svojega soproga, dokler ni sladko zaspala. A snubači so kričali po temni dvorani vse vmes, in Telemah jim je spregovoril: „Snubači moje matere, prevzetni drugovi, sedaj radujmo se obedujoč, in ne bodi krika mej nami! Kajti lepo je poslušati pevca, kakoršen je ta, bogovom jednak po glasu. A jutre pojdemo v zbor, da vam brezobzirno povem, da se mi poberete iz moje hiše, in da si poiščete drugih poedin po hišah, danes tukaj, jutre tam. Če se vam pa zdi lajše in boljše, pojedati brezplačno jednega moža imetje, tedaj le žrite še dalje, a jaz bodem prosil večne bogove, da mi dajo, maščevati se na vas.“

Tako je govoril, a snubači so požrli jezo, čudeč se, da je Telemah tako odločno govoril. Odvrnil mu je Antinoj, Eupeitejev sin: „Telemah, pač bogovi te uče tako ošabno in predrzno govoriti. Bog ne daj, da bi bil kedaj kralj na Itaki, dasi si po rojstvu podedoval to pravico od očeta“. Telemah mu je odgovoril: „Z veseljem bi prevzel

to čast, ko bi mi jo dal Zen. Misliš li, da je to najslabejša človeška iznajdba? Nikakor ni slabo biti kralj. Hitro se mu hiša napolni z bogastvom, in sam je čestit in upliven. A tukaj na Itaki so še drugi plemenitniki, stari in mladi, in teh jeden bodi kralj, ko je umrl Odisej, jaz pa bodem gospodar svoji hiši in svojim slugam“. Odvrnil mu je Eurimah, Polibov sin: „Telemah, kdo bode kralj na Itaki, to je še odvisno od sklepa bogov. Ti pa le imej svoje imetje, nikdo ti ga ne ugrabi. A povej mi, kdo je bil oni gost in od kod? Ali ti je prinesel kako vest o tvojem očetu, ali je prišel sim po svojih opravkih? Kako hitro se je vzdignil in takoj izginil, in ni počakal, da bi ga bili spoznali! Sicer v obraz se ni zdel napačen mož“. Telemah mu je odgovoril: „Očeta mojega ne bode več domov. Jaz uže ne verujem nobenemu poročilu več, niti se ne zmenim za vedeževalce, koje povprašuje moja mati. Gost, po kojem si me vprašal, je Ment, kralj Tafijem“. Tako je govoril Telemah, dasi je dobro spoznal boginjo. Snubači začeli so prepevati ljubke pesni in plesati, in peli so in plesali do večera. Tedaj pa se je podal vsak na svoj dom spat. Tudi Telemah podal se je v svojo spalnico, kder je premišljeval pot, koju mu je naročila Atena.

Itačani zborujejo. Telemah odpotuje.

Ob zori vzdignil se je iz svoje postelje Telemah, oblekel se ter obul, opasal si meč, in podal

se iz spalnice, podoben bogu. Takoj je ukazal klicarjem, naj skličejo v zbor dolgolase Ahajce. Ko so se zbrali, napotil se je sam v zbor, v roci držeč kopje, a ž njim sta šla dva brzonoga psa. Atena je razlila čez-nj čudovito milobo, da ga je korakajočega občudovalo vse ljudstvo. Sedel je na očetov prostor, in čestiti starci so se mu umikali. Tedaj se je vzdignil najprej junak Egiptij, uže sključen od starosti in zveden v tisočerih stvareh. I njegov sin Antif šel je z Odisejem pred Trojo, a požrl ga je zadnjega Kiklop Polifem. Imel je še tri druge sinove; jeden, Eurinom, bil je mej snubači, a dva druga sta mu oskrbovala imetje. Ta mož se je tedaj vzdignil ter spregovoril: „Poslušajte me, Itáčani, kaj vam povem. Odkar je odšel božanski Odisej, nismo imeli niti zborovanja niti seje. A kdo nas je danes sklical? Kdo ima kaj tako nujnega, ali izmej mlajših mož ali izmej starejših? Ali je slišal morda kak glas o približajočej se nam sovražnej vojski, in nam hoče sporočiti, kar je zvedel pred vsemi drugimi? Ali nam hoče kaj predlagati v občni blagor? Gotovo je vrl mož in poštenjak, in Zen mu daj srečo, da izvrši, kar nameruje“.

Telemah se je uveselil, zaslišavši te ugodne besede, vzdignil se sè svojega sedeža, stopil v sredo zbora, prijel v roko žezlo ter začel govoriti: „Blagi starček, ni daleč oni mož, ki vas je sklical. Jaz sem sklical narod, a ne, ker sem slišal glas o pribli-

žajočej se nam sovražnej vojski, tudi ne, da bi vam predlagal kaj v občni blagor, temveč iz lastne stiske, dvojne hišne nesreče. Najprej sem izgubil očeta, ki vam je kraljeval kakor mil oče, a sedaj zadelo me je še hujše zlo, ki mi kmalu uniči hišo in vse imetje. Snubači se usiljujejo moji materi, sinovi najplemenitejših mož. A branijo se iti v hišo njenega očeta Ikarija, ki bi jo dal onemu v zakon, ki bi mu bil najljubši. Rajši zahajajo dan za dnem v našo hišo, koljejo vole, ovce in koze, ter žró in pijó nesramno, a imetje se krči. Kajti ni ga moža, kakoršen je bil Odisej, ki bi odvrnil od hiše nesrečo. Jaz seveda nisem še tako močan, da bi se mogel ustavljati. A spoznajte uže sami, snubači, svojo krivico, bodi vas sram zaradi sosednih narodov, in bojte se jeze bogov. Uslišite mi prošnjo, prosim vas pri Zenu Olimpiškem, pri Temidi, boginji pravice, ki zbore sklicuje in razpušča. Pustite me, Itáčani, da sam togujem po svojem očetu. Vam je-li storil kedaj kako krivico Odisej, ali jaz sam, da me tako proganjate?“

Tako je govoril razjarjen ter vrgel, ves objokan, žezlo na tla. Ves zbor je bil ginjen, in nikdo ni mogel spregovoriti besede. Le Antinoj se je vzdignil ter začel kričati: „Širokoustni Telemah, kako se moreš pač predrzniti, nas zasramovati in obrekovati? Niso ti krivi snubači, temveč mati ti je kriva, ki je polna zvijač. Uže tri leta so prešla, kmalu preide četrto, od kar nas vodi za nos. Vsa-

kemu daja upanje, sedaj se obeta temu, sedaj onemu, pošiljajoč mu poročila, a v srci misli drugače. Izmislila si je mej drugim to zvijačo: Začela je tkati v svoji sobi velik in krasen prt, a nam je dejala: „Mladi moji snubači, Odisej je umrl. A počakajte z ženitvijo tako dolgo, da stkem očetu Laertu mrtvašk prt, da me ne bodo grajale druge ženske, češ da brez prta leži Laert, ko je vendar toliko pridobil“.

S temi besedami nas je pregovorla. In res je dan za dnem sedevala pri statvah ter tkala, a kar je čez dan stkala, to je po noči zopet razdirala. Tako nas je vodila za nos cela tri leta.

A v četrtem letu jo je ovadila neka služkinja, in našli smo jo, ko je ravno razdirala svojo tkanino. Sedaj pa smo jo prisilili, da je končala svoje delo. A tebi, Telemah, odgovarjamo snubači, da bode vedel ves narod: Pošlji mater na njen rojstni dom ter svetuj jej, naj se z onim omoži, katerega jej izvoli oče, ali pa kojega si sama izbere. Če nas bode pa še dalje varala, nas, plemenite mladence, plemenitih roditeljev sinove, tedaj vedi, da ti bodemo še dalje pojedali imetje, in da se ne podamo prej k delu niti kam drugam, predno si ne izvoli po svoji volji jednega izmed nas v moža“.

Odgovoril mu je Telemah: „Antinoj, sè silo ne morem izgnati iz hiše matere, ki me je rodila in vzredila. Bridkih očitanj bi moral slišati od njenega očeta Ikarija, in hudo bi se mi maščevale

boginje maščevalne, a vrhu tega bi mi bil ves narod po pravici nevoljen in bi me grajal zaradi mojega postopanja, Zaradi tega ne pride nikdar ta beseda iz mojih ust. A če imate vi še količkaj ozira do javnega mnenja, tedaj zapustite mojo hišo ter poiščite si drugod obedov, ali pa pojedajte svoje imetje, danes pri tem obedujoč, a jutre pri onem. Če se vam pa zdi prikladnejše in lažje, pojedati jednega moža imetje, tedaj le žrite! A jaz bodem prosil večne bogove, da mi pomagajo, maščevati se na vas“.

Ko je Telemah tako govoril, poslal mu je Zen znamenje. Z visokega gorovja sta priletela brzo kakor veter orla, ustavila se nad glasnim zborom, razprostrla peroti ter začela se, grdo gledajoč, bojevati. Ko sta si spraskala s kremplji vrat in glavo, vzdignila sta se zopet ter spustila se na desno nad mestom tja čez Itako. Začudeno je gledalo ljudstvo ptiča ter se vprašalo, kaj pač to pomeni. Tedaj se je vzdignil stari vedeževalec Haliterz ter je proročeval zbranemu narodu, da je Odisej še živ in da se kmalu vrne domov ter pokonča vse snubače. „A tudi marsikdo drug“, je dejal, „izgubi pri tem življenje. Zapustite tedaj, snubači, Odisejevo hišo; kajti to je najbolje. Tedaj se izpolni zdaj Odiseju staro moje prorokovanje. Odhajajočemu pred Trojo prorokoval sem, da se vrne po mnogih mezigodah, izgubivši vse tovariše, v dvajsetem letu domov, vsem naznan. In to se zdaj vse izpolni“.

Odgovoril mu je Eurimah, Polibov sin: „Sta-

rec, idi domov pa prorokaj svojim otrokom, da se jim v prihodnje ne zgodi kaka nesreča. A te znam jaz mnogo bolje prorokovati nego ti. Mnogo ptičev leta pod solncem sem ter tja, in vsi ne naznanjajo prihodnosti. A Odisej je uže zdavna umrl v tujini. Da bi bil tudi ti ž njim poginil! Tedaj ne bi nam tako prorokoval“. Nadalje je zahteval v imenu vseh snubačev, naj se Telemahova mati vrne na svoj rojstni dom, kder naj si izvoli jednega izmej njih v moža.

Tedaj jih Telemah ni dalje prosil, temveč zahteval od naroda brzo ladijo in dvajset veslarjev, da se poda v Pil in Šparto povpraševat po svojem očetu. Če mu oče še živi, tedaj hoče še jedno leto počakati, če je pa uže mrtev, tedaj se povrne domov in prisili mater, da se zopet omoži. Sedaj se vzdigne Mentor, Odisejev prijatelj in vrstnik. Njemu je Odisej odhajajoč izročil v varstvo vso hišo ter vsem naročil, naj ga slušajo in vse izpolne, kar jim ukaže.

Ta se je vzdignil ter tako govoril: „Itačani, poslušajte me, kar vam govorim. Nikdar ne bodi več kak kralj mil in blag, temveč surov in krut. Kako dober oče je bil svojim podložnikom Odisej! In vendar se ga sedaj nikdo ne spominja! A jaz ne zamerim toliko snubačem, žročim njegovo imetje, kolikor vam. Kajti oni menijo, da se Odisej ne povrne več domov. A vam zamerim, vsemu narodu, ki gledate mirno to nesramno početje, in nikdo se

ne upa ziniti kake grajalne besede ter jim to prepovedati, dasi ste mnogo številnejši“.

A odgovoril mu je Lejokrit, jeden izmej najpredrznnejših snubačev, zasramujoč ga: „Mentor, tepec neumni, kaj pač blebetaš! Nas da bi kdo zapodil od polnih miz? Težko bi se to posrečilo i Odiseju samemu, če bi vrnivši se domov našel nas obedujoče. Najbrže bi sam poginil v boji, če bi imel še toliko sobojevnikov se soboj. A razidimo se uže vsak na svoje delo, Mentor pa in Haliterz, stara hišna prijatelja, naj pripravita Telemahu vse potrebno na pot. A jaz mislim, da se ne poda na pot, temveč da bode rajši tukaj pozvedoval po svojem očetu“.

Po teh besedah razpustili so zbor. Vsak je šel po svojem opravku, a snubači so se podali zopet proti Odisejenemu dvorcu.

Telemah pa je korakal proti morskemu obrežju ter, umivši si roke v slani vodi, molil k božanstvu, ki mu je včeraj svetovalo, naj gre po svetu povpraševat po očetu svojem. Kar se mu približa Atena, po stasu in glasu podobna Mentorju, očetovemu prijatelju, ter ga nagovori: „Telemah, če si sin svojega očeta, bodeš v bodoče srčen in vstrajen, in ne bode ti pot zastonj. Jaz sem Mentor, tvojega očeta stari prijatelj, hočem ti priskrbeti brzo ladijo in spremljati te na potovanji. Ti idi domov in pripravi za pot jela in pila, a jaz bodem v tem zbiral mej narodom veslarjev prostovoljcev“. 1

Telemah se ni dolgo obotavljal, začuvši boginjin glas, temveč napotil se takoj proti domu, kder je našel snubače, ki so ravno drli kozo za obed in smodili debelega prasca. Naproti mu priteče Antinoj, ga zgrabi za roko ter ga zaničljivo nagovori: „Širokoustni Telemah, ne jezi se dalje! Rajši jej z nami in pij, kakor doslej, a za ladijo in veslarje naj ti skrbi narod! Odgovoril mu je Telemah: „Ne, Antinoj, nikakor mi ni več mogoče, posedati z vami, nesramnimi snubači, pri pojedinah ter veseliti se. Ali ni uže dovolj, da ste mi žrli imetje, dokler sem bil majhen? A sedaj sem dorastel, in nočem več mirno gledati to početje. V Pil pa pojdem in upam, da mi pot ne bode brezuspešna“.

Rekši izpulil je svojo roko iz Antinojeve ter podal se v zakladnico, kder je ležalo nakupičeno zlato in srebro ter medovina, v skrinjah obleka, mnogo lepodišečega olja, a na stenah naslonjeni stali so po vrsti veliki sodi starega, sladkega vina, prava božanska pijača. To zakladnico oskrbovala je razumno Eurikleja, kojoj je Telemah poklical ter jo nagovoril: „Mamka, natoči mi najslajšega vina ter napolni mi dvanajst vrčev, a v mehove mi vsuj dvajset bokalov drobno zmlete moke ter deni mi vse na jeden kup. A o tem vedi ti sama. Zvečer, ko se poda mati uže počivat, pridem po to blago, da je spravim na ladijo. Kajti podam se v Pil in v Šparto pozvedovat po svojem očetu“. Zaihtela

je stara oskrbnica, začuvši te besede, ter spregovorila: „Ljubo dete, kaj ti je prišlo na um? Kam se hočeš podati sam po dalnjem svetu? Če odpotuješ, izmislijo si snubači takoj kako zvijačo, kako bi te ubili in razdelili si tvoje imetje. Ostani rajši doma, sladko moje dete, in čuvaj svoje imetje“. A odgovoril jej je Telemah: „Potolaži se, mamka! Ne brez bogov sem sklenil to. A prisezi mi, da ne poveš ničesar materi, predno ne preteče deset ali najmanj dnij, in predno me sama ne pogreši, ali pa od drugih zve, da sem odpotoval.“ Starka je prisegla sveto prisego ter vse priskrbela, kakor jej je naročil Telemah.

Mej tem je hodila Atena v Telemahovi podobi okrog po mestu ter nabirala veslarjev prostovoljcev, kojim je naročevala, naj se zvečer ob solnčnem zahodu zbero pri ladiji, a ladijo samo izposodila si je od bogatega meščana Nojemonu. Ko je na ladiji vse pripravila, podala se je proti Odisejevemu dvorcu. Tukaj je omamila snubače, da so jim padli kozarci iz rok, in trd spanec jih je objel, da so se takoj vzdignili in podali se počivat, vsak na svoj dom. A Atena se zopet spremeni, da je bila po stasu in glasu vsa podobna Mentorju, pokliče Telemaha ter mu sporoči, da je vse pripravljeno za potovanje. Kmalu sta prišla k morju, kder sta uže našla zbrane drugove. Naloživši na ladijo jelo in

pilo, odjadrali so; ugoden veter je napanjal jadra, in šumelo je morje, ko je ladija rezala temno valovje.

Telemah v Pilu.

Ob solnčnem vzhodu ležalo je pred njimi mesto Pil, koje je bil sezidal Nelej. Ljudstvo je ravno darovalo na morskem obrežji pomorskemu bogu črne vole. V devetih vrstah so sedeli, v vsaki vrsti po petsto ljudij, in vsaka je darovala po devet volov. Ko so se jim približali, stopila je najprej iz ladije Atena, a za njo Telemah. Boginja je nagovorila mladega svojega varovanca: „Telemah, sedaj se pa ni treba več bati. Vsaj si zategadel podal se na pot, da pozveš, kje ti zemlja krije očeta in kaka usoda ga je doletela. Idi tedaj naravnost k Nestorju in prosi ga, naj ti pove, kar je zvedel! Gotovo ti pove resnico; kajti je jako pameten mož.“ Odgovoril jej je Telemah: „Mentor, kako naj grem, kako naj ga prosim? Nisem dovolj izkušen v pametnih govorih, in težko je mlademu možu, izpraševati starejšega“. „Le pogum, Telemah“, vspodbujala ga je boginja, „nekaj bodeš sam vedel po svojej pameti, a drugo ti bode svetovalo božanstvo“. To rekši šla je pred njim, a on je korakal za njo. Prišla sta do zbora Pilijev, kder je sedel Nestor sè svojimi sinovi, a prijatelji so mu pripravljali obed, meso pekoč in nabadajoč je na različne. Zagledavši gosta tekli so jima v tolpah naproti, ju veselo pozdravljali, podajajoč jima roke,

ter silili, naj prisedeta. Prvi jima je prišel naproti Nestorjev sin Pejzistrat, prijel ju za roki ter posadil k obedu na mehke kože mej očeta svojega in brata Trazimeda. Podal jima je potem najboljše kose mesa ter natočivši vina v zlato čašo nagovoril starejšega gosta: „Tebi, starejšemu, podajam najprej čašo, da daruješ pomorskemu bogu. Ako sam opraviš daritev, daj čašo i mlajšemu prijatelju, da bode daroval. Kajti mislim, da i on daruje nesmrtnikom, vsaj potrebujemo vsi ljudje bogov. A on je mlajši, mora imeti moja leta; zategadel izročim tebi najprej zlato čašo“. Atena se je uveselila, začuvši pametnega mladeniča pametne besede, ter molila k Pozejdonu, naj bi podelil moč in slavo Nestorju in njegovim sinovom, a sama da bi srečno izvršila, zaradi česar sta prišla sim. Ko je i Telemah izvršil daritev in molitev, sedla sta k obedu. Ko so si potolažili poželenje po jelu in pilu, vprašal ja je stari Nestor, kdo sta in od kod in kaj ja je privedlo k njemu. Telemah mu je vse pogumno odgovoril ter ga naposled prosil, naj mu kaj pove ob usodi očeta Odiseja. „Zastonj smo doslej“, je dejal, „povpraševali po njem. Ne vemo, ali je poginil na kopnem, ali ga je požrlo morsko valovje. Zategadel te prosim, da mi poveš o njegovej žalostnej usodi, bodi da si ga sam videl, ali da ti je kdo o njem pravil. Ne zanašaj mi iz usmiljenja, temveč povej mi golo resnico. Prosim te, če ti je kdaj blagi moj oče z besedo ali de-

janjem pomagal pred Trojo, kder ste Ahajci trpeli, povej mi vse“.

„Ljubi mladenič“, odgovoril mu je Nestor, „ker me spominaš onih žalostnih dogodkov, tedaj poslušaj, kako se nam je godilo“. In začel je pripovedovati jako obširno o smrti slavnih junakov pred Trojo, Ahileja, Ajanta, Patrokla in drugih, ob Atridov pogubnem razporu, o svoji vrnitvi v domovino, a ob Odiseji mu ni vedel ničesar povedati. Pač pa mu je obširno pripovedoval Agamemnonovo smrt v Mikenah in Orestovo maščevanje. Slednjič mu je svetoval, naj se poda v Šparto k Menelaju, ki se je zadnji vrnil iz dalnjih dežel v domovino, in mogoče bi bilo, da zve pri njem kaj določnega o svojem očetu.

Atena je odobrila ta predlog in naposled dejala: „Mej pogovori približala se je noč. Dovolj sedaj, čestiti starček, mojemu mlademu prijatelju, da te spremi v tvoj dvorec in tam prenoči. A jaz se povrnem k ladiji, da naročim tam vse potrebno. Jutre se podam h Kaukonom, da iztirjam tam star dolg, a mojega mladega Telemaha pošlji mi s svojim sinom v lepem vozu, napreženem z lahkonogimi konji, v Šparto.

To rekši spremenila se je v orla in odletela. Vsi so gledali začudeno, a Nestor je prijel Telemaha za roko ter ga nagovoril: „Le bodi pogumen, dragi sinko, ker te čuvajo uže v mladosti večni bogovi. Kajti tvoj spremljevalec ni bil nikdo

drugi kakor Zenova hčerka Atena, ki je tudi tvojega očeta pred vsemi drugimi Ahajci ljubila“. Potem je molil k boginji, obljubil jej, da jej bode daroval drugo jutro jednoletno tolsto junico s pozlačenima rogovoma. Na to je vedel svojega gosta sè svojimi sinovi in zeti v kraljevi dvorec, kder so pili staro, najstletno vino, in se podali potem k počitku.

Drugo jutro ob zori vstal je Nestor, podal se pred dvorec ter sedel na lepo rezan kamen. Okolo njega zbralo se je tudi šest njegovih sinov in Telemah, katerega so posadili na časten sedež zraven Nestorja. Sedaj so privedli jednoletno junico, koju je včeraj obljubil Nestor Ateni v dar. Poklicali so zlatarja Laerka, ki je moral pozlatiti junici rogova, dekletje so pa pripravljale v dvorci obed, prinašale drv in vode ter postavljale mize in stole. Od ladije so prišli Telemahovi prijatelji. Ko so junico zaklali, darovali so najboljše kosove boginji, a druge so dejali na raženj ter je spekli.

Telemah se je mej tem okopal, o po kopeli se je podal k veselemu obedu. Ko so se okrepčali z jelom in pilom, dal je zapreči Nestor najlepša konja, ki naj bi peljala ljubega gosta Telemaha v Šparto. Oskrbnica dela je na voz vina, kruha in drugih jedil. Telemah je sedel na voz, a zraven njega Pejzistrat, ki je vzel v roki vajeti ter bič in zapodil konje, da so zdirjali v hitrem teku po ravnem polji. Kmalu je ležalo daleč za njimi mesto

Pil. Konji so dirjali ves dan, a niso čutili potrebe, spočiti se.

Ko se je solnce nagibalo in se je začelo temniti, prišli so v mesto Fere, kder je prebival vrl junak Dioklej, Orzilohov sin. Ta je gostoljubno vsprejel potujoča kraljeviča ter ja prenočil v svojem dvorci. Drugo jutro ob zori odpeljala sta se dalje po cvetočem polji in zvečer prišla sta v veliko mesto Šparto.

Telemah v Šparti. Zarota snubačev.

Danes je praznoval kralj Menelaj veselo družinsko dogodbo, dvojno poroko. Hčerko svojo, krasno Hermiono, poročil je z Ahilejevim sinom Neoptolemom, a sina Megapenta je oženil z bogato Špartanko, Alektorjevo hčerko. Prijatelji, sorodniki in sosedi obdajali so kralja Menelaja pri veselem obedu. Vse je bilo židane volje. Božansk pevec je prepeval mej njimi, a dva glumača sta plesala in prekucavala se v sredi. Telemah in Nestorjev sin sta ustavila konja v Menelajevem dvorci. Zapazil ja je brzi sluga ter hitel sporočit njun prihod svojemu gospodarju in vprašal ga, ali naj spreže brza konja, ali naj ja pošlje kam drugam iskat si prenošišča in gostnine. A zavrnil ga je nejevoljno Menelaj: „Kaj pač govoriš, Eleonej! Vsaj nisi bil nikdar neumen, a danes govoriš kakor otrok. Koliko gostoljubnosti užil sem jaz pri drugih ljudeh, predno sem se vrnil izpred Troje domov. In sedaj naj bi

zapodil gosta iz moje hiše? Izprezi jima takoj konja in privedi ja k naši mizi!“

Brzi sluga je stekel po dvorani in poklical še druge sluge, naj gredo za njim. Na dvorišči so spregli konja ter peljali ja v stajo, kder so jima nasuli obilo ovsa, a gosta vedli so v krasni dvorec. Najprej sta se okopala in namazala z tolstim oljem, a potem sta se podala k pojedini, kder sta sedla zraven kralja Menelaja. Služkinje prinesle sta jima vode, da sta si umila reke, a sluge jela in pila. „Le jejta in pijta“, dejal jima je Menelaj, „ter veselita se! A po obedu mi povesta, kdo sta in od kod“.

Ko sta se okrepčala z jelom in pilom, nagnil je Telemah svojo glavo proti Nestorjevemu sinu, da ne bi ga drugi slišali, ter spregovoril: „Le poglej srčni mi prijatelj Pejzistrat, kako se blešči prostorna dvorana od bleščeče medi, zlata, srebra, jantarja in slonove kosti! Koliko bogatstvo! Zenova dvorana v Olimpu se najbrže tudi tako blešči. Čudim se vsemu temu krasu“.

Dasi je tiho šepetal, slišal ga je vendar Menelaj in je spregovoril: „Ljuba otroka, s Zenom naj se nikdo izmej umročih ne meri. Njegov dom je nerazrušen in večno njegovo imetje. A izmej umročih bi se težko kdo meril z menoj v bogatstvu. Pa sem se tudi mnogo trudil in blodil okrog po svetu, da sem si vse to pridobil. Osem let sem blodil okrog, bil sem na Cipru, v Feniciji, v Egiptu,

pri Etiopih, Sidoncih in Erembih ter v Libiji. Libija, to vam je dežela! Tukaj pridejo jančki uže rogati na svet, ovce imajo po trikrat na leto jareta, da gospodarjem in ovčarjem nikdar ne nedostaja mesa in sira ter sladkega mleka. Mej tem ko sem si jaz po teh deželah pridobival imetja, ubil mi je v Mikenah nekdo zvito, zavratno, po zvijači zlobne njegove žene brata Agamemnona, tako da se ne morem prav iz srca veseliti velikega svojega bogatstva. A to sta gotova uže slišala od svojih očetov. Toda prav rad bi se zadovoljil samo s tretjino svojega bogatstva, da bi mi bili le še živi junaki, s katerimi sem se pred Trojo bojeval. In vendar ne žalujem po nobenem tako kakor po jednem, ki mi zagrenjuje vse življenje, kedar se ga spominjam. Kajti nikdo izmej Ahajcev ni toliko prebil kolikor Odisej. In sedaj niti ne vemo, ali je še živ ali uže mrtev. Pač žalujejo po njem stari Laert, zvesta Penelopa in sin Telemah, ki se mu je ravno rodil, ko se je podal od doma“.

Te besede ganile so Telemahu srce, da so se mu svitle solze prikradle iz bistrjih očij, in zagrnil si je obraz z bagrenim svojim plaščem. Zapazil ga je Menelaj in takoj spoznal Odisejevega sina ter premišljal, ali bi ga takoj nagovoril, ali pa čakal, da se da sam spoznati.

Ko je tako premišljal, stopila je iz svoje visoke, lepodišeče sobe kraljica Helena, po lepoti in stasu podobna boginji Artemidi. Obdajale so jo

krasne služkinje: Adrasta je postavila pred njo lep naslanjač, a Alkipa ga je pogrnila z mehko preprogo; Filo jej je prinesla srebrn košek, kojega jej je podarila tebanska kraljica; bil je napolnjen z najtanjšo prejo, a na njej je ležalo zlato vretence. Kraljica je sedla v naslanjač ter nagovorila svojega soproga: „Ali uže vemo, Menelaj, kojega rodu sta naša gosta? Je-li resnica ali ne, kar se mi dozdeva? Še nikdar na svetu nisem videla človeka, niti moža niti ženo, ki bi bil tako podoben Odiseju, kakor je ta mladenič tukaj. Čudim se jako“.

Odgovoril jej je Telemah: „Tudi meni se tako dozdeva, žena. Oba imata jednake noge, jednake roke, oči, glavo in lase. Tudi so mu kanile solze iz očij, ko sem poprej omenil trpina Odiseja, in pokrnil si je obraz z bagrenim svojim plaščem“.

Spregovoril je Pejzistrat, Nestorjev sin: „Res njegov sin je, kralj Menelaj. A je ponižen in se boji, s teboj odločno govoriti, ker je prišel danes v prvič v tvoj dvor. Mene je poslal ž njim moj oče Nestor, da sem mu vodnik. Želel te je videti Telemah, da mu poveš kaj o njegovem očetu.“

Odgovoril je kralj Menelaj: „Tedaj je prišel res v mojo hišo sin onega moža, ki je zaradi mene bojeval toliko bojev. Pač upal sem, da se skupaj vrneva v domovino. Tedaj bi ga bil jaz odlikoval pred vsemi drugimi Grki. Dal bi mu bil v Argu mesto, a v njem sezidal krasen dvor, kamor bi se bila preselila on in njegov sin z vsem imetjem.“

Tedaj bi bila vedno prijateljski občevala, in nič bi najine ljubezni ne bilo ločilo, predno ne bi bila jednega izmej naju ugrabila črna smrt^a.

Tako je govoril, in vsi so glasno jokali. Jokala je Helena, jokal je Telemah in Menelaj sam, in niti Nestorjev sin ni imel suhih očij, kajti spomnil se je brata svojega Antiloha, ki je padel pred Trojo. Čez nekoliko časa je menil Menelaj, da bode še jutre čas, pogovarjati se o žalostnih dogodkih, in da bi bilo sedaj primerneje, seči po jelu in pilu. Vsi so pritrdili njegovemu nasvetu ter začeli zopet jesti in piti. A nekaj drugega si je izmislila modra Helena. Vrgla je v vrč, iz kojega so pili vino, zelišče, ki ima tako moč, da pozabimo vse toge in nesreče revnega našega življenja. Kdor použije to pijačo, ne more jokati ves dan, tudi če mu umrjeta oče in mati, tudi če mu sovražni meč ubije brata ali sina pred njegovimi očmi. Tako moč ima to zelišče, koje je dobila Helena od Egipčanke Polidamné. Egipt rodi mnogo zdravilnih, a tudi mnogo strupenih zelišč. Tam je vsak zdravnik in razumeje bolje to umetnost nego drugi ljudje. Egipčanje so namreč potomci Pajeona, zdravnika bogov. In pili so vsi to pijačo in postali dobre volje. Helena sama je začela pripovedovati ob Odisejevi zvitosti marsikatero mično dožodbo, koje je sama doživela. Ko so bili Grki še pred Trojo, pripovedovala je, prišel je nekdej Odisej v mesto v raztrganej, umazanej obleki, kakoršno nosijo hlapci, da bi kaj

pozvedel o Trojancev namerah. Nikdo ga ni spoznal, le njej se je razodel in jej povedal, kaj namerujejo Grki. Tudi ko so bili Grki skriti v lesenem konji, ne bi se bili mogli ustavljati njenim klicem, da jih ni zadržaval zviti Odisej. Tako so se pogovarjali in kratkočasili pozno v noč, dokler se niso podali k sladkemu počitku.

Drugo jutro vprašal je Menelaj svojega gosta po uzrokih njegovega prihoda. Telemah mu je povedal vse ob ošabnih snubačih ter ga prosil, naj mu kaj pove o njegovem očetu.

„Ha“, vskliknil je Menelaj, zvedevši snubačev predrzno vedenje, „pač v hrabrega moža ležišče so se hoteli ugnezditi ti strahopetci! Ali kakor denc košuta svoje mladiče v ležišče močnega leva in se potem odstrani, da se napase po gorah in dolinah, a se v tem vrne v svoje ležišče lev ter raztrga mladiče in njo, povrnivšo se k njim, tako se povrne Odisej domov in naredi strašen konec prevzetnim zlotvorcem. Da, ko bi prišel mej snubače tako močan, kakor je bil takrat, ko je na Lesbu boril se z Filomelidom ter butnil ga ob tla, da so se veselili vsi Ahajci, tedaj bi bila vsem snubitev grenka in smrt hitra. A ker me povprašuješ, dragi sinko, po svojem očetu, hočem ti vse natančno in pravično povedati.

Ko sem se vračal domov, zanesel me je veter v Egipt, kder so me zadržavali bogovi dvajset dni na nekem otoku ob Nilovem izlivu, ker

sem pozabil, darovati jim. Ugoden veter ni hotel zapihljati z dežele, in čakal sem stokajoč dan za dnevom. Uže nam je pohajal živež, mojim tovarišem je upadal pogum, in vsi bi bili morda poginili, da se me ni usmilila neka boginja. Idótea, pomorskega starčka Proteja cvetoča hčerka, me je ugledala samotnega, ko so drugovi moji tavalj po obrežji ribe loveč, da bi si potolažili lačne želodce. Približala se mi je ter me sočutno povprašala, kaj me pač tako dolgo zadržuje na tem samotnem otoku. Potožim jej svojo bol ter jo poprosim, naj mi pove, kateri bog mi zabranjuje vrnitev v domovino, ter kako bi mogel priti čez neizmerno vodno pustinja.

„Rada ti dam dober svet“, je dejala. Vsak dan prihaja sim moj oče, vsevedni pomorski starček Protej, Pozejdonov podložnik. Če bi ga mogel zvito zasačiti, pove ti vse, kako se vrneš domov. Tudi zveš lahko, kaj se je doma pripetilo slabega in dobrega, od kar potuješ po dalnjih, nevarnih potih“.

„A povej mi tudi“, odgovorim jej jaz, „zvi-jačo, s katero ga lahko zasačim. Kajti težko je umročemu človeku, premagati neumročega boga“.

„Poslušaj me tedaj“, je dejala boginja. Vsak dan opoludne prihaja starček iz morja počivat v hladne obrežne pečine. Ž njim se vzdigajo morski psi ter polegajo spat na obrežje.

Če se mu hočeš tedaj približati, moraš se

obleči v kožo morskega psa in pomešati se mej druge morske pse. Jaz ti hočem pomagati. Jutre ob zori pridi sim s tremi izbranimi drugovi, da vas oblečem v kože morskih psov. Kedar se prikaže moj oče, začel bode šteti najprej svoje morske pse, potem leže mej nje k počitku. Kedar zapazite, da je zadremal, tedaj zgrabite ga trdno od vseh strani, da vam ne uteče. Poskušal bode preobraziti se v najrazličnejše podobe. Sedaj bode skušal izviti se vam v podobi ognja, sedaj v podobi vode, a zopet potem v podobi divje zveri. A vi ne izpustite ga, dokler se utrujen zopet ne spremeni v prejšnjo svojo podobo. Potem zveste od njega, kar koli bode hoteli zvedeti“.

Rekši potopila se je boginja zopet v globoko morje, jaz sem se pa podal k ladijam in drugovom svojim. Drugo jutro izberem si tri najhrabrejše drugove ter se podam ž njimi na določeno mesto. In glej, prikazala se je takoj iz morske globinje boginja sè štirimi kožami morskih psov, nas oblekla v nje ter odločila vsakemu svoj prostor. A te kože so strašansko smrdele in poginili bi bili, da nam ni dala povohati boginja lepo dišeče ambrozije, ki je uničila smrad morskega psa. Tako smo čakali poludneva. Kar se prikažejo v tolpah morski psi, a za njimi starček, ki je začel šteti svojo čredo, a potem legel sredi nje počivat. Tedaj skočimo nanj ter ga trdno zgrabimo. Kar se spremeni v grivatega leva, potem v parda (pantra),

na to v divjega prasca, a pozneje se nam je hotel izviti kot tekoča voda, in nazadnje je vzrastel v visoko drevo. A mi smo ga le trdno držali, in nismo ga hoteli izpustiti. Slednjič se je uže nasitil teh preobrazb, in nagovoril me je v prejšnji svojej podobi: „Atrid, povej mi, kateri neumročih se je izmislil s teboj to zvijačo da si me premagal? Govori, česa želiš“.

Vprašam ga, kako bi mogel priti od tod domov, in starček mi vse resnično pove. Potem ga še povprašam, ali so prišli domov vsi moji prijatelji izpred Troje, ali je morda ta ali oni poginil na morji.

In starček začel mi je ob vseh prijateljih obširno pripovedovati, a ob Odiseji je dejal: „Odisej še živi; na samotnem otoku zadržuje ga boginja Kalipsa. Noč in dan pretaka debele solze, hrepenič po svojej ljubi domovini, a ne more odjadrati, ker nima ni ladij ni veslarjev“.

Tako je pripovedoval Menelaj in še pristavil: „Sedaj veš vse, ljubi mladenič, kar ti morem sporočiti o tvojem očetu. A ostani pri nas še najst ali dvanajst dnij, in potem te odpustim s krasnimi darovi“.

A Telemah mu je prijazno odvrnil, da se ne more dalje tu moditi. Kralj mu je podaril srebrn vrč sè zlatim obrobkom, krasno, umetno delo Hefajsta, in pripravil mu za odhodnico obilo pojedino.

Mej tem so se po stari navadi razveseljevali

snubači na Odisejevem dvorišči, metajoč velike železne plošče ter kopije. Le Antinoj in Eurimah, najodličnejša izmej snubačev, se danes nista udeleževala igre, temveč sta sedela in gledala. Približa se jima Nojemon, Fronijev sin, ter ja nagovori: Ali morda uže vesta, kedaj se vrne Telemah iz Pila? Posodil sem mu ladijo, in zdaj jo sam potrebujem. Rad bi odjadral v Elido, da bi privedel od tam kobilico in jo uvozil“.

Začudila sta se snubača, začuvši te besede. Kajti menila sta, da se Telemah ni podal v Pil, temveč da se mudi zunaj na kaki pristavi, bodi pri ovčarjih, bodi pri svinjarjih. Razjezila sta se, ker sta mislila, da je sè silo vzel Nojemonu ladijo. A potolažil ja je Nojemon rekoč: „Sam sem mu jo dal rad. Kdo bi mu pa tudi mogel odreči kaj takega? To bi bilo pretrdo! Šli so ž njim najplemenitejši mladeniči, in vodnik mu je bil Mentor — ali pa kak bog, a ves njemu podoben. Čudno se mi zdi, Mentorja sem videl še včeraj tu, in vendar se je takrat ž njim ukrcal“.

To rekši vrnil se je Nojemon domov, a snubači so bili vsi presenečeni. Začel jim je govoriti Antinoj: „Čujte me, neverjetno, a resnično! Telemah podal se je na pot! Kdo bi si bil mogel kaj takega misliti? Predrzní fantič pripravil si je ladijo, izbral si drugove ter odjadral nam v zasmeh. A Zen ga ugonobi, predno nam more škodovati.

Zato dajte mi brzo ladijo in dvajset veslarjev, prijatelji! Jaz hočem prežati nanj, kedar se vrne domov, v zalivu mej Itako in Samom. Upam, da mi ne uide“.

Tako je govoril, in vsi so glasno odobraval njegove besede, so vstali ter podali se v prostorno dvorano.

A Penelopi ni bila dolgo skrita zlobna naka-na zvitih snubačev. Klicar Medon je vse slišal, kar so snubači sklenili, hitro tekel ter sporočil vse svojej gospodinji. Srce je nehalo biti kraljici in udje se jej niso ganili, ko je zvedela to žalostno vest; dolgo ni mogla dati od sebe glasu, in solze so jej zalivale oči. Ko se je zavedala, spregovorila je sè šibkim glasom: „Klicar, zakaj je pa odpotoval moj sin? Ali naj popolnem izgine ime naše hiše?“ Medon jej ni vedel ničesar povedati ter je odšel, a Penelopa je ihtela, in okolo nje so ihtele zveste služkinje. „Zakaj je pač podal se na pot, a meni ni ničesar povedal? Gotovo bi ga bila odvrnila od tega sklepa. Najhrabrejšega moža sem izgubila, in zdaj še najboljšega sina! A pokličite mi brzo starega slugo Solija, da ga pošljem k Laertu, sporočit mu vse to. Mogoče, da najde stari mož kak svèt v izkušenen svojem srci“.

Sedaj je spregovorila stara oskrbnica Eurikleja: „Drago dete, hočem ti povedati resnico, tudi če me ubiješ. Jaz sem vedela vse in pripravila sem mu, česar mu je bilo treba na pot. A priseči sem

mu morala, da ti ničesar ne povem pred dvanajstim dnevom, ali predno ga sama ne pogrešiš. Toda potolaži se, podaj se v gorenje prostore ter moli k Ateni, da ti obvaruje ljubega sina“.

Penelopa jo je slusala, podala se v gorenje prostore, molila k boginji ter podala se k počitku. V sanjah pošlje jej Atena podobo njene sestre Iftime, ki jo je začela tolažiti in jej sporočila, da se jej vrne sin kmalu domov. „Bodi brez skrbi“, je dejala „tvojega sina spremlja voditeljica, za katero ti ga zavidajo drugi možje. Sama Atena hodi z njim, ki je tudi mene sim poslala, da te potolažim. Zategadel ne toguj več!“ Rekši zletela je podoba skoz zaprte duri, a Penelopa se je vzbudila in čudila se lepim sanjam.

Mej tem so snubači pripravili brzo ladijo, in Antinoj ukreal se je z dvajsetimi veslarji ter jadriral proti skalnatemu otoku, ki je ležal samotno v zalivu mej Itako in Samom. Tam je hotel prežati na ladijo, ki je nosila domov Telemaha in njegove drugove.

Kalipsa odpusti Odiseja.

Slišali smo uže, da so bili nesmrtni nebeščanje zbrani v bleščeči Zenovi dvorani, kder je Atena zahtevala, naj bogovi sklenejo, da se vrne domov Odisej.

Oče bogovom, mogočni Zen, se usmili ubogega trpina, vrlega Odiseja. Ukaže božanskemu selu, Hermeju, naj se odpravi k lepolasi Kalipsi sporočit jej njega trdni sklep, da odpusti domov Odiseja. Brez ugovora priveže si Hermej na nogi zlate podplate, ki ga nosijo kakor veter čez dalnje dežele in široka morja, vzame v roko bajno palico, s kojo uspáva bdeče ljudi, speče pa vzbuja. Sedaj zleti kakor lehkokrili ptič po čistem zraku. Preletevši Pijerijo spusti se v morje ter leta nad valovi kakor pomorski ptič galeb, ki lovi ribe po morji, a se pri tem z gostimi perotmi često dotika mokrih valov. Ko pride do daljnega otoka, zapusti zeleno morje, stopi na zemljo ter se poda proti visoki jami, v kateri je prebivala lepolasa Kalipsa.

Ne more se prečuditi divni lepoti rajskega kraja. Srce se mu smeje, ko ogleduje vso to krasoto. In vendar je Hermej nebeščan, vajen vsemu krasu in blesku! Okolo jame razprostiral se je bujni zeleni gozdič; v njem so rastle jelše, topoli in dišeče ciprese. V drevji so gnezdili širokokrili ptiči: skoviri, kragulji in dolgojezične morske vrane, ki love ribe po morji. Jamo je ovijala bujno rastoča vinska trta, polna najlepšega grozdja. Tukaj so izvirali štirje bistri studenci sè srebročisto vodo, drug tik drugega, a počasi so se ločili ter šumljali na štiri različne strani po zelenih travnikih, zasejanih z vonjavimi vijolicami i pretkanih sè zelenim bršlinom. Ko se Hermej nagleda vse te naravne

krasote, vstopi v prostorno jamo. Na ognjišči je gorel velik ogenj; daleč tja po otoku je duhtelo od goreče cedre in ciprese. Kalipsa je notri pri statvah tkala sè zlatim vretencem dragoceno obleko, se zvokim glasom prepevajoč. Takoj ga spozna krasna boginja; kajti bogovi se poznajo, tudi če daleč vsaksebi prebivajo. Začudi se o njegovem nenavadnem prihodu, ga prijazno pozdravi, posadi na bleščeč naslanjač ter vpraša: „Čestiti in dragi Hermej, povej mi, kaj te je prineslo k meni? Vsaj ti me tako redko obiskuješ. Razodeni mi svoje želje, izpolniti ti je hočem, če je le morem“. Nato dene pred-nj mizico, polno nebeške ambrozije, ter mu natoči rudečega nektarja. Ko se Hermej okrepča z jelom in pilom, sporoči jej strogi ukaz očeta bogov, naj takoj odpusti Odiseja, ker so bogovi sklenili, da se vrne v svojo domovino. Boginja se prestraši pri teh besedah ter se bridko pritožuje o bogov grozovitosti in zavidnosti. Drugim boginjam so pač dovolili, izbrati si umroče može v soproge, le njej tó zabranjujejo. In vendar je smrti rešila Odiseja, ko ga je Pozejdon, pokončavši mu tovariše ter razbivši mu ladijo, zagnal zapuščenega in onemoglega na njen samotni otok. Ves čas mu je lepo stregla ter skrbela zanj kakor dobra mati. Pa bodi! Težko se sicer loči od Odiseja, a odpustiti ga hoče, če Zen tako zahteva. A ladij nima, ki bi ga peljale domov po širokem hrbtu morjá, niti drugov, da bi ga spremili. Pomagati

mu pa hoče z dobrim svetom, da se varno pripelje v domačo deželo.

Hermej jej še jedenkrat zabiči strogi ukaz, naj takoj odpusti Odiseja, da je ne bode proganjal mogočni Zen. Izvršivši svoj posel odleti proti visokemu Olimpu, Kalipsa pa gre iskat Odiseja. Najde ga sedečega pri morskem obrežji ter gorke solze pretakajočega. Stopi k njemu ter ga prijazno nagovori: „Ubogi prijatelj, usmiliš se mi. S teboj čutim tvojo boleost. Naj ti ne gine več tukaj v vednej togi mlado življenje! Odpustiti te hočem, da se vrneš v ljubo domovino, po katerej ti vedno hrepeni vroče srce. A ladije ti ne morem dati. Idi tedaj v gozd, izberi si debla, posekaj in obsekaj ja sè sekuro ter steši si trden brod, da te ponese čez globoko morje. Niti veslarjev ti ne morem dati, da te sprejmo domov, ker jih nimam. A preskrbeti te hočem z obilim jelom in pilom ter oblačilom i poslati ti z brega ugoden veter, da te odnese po morji. Upam, da prideš tako kmalu in brez nevarnostij v ljubo domovino, če bodo sploh hoteli nesmrtni nebeščanje, ki so mogočnejši od mene in uplivnejši“.

Odisej se strese ter jej odgovori: „Pač kaj drugega ti je v mislih, ne pa moja vrnitev v domovino, če mi svetuješ, naj se podam v lehkem brodu na morje, po kojem se ne mogo voziti niti brze ladije z ugodnim vetrom. Zategadel ne bi se mogel odločiti, stopiti v brod, če mi ne prisežeš

svete prisege, da mi ne nameruješ nikake zlobne škode“. Kalipsa se mu prijazno nasmehlja, pogladi ga z roko po lici ter priseže pri zemlji, nebu in Stiksu, studenej reki temnega hlada. To je najhujša in najsvetejša prisega večnim bogovom.

Sedaj stoprav jej veruje Odisej. Nato ga pelje boginja v svojo obokano jamo ter ga pogosti z najboljšimi jedmi in pijačami, kakoršne uživajo umroči ljudje, sama pa je sladko ambrozijo ter pije rudeči nektar, kakor nesmrtni nebeščanje. Zopet mu prigovarja pri večerji, naj ostane pri njej kot večnomlad nesmrten bog, slika mu neizmerne težave in bridkosti, ki ga še čakajo, predno se vrne domov, a vse zaman. Odisej ne da se pregovoriti. Srce ga vleče le domov, drugod ne more biti srečen. Naj ga le tepe huda usoda, vsaj je vaje trpeti; prebil je uže vse nezgode i v vojni i na morji. Kaj hujšega pač ne more več priti čez-nj! Da bi le zopet ugledal svojo domovino in drage svoje, potem je vse pozabljeno.

Ko se je vzbudila drugo jutro zlata zora, hitel je Odisej z nabrušeno sekiro, se svedrom in žebli v temni gozd. Tam poseče dvajset tenkih smrek ter steše iz njih v štirih dneh brod z jamborom in veslom. Kalipsa mu da potrebne jadravine in mu napolni ladijo z mehovi, polnimi sladkega vina, ter s koši ukusnih jedil. Peti dan ga spremi do ladije na morskem obrežji, ter ga izroči ugodnim vetrovom, katere pošlje za njim.....

Odiseju se ladija razbije.

Čvrsto je veslal Odisej po nedoglednem vodnem površji sedemnajst dnij. Osemnajsti dan je zagledal v sivi daljavi senčnato gorovje dežele Fejakov, otoka Sherije (sedaj Krf), kamor mu je bilo usojeno priti.

A gorje mu! Prav sedaj se je vračal od Etiopov domov Pozejdon. Uže od daleč, z gorovja Solimov, ugledal je Odiseja, kojega je sovražil iz dna svojega srca, vračajočega se po mirnem morji v svojo domovino. Še hujša srd vzbudi se mu v srci. „Ha“, je vzkliknil, „drugače so sklenili nebeščanje ob Odiseji, mej tem ko sem se jaz mudil pri Etiopih. Glej, uže se bliža deželi Fejakov, kder mu je usojen konec težav. Ali še ga bodem proganjaj in lovil po raznih nezgodah“.

Rekši zbere črne oblake, zgrabi svoj trizobter razburi ž njim vse morje do notranjih globin. Potem pokliče vetrove iz votlin. Sever in jug, zdolec in krivec se sprimejo. Črna noč se naredi. Odisej se prestraši. Sam je bil na tej neizmernej vodnej pustinji, suha zemlja mu je zopet izginila izpred očij. Kamor je pogledal, povsod le temno valovje, ki se je nad njim vzdigalo, zdaj ga vrglo visoko proti nebu, potem pa zopet pogreznilo v dno morja.

Blagroval je one, koje je dohitela smrt pred Trojo, kajti v časfnem boji so častno padli in bili

častno pokopani. A on bode moral umreti najnečastnejše smrti. Trdo se je držal svojega broda, ki ga je drvil sem in tja; veslati seveda ni mogel več. Sedaj zabuči silen vihar, raztrže mu jadra, polomi jambore; strašen, kot gora težak val se vsuje iz višine na brod.

Brod se potopi, prekucne, Odisej pade iz njega. Zdaj ga bode konec! Ne! Z veliko težavo se zopet vzdigne, zagleda svoj brod blizo ter se zažene nanj. Zdaj je še ubežal preteči smrti. A še vedno divjajo viharji, in razburjeni valovi mu podé brod kakor šibko vejico sem ter tja. Zdelo se mu je, da se ne bode mogel rešiti iz te nevarnosti.

In vendar je bil rešen! Ugleda ga v tej hudej nevarnosti Leukótea, Kadma ljubka hčerka. — Ino jej je bilo ime, ko je še živela mej mročimi — potopljenecem rešiteljica, in se ga usmili. Vzdigne se iz zelenega morja, sede k Odiseju na brod in spregovori: „Ubožec, zakaj te pač tako hudo proganja silni zemljetrostnik? Gotovo si ga moral hudo užaliti. A ne ugonobi te, naj se še tako trudi. Stori samo, kar ti svetujem; vsaj se mi zdiš pameten in moder mož. Sleci svojo obleko! Vzemi moj beli zavoj ter zavij se ž njim! Ladijo prepusti valovom ter plavaj! Zavoj te zdravega prinese do dežele Fejakov, kjer ti je usojena rešitev. Ne boj se ni smrti ni druge nezgode! Ko prideš na suho, vrzi ga čez hrbet daleč od brega zopet v morje, a ne oglej se za njim“. To rekši poda mu zavoj, potopi se v morje in izgine.

A božji trpin premišljuje, kaj mu je storiti. Ne upa prav temu svētu; v njem sluti le novo zvi-jačo Pozejdonovo. Broda ne zapusti, dokler se tramovi le količkaj še skupaj drže; tudi od Kalip-sinih darov ne more se tako lahko ločiti. A ču-dotvornega zavoja ne zavrže; uporabiti ga hoče ter poskušati njegovo moč, kedar pride najhujša sila.

In sila je prišla kmalu. Ko Odisej še tako premišljuje, pripodi mu nasproti Pozejdon stra-šen val, težak, visoko nad njim se dvigajoč, ki mu v tem hipu razbije ladijo. Ubogi trpin pogrezne se v morje. Ko se zopet vzdigne, vidi plavajoče tra-move razbite ladije. Ne pomišlja se dolgo, plava za največjim tramom, zažene se nanj, oklene se ga trdno z nogama ter jaha tako dalje. Tako ja-hajoč sleče mokro obleko, vrže jo v morje, pri-paše si zavoj pod prsi, skoči v morje ter plava dalje, da bi se rešil, kakor mu je velevala boginja.

Drznega plavarja ugleda sedaj Pozejdon, po-kima z glavo ter reče: „No, bodi! Za danes uideš še smrti, ko si prebil toliko hudega. A upam, da mi ne pozabiš take kmalu denšnjega dné in de-našnjega strahu“. Rekši požene grivata konja proti Egam, kder je imel krasen dom.

A drugače je sklenila Zenova hčerka, Atena. Vsem drugim vetrovom zapove mirovati in poč-i-vati, le severju ukaže briti ter rezati pred Odise-jem valove, da bi poprej prišel v deželo Fejakov. Dva dni in dve noči je bril sever, in ves ta čas

ni Odisej ni jel ni pil. Plaval je vedno dalje, vzdržaval ga je na površji boginje zavoj. A ko zasede tretji dan zlata zora, utihne veter, morje se umiri, in Odisej ugleda pred seboj skalnato obrežje otoka Sherije, dežele Fejakov.

Novo veselje in nov up ga naudajata. A še ni konec vsem težavam. Obrežje je bilo skalovito. Kolikorkrat je hotel priplavati do skale, oprijeti se je ter splezati na suho, tolikokrat ga je kipenje morskih valov zopet zagnalo nazaj. Bojevati se mu je bilo z nova s hudimi valovi. Ves opraskan moral je plavati dalje okolo otoka, dokler ni našel pripravnega pristanišča.

Slednjič pride do kraja, kjer se je izlivala v morje mala reka. Obrežje je bilo nizko in brez skal. Odisej se ujunači ter molí k božanstvu te reke: „Usliši me, bog, bodi ti ime, kakor koli, usmili se me! Glej, ušel sem z veliko težavo srditemu Pozejdonu in zaupljivo se ti podajam v varstvo. Usmili se me!“ Rečni bog mu usliši prošnjo, pomiri vodo, da se je rahleje izlivala v morje in da je Odisej lajše pripravil v reko. Božji trpin je srečno došel na obrežje, gosto obraščeno z grmovjem in drevjem. Pade na kolena in poljubi se solznimi očmi sveto zemljo. A bil je ves upehan in onemogel. Iz ust in iz nosa se mu je izlivala slana voda, katere je moral toliko popiti. Sedaj pade v omotico: ne more ni govoriti več ni sopsti. Hudi naponi so ga skoraj ugonobili.

Ko se zopet zavé, spomni se prijazne boginje in njenega povelja. Vstane, odveže si mokri zavoje ter ga vrže čez hrbet v morje, a ne ozre se za njim. Potem leže v ločje, poljubi zopet zemljo ter hoče zaspati. A zeblo ga je; kajti pihala je mrzla večerna sapa. Zategadel vstane ter sklene iti v bližnji gozdček iskat si prenočišča. Tukaj najde pripravno ležišče mej dvema olivama, ki sta bili tako gosto zaraščeni in prepleteni, da ni mogel noter ni solnčni žarek, ni veter ni dež. Nagrebe si po tleh v lik kup listja in se zarije vanj. Kmalu ga zaziblje Morfej v sladko in krepilno spanje, kder je pozabil vse prebito gorjé.

Nauzikaja.

Mej tem ko je Odisej v gozdiču sladko spal, skrbela je zanj mogočna njegova zaščitnica Atena. Hitela je na otok Sherijo, kder so prebivali Fejaki. Fejaki so bili prastaro, miroljubno ljudstvo, ki so se bolj pečali s kupčijo in brodarstvom, nego z lovom in poljedelstvom. Blizo pristanišča sezidali so si bili mesto. Tukaj je bilo več brodaric, polnih čilih delavcev, ki so tesali nove ladije. Povsod živahno drvenje in vrvenje!

Ker je bila zemlja jako rodovitna in ljudje priprosti, нравni, pobožni in delavni, povzdignili so se do redke stopinje omike in blagostanja.

Temu srečnemu narodu je kraljeval mil in moder kralj, Alkinoj. Imel je sredi mesta krasen

dvor, kder so se vsak dan zbirali fejaški mogotci, da bi se svojim kraljem darovali bogovom in skupno obedovali.

K temu narodu je tedaj hitela Atena.

Izmislila si je bila sredstvo, kako bi svojega ljubljenca Odiseja, ko se vzbudi, seznanila s fejaškimi plemenitniki, da ga gostoljubno vsprejmó in sprejmó dalje v njegovo domovino. Kralj Alkinoj je imel mlado hčerko, Nauzikaja jej je bilo ime, po krasoti in miloti podobna nesmrtnim boginjam.

Ležala je še v sladkih sanjah, ko se jej približa Atena v podobi najdražje jej prijateljice in vrstnice ter jo tako nagovori: „Kako si pač nemarna deklica, Nauzikaja ! Neočejene ti leže bleščeče, krasne obleke po omarah. In vendar se ti uže bliža dan poroke, ko bodeš morala biti i sama čedno opravljena i tudi dati čednih oblek mladeničem, ki te bodo spremljali. Čedna obleka česti človeka, tudi tvoja ljuba roditelja se je veselita. Vstani tedaj brzo, ko se zdani, in idi prat ! Jaz te spremim in ti hočem pomagati, da preje končaš. Kajti gotovo ne bodeš več dolgo brezskrbna devica. Vsaj te uže snubijo najplemenitejši mladeniči vse dežele fejaške. Prosi tedaj očeta ob zori, naj ti vpreže mezge v voz, nanj naloži pasove, krasne obleke in umazano perilo. Pa je tudi lepše voziti se, nego hoditi ; kajti daleč je perišče“.

To rekši zletela je plavooka Atena proti Olimpu, večnemu sedežu nesmrtnim bogovom. Tukaj

ne razsajajo niti vetrovi, niti ne pada dež, niti sneg; večno jasno nebo je razlito nad njim. Tukaj se razveseljujejo srečni bogovi. Sim je hitela Atena, pregovorivši deklico.

Kmalu se pripelje zlata zora na visokem prestolu. Deklica se vzbudi in se čudi nenavadnim sanjam. Vstane ter gre v hišo sporočit sanje očetu in materi; najde ja v hiši. Mati je sedela pri ognjišči z mnogimi služkinjami in je predla, očeta pa je našla prav na vratih odhajajočega v zbor, kamor so ga klicali plemeniti Fejaki. Pristopi k njemu ter ga nagovori: „Ljubi oče, ali ne bi mi hotel napreči voz, da peljem prat k reki obleko, ki mi umazana leži po shrambah? I tebi samemu se spodobi hoditi v čednih oblačilih posvetavat se v zборе možakov. Pet sinov imaš v krasnem dvoru, dva uže oženjena, a dva še v cvetoči mladosti. Tudi ti hočejo vselej čedne obleke, kedar gredo na ples, in vse to je moja skrb!“

Tako je dejala, kajti stidila se je omeniti cvetočo poroko. A oče je koj pravo uganil ter jej odgovoril: „Ne odrekam ti, ljuba hčerka, niti mezg, niti česa drugega. Idi, a voz naj ti pripravijo in napregó hlapci“.

Rekši ukaže hlapcem pripraviti in napreči voz. Nanj naloži kraljičina bleščečo obleko, mati pa jej napolni zaboj z vsakoršnim jelom, a v kozji meh jej vlije sladkega vina, in v zlati steklenici jej

poda dišečega olja, da se ž njim pomazili po kopeli, i ona i njene služkinje.

Ko je bilo vse pripravljeno, sede deklica na voz, vzame v roko bič i vajeti ter zažene mezge, da so hitro zdrdrali po ravni cesti.

Ko so prišle deklice do perišča na bregu deroče reke, izpregle so mezge ter je zagnale past po bujnih travnikih. Perilo so nanesele v korita, skoz katera se je po ceveh pretakala iz reke vedno čista voda. Ko so je lepo ožmikale, oprale in povaljale, razgrnile so je po produ, da bi se posušilo. Na to se slečejo in kopajo v bistrih valovih ter se po kopeli pomazilijo z dišečim oljem. Okrepčavši se z jelom in pilom začno biti žogo ter veselo skakati po zelenem bregu.

Uže je bilo perilo posušeno in uže so hotele napreči ter peljati se domov. A nekaj drugega si je izmislila plavooka Atena, da bi se vzbudil božji Odisej, ki je tam blizo spal. Nauzikaja je zagnala žogo v neko deklico, a je ni zadela, kajti odvrnila jo je od nje Atena in vrgla v vodo. Deklice zavpijô in se zagrohočejo. Odisej se vsled tega vzbudi, vstane in se ogleduje okrog sebe ter govori: „Gorje mi! V kojih ljudij deželo sem zopet prišel? Sem i prišel mej divjake in zaničevalce božjih zakonov, ali mej pobožne in gostoljubne ljudi?“

A zdi se mi, da sem slišal ženske glasove. So li morda pogorske ali povodne nimfe? Gotovo sem blizo govorečih zemljanov. Sam se hočem na

svoje oči prepričati“. Rekši se zrije skoz gosto grmovje. Deklice se prestrašijo, ko ga ugledajo; menile so, da se jim bliža kaka morska pošast. Tako grd je bil Odisej, ves umazan in pokrit z morskim blatom. Vse prestrašene zbeže na vse strani, jedne sim, druge tja. Le Alkinoja brhka hčerka Nauzikaja se ne gane z mesta; Atena jej je udahnila pogum. Odisej ni vedel, kaj bi storil. Pomišljal je, ali bi se približal deklici ter jej objel koleno, ali bi iz daleka prosil jo sè sladkimi besedami, naj bi mu dala obleke ter pokazala pot v mesto. Zdelo se mu je spodobnejše iz daleča prositi jo sè sladkimi besedami, da ne bi se mu jezila deklica, ko bi jej objel koleno.

„Proseč se ti bližam,“ je spregovoril, „bodi boginja ali mročča devica, kajti ne vem, kaj si. Si li boginja, ki bivajo v širokem Olimpu, tedaj bi te primerjal najrajši velikega Zena hčerki, Artemidi, i po krasoti, i po velikosti, i po stasu. Si li pa izmej mročih devic, ki prebivajo na zemlji, tedaj trikrat srečni ti otec in mati in bratje; kajti srce jim mora vriskati od veselja, ko vidijo tako cvetko pripraviti se na ples. A izmej vseh najsrečnejši oni, ki te povede nevesto na svoj dom, obdarovavši očeta tvojega z bogatimi svatovskimi darovi. Kajti nikdar še nisem videl takega zemljana, niti moža, niti žene. Le v Delu videl sem nekdam na Apolonovem žrtveniku rasti tako palmo; čudil sem se o tem pogledu, kakor občudujem sedaj

tebe. Kajti tudi tam se bil in mnogo ljudstva je bilo z menoj, in, žal, bil sem še v dalnejših krajih. Prebil sem mnogo nezdod in še vedno sem v velikih skrbah. Včeraj me je vrglo morje na obrežje te zemlje, koje ne poznam in kjer me nikdo ne pozna. Ne upam se, devica, objeti ti kolena. A usmili se me ! Ti si prva, koje sem zagledal po dolgem času, po neizmernem trpenji. Pokaži mi mesto, kjer prebivajo ljudje te zemlje, in daj mi kako oblačilo, da se ogrnem, ali morda rjuho, v katero si zavila perilo. A bogovi naj ti dadó vse, česar ti srce poželi; dadó naj ti moža, hišo in v njej blagovito složnost. Kajti nič ni lepšega in boljšega na svetu, kakor če mož in žena, združena v zvesti ljubezni, v blaženej jedinosti gospodarita v hiši, v veliko jezo sovražnikom, a prijateljem v veliko veselje; sama pa imata najvišje veselje in največjo korist“.

Nauzikaja je na to odgovorila: „Tujec, ne zdiš se mi niti slab niti neumen mož. Ker si prišel v našo deželo in v naše mesto, ne bodeš pogrešal niti obleke niti česa drugega, kar sme ubog prosilec po vsej pravici pričakovati. Pokažem ti mesto in povem ti ime našega naroda. Fejaki prebivajo v tem mestu in obdelujejo to zemljo; jaz sem pa hči visokodušnega kralja Alkinoja“.

Rekši pokliče lepolase služkinje. „Ustavite se“, jim reče, „kam ste zbežale, zagledavši moža ?

Nikar ne menite, da je ta mož kak sovražnik. Ubog potnik je, ki je zgrešil pot in ga osoda zanesla na naš otok. Treba mu je postreči. Kajti mogočni Zen je zaščitnik vsem tujcem in beračem; tudi mal dar je revežu drag. Dajte mu jesti in piti in okopajte ga v reki“. A deklice se niso ganile; druga je drugi prigovarjala, naj začne. Tako strašen se jim je zdel Odisej. Slednjič so se ojunačile in vedle so Odiseja do reke. Tja zraven dale so mu plašč, suknjo in čisto perilo ter steklenico dišečega olja. Ko se je Odisej okopal in pomazilil z tolstim oljem, oblekel se je v obleko, kojo mu je dala kraljeva hčerka; prav lepo mu je stala.

Njegova zaščitnica Atena ga je pomladila in mu podelila posebno miloto, da bi se na prvi pogled prikupil Nauzikaji in prebivalcem te dežele. V takej opravi in v takej miloti in krasoti približal se je deklicam ter sedel med nje. Nauzikaja je čudeč se ogledovala ta krasni stas in dejala svojim spremljevalkam: „Tega moža gotovo ne proganjajo vsi bogovi. Jeden gotovo mora biti ž njim, ki ga je sedaj privedel v deželo Fejakov. Poprej se mi je zdel neznamenit mož, a sedaj je podoben nesmrtnim bogovom samim. O, da bi tak mož prebival v naši deželi in mi bil določen za soproga! Pa brzo, deklice, dajte možu jela in pila, da se okrepeča!“ Odisej je jel in pil z veliko slastjo; kajti uže dolgo je pogrešal krepilne hrane.

Nato so naložile oprano in posušeno perilo

na voz in napregle mezge. Nauzikaja je sedla na voz ter dejala tujcu: „Idi z nami, dokler vodi pot čez travnike in polja. Kmalu zagledaš mesto; visoko zidovje je obdaja, a ob obeh straneh je lepo pristanišče z ozkim uhom. Tam je naš trg, kjer se delajo in prodajajo vrvice, jadrovina, vesla in drugo ladijsko orodje. Našim ljudem ni mnoge do loka in tula, a z brzimi ladijami veselo jadrajo po širnem morji. Poslušaj tedaj, kar ti svetujem! Ko pridemo blizo mesta, zagledaš topolov log, posvečen Ateni; tu izvira bister studenček, ki se potem vije po zelenih travnikih. Tam počakaj nekoliko, dokler ne pridemo me v mesto. Nočem, da bi ljudje brusili svoje jezike. Lehko bi nas srečal kak kmetiček, pa bi dejal: „Kdo pa je ta tujec, ki gre z Nauzikajo? Lep mož je in velik! Kje ga je neki dobila? Ta bode gotovo njen soprog“.

Tako bi lahko kdo dejal, in meni bi to bilo v veliko sramoto. Kajti tudi meni ne bi dopadalo, če bi katera mojih prijateljic proti volji očeta in matere pridružila se kakemu tujcu in ž njim občevala pred poroko. A ko se nekoliko tam pomudiš, pridi za nami in povprašuj po hiši mojega očeta. Lehko jo spoznaš, ker se odlikuje od drugih poslopij. Ko stopiš v hišo, objemi kolena moji materi, predoči pri ognjišči; če te ona milostno vsprejme, bodi gotov, da zopet ugledaš svojo domovino, če je še tako daleč“. Tako je dejala Nauzikaja in

zagnala mežg^o, a vozila je počasi, da bi jo mogle dohajati služkinje in Odisej. Pri Ateninem logu ustavil se je Odisej in molil k svojej mogočni zaščitnici, da bi ga gostoljubno vsprijeli Fejaki in se ga usmilili.

Odisej pride k Alkinoju.

Deva je bila uže prišla v dvor svojega očeta, ko je Odisej zapustil sveti log in se napotil proti mestu. Atena je razlila okolo njega gosto meglo, da ne bi ga kdo izmej prevzetnih Fejakov zagledal, pikal z ostrimi besedami in vprašal, kdo je in odkod. A blizo prijaznega mesta mu pride naproti v vidni podobi mlade deklice, z vrčem v roki.

„Ljubo dete“, nagovori jo Odisej, „ali ne bi me hotela vesti v hišo Alkinoja, ki vlada temu ljudstvu? Tujec sem, prihajam iz dalnje dežele in ne poznam tukaj nikogar“. „Prav rada“, odgovori mu boginja, „ti pokažem hišo kralja Alkinoja, ki prebiva prav blizo hiše mojega poštenega očeta. Le idi tiho z menoj, hočem te tako vesti, da ti ne bode treba nikogar več povpraševati. Kajti tukaj niso ljudje posebno prijazni tujcem. Mornarji so in se vozijo po širnem morji; a njih ladije so brze kakor ptiči in misli“.

Odisej je korakal za deklico, a nikdo izmej Fejakov ga ni videl. Občudoval je postorni ter širo pristanišče, velike ladije in dolgo mestno zidovje z visokimi stolpi. Ko sta uže prišla do kra-

ljevega dvora, ustavila se je deklica ter spregovorila: „Vidiš, tujec, tukaj je kraljev dvor. Plemenitnike najdeš prav zdaj pri večerji. A vstopi le pogumno, ne boj se ničesar. Pogumnemu možu se vse najbolje posreči, tudi če prihaja iz tujine. A nekaj naj ti še povem. Ko prideš v dvorano, obrni se najprej do kraljice, Areta jej je ime. Alkinoj jo časti, kakor nikdo drug na svetu ne česti svoje soproge, in vse ljudstvo jo spoštuje kakor boginjo. Pa je tudi pametna in duhovita. Ona vlada vse, dà, celo prepire mej moži razsoja modro in bistroumno. Kedar se gre sprehajat po mestu, tedaj se jej vse klanja, nizki in visoki, mladi in stari. Če i njo pridobiš, tedaj bodi gotov, da se ti izpolné vse želje“.

Tako je govorila boginja v dekliškeji podobi in zletela proti morju nazaj. Odisej pa je stal ter občudoval visoki dvor, ki se je lesketal kakor solnce ali mesec. S praga so se daleč tja razprostirale ob obeh straneh bronaste stene, prikrov pa je bil iz plavkastega jekla. Notranje stanovanje so zapirala zlata vrata; stebri so sloneli na bronastem temelji in so bili iz čistega srebra, venec je bil zlat in zlat je bil obroč na vratih; zlati in srebrni psi, umetno delo Hefajstovo, so stali na desni in na levi kot stražniki kraljevega dvora. V dvorani so bile stolice pregrnene z vezenimi preprogami; na njih so sedevali fejaški plemenitniki pri kraljevih pojedinah. Na visokih stojalih stali so zlati kipi,

predstavljaajoči mladeniče, ki so z gorečimi plamenicami v rokah razsvitljevali dvorano ponočnim gostom pri bogatih pojedinah. Petdeset služkinj je služilo v kraljevem dvoru; jedne so žrnale žito, a druge so tkale, predle in pletle. Ženske fejaške so prav tako izvrstne tkalke in predice, kakor njih možje izurjeni mornarji.

A Odisej še ni vstopil. Ogledoval si je še krasen vrt zadaj za dvorom, ograjen z visokim zidom, poln najlepšega sadnega drevja. Tukaj so visele sočnate hruške, sladke fige in granate, tam pisana jabolka in zelene olive, tam zopet so izza gostega listja zvedavo pogledovali črni grozdi. Tukaj rodi drevje po leti in po zimi, kajti v tej deželi pihlja vedno gorki zahodnik. Tu stoji drevo v najlepšem pomladnem cvetju, tam je sad uže zelen, a zopet drugod uže popolnem dozorel. Tako tudi trta; tukaj se grozdje uže suši, tam ravno trga in mesti, a zopet tam še le cvete. Na drugem konci vrta se razprostirajo gredice, polne dišečih cvetic. Tudi dva studenca se vijeta po vrtu; jeden daje vode kraljevemu dvoru, a iz drugega zajemajo vodo sosedne hiše.

Ko se je Odisej načudil vsej tej krasoti, vstopil je v kraljevo dvorano, kjer so bili zbrani plemenitniki pri obedu.

Ker je bilo uže pozno, hoteli so baš odhajati. Držali so uže kozarce v rokah, da bi po obedu darovali Hermeju, ko zagledajo tujega moža koraka-

jočega po dvorani. Vseh oči so obrnene proti tujcu, ki se vrže pred kraljico, jej objame kolena, kakor se spodobi ubogemu prosilcu, ter jo tako nagovori: „Areta, hči božanskega Reksenora, tebi i tvojemu kraljevemu soprogu i vsem gostom objemljem kolena. Bogovi naj vam dajo srečo in dolgo življenje, otrokom vašim bogatstvo v hiši in čast mej ljudstvom, meni pa dajte varno spremstvo, da se vrnem v svojo domovino; kajti uže dolgo blodim in trpim po svetu, daleč od ljubih svojcev“. Rekši vstane ter sede v pepel na ognjišči pri ognji. Vsi so umolknili. Slednjič se vzdigne junak Eheneos, najstarejši izmej Fejakov, zveden in zgovoren mož, ter spregovori: „Alkinoj, ni lepo, niti se ne spodobi, da bi tujec sedel v pepeli na ognjišči. I moji drugovi so tega mnenja in pričakujejo le tvoje besede. Idi, vzdigni tujca ter posadi ga k nam na stolico, klicarjem pa veli, naj prinesó še vina, da bomo darovali mogočnemu Zenu Kronionu, zaščitniku čestitih tujcev, a oskrbnica naj mu pripravi krepilno večerjo“.

Nato vstane kralj, prime Odiseja za roko, ga vzdigne z ognjišča ter ga vede in posadi zraven sebe na stolico, kder je prej sedel najdražji mu sin, hrabri Laodamant. Takoj prinese služkinja v krasnem vrči vode ter jo uliva nad umivalnico tujcu na roki, postavi pred-nj gladko mizico, na kojoj prinaša čestita oskrbnica kruha in raznih jedil. Tedaj je segal božji trpin Odisej po pilu in jelu,

ki je ležalo pripravljeno na mizi. Potem zakliče kralj klicarju: „Brzo, klicar, še jedenkrat mešaj vino v vrči in napolni kozarce gostom okrog, da izlijemo še jedenkrat dar Zenu, zaščitniku ubogih prosilcev“. Po daritvi spregovori zopet Alkinoj: „Fejaški voditelji in svetniki, poslušajte, kaj vam govorim. Sedaj, ko smo povečerjali, idite domov ter lezite spat, a jutre zjutrej zberite se zopet v mojem dvoru, da pogostimo tujea in darujemo bogovom svete daritve ter se potem posvetujemo, kako pošljemo domov dragega gosta, da ga ne dohiti na poti kaka nesreča, dokler se ne vrne v svojo ljubo domovino. Če je pa kdo izmej nesmrtnih bogov, ki se vdeležujejo včasi v vidni podobi naših daritev, ker smo jim sorodni, kakor Gigantje in Kiklopi, no, potem ne bode potreboval naše pomoči, temveč nam bode treba prositi ga milosti“.

„Nikari ne misli tega“, odgovori mu Odisej, „vsaj nisem niti po stasu niti po podobi jednak bogovom, temveč umroč zemljan sem, kakor vi vsi. Če poznate koga na svetu, kojega imenujete najnesrečnejšega, ž njim bi se jaz primerjal. A sedaj naj še malo jem in pijem, če sem tudi ves potr; kajti nič ni nesramnejšega od sitnega želodca, ki sili tudi obupnika, da misli na jed in pijačo. Jutre pa, plemenitniki, mi izvršite, kar je obljubil kralj: pošljite me v mojo daljnjo domovino, kajti uže leta in leta mi razjeda srce silno hrepenenje po dragi mi soprogi in po mojem imetji“.

Plemenitniki so glasno odobravalj Odisejev pametni govor ter se počasi razhajali vsak na svoj dom. Odisej je ostal sam v dvorani s kraljem in kraljico. Ko so pripravile dekje z mize ostanke jedij, tedaj ga nagovori kraljica — kajti spoznala je bila obleko njegov, ker jo je sama stkala se služkinjami svojimi — : „Tujec, vprašati te moram vendar, kdo si in odkod. Kdo ti je dal to obleko? Vsaj si vendar dejal, da si blodil po morji in da te je vihar zanesel k nam“.

Zviti Odisej jej odgovori: „Kraljica, ni mi mogoče našteji s kraja vseh bolij, katere so mi poslali nebeški bogovi. A povem ti, po čemur me povprašuješ. Daleč tam na morji leži samotni otok Ogigija; tam prebiva Atlantova hči, lepolasa Kalipsa, mogočna boginja. Tja ne pride z lehka niti kak človek niti kak bog. A mene je zanesel tja strašni vihar, razbivši mi ladijo ter potopivši tovariše. Boginja me je prijazno vsprejela, gostila me ter mi obetala nesmrtnost, če bi hotel pri njej ostati ter biti njen soprog. A ni me mogla pregovoriti. Vedno sem hrepenel po svojej ljubi domačiji ter močil obleko z mojimi solzami. Sedem let me je zadržavala pri sebi. Slednjič se je vendar omečila. Pred dvajsetimi dnevi me je odpustila z otoka, me bogato obdarila, preskrbela z obilim jelom in pilom ter poslala za menoj ugodni veter. Veselo sem jadral po nedoglednem morji, dokler nisem v silni daljavi zagledal sinjih gorá vašega otoka. Uže sem

bil blizo breĝa, ko me zgrabi Pozejdonova jeza. Strašen vihar mi razbije ladijo. Nag sem se rešil neutrudno plavaje na ta otok, kamor sem dospel sinoči zvečer. Noč sem prespal v gostem grmovji. Sladko sem spal skoraj dvajset ur in nisem občutil svojega gorjá. Še le danes popoldne sem se vzbudil. Zaslišal sem šum in zagledal sem tvojo hčerko v bližini igrajočo se svojimi služkinjami. Približal sem se jej, in glej, našel sem pametno, blago deklico; sicer je mladina navadno nespametna. Dala mi je obilo jedi ter žarečega vina in tudi to obleko. Tako sem ti povedal vse resnično“.

Alkinoj je na to spregovoril: „A vendar ni po vse pametno ravnala moja hčerka. Karati jo moram, ker te ni takoj se služkinjami pripeljala v našo hišo; kajti njo si prvo prosil pomoči“.

„Ne karaj mi, kralj“, odgovoril je Odisej, „zaradi tega svoje hčerke. Vsaj mi je dejala, naj grem ž njo. A branil sem se, kajti bal sem se, da ne bi se ti ujezil, ko bi me zagledal hodečo ž njo. Zategadel sem malo zaostal. Nagle jeze smo ljudje na zemlji“.

„No, take čudi nisem“, odgovoril je kralj, „da bi se brez uzroka ujezil; a spodobnost je vendar v vseh rečeh boljša. Da bi hotel Zen, Atena in Apolon, da bi tak mož, kakor si ti, in takega mišljenja snubil mojo hčer; z veseljem bi ga izbral za svojega zeta. In če bi hotel ti tukaj ostati, glej, rad ti dam hišo in lepo imetje. A ne da bi

te hotel po sili zadržavati! Nikakor! Še jutre te odpošljem, če hočeš. Dam ti ladijo in veslarje, ki te zdravega pripeljejo domov, če ti je še tako daleč domovina. Ležal bodeš lahko in spal na ladiji kakor v mehki postelji; tako rahlo in varno bodo vozili. Prepričaš se tudi sam, kako izvrstne ladije in veslarje imamo“.

Veselil se je Odisej, ko je čul te besede, ter vskliknil: „Oče Zen, da bi le Alkinoj vse izpolnil, kakor je govoril, to bi mu bila večna slava, jaz bi pa gotovo dospel v svojo domovino“.

Tako so se pogovarjali. Ker je bilo uže pozno, ukazala je kraljica deklam, pripraviti gostu posteljo. Šle so s plamenicami v rokah, pripravile vse najboljše ter poklicale potem tujca, ki se je podal k sladkemu počitku, poslovivši se od kralja in kraljice.

Odisej pri Fejakih.

Drugo jutro na vse zgodaj vzbudila sta se Alkinoj in še neznani mu gost ter se podala v zbor na mestnem trgu, kder sta sedla na lepo rezani kameniti klopi. V tem je uže hodila Atena po mestu od hiše do hiše, podobna klicarju Alkinojevemu, ter je klicala može v zbor, da bi spoznali novega gosta ter zvedeli, kdo je in od kod. Možje so vreli skupaj ter kmalu napolnili ves trg in vso zbornico. Občudovali so Laertovega sina, nad kojim je Atena razlila čudovito miloto; zdel se je večji, krepkejši in debelejši, da bi se čim bolj prikupil

zbranim Fejakom. — Ko so bili vsi zbrani, govoril jim je Alkinoj: „Poslušajte me, fejaški vodniki in svètniki! Ta tujec tukaj, ne poznam ga, kdo je, prišel je v mojo hišo, ne vem od kod, ali od vzhoda ali od zahoda, ter nas prosi, da bi ga dalje poslali v njegovo domovino. Premišljujmo tedaj o spremstvu, kajti še nikdo ni prišel v mojo hišo, da ne bi ga bili dalje poslali. Brzo, mladeniči, zberite vse, dva in petdeset vas bodi, spustite ladijo v morje ter priskrbite vse, česar je treba. Ko vse pripravite in uredite, zberite se v mojem dvoru, da vas pogostim. Vi pa, plemenitniki, idite takoj z menoj v prostorno mojo dvorano, da tujca spodobno pogostimo. Naj mi nikdo ne odreče! Pozovite še božjega pevca Demodoka, kojemu je dal bog v obilej meri petja dar, da nas razveseljuje, kakor ga vleče srce.

To rekši je kralj vstal in se podal s plemenitniki proti svojemu domu, klicar je pa šel po božjega pevca. V tem je šlo dvainpetdeset izbranih mladeničev v pristanišče, da bi pripravili vse za odplov, kakor jim je bil ukazal kralj. Spustili so naglo ladijo v morje, postavili jambore, pripeli nanje jadernice ter razpeli brza jadra. Potem so se podali v kraljev dvor, kjer so bile uže vse veže, dvorišča in dvorane polne zbranih gostov. Njim je zaklal kralj dvanajst belih ovac, osem belozobih svinj in dva tolsta vola.

Uže je bila pripravljena pojedina, ko je privedel klicar božjega pevca. Njega je Muza posebno

ljubila, dala mu je dobrega in slabega; vzela mu je sicer „nebeško luč očij“, a dala mu „pesni srebrnočiste, glasov nebeških dar“. Klicar ga je vedel v široko dvorano, v sredo mej obedujoče goste, ter ga posadil na stol ob visokem stebru; harfo mu je obesil na žebelj nad glavo ter mu vedel roko tja, da bi jo mogel pozneje najti, kedar bi jo potreboval. Pred - nj postavi mizo s košarico, polno jedil, in kozarec vina, da bi pil, kedar bi mu velevalo srce. Ko so si potolažili hrepenenje po jelu in pilu, tedaj je navdahnila Muza božjega pevca, da je začel peti pesen, koje slava je tedaj prišla do visokega neba, o prepiru slavnih junakov Odiseja in Ahileja: kako sta se z ostrimi besedami sprla pri bogov obilem obedu, in kako se je v srci veselil poglavar Agamemnon, ker sta se najboljša Ahajca prepirala; to je bilo začetek vsem nezgodam Grkom in Trojancem po mogočnega Zena sklepu.

To je opeval preslavni pevec. A Odisej si je potegnil, začuvši v pesni svoje ime, plašč čez glavo ter si pokrtil lepi obraz, da ne bi zapazili Fejaki solz, ki so se mu prikradle iz očij. Kolikorkrat je prenehal peti božji pevec, obrisal si je Odisej solze, potegnil plašč raz glavo, vzela kozarec v roko ter daroval bogovom; a ko je začel zopet peti, kajti prigovarjali so mu plemenitniki fejaški, ki so se veselili lepih pesnij — tedaj si je zopet pokrtil obraz Odisej in je jokal. Nikdo ni tega opazil,

razven kralja, ki je sedel blizo njega in ga slišal globoko vzdihujočega. Zategadel je spregovoril :

„Poslušajte me, fejaški vodniki in svètniki ! Mislim, da smo se nasitili obeda in harfe, ki je družica obilemu obedu. Idimo sedaj ven in poskusimo se v bojnih igrah, da bode naš gost, vrnivši se domov, svojim prijateljem pripovedoval, kako i v tem nadkriljujemo druge narode, i v boji s pestmi, i v borenji, i v skakanji, i v tekanji“.

Gostje so takoj vstali in šli za kraljem na trg. Tudi slepi pevec je šel ž njimi, ko mu je klicar vzel harfo, obesil jo na žebelj, prijel ga za roko ter vedel iz dvorane. Mnogo ljudstva je privrelo na trg. Sedaj se je vzdignilo mnogo plemenitih mladeničev, da bi se skusili v bojnih igrah. Najprej so se skusili trije kraljevi sinovi v tekanji, Laodamant, Halios in Klitoneos ; zadnji je zmagal. Potem so nastopili borilci ; zmagalec je bil Evrialos. V skakanji je nadkriljeval vse druge Amfialos, v metanji Elantreus, a v boji s pestmi kraljev sin Laodamant.

Ko so se naveselili bojnih iger, tedaj je vstal Alkinojev sin Laodamant ter je spregovoril : „Dajte, prijatelji, vprašajmo našega gosta, ali zna kako bojno igro. Po postavi soditi, ni šibek. Le poglejta mu bedra, koleni, prsi, roki in močni, žilati tilnik ! Tudi moči mu ne nedostaja, dasi je potrj po mnogih nezgodah. Morje more i najmočnejšega moža ugonobiti“. „Prav iz srca si mi govoril“, reče

na to Evrialos; „idi k možu in pozovi ga sam na boj“. Nato vsposdubja Laodamant Odiseja s prijaznimi besedami, naj se i on poskusi v bojnih igrah i naj si prežene srčne toge; vsaj ne bode več dolgo tukaj, kajti uže so pripravljene ladije in sprevodniki. A Odisej odgovori: „Zakaj zahtevate to od mene, mladeniči, zasramujoč me? Bridkosti so mi bolj na srci nego bojne igre. Dovolj sem se trudil, dovolj trpel. Sedaj pa sedim v vašem zboru hrepeneč po domu i proseč kralja i ves narod, da mi dadó varno spremstvo“. Odvrne mu ter zabavlja Evrialos: „Nikakor te ne primerjam možu, veščemu bojnih iger, kojih je mnogo mej moži. Pač pa bodeš kak voditelj mornarjem — trgovcem, ki nadzoruje vozivo in skrbi za bogat dobiček. A borilcu se mi nikakor ne vidiš podoben“. Po strani ga pogleda Odisej in zavrne: „Nisi lepo govoril, tujec: zdiš se mi prevzeten drug. Tudi bogovi ne podeljujejo vsakemu vseh darov, niti pameti, niti zgovornosti. Marsikdo je neznamen mož, a božanstvo mu diči govor, da ga v zboru poslušajo ljudji kakor zamakneni; tako gladek in sladek in prepričevalen mu je govor. In kedar gre po mestu, tedaj ga ljudje gledajo in občudujejo kakor boga. Drug je zopet po stasu podoben nesmrtnikom, a v njegovi besedi je malo milobe in soli. Takemu si ti podoben. Glej, stas ti je krasen, sam bog ne bi mogel ustvariti krasnejšega, a glava ti je prazna. Vedi, žalil si me sè svojimi neumnimi besedami.

Kajti nisem novinec v bojnih igrah, kakor ti blebetaš, temveč menim, da sem bil mej prvimi, dokler sem bil še v cveti let. Sedaj se ve da sem potrť po raznih nezgodah in bolestih. Kajti mnogo sem pretrpel, i v viharnih bojih in po burnih valovih. A tudi tako se hočem poskusiti v bojnih igrah; preveč me pekó žalilne tvoje besede? Rekši zgrabil je železno ploščo, večjo, debelejšo in težjo od onih, katere so metali fejaki, ter jo je vrgel, da je padla daleč čez druga znamenja; pričenjali so se fejaki, ko je tako frčala po zraku. Atena, podobna fejaku, je devala znamenja, kamor so padali kameni mladeničev; sedaj se je oglašila: „Tudi slepec spozna lahko tvoje znamenje, tujec; tako daleč leži od drugih. Bodi gotov, da te nikdo izmej fejakov ne doseže v tej igri, kamo-li prekosi“. Odisej se je razveselil, da je našel mej tem ljudstvom tako dobrega prijatelja, in je spregovoril z mirnejšim srcem: „Metajte tja, kamor jaz, mladeniči, če morete; potem vam vržem pa še drugo ploščo, in upam, še dalje. Dajte, pridite sim in skusite se z menoj vi, ki ste me poprej žalili, bodi s pestjo, ali z rokami, ali z nogami. Z vsakim se merim, razven z Laodamantom. Kajti on je moj gost, in kdo se bode v tujini boril z ljubim možem, ki ga je prijazno pogostil? A dasi sem zveden v vseh bojnih igrah, najbolje znam vendar napenjati lok. In ko bi še toliko mož streljalo z menoj, jaz bi prvi zadel s pušico svo-

jega moža v sovražnih vrstah. Le jednega moža poznam, ki me je prekosil v loku; ta je bil Grk Filoktet pred Trojo. Vse druge pa premagam jaz, kolikor jih je zdaj ljudij, ki jedó kruh po zemlji. Tudi kopje mečem gotovo in tako daleč, kakor kdo drug pušico. Le v tekanji me lahko kdo prekosi, celó izmej vas kdo; kajti viharo morje me je zeló oslabilo, vzlasti ker sem moral biti po več dnij brez jela in pila.

Mladeniči so molčali, začuvši te besede; a kralj je spregovoril: „Ljubi gost, radi verujemo tvojim besedam, ker smo uverjeni, da se ne bahaš sè svojo močjo, a pokazati si jo moral, ker te je oni mladenič tako hudó užalil; v prihodnje naj te nikdo več ne graja zaradi tvoje moči, kdor zna sploh pametno govoriti.

A poslušaj tudi mene, da bodeš mogel i o naših vrlinah pripovedovati drugim junakom, veselo domá obedujoč pri ženi in deci. Res, da nismo najboljši rokoborci in borilci, a v tekanji prekosimo vse in smó najizvrstnejši brodarji. Tudi ljubimo vedne pojedine, godbo in ples, lepe obleke, gorke kopeli in mehke postelje. Vzdignite se, najboljši plesalci, ter plešite, da bode mogel naš gost pripovedovati o vaši umetnosti, vrnivši se domov. In naj gre kdo po Demodokovo harfo, ki leži kje v mojim dvorci!“

Takoj se je vzdignil klicar ter prinesel Demodokovo harfo. Devet izbranih redarjev je urav-

nalo plesišče. V sredo stopi godec s harfo in ples cvetočih mladeničev začne. Odisej občuduje gibčnost vrlih plesalcev, ki so tako urno prizdigovali noge. A božji pevec je prepeval mične pesni iz veselega življenja nesmrtnih bogov v veliko veselje Odiseju in zbranim Fejakom. Potem je velel kralj svojemu sinu Laodomantu in gibčnemu Haliju, naj plešeta sama; kajti ž njima se ni upal nikdo meriti. Jeden je vrgel žogo, pripognivši se vznak, visoko proti oblakom, a drugi jo je vjel v skoku, še predno se mu je noga dotaknila tal. Potem sta plesala, raznovrstno sukajoč se, mladeniči so jima pa, okolo stoječ, ploskali z rokami.

Odisej se obrne do kralja Alkinoja ter spregovori: „Bahal si se, da imaš najboljše plesalce, in po pravici. Takih nisem še videl: čudim se zelo“. Alkinoj se je razveselil, ko je slišal te pohvalne besede. Zategadel je spregovoril svojim Fejakom: „Poslušajte me“, je dejal. „Naš gost se mi zdi zelo pameten mož. Zató se pač spodobi, da ga pri odhodu bogato obdarujemo. Dvanajst vas je plemenitnikov dežele, jaz sem trinajsti. Dajmo mu vsak po jeden plašč in po jedno suknjo in po vrhu še po jeden talent čistega zlata. To prinesimo skupaj, da se bode gost v srci veselil, ko bode imel vse v rokah. Eurial pa naj se ž njim spravi z lepimi besedami in z primernim darom, kajti ni govoril spodobno“.

Vsi Fejaki so glasno pritrdili tem besedam

ter poslali sluge domov po darove. Eurial je pa vstal ter govoril: „Alkinoj, mogočni kralj! Žalil sem gosta, a hočem ga pomiriti, kakor mi velelaš. Glej darovati mu hočem bronasti meč; ročaj mu je srebrn, a nožnica iz slonove kosti“. Rekši stopi pred Odiseja, dene mu v roke meč ter reče: „Zdrav mi, otec! Če sem izblebetal kako žaljivo besedo, naj jo vzdignijo vetrovi ter odneso. A tebi naj bogovi dodelé, da bi zopet prišel v svojo domovino ter videl soprogo svojo; kajti uže dolgo blodiš po svetu daleč od dragih svojcev“. „Tudi ti, ljubi“, odgovori mu Odisej, „bodi mi zdrav; bogovi naj ti dadó vso srečo. Dal bog, da ne bi se kedaj v bodoče kesal, da si mi podaril ta meč, pomirivši me z besedami“. To je dejal in obesil si meč čez ramena.

Uže je solnce zahajalo, ko so prišli služabniki z darovi; nesli so je v dvorec ter položili pred kraljico. Tudi vsa druga množica z kraljem vred podala se je tja; plemenitniki so seli na navadne svoje stolice. Kralj sam prinesel je svojemu gostu dragocene obleke in po vrhu še krasno zlato posodo.

Kraljica mu je spravila vse darove v skrinjo, poklicala ga ter mu dejala: „Sam si oglej sedaj pokrov in zapri dobro skrinjo, da te kdo ne okrade na poti, ko bodeš sladko spal“. Odisej je skrbno zaprl skrinjo ter naredil umeten voz, kakor se je bil naučil od Kirke. Mej tem so mu bile pripravile

služkinje na kraljičino povelje gorko kopel. Ko se je okopal in pomazilil z dišečim oljem, hotel se je vrniti v dvorano k obedujočim možem. A pred vrati dvorane našel je lepo Nauzikajo, ki ga je tako nagovorila: „Zdravstvuj, gost! Ko se povrneš zopet v svojo domovino, spominaj se včasih tudi deklice, ki ti je rešila življenje“. Ginjenim srcem odgovoril je Odisej: „Ko bi bogovi le hoteli, da se vrnem v svojo domovino, tedaj bi se te spominal vsak dan in te molil kakor boginjo; kajti ti si mi rešila življenje, blaga deklica“. Po teh besedah stopil je zopet v dvorano, kder je sedel zraven kralja. Služabniki so uže delili meso ter mešali vino. Klicar je privedel ljubkega pevca, slepega Demodoka, ter ga posadil na stol sredi gostov. Odisej je odrezal od svojega deleža kos tolstega svinjskega hrbta, pomignil klicarju ter mu dejal: „Na, daj to Demodoku v znamenje moje hvaležnosti. Povsodi se pevci česte, ker jih je Muza sama naučila peti“. Z hvaležnim srcem sprejel je pevec dar; veselilo ga je tujčevo priznanje.

Po obedu nagovoril je Odisej zopet Demodoka: „Pred vsemi zemljani te spoštujem, pevec, ker te je Muza naučila tako lepih pesnij, ali pa Apolon sam. Prekrasno opevaš osodo grških junakov, kako so se trudili in bojevali, in koliko so prebili Ahajci, kakor bi bil sam prisoten bil ali pa slišal od koga drugega. Daj, nadaljuj ter pevaj nam o lesenem konji, kako ga je po zvijači spravil v

mesto Odisej, napolnivši ga z moži, ki so potem razdejali Ilijon. Če mi še to tako krasno opoješ, tedaj bodem vsem ljudem pripovedoval, da ti je bog podelil poseben dar petja“.

Tedaj je opeval pevec Odisejeva slavna dela, ne sluteč, da sedi poleg njega slavni junak. Odisej je uvidel, da pevec vse tako resnično opeva, kakor bi bil sam bil pred Trojo. Petje ga je znova ganilo, da je pogosto vzdihnil in si skrivaj obrisal solzo iz očij. Nikdo ga ni zapazil jokajočega razven Alkinoja, ki je velel pevcu, naj preneha, in potem spregovoril zbranim gostom: „Slišite, plemenitniki fejaški, naj preneha peti Demodok; kajti ne poje vsem v veselje. Odkar je začel peti, ni še prenehal vzdihovati naš gost; pač huda bol mu razjeda srce. Naj tedaj neha peti, da se bomo vsi razveseljevali, kajti gostu v čast je vse to pripravljeno. In kakor brat nam mora biti ljub in drag tujec, ki se nam bliža zaupno. A sedaj nam povej lepo vse po pravici, kar te bodem vprašal. Kako ti je ime, kdo so tvoji roditelji in v kateri deželi ti je tekla zibelka? Ime ima pač vsak človek, bodi visokega ali nizkega rodu.

In deželo tvojo in rojstno ti mesto moramo vedeti, če te hote odvesti domov moji Fejaki. Sprejememo te pa radi, dasi nam star orakelj žuga, da nam zavidni Pozejdon nekdam potopi ladijo, ko se bode vračala od nekega spremstva.

Povej nam tudi, kod si povesod hodil, in kake

ljudi si našel po svetu? Katere narode si našel še divje in brez zakonov? Kde si še našel ljudi, ki tujce radi prenočujejo in pogostujejo ter se boje bogov? Vse to nam pripoveduj, in še to, zakaj si se jokal, ko je pevec pel o Troji? Ali si morda v oni nesrečni vojski izgubil kakega brata, ali sorodnika, ali dragega prijatelja? Vse to nam po vrsti in resnično pripoveduj!“

Odisej pripoveduje Fejakom o svojih blodnjah, kako je prišel k Kikonom, Lotofagom in Kiklopu Polifemu.

Na prijazno kraljevo vprašanje je prijazno odgovoril Odisej: „Mogočni kralj Alkinoj, pač krasno je, poslušati takega pevca, kakor je ta, bogovom jednak po glasu. Nič se mi ne zdi prijetnejšega, kakor če navdaja veselje ves narod, gostje pa v hiši poslušajo pevca, po vrsti sedeč, pred njimi mize, polne kruha in mesa, a točaj jim nataka vina iz polnih vrčev. To se mi zdi najslajše veselje življenja. A povprašal si me po mojej žalostnej osodi. Kaj naj ti poprej pripovedujem, in kaj pozneje? Kajti mnogo zla so mi podelili nesmrtni bogovi. Najprej naj vam povem svoje ime, da boste vedeli, kdo je vaš gost. Jaz sem Odisej, Laertov sin, ljudem znan po vsakojakih zvijučah. Solnčna Itaka mi je domovina, kder mogočno dviguje svojo glavo proti nebu gozdnati Neriton. O-

kolo nje leži še več drugih otokov, ne daleč vsak-sebe, Dulihion, Same in Zakint.

Moja domovina je sicer mrzla, a vendar rodi čvrste može. Nikjer ne morem ničesa slajšega ugledati od domovine svoje. A zvedite, kako sem blodil po svetu in koliko sem prebil, odkar sem šel izpred Troje.

Takoj izpred Troje zanesel me je veter proti mestu Kikonov, Ismaru. Mesto sem razdejal, može pobil, žene pa in drugi plen razdelil mej svoje tovariše. Jaz sem sicer svetoval, da bi koj odjadrali, a moji tovariši me niso hoteli slušati, nespametniki. Ostali so na morskem obrežji ter jeli in pili in se veselili. A mej tem so se ubegli Kikoni združili z drugimi sosedi in se privalili proti nam. Bilo jih je kakor listja in trave, ko so nekega jutra prihrumeli nad nas. Hrabro smo se držali ves dan, a proti večeru smo se morali umakniti mnogo močnejšemu sovražniku. Pobegnili smo in se tako rešili, a na vsaki ladiji izgubili smo po šest mož.

Od tod smo jadrali dalje po nedoglednem morji, veseleč se sicer, da smo si rešili življenje, a žalujoč po izgubljenih prijateljih. Kar nam pošlje Zen strašen sever, ki nam sè sivimi oblaki zagrne nebo in zemljo; črna noč nastane. Iambori so se upogibali in predno smo mogli zviti jadra, zlomile so se jadrenice in jadra so se strgala na drobne kosce. Z velikim trdom privlekli smo ladije z vesli na obrežje, kder smo ostali dva dni in dve noči,

da smo popravili si jambore ter razpeli nova jadra. Ko smo tretji dan zgodaj zjutraj odjadrani, nadejali smo se prav gotovo, da pridemo kmalu v svojo domovino. A na predgorji Maleji nastal je z nova strašen vihar, ki nas je zanesel daleč tja na globoko morje. Devet dnij nas je podil nasproten veter okolo po morji, a deseti dan nas je zanesel na obrežje Lotofagov. Tukaj smo izstopili in se preskrbeli z vodo. Ko smo se najeli in napili, poslal sem dva tovariša, da bi si natančno ogledala kraj in pozvedela, kaki ljudje tam žive; spremljal ju je klicar. Tu prebiva dobrovoljno in srečno ljudstvo, Lotofagi. Imé imajo od tod, ker jim je vsakdanja hrana jed, ki se zove lotos. Ta jed je slajša od medu; kdor jo jedenkrat pokuša, želi vedno tam ostati ter pozabi popolnoma domovine svoje.

Ti ljudje so prav prijazno vsprejeli naše drugove ter je pogostili z lotosom. A lotos je je popolnem omamil, da niso nikakor več hoteli zapustiti tega kraja. Sè silo sem je moral poditi na ladije ter je tam trdo zvezati, da mi niso ušli. In le tako sem si mogel rešiti svoje ljudi, da sem takoj odjadrал.

Od tod smo jadrani dalje ter prišli k divjim, ošabnim Kiklopom, ki, zaupujoč nesmrtnim bogovom, niti ne sejejo niti ne orjejo, a vendar jim zemlja vsega v obilji rodi, pšenice, ječmena in vina. Zakonov ne poznajo niti zborov. Prebivajo vrhu visokih gora v izdolbenih pečinah. Vsakdo je sam

sodnik ženam svojim in otrokom ter jim ni do tovarišev.

Blizo pristanišča, ne daleč od dežele Kiklopov, leži mal otok, ves obraščen. Cele tolpe divjih koz se tam brezskrbno pasó; nikdar jih ne vznemirja človeška stopinja. Kajti nikdar ne prihajajo tja niti lovci, ki sicer vse gore preiskujejo, niti ne pasó tam pastirji, niti ne orjejo poljedelci. Nikdo ne prebiva tam; niti Kiklopje ne prihajajo tja, ker ne poznajo ladij. In vendar bi si ljudje lahko preobrazili ta otok v cvetoč vrt. Kajti zemlja je jako dobra in bi rodila vsakojakega sadja. Ob morskem obrežji se razprostirajo bujni travniki; zemlja je rahla in globoka, da bi bogato rodila trta. Tudi je tukaj pripravno pristanišče, zavarovano proti vetrovom, da bi ne bilo treba niti privezavati ladij niti spuščati sider. Vrhu tega izvira tik pristanišča čist studenec, okolo kojega rastó visoki topoli. Na ta otok smo jadrali v temnej noči; kak bog nas je je moral voditi. Kajti mesec ni sijal z visokega neba; zakrivali so ga oblaki. Niti valov nismo videli pred soboj, zaganjajočih se na zemljo, kamo-li otok. Ko se je zdanilo, hodili smo po otokn ter postrelili toliko koz, da sem dal vsaki ladiji — in bilo jih je dvanajst — po devet koz, sam sem si jih izbral pa deset. Tam smo ostali na bregu ves dan ter se gostili z kozjim mesom in črnim vinom, kojega smo si bili obilo v vrče natočili, ko smo razdejali Kikonov sveto mesto. Gledali

smo tja v bližnjo deželo Kiklopov, od koder se je vzdigaval dim : slišali smo glasove ljudij, koz in ovac.

Ko je drugo jutro vstala zlata zora, sklical sem svoje drugove ter jim govoril :

„Ostanite tukaj sè svojimi ladijami, jaz pa hočem jadrati sè svojo ladijo in dvanajstimi izbranimi drugovi tja v ono deželo ter jo preiskati. Kajti rad bi zvedel, kaki ljudje prebivajo tam, ali so še divji in brez zakonov, ali pa gostoljubni in pobožni.“

Ko smo prišli tja, zagledali smo na bregu tik morja obločno pečino, visoko, z lavori obsenčeno ; tam je počivalo mnogo drobnice, koz in ovac. Okolo in okolo je bila visoka ograja iz uzidanega kamenja, visokih smrek in dobov. V tem oboru je prebival orjašk mož, ki je sam pasel drobnico po samotnih pašah ; z drugimi pastirji ni občeval, temveč daleč od drugih v senci koval kako hudobijo. In strašna prikazen je bil ta orjak nikakor ne podoben navadnemu človeku, temveč visokej gori, ki samotna vzdiguje svojo glavo proti nebu.

Z dvanajstimi izbranimi drugovi stopil sem na suho, a ostalim ukazal sem ostati pri ladijah ter je čuvati. Sè soboj vzela sem meh najboljšega črnega vina, katero mi je bil poklonil iz hvaležnosti Maron, Evantejev sin, svečenik Apolonov. Kajti jedinemu njemu, ženi njegovu in deci smo zanesli na Ismaru, a vse druge pobili. Zato pa mi je poklonil krasnih darov. Daroval mi je sedem talentov čis-

tega zlata in velik vrč iz samega srebra. Dvanajst vrčev mi je napolnil z najslajšo črnino, pravo božjo pijačo. O njej ni vedel nikdo izmej slug in služkinj v hiši; vedel je le on, žena njegova in oskrbnica. Kedar so ga pili, primešali so mu dvajset delov vode; tedaj je lepo dišalo in težko je bilo, vzdržati se ga. Tega vina vzel sem sè soboj in koš jedil; kajti dozdevalo se mi je, da pridemo k močnemu možu, divjemu, ne poznajočemu niti prava niti zakonov.

Kmalu smo prišli do pečine, obrovega bivališča; njega ni bilo doma, pasel je drobnico. Stopili smo v votlino ter si vse natančno ogledali. Lese stale so okrog, a na njih hlebi sira. Staje so bile natlačene z jagnjeti in kozličji, po starosti ločeni po hlevih. Vse polno posode ležalo je okrog, napolnjene z mlekom in sirotko: deže, brente, latvice in golide. Drugi so mi svetovali, da si vzamemo sira ter odženemo kozličje in jagnjeta k ladijam in hitro odjadramo. Da bi jih bil pač poslušal! A jaz nespametnik sem hotel videti velikana, nadejaje se, da me bogato obdari. Kako sem se motil!

Tedaj ostanemo v jami, unetimo ogenj, opravimo daritev, najemo se sira ter pričakujemo, da se vrne gospodar s čedo. Proti večeru pride, silen tovor suhljadi noseč, da bi si skuhal večerjo. Brente telebi pred pečino s tako groznim ropotom na tla, da se prestrašimo ter poskrijemo po vseh kotih. Molzno drobnico prižene v široko pečino, ovne in kozle pa pusti zunaj v oboru. Potem zavihti in

postavi pred pečino velike skalnate dveri, tako težke, da bi jih dvaindvajset močnih in štirikolesnih voz ne spravilo z mesta. Potem sede in molze ovce in koze, vse zapored, ter dene pod vsako sesajoče mladice. Polovico mleka pusti, da se mu sesede, utlači je potem ter razloži po pletenih lesah, a drugo polovico ohrani si v posodah, da bi jo imel za večerjo. Ko vse opravi, zakuri ogenj. Sedaj še le prav vidimo orjaško njegovo postavo. Na čelu je imel kakor vsi Kiklopje jedno samo žareče oko, noge so mu bile dolge in trdne kakor tisočletni hrastje, a roke debele in močne, da bi lahko metal visoke gore.

Ko nas ugleda, zadere se nad nami: „Kdo ste, tujci? Od kod prihajate po morji? Ali hodite po kupčiji, ali se le tako klatite po morji, kakor tolovaji, ki zalezujejo uboge mornarje?“ Vsi se prestrašimo strašnega njegovega rjojenja. A jaz se ojunačim ter mu odgovorim: „Grki smo, ki se vračamo izpred Troje domov. Hudi viharji zanesli so nas daleč od domovine na ta samotni otok. Slišal si pač uže o Agamemnonu, ki je z drugimi junaki razdejal Troje trdno zidovje; njegovo ljudstvo bili smo mi. A zla osoda nas preganja; zategadel te prosimo, da nas prenočiš ter nam daš gostnine, kakor se tujcem spodobi in je povšeči bogovom. Spoštuj bogove, vrli mož; kajti ponižno se ti bližamo. In mogočni Zen je maščevalec vsem prosilcem in tujcem!“

„Haha“, zareži se Kiklop: „nespameten si, tujec, ali pa prihajaš od daleč, ker mi velevaš, naj se bojim bogov. Mi Kiklopje ne zmenimo se niti za Zena niti za blažene bogove; kajti mnogo močnejši smo od njih. Niti tebi in tvojim drugom ne zanesem morda zaradi tega, ker se bojim maščevalnega Zena, temveč le, ako mi bode prav. A povej mi, kje si pustil svojo ladijo, kje blizo ali daleč?“ Tako me je skušal. Le vprašaj me, mislim sem si, lisjak; ne prekaneš me tako zlepa. Hitro mu odgovorim lokavo: „Ladijo mi je razbil zemljetrestitelj Pozejdom, ki jo je treščil ob skale na meji vaše dežele. Veter jo je raznesel po morji, a jaz sem s temi-le drugi ubežal nagli pogubi“.

Grozovitnež na zadnje besede ničesa ne odgovori, pač pa stegne roki po mojih tovariših, zgrabi dva izmej nju ter ju butne ob tla kakor ščeneti, da se možgani razlijó po zemlji in jo okrvavé. Potem jima razreže ud za udom in si napravi večerjo. Žre ko lev na gorah izrejen; vse pojé: drob, meso, še celó mozgovate kosti, mi pa milo plakamo ter dvigujemo roke k Zenu, videč to ljuto početje. Ko si napolni Kiklop široki svoj želodec z človečjim mesom in se k temu naloká čistega mleka, zlekne se, kakor je bil dolg in širok, tja po brlogu sredi svoje čede. Sedaj sem jel premišljevati, ali ne bi bilo pametno, zgrabiti ostri meč ter poriniti mu ga v prsi. A kmalu sem se premislil. Kajti kaj bi nam bilo to pomagalo? Kdo bi nam bil odvalil

težki kamen izpred jame? Vsi bi bili morali poginiti žalostne smrti. Zategadel sem ga pustil smrčati, težko pričakujoč drugega dne. Zjutraj zapali Kiklop zopet ogenj, pomolze drobnico, zgrabi zopet dva moja druga ter ju požre za zajutrek. Nasitivši se vzdigne kamenene dveri, pusti čedo iz pečine ter postavi skalo zopet pred uhod. Slišali smo ga, kako je glasno žvižgal za svojo čedo daleč tja po gori. Ostali smo sami zaprti v pečini ves ljubi dan. Jel sem premišljevali, kako bi se maščeval na Polifemu. Kar zapazim v staji njegovo kijačo, dolgo in veliko kakor steženj ladije z dvajsetimi vesli. Obtešem jo blizo seženj ter velim tovarišem, da jo ugladijo. Tovariši storé to, jaz poostrim konec in ožgem na žarečem ognji ter jo potem skrijem v gnoj, katerega je bilo v jami vse polno. Slednjič dam še po žrebu določiti, kateri štirje mi bodo pomagali oslepiti obra. In glej, žreb mi je določil štiri najsrčnejših prijateljev, katere bi si bil sam izbral, in peti sem bil jaz.

Zvečer prižene zopet čedo domov in jo pusti vso v pečino, katero zopet varno zapre. Ko pomolze svoje koze in ovce, zgrabi mi zopet dva tovariša in ju požré. Sedaj napolnim lesen vrč s sladko črnino, se približam Kiklopu ter ga nagovorim: „Na, Kiklop, pij vino, ko si se najel človečjega mesa, da bodeš vedel, kako pijačo je hranila naša ladija. Tebi sem prinesel vina, da bi bogovom darovali, ko bi se me usmilil in me odposlal domov;

a divjaš mi uže neznosno. Grozovitnež, kako bi se ti pozneje kdo drug približal izmej neštevilnih ljudij? Kajti nikakor ne ravnaš spodobno“.

Kiklop uzame vrč in ga sprazni. Hej, kako mu je dišalo sladko vino! Zopet me poprosi vina, rekoč: „Nalij mi še jedenkrat te sladke pijače in povej mi, kako se zoveš, da ti dam gostnine, ki je bodeš vesel. Vsaj tudi Kiklopom rodi žitodarna zemlja velejagodnega vina, in Zena deževje je množi; a ta kapljica je od same ambrozije in nektara“. Natočim mu z nova žarnega vina: trikrat mu ga prinesem, in trikrat ga izpije v svoji neumnosti. Ko ga vino uže popolnem omami, ga nagovorim z milobno besedo: „Kiklop, poprašuješ me po slavnem imenu. Povem ti, kako mi je ime, da mi daš obljubljeno gostnino. „Nikdó mi je ime, Nikóga zoveta mene oče in mati in vsi drugi tovariši moji.“ Tako mu velim, a on mi takoj neusmiljeno odgovori: „Nikóga pojem najzadnjega, preje pojedši vse mu drugove; tako te pogostim, to bode ti darilo“.

Rekši zvrne se na tla ter začne strašno smrčati. Sedaj zgrabim njegovo kijačo, porinem jo v žrjavico, da jej ost ogori, a potem jo prime četvorica tovarišev in sune z ostjo naravnost v obrovo oko, jaz jo pa z drugega konca vrtim v očesi. Trepalnice in obrvi se mu osmodé, in krv curlja iz očesa. Polifem strašno zatuli, jaz pa in tovariši odskočimo prestrašeni v stran. Krvavi kij potegne

iz očesa; ves besen od bolečine, vrže ga daleč od sebe, Kiklope na pomaganje kliče. Ti prihite jadrno od vseh stranij in ga povprašujejo okolo pečine stoječ: „Kaj te tako boli, Polifem, da v tihej noči tako grozno rjoveš in nas motiš v spanji? Ali ti odganja kdo koze, in ti mu ne puščaš, ali pa kdo tebe samega ubija sè zvijačo in sè silo? Odgovori jim hrust Polifem tako iz pečine: Prijatelji, Nikdo me ubija sè zvijačo, ne sè silo“. Kiklopje mu na to odgovarjajo hitre besede: „Ako ti ne dela nikdo sile, a sam si v pečini, čemu nas kličeš? Vsaj ni leka boleznim, ki prihajajo od mogočnega Zena. Moli k svojemu očetu, kralju Pozejdonu, naj ti pomore“.

Tako pravijo Kiklopje in odidejo. Meni se je pa srce smejalo, da jih je izmišljeno moje ime tako prekanilo.

Slepi Kiklop stoče od grozних bolečin, tiplje okrog z rokama, odmakne skalo ter sede sredi uhoda in čaka, ali ne bi se kdo mej ovcami hotel izmuzniti in mu tako priti v pesti. Kajti menil je, da bodem ravnal tako neumno. A jaz sem si izmislil novo zvijačo, s katero sem rešil sebe in tovariše svoje. Mej ovcami so bili močni ovni, debeli in veliki, zaraščeni z gosto volno. Te zvežem s trtami po tri in tri skupaj, drugega poleg drugega. Pod vsakega srednjega privežem jednega svojih tovarišev, sam pa se obesim na najmočnejšega in najbolj volnastega, držeč se njegove kodraste volne.

Ko se zdani, spusti Polifem drobnico na pašo. Ovni so se prvi silili proti vhodu, a ovce so se bleketajoč oščajale; kajti vimena so jih tiščala, ker jih ni danes nikdo pomolzel. Polifem potiplje sredi uhoda sedeč pazljivo vsakemu ovnu hrbet ne sluteč, da so pod njimi privezani tujci. Vsi moji tovariši so uže srečno ušli obru. Sedaj se pomika tudi moj oven počasi odprtini. Tudi njega potiplje Polifem in ga pogladi po hrbtu ter ga nagovori: „Ljuba moja živalica, kaj tavaš danes tako počasi iz pečine? Vsaj si bil navadno vselej prvi na paši in na potoku in zvečer prvi zopet v staji. In danes zadnji? Pač žaluješ se svojim gospodarjem, kojemu je lopov Nikdo izžgal oko. Da bi ti mogel misliti in govoriti kakor jaz, gotovo bi mi povedal, kje se skriva prekanjeni tat Nikdo. Tedaj bi pa videl, kako bi se razlili njegovi možjani in njegov mozeg po pečini; meni bi pa zopet zaukalo moje žalostno srce“.

Tako je dejal in izpustil iz rok tudi mojega ovna. Ko smo bili nekoliko oddaljeni od pečine, izpustim ovna in odvežem tudi moje drugove. Hitro odženemo tolsto drobnico proti ladijam obžalujoč izgubljene drugove; a prijateljem svojim v jednomer migam, naj ne jočejo glasno. Ko smo uže jadrjali po sinjem morji in bili tako daleč od brega, kolikor daleč se sliši glas upijočega, tedaj zakričim za Kiklopom te žalilne besede: „Hej, Kiklop, nisi pohrustal nejakega moža tovarišev v

pečini. A dobil si zaslužen plačilo, grozovitnež, ker se nisi bal pojesti v svoji hiši gostov; zategadel te je Zen kaznoval in drugi bogovi“.

Kiklop se še bolj razsrdi, odtrga vrh visokega hriba ter ga vrže za našo ladijo. Dobro je meril! Skala je treščila tik pred našo ladijo v morje, ki je postalo vsled tega valovito ter naš zopet zag-nalo proti obrežju. Z vso silo morali smo zopet veslati, da smo odrinili od kraja in ubežali obru. Ko smo bili uže dvakrat toliko oddaljeni od brega kakor poprej, začnem zopet dražiti Polifema, dasi so me tovariši lepo prosili, naj molčim. „Hej, Kiklop“, sem zakrčal, „če te bode kdo izmej um-ročih zemljanov kedaj vprašal, kdo te je oslepil, tedaj povej mu, da te je oslepil Odisej, Laertov sin, doma sè skalnate Itake“.

Tako sem dejal, a Polifem, mi je odgovoril stokajoč: „Gorje mi! Izpolnilo se je na meni staro prorokovanje. Bival je tukaj pri nas vedež, velik in močan, Telem, Evrimov sin, ki se je postaral pri nas Kiklopih. Ta mi je prorokoval, da izgubim po Odiseju vid. Tedaj sem vedno pričakoval, da pride sim kak velik, lep in močan mož. A sedaj je prišel ta šibki pritlikovec ter me je oslepil, ko me je poprej omamil z vinom. A vrni se nazaj, Odisej, da te spodobno pogostim! Tudi ti hočem izprositi varno spremstvo od pomorskega boga; kajti vedi, da sem sin Pozejdonov, ki mi gotovo tudi zopet ozdravi oko“.

A jaz mu odgovorim: „Da bi te le mogel jaz tako gotovo poslati v Had, kakor ti gotovo ne ozdravi očesa niti Pozejdon“. Tedaj vzdigne Polifem roki k zvezdnatemu nebu ter moli k očetu Pozejdonu: „Usliši me, mogočni oče! Ne daj, da se vrne kedaj domov mest rušitelj, Odisej, Laertov sin, z Itake. Če mu je pa uže usojeno, da se zopet povrne v ljubo domačo deželo k dragim svojim prijateljem, tedaj pridi domov pozno, nesrečno, na tuji ladiji, izgubivši vse tovariše, ter najdi tam le nadlogo in bedo“.

Tako je molil in uslišal ga je Pozejdon.

A zgrabil je drugo skalo, še večjo, ter zagnal jo za nami sè silno močjo; treščila je v morje za ladijo in skoraj bi jo bila zadela. Veslali smo urno naprej in kmalu dospeli smo na Kozji otok, kder smo bili pustili tovariše svoje, ki so nas uže težko pričakovali. Ko smo stopili na suho, razdelili smo si takoj plen, Kiklopovo čedo, kojo smo mu odvedli. Meni so še posebe prisodili ovna, pod kojim sem bil ubežal. A daroval sem ga takoj Zenu, ter zažgal mu tolsti bedri. A njemu ni bilo do naših daritev, temveč premišljal je v svojem srci, kako bi potopil naše ladije ter nas ugonobil na njih.

Tam smo tedaj sedeli ves dan ter krepčali se z mesom in sladkim vinom. Ko je solnce uto- nilo, polegli smo na bregu k sladkemu počitku. Drugo jutro ob zoru smo uže zopet sedeli na ladijah ter čvrsto dalje veslali proti ljubi domačiji.

Odisej pri Ajolu, pri Lastrigonih in pri Kirki.

Vozili smo se dalje po nedoglednem morji, dokler nismo dospeli do otoka, na kojem prebiva Ajol, Hipotov sin, prijatelj nesmrtnim bogovom. Ta otok plava po morji; obdaja ga okrog in okrog trdno zidovje. Ajol ima v svojem dvorci šest krasnih hčera in šest čvrstih sinov, s kojimi vsak dan veselo in bogato obeduje. Ta nas je z veseljem vsprejel ter gostil nas ves mesec z ukusnim jelom in pilom. Povpraševal nas je z velikim zanimanjem o Iliju, ob grških ladijah ter o Grkov vrnitvi v domovino, a jaz sem mu vse natančno pripovedoval. Ko sem ga slednjič i jaz poprosil, naj me vede domov, ni mi odbil prošnje. Dal mi je meh iz kože devetletnega vola; vanj je bil zaprl tuleče vetrove — kajti njega je postavil Kronion varuha vetrovom, i potolažiti i razburiti je, kakor hoče. — Na zbočenej ladiji privezal nam je meh sè srebrno nitjo, da ne bi mogla niti najmanjša sapica mimo pihljati. Za menoj pa je poslal mil podsolnčnik, da bi nosil i ladije i nas. A ni se izvršilo; po svoji nespameti smo ponesrečili.

Devet dnij in devet nočij smo jadrili po morji, in deseti dan se nam je uže prikazala domača dežela in blizo smo uže videli ognje, koje so kurili pastirji. Tedaj sem ves utrujen sladko zadremal; kajti ves čas sem sam jadro obračal, in

nobenemu drugu nisem prepustil tega posla, da bi čim preje dospeli v domačo deželo. V tem so se tovariši moji pogovarjali mej soboj, meneč, da peljem od Ajola mnogo zlata in srebra domov. Tako je govoril marsikdo k svojemu drugu: „Kako je pač Odisej priljubljen vsem ljudem, v kojih koli deželo in mesto pride. Mnogo dragocenostij pelje domov izpred Troje; mi pa, ki smo izvršili isto pot in prebili iste nevarnosti, vračamo se s praznimi rokami. I sedaj mu je podaril Ajol krasnih darov. A pogledjmo hitro, koliko zlata in srebra je pač v tem mehu“.

Tako so dejali, in hudobni svēt je zmagal. Odvezali so meh, in glej, vsi vetrovi so izleteli, in vihar nas je zopet zanesel na morje, daleč od ljube domačije. Jaz sem pa vzbudivši se premišljeval v svojem srci, ali ne bi bilo najbolje, vreči se z ladije ter poginiti v morji. A potolažil sem se, zavil se v plašč in legel. Vetrovi so nas zapodili nazaj na Ajolov otok, a tovariši moji so vzdihovali. Stopivši na suho preskrbeli smo se z vodo in pogostili se pri brzih ladijah. Nato sem vzel sē soboj klicarja in jednega druga ter podal se v Ajolov dvorec. Našel sem ga obedujočega z ženo in deco svojo. Sedli smo na prag, a oni so se čudili in nas izpraševali: „Kako, si uže zopet tukaj, Odisej? Katero sovražno božanstvo te je proganjalo? Vsaj smo te ljubeznivo odposlali, da bi prišel domov, ali kamor bi sicer želel. „Tovariši so me

pogubili“, dejal sem; „popravite mi nezgodo, vsaj vam je mogoče“. A zadere se na me gospodar: „Poberi se čim preje z otoka, malopridnež; kajti človeka, kojega sovražijo bogovi, ne smem ni pogostiti ni spremiti domov. Poberi se mi izpred očij!“ Globoko vzdihujoč in s težkim srcem odpravil sem se dalje.

Odtod smo jadrali žalostni dalje šest dnij in šest nočij, a sedmi dan dospeli smo v Lama visoko mesto, v Telepil, v deželi Laistrigonov, kder pastir, goneč čredo domov, kliče pastirja, gonečega na pašo, a ta se mu odzivlja. Tukaj bi si mož, ki ne bi nikdar spal, lahko zaslužil dvojno mezdo, mezdo govedarja in mezdo ovčarja; kajti blizo so potje dneva in noči. Dospevši v to deželo vrgli smo sidra v krasnem pristanišči, zavarovanem od vseh strani z visokimi stenami; morje v njem bilo je vedno tiho in mirno ter gladko kakor zrcalo. Jaz jedini ustavil sem ladijo svojo zunaj pristanišča, privezal jo na skalo ter splezal vrh skalovja ter gledal po deželi. Nikjer nisem zapazil niti polja niti vinogradov, le dim videl sem, ki se je vzdigal od tal. Tedaj sem poslal dva moža in klicarja pozvedovat, kaki ljudje prebivajo v tej deželi. Stopivši na zemljo hodili so po ravnem potu, po katerem so ljudje vozili drva z visokih gorá. Pred mestom srečali so devo, ki je prišla po vodo k studencu Artakija, hčerko kralja Antifata. K njej so pristopili, nagovorili jo ter povprašali, kdo je

kralj tej deželi in kakim ljudem kraljuje. Pokazala jim je takoj očeta svojega visoko hišo. A ko so prišli v krasno domovje, zagledali so žensko, veliko kakor vrh gore, in prestrašili so se je. Ta pokliče takoj s trga svojega soproga Antifata, ki zgrabi brzo jednega tovariša ter si ga pripravi za kosilo, druga dva se pa vzdigneta ter zbežita proti ladijam. A Antifat zažene krik po mestu, in Laistrigoni, zashšavši krik, prihajajo od vseh strani, v neizmernem številu, ne podobni možem, temveč obrom. Sedaj začno metati velikanske skale v pristanišče; silen šum nastane i umirajočih ljudij i potapljajočih se ladij. Ljudi nabadajo kakor ribe na trizobe ter si je odnašajo, da bi jim bili v kosilo. V tem potegnem jaz svoj meč, presečem vrv, za katero je bila moja ladija privezana ter ukažem svojim tovarišem, naj hitro jadrajo, da ubežimo nesreči. Tako smo ubežali gotovi pogubi, a vsi drugi prijatelji so tam skupno poginili.

Od tod jadrili smo dalje in prišli na otok Ajajo. Tu je stanovala lepolasa boginja Kirka, hčerka solnčnega boga in Okejanove hčerke Perze ter sestra zlega kralja Ajeta. Prijadravši z ladijo v varno pristanišče plegli smo na obrežji trudni in žalostni ter ležali tam dva dni in dve noči. Tretji dan vzamem v roko kopije in ostri meč ter se podam na višino, ali ne bi kje zagledal polja ter zaslišal človeških glasov. In zagledal sem dim, ki se je vzdigoval skoz goščavo in les iz Kirkinega domovanja.

Tedaj sem premišljal, ali bi šel koj tja in vse potrebno pozvedel, ali bi se vrnil ter dal tovarišem obed in je potem razposlal pozvedavat. Zadnje zdelo se mi je bolje. Vrnem se tedaj in bil sem uže blizo ladije, ko se me jeden izmej bogov usmili ter mi pošlje na pot rogatega jelena, ki je žejen skakal iz gozda k studencu pit. Nanj pomerim in zadenem ga sè sulico sredi hrbta, da se je prikazala na trebuhu ven. Potem stopim z ного na žival in povlečem sulico iz nje, zvijem si trto iz vrbovja in zvežem ž njo živali nogi, jo zaderem na hrbet ter nesem opirajoč se na sulico. Prišedši k ladiji vzbudim tovariše ter je vsposdubujam z milimi besedami, naj si pripravijo tolsti obed. Hej, kako so se vzradostili moji drugovi! Pripravili smo si brzo obed ter gostili se ves dan, zvečer pa smo legli k sladkemu počitku na morskem obrežji. Drugo jutro povem svojim tovarišem, da sem videl včeraj na otoku dim in da je treba pozvedeti, kje smo. Prijatelji so se prestrašili spomnivši se Laistrigona Antifata in Kiklopa Polifema, glasno so jokali ter prelivali debele solze. A jaz se nisem dal omečiti, temveč sem razdelil vse tovariše v dve četi; jednej četi sem postavil načelnika samega sebe, a drugi božanskega Euriloha. Nato smo vrgli žreb v čelado ter jo tresli; skočil je iz nje žreb pogumnega Euriloha, ki se je moral takoj odpraviti z dvaindvajsetimi tovariši, ki so mu jokajoč sledili. Našli so kmalu v gostem gozdu krasno hišo, sezidano iz gladkega kamenja, vidno na vse strani.

Okrog nje so se sprehajali volkovi in levi, katere je bila Kirka sè strupenimi zelišči začarala. Niso planili na prišlece, temveč mirno so se vzdignili pred njimi, prijazno migljajoč z dolgimi repi, kakor migljajo psi, kedar prihaja gospodar od obeda, nesoč jim ukusnih slaščič.

Tovariši moji ustavili so se pri dvora zunanjih vratih ter poslušali Kirko, ki je notri tkala veliko krasno obleko, kakoršno znajo tkati le boginje, ter zraven prepevala v krasnim glasom nesmrtno pesni. Tedaj svetuje Polit, najdražji mi prijatelj, naj začno vsi prijatelji kričati, da je zasliši boginja. Res, prijatelji ga slušajo in začno kričati. Boginja odpre takoj krasna vrata ter je povabi noter; vsi idejo, nespametniki, le Euriloh ostane zunaj, sluteč prevaro. Posadi je na stole in stolice, prinese sira, moke in medu ter zmeša vse to z močnim vinom, a primeša zraven še strupenih zelišč, da bi prijatelji moji popolnem pozabili domovine svoje. Podavši jim pijače, katero so takoj popili, udari je s čarodejno palico ter je zapre v svinjake; kajti imeli so svinjske glave, glasove, lase in postave, le razum ostal jim je prejšnji. Tako je je Kirka jokajoče zaprla ter jim vrgla v korita želoda in drenulj, svinjam navadne jedi.

Euriloh je takoj pritekel nazaj k ladiji sporočit tovarišev svojih kruto usodo. A niti besedice ni mogel spregovoriti, dasi je želel, ves omamljen hudega strahu; oči so mu bile polne solzá, v duhu

je videl le žal in bol. Ko smo ga začeli vsi začudeni povpraševati, kaj mu je uzrok potrtosti, pripovedoval nam je vso dogodbo ter tovarišev žalostno pogubo. Takoj si vržem veliki meč čez rameni in lok ter mu ukažem, naj me vede po istem potu. A Euriloh me začne prositi, obimši mi kolena, naj ga ne vedem tja, temveč pustim pri ladiji, češ da nikogar ne rešim niti sam ne ubežim pogubi; bolje bi bilo, da takoj pobegnemo z ladijo in se tako rešimo gotove smrti. Velim mu, naj le ostane pri ladiji jedoč in pijoč, a mene da žene tja nepremagljiva moč. To rekši napotim se skoz gozda sveto tihoto proti Kirkinemu domu. Kar mi pride naproti Hermej sè zlato palico, v podobi cvetočega mladeniča, kojemu začenjajo uže poganjati brke. Poda mi roko ter me nagovori: „Kam se pač podajaš sam, nepoznajoč kraj? Misliš li rešiti tovariše, ki so ti zaprti v svinjakih? Ne bodeš jih rešil, temveč i sam ostaneš tam, kjer so tvoji drugovi. A jaz te hočem rešiti preteče nevarnosti. Dani ti zdravilno zelišče; s tem podaj se v Kirkin dom. Povem ti tudi vsa njena čarodejstva. Pripravi ti neko mešanico, v katero ti vrže strupenih zelišč. A ne bode te mogla očarati; branilo te bode moje zdravilno zelišče. Ko se te dotakne sè svojo dolgo čarodejno palico, tedaj potegni meč izza boka in plani nanjo, kakor bi jo hotel umoriti. Prestrašena se ti uda in prosila te bode nečesa, a ti jej prošnje ne odbij, da rešiš tovariše svoje in da dobodeš pri njej

spodobne gostnine. Poprej pa daj jej priseči še sveto prisego, da ti ne stori ničesar zlega“.

To rekši izril je bog iz zemlje zdravilno zelišče ter mi je podal. Korenina mu je bila črna, a cvetje belo kot mleko; bogovi je imenujejo „moli,“ umroči ljudje je težko izrujejo, a nesmrtnikom je vse mogoče.

Hermej je zletel nato proti visokemu Olimpu, jaz pa sem šel proti Kirkinemu domu in nemirno mi je plalo srce. Pred boginje zunanjimi vrati sem obstal ter zakričal. Boginja me je zaslišala, odprla vrata ter me povabila noter; s težkim srcem sem šel za njo. Posadivši me na krasen stol, zbit s zlatimi žebli, pripravljala mi je mešanico v zlatej čaši, a zraven primešala strupenih zelišč, da bi me začarala. Ko sem mešanico izpil, doteknila se me je s čarodejno palico ter mi velela, naj grem v svinjak k drugim tovarišem. Tedaj zgrabim brzo ostri meč izza boka ter planem nanjo, hoteč jo umoriti. A ona glasno zavpije, zgrabi mi roko, objame potem koleno in spregovori z milim, glasom: „Kdo si in od kod prihajaš? Kdo so ti roditelji? Jako se čudim, da te ni začaralo moje zelišče; do sedaj se mu ni še nikdo ustavil. Da, prekanjeni Odisej si, o kojem mi je uže Hermej pravil, da pride k meni vračajoč se izpred Troje. A vtakni meč v nožnico in prisedi k meni, da se bodeva zaupno pogovarjala“. Jaz jej pa odgovorim: „Kako pač naj ti zaupam, boginja, ko si mi vse drugove

spremenila v svinje? Ali ne morem slutiti, da hočeš i mene prekaniti? Če hočeš, da se ti približam, prisezi mi sveto prisego, da mi ne namerujes ničesar zlega“. Prisegla mi je takoj in me pomirila. Mej tem so mi štiri delavne služkinje, nimfe studenčne, pogozdne in porečne, pripravljale v hiši vsakojakih udobnostij. Jedna je pregrnila stolice z bagrenimi blazinicami, a po tleh je razprostrla krasne preproge, druga je primaknila k stolicam srebrne mize ter dela nanje zlate jerbaščke, tretja je mešala sladkega vina v srebrnem vrči ter razdelila po mizi zlate kozarce, a četrta je nosila vode in zakurila ogenj pod velikim trinogom. Ko se je voda ugrela, sem se opral in pomazilil s tolstim oljem, in prešla mi je vsa utrujenost. Prinesle so mi potem ukusnih jedil, a nisem jih hotel pokusiti, temveč sedel sem zamišljen, sluteč zlo. Ko me zapazi Kirka tako zamišljenega in žalostnega, nagovori me :

„Zakaj sediš pač, Odisej, tako nem in se ne dotakneš ni jela ni pila? Se-li bojiš kake prevare? Ni se ti treba bati, vsaj sem ti prisegla sveto prisego. A jaz jej odgovorim: „Kako bi se mogel pošten mož gostiti z jelom in pilom, ko so mu tovariši v bedi in stiski? Če hočeš, da bodem jel in pil, osvobodi mi tovariše, da je bodem zopet gledal“. To je pomagalo. Podala se je iz hiše s palico čarodejno, odprla vrata svinjaka in zapodila ven moje drugove, ki so bili podobni devetletnim prascem. Postavili so se jej nasproti, a ona je šla

skoz njih vrste ter je pomazala vsakega z drugim sokom. Tedaj so jim odpadle ščetine, vsi so bili zopet možje, še lepši in večji, nego so bili poprej. Spoznali so me, podajali mi roke in začenjali veselja jokati. Boginja me je zopet nagovorila :

„Zviti Odisej, Laertov sin, idi sedaj, ko sem ti izpolnila željo, k morju, spravi ladijo na suho, shrani vse dragocenosti in vse orodje po pečinah ob morji, ter vrni se zopet k meni z vsemi svojimi drugovi“. Dal sem se pregovoriti ter se napolnil takoj proti morju. Tovariše drage našel sem vzdihujoče in solze prelivajoče. Tako so se razveselili ugledavši me, kakor se razvesele telički, ko se jim matere vrnejo s paše v staje; obletujejo je, veselo mukajoč, nobene pregraje jih ne morejo več zadrževati. Tako jim je bilo pri srci, kakor bi bili uže prišli domov v predrago domovino, ki nas je rodila in vzredila. Sporočil sem jim nato ostalih prijateljev srečno usodo ter jim ukazal, naj povlečejo ladijo na suho in se potem podajo z menoj h Kirki, kjer jih čaka obilo ukusnega jela in pila. Vsi so bili zadovoljeni, le Euriloh je je zadržaval govoreč: „Kam pač idemo, siromaki? Ali tako hrepenite po vaši pogubi, da se hočete podati h Kirki, ki vas spremeni ali v svinje, ali v volke, ali pa v leve, da ji bodete čuvali dom? Nas ni li ta srčni Odisej vedel i h Kiklopu Polifemu? Po njegovi nespameti poginili so nam dragi tovariši. A pustite ga, naj gre sam tja, mi ostanimo pa tukaj!“ Te besede

so me tako zbudle, da sem uže hotel potegniti meč izza boka in odsekati mu glavo, dasi mi je bil bližnji sorodnik. A tovariši so me mirili, govoreč; „Pustimo ga le tukaj, naj varuje ladije, nas pa vedi k Kirkinemu domu“.

To rekši šli so z menoj; niti Euriloh ni zao-stal, prestrašila ga je bila moja grožnja.

V tem je bila Kirka prijatelje moje okopala, pomazilila s tolstim oljem ter je vse preoblekla. Našli smo je prav obedujoče v dvorani. Ko so se zagledali in spoznali, začeli so veselja jokati. A to-lažila je je Kirka; dejala je: „Ne jokajte več, možje. Vsaj vem, koliko zlega ste prebili i na morji i na suhem od sovražnih ljudij. A sedaj jejte in pijte, da se vam povrne v žile ista moč, kojo ste imeli tedaj, ko ste zapustili skalnato Itako. Kajti sedaj ste brez moči in brez poguma, ker so vam vedno v mislih prebite nevarnosti: nikdar vam ni srce veselo, ker ste morali toliko trpeti“.

Tako je dejala, a mi smo se potolažili.

Ostali smo tam celo leto, jedoč mnogo mesa in pijoč sladkega vina. Ko je bilo leto uže pre-teklo, tedaj so me začeli tovariši opominati, naj se vendar uže jedenkrat spomnim pozabljene ljube domačije. To me je ganilo. Objel sem boginji ko-leni ter jo prosil, naj mi izpolni obljubo ter nas pošlje domov. Boginja me je uslišala in dejala: „Dobro, Odisej, ne spodobi se, da te dalje zadr-žujem. A izvršili mcraš poprej drugo pot. Priti

moraš najprej v kraljestvo Hada in strašne Perzefone, da poprašáš dušo Tebanca Teirezija, slepega vedeža; njemu jedinemu je podelila Perzefona, da je tudi po smrti pri čistem razumu, vsi drugi frfotajo brez zavesti, podobni sencam“. Prestrašil sem se, zaslišavši ta sklep, in začel sem jokati. Kajti menil sem, da ne bodem nikdar več gledal solnčne luči. Jokajoč dejal sem boginji: „O Kirka, kdo mi pa pokaže pot tja? V Had ni še nikdo došel z ladijo“. „Ne skrbi te vodnik“, odgovorila je boginja; „le razpni veselo jadra in izroči se brezskrbno severju, ki te ponese čez morje. A konec Okejana ustavi ladijo; tam je nizko obrežje in log podzemljske kraljice Perzefone, visoko topolovje in nizko vrbovje. Tu najdeš pot v spodnji svet ali Had. Splezaj čez neko skalovje: tu se izlivata reki Piriflegeton in Kokit v Aheronta, podzemeljsko reko. Predno prestopiš Hadove meje, izkoplji jamo, vatel dolgo in široko; tukaj daruj umrlim dušam zadušbino, obstoječo iz medu, mleka, vina, vode in moke. Obljubi jim tudi, da jim bodeš daroval, prišedši domov, jalovo junico in Teireziji še po vrhu črnega ovna. Nato zakolji umrlim dušam ovna in ovco obrnjen proti Okejanovemu toku, a tovarišem ukaži, naj ja hitro zažgo glasno moleč k bogovoma, silovitemu Hadu in strašnej Perzefoni. Tedaj pri-teko k tebi duše umrlih, hrepeneč piti krv. A ti potegni meč in ne pusti jih blizo, dokler ne povprašáš vedeža Teirezije, ki se kmalu približa in ti pove usodo tvojega nadaljnega potovanja“.

Drugo jutro vzbudim tovariše in je vspodbujam na odhod. A jednega izmed njih ni bilo nikjer; Elpenor mu je bilo ime, bil je najmlajši, a niti v boji posebno pogumen niti drugače dovolj pameten in previden. Prejšnji večer se je bil namreč nalezel Kirkinega vina, in da bi se malo ohladil, podal se je počivat na streho. Ko je zjutraj zaslišal šum odhajajočih tovarišev, planil je po konci in popolnem pozabil, da mora iti po stopnicah dol in zvrnil se je naravnost sè strehe ter si zlomil zatilnik, a duša mu je takoj zletela v Had. — Na poti nagoovorim svoje tovariše: „Vi pač mislite, dragi prijatelji, da pojdemo sedaj naravnost proti domu. Žal, da se motite. Kajti Kirka nam je določila drugo pot, pot v Had, da povprašamo o nadalnjem potovanji dušo tebanskega vedeža Teirezije“. Prijatelji so se prestrašili, zaslišavši to vest; glasno so jokali in rili si lase iz glave. A vse javkanje jim ni pomagalo nič. Ukazal sem jim, brez odloga odridniti z menoj k ladiji. Tja nam je mej tem Kirka uže prinesla ovna in ovco za daritev ter privezavši ja na ladiji hipoma izginila izpred očij.

Odisej pripoveduje, kako je prišel v spodnji svet in kaj je tam videl.

Potegnivši ladijo v morje stopili smo vanjo ter odjadrali po nedoglednem morji; boginja je poslala za nami ugoden veter. Proti večeru prijadrali smo na konec globokega Okejana. Tukaj se

razprostira dežela Kimerijev, ki so vedno zagrnjeni v gosto meglo; nikdar ne pogleda nanje solnce sè svojimi žarečimi očmi, temveč pogubna noč odeva te uboge zemljane. Storili smo vse, kakor nam je bila zapovedala Kirka. Darovali smo umrlim dušam zadušbino. Kar privro iz teme rajnih duše, hrepenič piti krv. A jaz jim zabranjujem približati se, dokler ne poprašam Teirezije o svojej usodi.

Najprej se mi približa duša tovariša Elpenora. Zajočem se, ko ga ugledam, ter povprašam pomiľujoč ga: „Kako si pač prišel, Elpenor, poprej peš v ta temni kraj, nego mi na brzi ladiji?“ Odgovori mi stokajoč: „Zel duh in nesrečno vino sta me končala. Zaspavši na Kirkiniej hiši sem popolnem pozabil, da moram iti dol po stopnicah; prekucnil sem se sè strehe ter zlomil si zatilnik, in duša je takoj zletela v Had. A sedaj te rotim pri vseh tvojih dragih, ki so ti še živi, pri soprogi, očetu in Telemahu, vrni se zopet na otok Ajajo in spomni se me tam, da se ti ne razjeze zaradi mene bogovi. Zažgi me z vsem orožjem skupaj ter postavi mi spomenik na morskem obrežji, da se bodo i potomci spominali mene, nesrečnika. Na grob zasedi mi veslo, s katerim sem veslal, dokler sem bil še živ mej svojimi drugovi“. Obljubim mu, izvršiti prošnjo.

Mej tem ko sva se pogovarjala s prijateljem z žalostnimi besedami, približa se mi duša rajne matere Antikleje, kojoj sem živo pustil doma, ko

sem odšel pred Trojo. Zajokal sem, ugledavši jo; a dasi sem globoko žaloval, nisem je pustil blizo krvi, predno nisem povprašal Teirezije.

Kmalu se približa duša Tebanca Teirezije sè zlatim žezlom v roci. Spozna me ter nagovori: „Zakaj si pač zapustil, nesrečnik, solnčno luč in prišel sim, da gledaš mrtvece in žalostni kraj? A umakni malo meč od jame, da bodem pil krvi in ti potem povem vso resnico“. Utaknem meč v nožnico. Napivši se črne krvi začel je prorokovati vrli vedež: „Želiš dospeti domov, Odisej. A težko se ti to posreči. Kajti bojim se, da ne uideš lahko Pozejdonu, ki te preganja, ker si mu oslepil ljubelega sina. A i tako dospeš domov, če tudi po mnogih nezgodah, če bodeš znal brzdati i sebe i tovariše svoje, kedar se približate otoku Trinakiji. Tukaj najdete solnčnega boga govejo čredo in drobnico pasočo se. Če se jih ne dotaknete, utegnili bi priti domov, če tudi po mnogih nezgodah; če se jih pa dotaknete, tedaj prorokujem pogubo i ladiji tvoji i tvojim tovarišem. I če tudi sam ubežiš pogubi, vrneš se domov pozno na tuji ladiji, izgubivši vse tovariše svoje. Doma najdeš le žal in bol, ošabne može, ki ti pojedajo imetje in snubijo soprogo. Snubače premagaš in pobiješ ali sè zvijačo ali sè silo. Deni potem veslo na ramo in podaj se po svetu, dokler ne prideš do ljudij, ki ne poznajo niti morja, niti vesla, niti ladij. Ko te sreča potnik, ki poreče, da nosiš na rami vev-

nico, tedaj zasadi v zemljo veslo, daruj vsem bogovom, in vrni se zopet domov. Tukaj se ti približa prav mirna smrt v pozni starosti. Okrog in okrog bodo živel srečni narodje. To ti resnično prorokujem“.

Tako je prorokoval, a jaz sem ga nagovoril: „Naj bode, Teirezija, so mi uže bogovi tako usodili. A tu vidim dušo umrle matere; tiho sedi blizo krvi, ne upa si, pogledati me v obraz, niti nagovoriti me. Povej mi resnično, kako bi me mogla zopet spoznati kot svojega sina“. Vedež mi je odgovoril: „Komur izmej umrlih pustiš krvi piti, temu se vrne zavest in govor, a komur zabraniš, vrne se nazaj v spodnji svet“.

To rekši zletela je duša Teirezijeva nazaj v Had. Jaz sem pa stal tam nepremično in čakal, da je prišla mati in pila krvi.

Takoj me je spoznala in stokajoč nagovorila: „Sladko dete moje, kako si pač prišel še živ v to grozno temoto? Živim je to težko gledati. Ali prihajaš sim izpred Troje, blodeč mnogo časa po morji s tovariši svojimi? Ali nisi še prišel v Itako, in nisi še videl doma soproge?“ Odgovorim jej: „Draga mamka, sila me je privedla v Had, da povprašam dušo vedeža Teirezije. V drago domovino nisem še prišel, temveč vedno blodim okrog, odkar sem zapustil Trojo. A povej mi resnico: Kako si prišla sim, ali si umrla po dolgi bolezni, ali nagle smrti? Povej mi tudi, ali mi kraljujeta še

oče in sin, ali je uže kdo drug kralj, ker menijo, da se ne vrnem več domov? Povej mi tudi, ali mi je žena še doma pri sinu in mi vse imetje lepo čuva, ali se je uže z drugim Ahajcem omožila?“ Nato mi je odvrnila draga mamka: „Soproga te še vedno pričakuje doma s potrpežljivim srcem; noč in dan joka in vzdihuje po tebi. Tvoje česti nima še nikdo drug, temveč sin Telemah ti vse imetje lepo oskrbuje. A oče Laert stanuje na deželi, in nikdar ne prihaja v mesto. Po zimi spi na ognjišči, kakor hlapci, v slabi obleki, a spomladi in poleti v vinogradu na listji, vedno vzdihujoč po tebi in obžalujoč tvojo usodo; nadležna starost ga uže tare. I jaz sem umrla same žalosti po tebi, in ri me pograbila dolga bolezen niti sem umrla nagle smrti“.

Tako je dejala, a jaz sem hotel objeti dušo umrle matere. Trikrat sem se vzdignil in stegnili roki po njej, hrepeneč objeti jo, a trikrat mi je zletela iz rok kakor senca ali sen. Še večja bol mi je objela srce in zopet sem spregovoril: „Draga mamka, zakaj se ne pustiš objeti, da si i tukaj v objemu olajšava srce? Ali mi je pa morebiti Perzefona poslala le neko navidezno podobo, tebi jednako, da bodem še bolj vzdihoval?“

„Drago dete“, odgovorila je mati, „ne slepi te Perzefona, temveč to je usoda umrlim zemljanom, da nimajo ni mesa, ni kostij, ni žil; vse to požre strašna moč gorečega ognja, ko zapusti

životna moč bele kosti, a duša zleti in frfra kakor sen. A sedaj glej, da prideš zopet na gorenji svet. Vse to vedi, da bodeš pripovedoval pozneje svoji soprogi“.

Tako sva se pogovarjala. A glej, sedaj so se približale soproge in hčerke grških junakov; vse so hotele ob enem piti črne krvi. A nisem jih pustil bliže, posamezno so morale prihajati, da bi mogel od vsake posebe zvedeti njeno usodo. Videl sem Tiro, Antijopo, Alkmeno, Epikasto, Hlorido, Ledo in še mnogo drugih ter se ž njimi pogovarjal. Ko so se duše šibkih žen razšle, so jele prihajati duše umrlih junakov. Najprej je prišla duša Atrida Agamemnona. Napivši se črne krvi spoznal me je takoj. Začel je glasno jokati ter me hotel, stezajoč roki, objeti; a ni mu bila več v udih ona moč, katero je imel poprej. Ugledavši ga sem zajokal, obžalujoč ga, ter povprašal, kako je sim prišel, ali je poginil na morji ali na suhem, ali so ga ubili sovražniki ropajočega črede ali bojujočega se za mesto in ženske. Odgovoril mi je takoj: „Božanski Odisej, ni me pogubil Pozejdon, niti so me ubili sovražniki, temveč Aigist in moja soproga sta me zaklala, kakor se zakolje vol pri jaslih. Povabila sta me v hišo in pogostila ter nič hudega slutečega napadla in zaklala. Umirajoč sem še zgrabil svoj meč, a nesramnica se je odstranila od mene, in niti očij mi ni zatisnila. Zategadel svetujem i tebi, bodi previden in ne zaupaj ženski preveč. A

tvoja soproga Penelopa je prepametna in prečednostna, kakor da bi se ti bilo česa bati. Kako je bila še mlada, ko smo mi podali se v vojno! Malega dečka je tedaj dojila. Ta bode zdaj uže zal mladenič. S kakim veseljem te objame, vrnivšega se domov. Srečen mož! A meni niti tega veselja ni privoščila nesramna moja žena. Zaklala me je, predno sem se mogel radovati sina svojega“.

Tako sva se pogovarjala, solze prelivajoč.

Sedaj se približajo duše Pelida, Ahileja, Patrokla, Antiloha in Ajanta. Duša brzonogega Ahileja me je takoj spoznala ter vsa začudena povprašala, kako sem se pač upal priti v Had, kjer bivajo brez zavesti sence umrlih zemljanov. Povedal sem mu, da me je sila privedla sim, da bi od Teirezije zvedel, kako pridem domov. „Srečni Ahilej“, sem nadaljeval, „najsrečnejši mož i v življenji i po smrti! V življenji smo te čestili Grki kakor boga, a sedaj po smrti kraljuješ tukaj umrlim junakom. Zategadel ne bodi ti žal, da si umrl, Ahilej!“ Ahilej mi je odgovoril: „Ne tolaži me zaradi smrti, vrli Odisej. Rajši bi na zemlji kot hlapec služil ubogemu kmetu, ki nima mnogo imetja, nego tukaj kraljeval vsem mrtvecem. A povej mi še o mojem sinu Neoptolemu, ali se je hrabro bojeval v vrstah grških junakov“. Ko sem mu povedal o sinu mnogo slavnih del, kako je bil v boji vedno prvak i v zboru pameten govornik, tedaj se je odstranil, široko korakajoč, s ponosom v srci, da mu je sin tako slaven junak.

Druge duše umrlih junakov stale so tam zraven potrte. povprašujoč me po svojih dragih, le Ajantova duša stopila je v stran, še vedno črteč me, ker sem bil zmagal v prepiru ob Ahilejevi bojni opravi. Da bi le ne bil nikdar zmagal! Tedaj ne bi bila črna zemlja tako hitro pokrila tega hrabrega junaka. Ker se mi nikakor ni hotel približati, nagovoril sem ga s prijaznimi besedami: „Ajant, sin vrlega Telamona, tedaj niti po smrti mi ne moreš pozabiti srda zaradi nesrečnega orožja? Pač Grkom v pogubo dali so je bogovi, kajti izgubili so najhrabrejšega zaščitnika. Po tebi pa tudi žalujejo neprestano, kakor po Ahileji. A premagaj srd in pojdi sim, da se kaj pogovoriva“. Ničesar mi ni odgovoril, temveč ponosno zopet korakal mej duše drugih mrtvecev.

Dalje sem videl Minoja podzemeljskega kralja, se zlatim žezlom v roci, sedečega i sodečega mrtvece; a ti so okrog svojega kralja sedeč in stoječ poslušali njegove sodbe.

Tam je ležal zleknen po tleh Titios, devet oral zemlje je pokrival. Na vsaki strani sta mu sedela po dva kragulja in mu razjedala jetra, ki se vedno znova zaraščajo. To mu je kazen, ker se je pregrešil nad Leto, Zenovo soprogo.

Videl sem dalje Tantara v strašnih mukah. Tam stoji v krasnem jezeru; voda mu sega do brade. Dasi vedno koprni po vodi, ne more je piti. Kajti, kolikorkrat se pripogne, da bi pil, tolikokrat

mu izgine voda pod nogama, in prikaže se mu črna zemlja. Nad glavo mu rasto visoka drevesa; na njih se smejejo sočne hruške, rudeča jabolka, sladke fige in zlatorumene olive. Huda lakota ga tare. A ko stegne roko, da bi utrgal sad, popihne veter in mu odnese drevje pod visoke oblake.

Tam vali Sisiv veliko skalo na vrh hriba; z rokama in nogama se upira, da bi zmogel breme, in pot mu teče curkoma po vseh udih. Zdaj bode konec težave, uže je blizo vrha. A glej, sedaj se mu skala polzne iz rok in zvali se mu zopet v dolino, nesramna skala. Začeti mora delo znova, in to se ponavlja dan za dnem, leto za letom.

Videl sem dalje senco silnega Herakleja. Stal je tam temen kakor noč, držal pušico na tetivi in gledal srpo okrog, kakor bi hotel prav zdaj ustreliti sovražnika.

I on je izginil, in prikazale so se duše še drugih junakov, uže davno umrlih. A zgrabil me je sedaj tak strah, da sem takoj zapustil grozni kraj, podal se zopet k ladiji in brzo odjadral.

Odisej pripoveduje, kako je prišel zopet na otok Ajajo, od tam k Sirenam, skoz Haribdo na otok Trinakijo.

Obrnili smo se nazaj na Kirkin otok, da bi tam pokopali umrlega Elponora. Dospevši tja po-

slal sem drugove po umrlega prijatelja. Ko smo nasekali drva, pokopali smo ga, kjer je obrežje najvišje, gorke solze prelivajoč, ter nasuli mu gomilo in zasadil nanjo umrlega drugo veslo.

Mej tem nas je zapazila Kirka. Hitro je pri-tekla k nam, a služkinje so nam prinesle ž njo kruha, mesa in rujnega vina. Boginja nas je nagovorila: „Čudni ljudje, ki ste ušli Hadu, dvakrat umroči, kajti vsi drugi umirajo le jedenkrat! A sedaj jejte in pijte ves dan! Jutre ob zori odjadrate, a jaz vam pokažem pot in vam vse povem, da se vam ne zgodi na poti, bodi na morji ali na suhem, kaka nesreča“. Gostili smo se tedaj ves dan. Ko so polegli zvečer drugovi spat, vedla me je boginja v stran ter mi začela pripovedovati: „Najprej dospeš k Sirenam, ki vsakega očarajo, kdor se jim približa. Sedeč na zelenem travniku tako krasno in sladko prepevajo, da mimo jadrajoče očarajo. Zato je pa okolo njih tudi vse polno belih kostij izgnilih ljudij. A ti zamaši vsem drugovom z voskom ušesa, da ne bodo slišali čarobnega petja. I če hočeš sam poslušati petje, daj si zvezati nogi in roki na jambor, in če bi prosil, naj te odvežejo, tedaj naj te zvežejo še trdnejše.

Ko uideš srečno tam mimo, tedaj te čaka še hujša nevarnost v strašnej morskej ožini, kjer prebivata Scila in Haribda, strašni pošasti. Tukaj se zožuje morje mej dve visoki skali, komaj streljaj oddaljeni druga od druge. Pod jedno skalo stanuje

Haribda in preži na mimo jadrajoče ter požira v se vse, kar se ji približa, morje, ladije in ljudi, ter za nekoliko časa zopet vse razdrobljeno izmeče, kar je poprej požrla. Te pošasti se ogni, kolikor ti je moči in drži se rajši druge skale, kjer prebiva druga strašna pošast Scila. Scila prebiva v skalni votlini, črni kakor noč, in laja kakor mlad psiček. Ima dvanajst grdih nog in šest kačjih vratov; na vsakem vratu ima po jedno glavo, v vsakej glavi po tri goste vrste belih zob, s katerimi neprestano reži, hoteč vse razdrobiti, kar se jej približa. Še nikdar se ni mogel ponašati ribič, da bi jej bil brez pogube ušel. I tebi preti velika nevarnost, kedar se jej približaš.

Kajti takoj stegne svoje glave po tvojej ladiji, in kakor bi pihnil, ti odnese z vsako glavo po jednega tvojih tovarišev. A ti jadraj z vso silo, da rešiš vsaj sebe, ladijo in še druge prijatelje. Slednjič prideš na otok Trinakijo, kjer se pase Helijeva (solnčni bog) čreda. Če se je ne dotakneš, tedaj prideš domov, če tudi po mnogih nezgodah. Če se je pa dotakneš, tedaj gorje i tebi i prijateljem tvojim! I če se tudi sam rešiš, prideš domov pozno, izgubivši vse drugove“.

Tako mi je prorokovala boginja, a jaz sem si vse dobro zapomnil. Drugo jutro smo ob zlati zori odjadrali, a boginja je poslala za nami ugoden veter. Mej potjo sem drugovom vse povedal, kar sem zvedel od Kirke. Ko se mi je zdelo, da bi

utegnili biti uže blizo Siren, tedaj sem zamašil prijateljem ušesa z voskom, mene pa so privezali z debelimi vrvmi na jambor. Tako smo jadrali proti Sirenam. Uže od daleč so nas zagledale in pritekale na obrežje. Prekrasne deve! Začele so prepevati se sladkim glasom; pele so: „Pojdi sim, sloveči Odisej, zaščitnik Ahajcem, in ustavi tukaj ladijo, da bodeš slišal naše petje. Še nikdo ni jadrал tod mimo, da ne bi bil poslušal naših ust sladkozvenečih glasov. Vsakdo se vrača potem domov, ko se je zabaval in mnogo novega zvedel. Kajti me vemo vse, kako so se Grki in Trojanci po bogov sklepu trudili, a vemo tudi vse, kar se godi po daljnji zemlji“.

Tako so prepevale s prekrasnim glasom, a meni je utripalo srce. Rad bi jih bil še dalje poslušal; zato sem migal svojim drugovom, naj me odvežejo. A vzdigneta se Perimed in Euriloh in me še trše zvežeta. Ko smo uže pustili daleč za soboj Sirene, tedaj so si tovariši odmašili ušesa, mene so pa zopet odvezali.

Jadrali smo naprej, in kmalu smo zagledali kipenje morskih valov ob skale in zaslišali strašno bobnenje. Mojim drugovom so od strahu padla vesla iz rok, in ladija se je ustavila. A jaz skočim po konci in vspodbujam prijatelje rekoč: „Prijatelji, vsaj smo vajeni nevarnostim. Večje zlo pač ne pride čez nas kakor takrat, ko nas je Polifem imel vjete v svoji pečini. A tudi od tam smo usli po

moji zvijači in hrabrosti. Zategadel poslušajte me ! Veslajte z vsemi močmi, sedeč na klopeh, da čim preje premagamo to strašno kipenje. A ti, krmar, zapomni si dobro : drži ladijo ven iz hudega vrtinca in silovitega kipenja in obračaj jo proti skali tam, da nas ne vržeš v pogubo“. Tako sem prijatelje svaril, naj se varujejo Haribde, in ubogali so me; a o Scili jim nisem ničesar omenil, boječ se, da ne bi mi zopet vrgli vesla iz rok in poskrili se po ladiji. V tem smo prišli z ladijo prav blizo Haribde, ki je valovje sè svojim požrešnim žrelom požirala in je potem zopet izmetavala. Ko je valovje izmetavala, tedaj je vse kipelo in vrelo kakor v kotlu nad ognjem, in bele pene so pršele proti nebu, a ko je zopet požirala, tedaj se je črno valovje pogrezalo do najnižjih globočin, na dnu si lahko videl črno blato, a ob skali je strašno bobnelo in grmelo. Strmeč in tresoč se gledali smo ta strašni prizor, obračali ladijo na levo, in približali smo se drugi pošasti Scili. A bilo je uže prepozno, ogniti se jej, kajti uže je zgrabila šest najboljših mi drugov in je požrla. Videl sem je, kako so mej belimi zobmi strašne pošasti še mahali z rokami in nogami, slišal sem je, kako so še iz pošastinega žrela klicali me na pomoč, a v tem hipu so tudi uže izginili. Mnogo zla sem prebil na svojem potovanji, a nič strašnejšega mi niso videle oči od tega prizora, ki mi ne pride žive dni več iz spomina.

Ko smo tako ubežali Scili in Haribdi, dospeli

smo na srečni otok solnčnega boga Helija. Uže od daleč smo slišali mukanje goveje živine in blektanje ovc. Spomnil sem se takoj svarilnih besed vedeža Teirezije in boginje Kirke. Tedaj sem svetoval drugovom, naj se ognemo otoka Trinakije, ker nam preti tam nova nevarnost, in naj jadramo mimo njega naprej. A to je užalostilo moje tovariše, in Euriloh je takoj odgovoril jezno: „Pač trd človek si in brezsrčen, Odisej, in iz samega železja, ker nam ne dopuščaš, da bi utrujeni in onemogli stopili na otok in okrepčali se z jelom in pilom. Goniš nas sedaj v noč daleč z otoka na široko morje! In vendar prihajajo po noči zli vetrovi, ki pokončujejo ladije. Kako naj bi potem ubežali pogubi? Daj, ostanimo čez noč na otoku pri brzih ladijah in veselej večerji, a jutre ob zori odjadramo dalje“.

Tako je govoril, in vsi so glasno odobraval njegove besede. A jaz sem uvidel, da nas hoče kak bog pogubiti. Tedaj sem jim dejal: „Pač lahko me premagate jedinega, ker vas je toliko. Udati se vam hočem. A prisezite mi poprej sveto prisego, da mi nikdo ne ubije nobene živali solnčnega boga, temveč da se zadovoljite z jedmi, katere nam je dala Kirka.“ Ko so mi vsi prisegli, jadrili smo v pristanišče; tam blizo je bila sladka voda. Izstopivši iz ladije pripravili smo si brzo ukusno večerjo in se pošteno gostili z jelom in pilom. Po večerji objokovali smo drugove, katere nam je požrla Scila, dokler nas ni objel sladek sen.

Proti jutru nam pošlje Zen strašen vihar; nastala je zopet strašna noč. Ob belem dnevu spravimo ladijo v neko pečino, kjer je bilo plesišče in zabavišče pomorskim nimfam. Tedaj sem zopet zabičal prijateljem, naj se ne dotaknejo nobene živali Helija, ker imamo v ladiji še obilo jela in pila. Ves mesec smo morali ostati tam, ker je pihal vedno le jug, kateremu se je tu pa tam pridružil še vzhodnik. Dokler smo imeli še dovolj zaloge v ladiji, bilo nam je dobro. A ko nam je pošla vsa hrana, tedaj so bili moji drugovi prisiljeni, iskati si je po otoku. Lovili so ptiče in ribe in kar jim je sicer prišlo pod roke. I jaz sem se nekega dne napotil po otoku i prosil vse bogove, naj bi mi pokazali pot v domovino. Tedaj sem si poiskal zaveten kraj, da bi bil varen pred vetrom; kmalu sem sladko zadremal. V tem je pa Euriloh dajal drugovom poguben svet. „Poslušajte me,“ je dejal. „Vsaka smrt je sicer strašna revnim zemljanom, a najstrašnejša smrt je, poginiti lakote. Idimo tedaj in ubijmo najtolstejše govedo Helija, darujmo najboljše kose bogovom, a drugo bodi nam v jed! Če se vrnemo srečno v Itako, tedaj uže potolažimo solnčnega boga; sezidati mu hočemo tam in posvetiti krasno svetišče, a v njem razobesiti mnogo krasnih darov. Če se pa uže nikakor ne bode dal pomiriti zaradi ubitega goveda in nam sklene pokončati ladijo, no, tedaj je pa bolje hipoma izdihniti dušo v valovji, nego počasi hirati tukaj na samotnem otoku“.

Tako jim je svetoval, in drugovi so ga slušali. Hitro so prignali k ladiji najlepše krave, ki so se pasle tam blizo. Ubili so je, darovali najlepše kose bogovom, a ostale nataknili na različne in spekli. Vzbudivši se korakal sem k ladiji; uže od daleč me je obdajal prijeten vonj tolste pečenke. Globoko sem vzdihnil k nebu: „Otec Zen in drugi večni bogovi, pač v mojo pogubo zazibali ste me v sladki sen, kajti mej tem so se moji drugovi hudo pregrešili“.

Hitro je Heliju sporočila brza poslanka, da smo mu ubili krave. Tedaj je Helij v neumročih zboru spregovoril ves razjarjen: „Otec Zen in drugi večni bogovi, kaznujte Odisejeve drugove, ker so mi v svoji predrznosti ubili krave, nad kojimi sem imel veliko veselje, i ko sem stopal na zvezdnato nebo, i ko sem se zopet vračal z neba na zemljo. Če mi ne daste dovoljnega zadoščenja, zaidem v Had in tam bom svetil mrtvecem“. „Helij, le sveti srečnim nebeščanom in ubogim zemljanom,“ odgovoril mu je Zen, „a Odiseju hočem z ognjenim bliskom na drobne košččke raztreščiti brzo ladijo“. To sem slišal od lepolase Kalipse, katerej je povedal božanski sel Hermej.

Prišedši k ladiji ošteval sem drugove svoje, a ni je bilo več pomoči, krave so bile uže mrtve. Bogovi so jim pokazali takoj čudežna znamenja: kravje kože so lezle okrog, meso na različnih, pečeno in surovo, je mukalo, kakor mučejo krave. Šest

dnij so se gostili ljubi drugovi z mesom Helijevisk krav. Sedmi dan, ko je vihar polegel, razpeli smo zopet jadra in izročili se vetrovom. Ko nam je uže izginil izpred očij otok in nismo videli ničesa drugega okrog in okrog razven morja in neba, tedaj je razprostrl Zen nad nami temen oblak, in potemnelo je morje pod njim. Nastal je strašen vihar, ki je raztrgal obe vrvi jambora. Jambor se je zvrnil na tla in ž njim vse orodje; padel je krmarju na glavo in razbil mu vso črepinjo, da se je pogreznil v morje kakor kak potapljač, in na mestu je zapustila duša bele kosti. Ob jednom je zagrmelo, in ognjena strela je udarila v ladijo, da se je raztreščila. Drugovi moji so padli iz nje in podili se po valovji kakor pomorske vrane, dokler se niso pogreznili in mi izginili. A jaz sem zgrabil za vrv, ki je visela z jambora, in sem zvezal ž njo jambor in podladije, sedel nanj ter se izročil slepej usodi.

Sedaj je polegel vihar, potihnil je zahodnik, a nastopil je jug, ki me je gnal nazaj proti Haribdi. Vso noč me je gonil sem ter tja, a ob solnčnem vzhodu prišel sem nazaj k Haribdi, ko je ravno požirala valovje. A jaz sem se zgrabil za figovo drevo, visečo raz skalo, ter visel tam, dokler se ni zopet prikazal iz žrela moj brod. Tedaj sem pa z drznim skokom planil nanj in sem veslal po vrtincu. In glej, dobri Zen me odvrne od Sciline skale; drugače ne bi bil ušel pogubi.

Devet dnij sem se podil po morji, a deseto

noč so me zagnali bogovi na otok Ogigijo, kjer prebiva lepolasa boginja Kalipsa ki me je prijazno vsrijela in skrbno gostila. A kaj bi vam to zopet pripovedoval? Vsaj sem uže včeraj pripovedoval v hiši, tebi in tvojej soprogi, in sitno mi je, zopet pripovedovati, kar sem prav jasno pripovedoval.

Odisej se poslovil od Fejakov ter pride na Itako.

Tako jim je pripovedoval Odisej, a Fejaki so bili še vsi zamaknjeni ter so molčali. Slednjič spregovori Alkinoj: „Odisej, ker si uže prišel v moj dvor, upam, da ne bodeš več blodil po svetu, temveč da dos eš kmalu srečno domov. A poslušajte me tudi vi, plemetniki, ki pijete vino v moji dvorani in zraven poslušate še pevca! Obleke ima dovolj naš gost v gladki skrinjici in umetno izdelane zlatnine in še mnogo drugih darov, katere so mu sim prinesli fejaški plemetniki. A dodaj temu vsak izmej nas še po velik trinog in kotel, a nam to povrne pozneje ljudstvo“.

Tako je govoril Alkinoj, in vsem so dopadale njegove besede. Šli so domov počivat, a drugo jutro ob zori prinesli so k ladiji medovino, koju je Alkinoj sam na ladiji lepo spravil pod klopi, da ne bi bila veslarjem na poti. Nato so šli zopet v Alkinojev dvorec pripravljat si obed. Tam jim je zaklal Alkinoj debelega vola. Ko so darovali Zenu tolsti bedri, začeli so sami obedovati, a razveseljeval je je božanski pevec Demodok, narodov

ljubljenec. Odisej se je pa mej obedom pogostoma obračal proti bleščečemu solncu, želeč, da bi kmalu zašlo; kajti rad bi bil uže odpotoval. Kakor hrepeni po večerji kmetič, ki je ves dan težko oral, in čaka solnčnega zahoda, prav tako težko je čakal Odisej, da bi uže solnce zašlo. Slednjič spregovori: „Mogočni kralj Alkinoj, darujte bogovom ter odpošljite me, in bodite mi vsi zdravi! Uže mi je vse pripravljeno, česar si je želelo srce, ladija in spremstvo ter ljubi darovi. Da bi le našel doma zdravo soprogo in zdrave vse drage prijatelje! A vi, ki ostanete tukaj, osrečujte soproge svoje in deco svojo! Bogovi naj vam dade vsakojake blagosti, a nezgoda naj se nikdar ne ugnezdi v vaša domovja!“

Vsi so glasno pritrjevali njegovim besedam, a Alkinoj je ukazal klicarju Pontonoju, naj še jenkokrat meša vrč in nalije vsem gostom okrog kozarce. Darovali so vsem srečnim bogovom, da bi njih gost srečno dospel domov. A Odisej se je zopet vzdignil, podal svoj kozarec kraljici Areti v roki, ter jo nagovoril: „Da si mi vedno zdrava in srečna, kraljica, dokler se ti ne približa starost in smrt, zemljanom občna usoda. Jaz se vrnem domov, a ti veseli se v tem dvoru sè soprogom svojim in deco svojo ter sè svojim ljudstvom.“

To rekši prestopil je dvorca prag, a kralj je poslal ž njim klicarja, da bi ga spremil do ladije, kraljica pa tri služkinje. Jedna mu je nosila suktnjo in plašč, druga zaprto skrinjico, a tretja jelo in

pilo. Ko je bilo na ladiji vse shranjeno in lepo pospravljeno ter mehko postlano, stopil je noter Odisej in za njim veslarji, ki so čvrsto gonili brzo ladijo po gladkem morskem zrcali.

Sladek sen je Odiseju zatisnil oči, da je trdno spal, kakor bi bil mrtev, a ladija je plavala, po mirnem morji, kakor teče po gladki ravnini voz, v kojega so vpreženi štirje žrebci; niti kragulj ne bi je mogel dotekati. Tako hitro in varno je nosila moža, podobnega bogovom, ki je toliko prebil i v bojih i po morskih valovih, a sedaj je mirno spaval ter pozabil vse prebito gorje.

Ko je zasvetila danica, oznanujoča zemljanom prihod zgodnje zore, pritekla je ladija na Itako, v varen zaliv, posvečen pomorskemu bogu Forkisu. Dve skali z visokimi stenami se raztezati tukaj proti morju, da so ladije popolnem zavarovane proti vetrovom, kedar dospó v ta zaliv. Tam zadej se vzdiguje široperna oljka; blizu nje je vabljava pečina, senčna in hladna, posvečena pomorskim nimfam. V njej vidiš kamenite vrče in ročne urne, v katerih narejajo bučele méd nimfam v hrano. Tam so velike statve; na njih tkó nimfe škrlatne preproge, čudovita dela. Po pečini teče voda, ki nikdar ne usahne. Uhoda ima dva, jednega od severja za zemljane, a drugega od juga, posvečen nebeščanom. Pri tej pečini ustavili so ladijo Fejaki, dobro poznajoč kraj. Izstopivši iz ladije vzdignili so iz nje i Odiseja, še vedno trdo spečega, ter

položili ga na mehek pesek. Izložili so mu tudi krasne darove, katere so mu dali v spomin Fejaki, ter je deli na tla pri senčnati oljki, malo strani s poti, da ne bi jih zapazil mimogredoč potnik, dokler bi Odisej še spal, in jih ukradel. Nato so zopet sedli na klopi in odveslali domov.

A Pozejdon ni pozabil groženj, katere je bil zagrozil Odiseju, oslepivšemu sina mu Polifema. Zategadel se obrne sedaj do mogočnega Zena z grozilnimi besedami: „Kako naj me pač še spoštujejo neumroči bogovi, ko me zasmehujejo uže zemljani, Fejaki, ki so vendar le mojega rodu. Glej, zdaj so mi privedli domov Odiseja, spečega na ladiji, ter položili ga na suha tla, obdarovavši ga poprej s krasnimi in dragocenimi darovi. In vendar sem upal, da bode Odiseju še mnogo prebiti, predno se vrne v drago domovino“. Zen mu odgovori: „Če te kdo užali, vsaj ti je vendar dovoljeno, maščevati se na njem. Idi, pa spremeni Fejakom ladijo v skalo, ko se uže približa zemlji, ter obdaj jim mesto z visokim gorovjem“. To zaslišavši podal se je Pozejdon takoj na Sherijo, v deželo Fejakov, pričakovat tam njih ladijo. Uže se je približavala zemlji, z razpetimi jadri režoč temno valovje. A sedaj jo udari zemljotresitelj s svojo koščeno roko, da se je spremenila v skalo, ki je obtičala v morji — in uže izgine. Začudeno se pogleduje ljudstvo, češ kdo je pač privezal ladijo v morji blizo domačega obrežja. A Alkinoj jim govori: „Gorje nam, zdaj

se izpolnjuje nad nami prastaro prorokovanje. Jezil se nam bode Pozejdon, pripovedal mi je otec, ker sprevajamo vsakega potnika varno domov. Ko se nam vrne nekdam prekrasna ladija s takega spremstva, tedaj jo uniči Pozejdon na morji, a mesto nam obda z visokimi gorovjem. Tako mi je pripovedal starec, in to se je zdaj izpolnilo. A slušajte, kaj vam govorim. V bodoče odrecimo vsakemu spremstvo, kdor bi utegnil priti v naše mesto, a Pozejdonu darujmo dvanajst izbranih volov. Mogoče, da se nas potem usmili in nas ne obda z visokim gorovjem“. Tako jim je govoril, a Fejaki so se zbali in molili k Pozejdonu ter darovali mu daritev.

V tem se je Odisej vzbudil v domači deželi, in ni je spoznal. Bil je uže dolgo od doma, jako dolgo. Vrhu tega je razlila Atena okolo njega gosto meglo, da ne bi ga nikdo spoznal, niti soproga, niti prijatelji, niti meščanje, predno ne bi se maščeval na prevzetnih snubačih. Zategadel se mu je zdelo vse tuje, i gladke steze, i varna pristanišča, i visoke skale, i cvetoče drevje. Planil je po konci in zrl tja po domači deželi ter globoko vzdihoval: „Gorje mi! V kojih ljudij deželo sem pač prišel? So-li divjaki in zaničevalci božjih zakonov, ali gostoljubni in pobožni? Kam naj spravim vse to blago, in kam naj se obrnem potem sam? Tukaj ga ne morem pustiti, da mi ga kdo ne ukrade, a zopet ne vem, kam bi je skril. Da bi bil pač ostal

tam pri srečnih Fejaki! A vendar niso bili po vse tako pošteni ti pobožni Fejaki, kakor so se kazali. Obljubili so mi, da me sprejmo v drago domovino, a privedli so me sim v tujo deželo. Zen, maščevalec ubogim prosilcem, kaznuj je! Vsaj gledaš vse ljudi in kaznuješ njih pregrehe. A sedaj preštejem svoje imetje in pregledam, ali so mi kaj odvedli sè seboj dobri Fejaki*.

To rekši prešteval je prekrasne trinoge in kotle, zlato ter lepo tkane obleke, in ničesar ni pogrešal. A žalujoč koprnel je po ljubi svoji domovini ter lazil tam okolo po obrežji šumečega morja. Kar se mu približa Atena, podobna mlademu, čvrstemu ovčarju, lepo oblečenemu, kakor so kraljeviči, s palico v roci. Uveselil se je Odisej ugledavši jo. Približavši se jej nagovoril jo je: „Da si mi zdrav, prijatelj! Tebe sem prvega srečal v tej deželi. Bodi mi milosten! Prosim te kakor boga in objemljem ti kolena: reši mi imetje i reši mene! A povej mi najprej resnično: Kako je ime tej deželi, kako tem ljudem? Je-li otok, kamor sem prišel, ali kopna zemlja?“ Odgovorila mu je bistrooka boginja: „Neumen si, tujec, ali pa prihajaš od daleč, če me po vprašuješ po tej deželi. Nikakor ni neznana, poznajo jo i ljudje, ki stanujejo proti solnčnemu vzhodu, i oni, ki žive proti mračnemu zahodu. Sicer je skalnata in ne skačejo po njej konji, a nikakor ne uboga. Rodi žita v obilji in vina, in napaja jo vedno dež in rosa. Tudi redi

mного ovc in koz ter ima vsakovrstnega lesa in nikjer ne nedostaja pitne vode. Itake ime je dospelo celo do Troje, ki leži, kakor pravijo, jako jako daleč“.

Vzradostil se je božanski trpin, zaslišavši ime preljube svoje domovine, ter je začel pripovedovati boginji izmišljeno bajko, kako je ušel s polovico svojega imetja s Krete, dalnjega otoka, kjer je tudi uže slišal pripovedovati ob Itaki. Ko je končal, nasmehnila se je boginja, pogladila mu lice z roko ter spremenivši se v ženo, lepo in veliko ter večšo krasnih del, ga nagovorila: „Pač jako zvit in premeten bi moral biti oni, ki bi te prekosil v zvijačah! Pretkani lisjak, niti v svoji domovini nočeš opustiti prevar in lažnjivih besed, ki so ti ljube uže od rosne mladosti. A ne govoriva dalje o tem! Vsaj sva oba zvitata in modra, kajti ti prekašaš vse zemljane po zvitosti, a jaz sem najmodrejša mej vsemi nebeščani. In vendar nisi spoznal svoje zaščitnice, Palade Atene, ki ti v vseh nevarnostih pomagam, in ki sem te tudi prikupila vsem Fejakom. I sedaj sem prišla sim, da ti dam dobrih svetov, ti skrijem imetje, ki so ti je dali sloveči Fejaki, in da ti povem, koliko gorja te še čaka pod domačo streho. A ne izdaj se nikomur niti izmej žen niti izmej mož, da si Odisej, ki se je vrnil domov, temveč prenašaj mirno vse grenkosti in krivice ošabnih snubačev“.

Zviti Odisej jej je odgovoril: „Težko je, bo-

ginja, umročemu zemljanu, spoznati te, tudi če je jako moder; kajti spreminjaš se v razne podobe. To vem dobro, da si mi bila poprej naklonjena, dokler smo se pred Trojo bojevali sinovi Ahajcev. A ko smo razdejali Prijamovo mesto, te uže nisem več videl, Zenova hčerka, niti nisem opazil, kedaj si stopila na ladijo, da bi mi odvrčala nezgodo. Toda sedaj povej mi resnično: Ali je res, da sem prišel v ljubo domovino? Ali se ne šališ z menoj in me le mamiš?“

Boginja mu je odgovorila: „Da mi veruješ, pokazati ti hočem Itake lego. Tukaj je zaliv, posvečen pomorskemu bogu Forkisu, tam široperna oljka, a tam obočna pečina, kjer si uže folikokrat daroval nimfam bogate darove, tam zadej pa leži gorovje Neriton, zaraščeno z gostim lesom“. To rekši razgnala je gosto meglo, in prikazala se je zemlja. Tedaj se je Odisej vradostil, spoznavši svojo ljubo domovino, je pokleknil ter poljubil rodno svojo zemljo, povzdignil roki ter molil k nimfam: „Nimfe, Zenove hčerke, pač nisem več upal, da vas bodem še kedaj videl. A sedaj bodite mi pozdravljene s prijaznimi molitvami! Tudi daroval vam bodem, kakor poprej, če me pusti živeti Atena ter mi ohrani ljubega sina“.

Nato mu je pomagala boginja varno skriti vse imetje, koje je prinesel sè seboj, v obočnej pečini, pred katero je naposled zavalila velik, težek kamen. Vedla ga je potem pod široperno oljko,

kder sta sedla ter se dolgo zaupno razgovarjala. Boginja je svojemu ljubljencu vse natančno pripovedovala, kako nesramni so snubači v njegovi hiši, kako mu je vedno zvesta predraga soproga, kako noč in dan po njem vzdihuje ter pretaka britke solze, a kako se bode naposled maščeval na prevzetnih snubačih ter je vse pomoril. Ko je Odisej slišal vse to, vskliknil je: „Gorje mi! Da mi nisi vsega tega razodela, milostna boginja, našel bi bil, prišedši domov, prav tako žalostno smrt, kakor Agamemnon v Mikenah. A če mi ti obljubiš svojo pomoč, tedaj se ne bojim niti tristo sovražnikov“. Odgovorila mu je nato bistrooka boginja: „Ne boj se mi, dragi prijatelj! Ne spustim te izpred očíj, kedar pojdeva na delo. Tedaj se pa marsikateremu oholežu, ki je sedaj tvoje imetje, razlijo možjani po dvorani. A pred vsem te hočem spremeniti, da te nikdo ne spozna. Meso se ti zgrbanči na krepkih udih, z glave ti odpadejo plavi lasje, sedaj lepe oči gledale bodo neumno in križem. Vrhu vsega tega oblečem te še v umazane cunjje, da se te vsakdo ogne, kdor te zagleda.

V tej podobi te nikdo ne spozna, niti snubači, niti soproga, niti sin. A poišči najprej najzvestejšega podanika, vrlega svinjarja Eumaja, ki ti je zvesto udan ter ljubi sina tvojega in čednostno ti soprogo. Najdeš ga pasočega svinje pri studenci Aretuzi. Pri njem se pomudi ter povprašuj ga po vsem. A jaz pojdem v tem v Lakedajmon po ljubega

ti sina Telemaha, ki se je podal tja k Menelaju povpraševati po tebi“. „Zakaj me nisi uže poprej vsega povedala“, vprašal je Odisej nekoliko nevoljen, „ko ti je vendar vse znano? Morda blodi tudi on v revščini po morji, v tem ko mu prevzetni snubači jedo imetje?“

Pomirila ga je boginja rekoč: „Ne skrbi te sin, Odisej! Njemu se dobro godi. Tam sedi v Atridovem dvoru in ima vsega v obilji. Sicer prežé nanj snubači, ki ga hote umoriti, predno se vrne domov. A to se jim ne posreči, poprej bo marsikaterega izmed njih pokrivala črna zemlja“. To rekši dotaknila se ga je boginja s palico. Takoj se mu je zgrbančilo meso na životu, plavi lasje so mu izpadli, gledal je križem, in pogled mu je bil tako moten, tako neumen!

Oblekla ga je še v stare, zamazane cape, vrgla mu čez rameni raztrgano malho, dala mu v roko beraško palico ter izginila.

Odisej pride k svinjarju Eumaju.

V takej beraškej opravi podal se je Odisej po strmejši pogorskejši stezi proti kraju, katerega mu je bila boginja zaznamenovala. Eumaj je edel nas dvorišči pred kočjo, okolo koje si je sam bil napravil trden zid. V tem oboru je stalo dvanajst svinjakov, drug poleg drugega, a vsak je hranil po petdeset mastnih svinj plemenic; prasci so ležali zunaj obora. Število prascev se je od dne do dne

krčilo; kajti vsak dan moral je poslati Eumaj snubačem jednega, najbolj pitanega, v mesto za tolsti obed, a vendar jih je bilo še tristo in šestdeset. To čredo čuvali so štirje veliki psi, podobni požrešnim volkovom.

Eumaj je ravno rezal si podplate iz govejega usnja, ko se je približal Odisej njegovemu oboru. Drugi hlapci so bili na delu: trije so pasli svinje na raznih krajih, a četrti je gnal snubačem v mesto mastnega prasca.

Kar zapazijo psi prihajajočega berača ter se zaženo lajajoč proti njemu. Odisej sede, in palica mu pade iz rok. Slabo bi se mu bilo godilo pri svojem oboru, da ni takoj pritekel Eumaj k vratom ter s krikom in kamenjem zapodil pse, jednega sim, a drugega tja. Potem se obrne proti neznanemu beraču ter ga nagovori: „Starček, kmalu bi te bili psi raztrgali, a jaz bi bil doživel veliko sramoto. In vendar so mi podelili bogovi uže dovolj gorja! Tukaj sedim obžalujoč in objokujoč svojega vrlega gospodarja ter pitam njegove svinje tujim ljudem, v tem ko se on sam klati po tujih krajih ter prosi morda lačen pri tujih ljudeh koščeka kruha, če sploh še živi in gleda solnčno luč. A idiva, starček, v mojo kočo, da se najprej naješ in napiješ, in mi potem poveš, od kod prihajaš in kaj si uže prebil“.

To rekši vedel ga je vrli svinjar v svojo kočo, postlal mu tla z gostim vejevjem ter pogrnil je s kožo divjega kozla in posadil na ta sedež svojega

gosta. Odisej se je uveselil o tem vsprejemu ter zahvaljeval svojega dobrotnika in prosil mu sreče nebeške. Odvrnil mu je vrli Eumaj: „Gosta se ne sme zaničevati, tudi če bi bil slabši od tebe, kajti Zen je zaščitnik vsem gostom in beračem. Moj dar je sicer majhen, a prihaja od srca. Da bi bil ostal moj dobri gospod doma, tedaj bi se mi še boljše godilo in mogel bi te še boljše pogostiti. Dal bi mi bil samostojen dom, imetje in še pridno ženko. A ni ga uže nikjer! Šel je pred Trojo maščevat Agamemnonovo čast! Da bi pač popolnem poginil Helenin rod, ki je pogubil toliko vrlih mož!“

Nato se je opasal svinjar in podal se v svinjake, polne prašičev. Dva je zgrabil, ju zaklal, osmõdil, razrezal in potem spekel na ražnji. Ko ju je spekel in potresel še z belo moko, položil je pečenko pred svojega gosta, ter napolnivši mu vrč sè sladkim vinom ga tako nagovoril: „Jej, gost, kar ti more ponuditi hlapec, prasétino! Mastne svinje mi pojedajo predrzni snubči, ki so brezbožnejši od silnih pomorskih tolovajev. Najbrže so uže zvedeli mojega gospodarja žalostno usodo; drugače ne bi se vedli tako predrzno. Ne snubijo kakor drugi snubači, ki prinašajo v nevestin dom bogatih darov. Nasprotno! Ti lopovi žro in pijo po noči in po dne v hiši moje gospodinje in niti spat ne hodijo domov. A vedi, da je bil moj gospodar neizmerno bogat, najbogatejši mož na Itaki in sploh na zemlji; dvajset veljakov ne bi ga zmog-

lo v premoženji. Poslušaj me, koliko je njegovo imetje. Ima dvanajst govejih čred, dvanajst svinjskih, dvanajst kozjih in dvanajst ovčjih, katere mu paso vrli pastirji. Tukaj na Itaki se mu pase najmanjst kozjih čred, katere čuva najmanjst kozarjev. Vsak kozar mora vsak dan po jednega kozla, najbolj pitanega, poslati snubačem v mesto. A jaz pasem tukaj in čuвам svinje in moram vsak dan izbrati snubačem najmastnejšega prasca“.

Tako je pripovedal svinjar, a Odisej je mejtem jel in pil ter molčal in v svojem srci premišljeval, kako pogubi snubače. Ko se je Odisej najel in napil, napolnil mu je Eumaj še kozarec, iz kojega je navadno sam pil, ter ga ponudil svojemu gostu. Odisej se je uveselil, vzela kozarec ter spregovoril: „Povej mi, prijatelj kako je ime bogatemu možu, ki te je ukupil, in ki je poginil, kakor praviš, v Agamemnonovi vojski. Bog ve, morda sem ga že kje videl, in mogoče, da ga poznam. Kajti vedi, da sem prehodil že mnogo sveta!“ Eumaj mu je odgovoril: „Vsak tujec in potnik, ki pride, hrane iščoš, na Itako, se oglasi pri mojej gospodinji in jej pripoveduje izmišljene laži o njenem soprogu, ki tava še vedno po svetu. A ona vsakega prijazno vsprejme, ga posluša ter obdari z jelom, pilom in novo obleko, a mož se jej še vedno noče vrniti iz tujine. I ti bi se hotel sedaj kaj izmisliti in si tako pridobiti novo obleko. A ne opraviš ničesar več, kajti že ne veruje niko-

mur niti besedice več, kdor jej pripoveduje o njenem soprogu, kojega obžaluje in objokuje noč in dan. Gotovo so ga snedli psi in brzi ptiči, ali pa požrle ribe, in kosti mu leže kje na obrežji, zasute s peskom. Tako je poginil, a nam vsem je zapustil le žalost, sosebno pa meni. Kajti tako dobrega gospodarja ne najdem več, naj ga grem iskat križem sveta, niti če se vrnem k roditeljem svojim, ki so me rodili in vzredili. Da, niti po njih toliko ne žalujem, kolikor po Odiseju. A hudo mi je pri srci, imenovati ga; tako dober in mil mi je bil in prijazen, moj ljubi gospod“.

„Prijatelj, če si uže tako neveren“, odgovoril mu je Odisej, „da trdovratno in zaupno trdiš, da se Odisej ne povrne več domov, tedaj ti prisezam sveto: Odisej se povrne domov. A plačilo za veselo novico mi daš še le tedaj, kedar se zares vrne, poprej ne vsprejemem ničesar, dasi sem zeló potreben. Iz dna srca sovražim onega, ki iz revščine govori laž. Pri Zenu prisegam in pri tem gostoljubnem ognjišči: Še ta mesec se povrne domov božanski Odisej“. „Starček“, odgovoril mu je Eumaj, „niti ti dam plačilo za veselo novico, niti se povrne domov Odisej. A pij sedaj mirno in govoriva o drugih rečeh in teh me več ne spominaj! Kajti srce me boli, kedar me kdo spomina mojega gospodarja. Pustiva sedaj prisego! Sedaj globoko žalujem i po njegovem sinu Telemahu. Njega so bogovi vzredili kakor mlado drevesce, in upal sem, da bode kedaj

mej moži tako krasen in občudovan, kakor je bil njegov oče. A sedaj ga je jeden izmej neumročih zaslepil ali pa kdo izmej umročih ljudij. Podal se je v Pil povpraševat po svojem očetu. In sedaj prežajo nanj predrzni snubači, da ga ubijejo in tako uničijo zarod božanskega Arkejzija. A povej mi, ljubi starček: od kod si, kdo so ti roditelji in kde ti je rojstno mesto, na kateri ladiji si prišel sim? Vsaj peš vendar nisi prišel?“

„Leto in dan bi ti moral pripovédati“, odgovoril mu je lokavi Odisej „ko bi ti hotel povedati vse svoje dogodbe od kraja do konca“. Začel mu je nato pripovedovati na dolgo in široko izmišljene dogodbe, da je bil rojen na otoku Kreti od imovitih roditeljev, kako je bil v vojni hraber, da se je udeležil i vojne pred Trojo, kder je videl tudi Odiseja in se ž njim seznanil, a tudi pozneje o njem slišal v deželi Tesprotov. „Da“, nadaljeval je lagati, „ko sem se mudil pri kralju Tesprotov, je Odisej ravno odpotoval v Dodono, da bi pri tamošnjem proročišči zvedel Zenov sklep o nadaljnem svojem blodenji. Pokazali so mi tudi neizmerno njegovo bogatstvo, katero je vozil sè soboj domov, in koje je deloma uplenil v vojni, a deloma je dobil v dar. Dá, celo ladijo sem videl, na koji so ga hoteli Tesproti peljati domov, kedar se povrne iz Dodone. A jaz sem poprej odpotoval v Dulihij, kamor je ravno odjadrala kupčijska ladija. To mi je bila poguba. Lopovi na ladiji so me hoteli kje

na poti prodati kot sužnika. Zgrabili so me, slekli mi suknjo in plašč ter oblekli mi te cape. Nato so mi zvezali roke in noge in vrgli me v podpalubje (spodnji del ladije.) Tako je prišla ladija sim na ta otok, kder so mornarji izstopili na suho, a mene lepo pustili na ladiji. Tedaj mi je pomagal neki bog. Raztrgal sem spono, vrgel se v morje ter plaval na obrežje, kder sem se skrila v gostem grmovju. Pomorski lopovi so se jezili in kleli, ko so se vrnili na ladijo in niso mene več našli. Iskali so me povsodi okrog, a niso me našli. Ko so brez mene odjadrali, taval sem tod okrog, dokler nisem zagledal človeškega bivališča. Veseli me, da sem našel tako pametnega moža“.

Odgovoril mu je Eumaj: „Nesrečni tujec, kako si mi ganil srce pripovedujoč mi, kaj si vse prebil in kod si blodil. A jedno mi nikakor ne dopada in ne bodem ti nikdar verjel, kar namreč pripoveduješ ob Odiseji. Kako more pač mož tvoje starosti tako brez uzroka lagati? Jaz uže sam vem usodo svojega gospoda, sovražnega vsem bogovom. Ni mu bilo usojeno pasti pred Trojo, niti mirno zatisniti oči v naročji dragih svojcev. Jaz bivam tukaj sam za sé pri svinjah in grem le tedaj v mesto, kedar me pokliče gospodinja Penelopa, da jej sporočim, kaj sem zvedel od tega ali onega potnika ob Odiseji. Tedaj me obsipajo in povprašujejo po njem i oni, ki žalujejo po njem, i oni, ki se vesele, žroč njegovo imetje. A jaz ne maram

več ni povpraševati po njem in potem drugim pripovedovati o njem, kar sem slišal, odkar me je tako grdo nalagal neki tujec iz Etolije. Prišel je v mojo stajo, a jaz sem ga ljubeznivo vsprjel in skrbno pogostil. Pravil mi je, da je videl Odiseja tam na Kreti pri kralji Idomeneji, kder je popravljaj ladije, razbite mu po viharjih, ter da se vrne še isto poletje ali jesen z neizmernim bogastvom domov. A ni se povrnil, dasi je preteklo od istega časa že mnogo let. Zategadel ne skušaj si pridobiti moje naklonjenosti s takimi lažnjivimi poročili. Vsaj pogostim te i tako, ker se mi smiliš“.

„Pač neveren mož si“, odgovoril mu je Odisej, „da te ne morem niti s prisego preveriti. A daj, narediva pogodbo! Bogovi nama bodo priče! Če se ti povrne domov gospodar, tedaj preskrbi me s potrebno obleko ter odpošlji me v Dulihij, kamor želim priti. Če se pa ne povrne, tedaj naščuvaj na mé svoje hlapce, naj me vržejo z visoke skale v morje, da se bode v bodoče čuval drug berač tako lagati“.

„Lepo slavo bi si pridobil i pri sedaj živečih ljudeh i pri potomcih“, odvrnil mu je Eumaj, „ko bi gosta najprej v hišo povabil in pogostil, a ga potem ubil. Pač z veseljem bi potem molil k otcu Zenu! A čas bode večerjati. Da bi le hitro prišli domov hlapci, da si pripravimo v koči ukusno večerjo!“

Tako sta se pogovarjala in že so se pribli-

žali hlapci — svinjarji, pred seboj podeč kruleče svinje ter je zapirajoč v navadne svinjake. Tedaj ukaže Eumaj hlapcem, naj zakoljejo petletnega prasca tujemu gostu v čast. I sami si hoté pri tej priliki kaj dobrega privoščiti: sicer imajo le sitnih del s temi živalimi, a njih trud požirajo brezplačno snubači.

Hlapci so šli po prasca, sam je pa mej tem razcepil drva. Ko so prignali prasca, postavili so ga k ognjišču. A Eumaj mu je odrezal ščetine na glavi ter je vrgel bogovom v čast v ogenj, glasno moleč k nesmrtnim bogovom da bi se povrnil domov božanski Odisej. Potem je ubil žival s hrastovim polenom, ki je ležalo tam nerazklano, a hlapci so jo zaklali, osmodili in razrezali. Najboljše kose darovali so moleč nimfam in Hermeju, a ostale nataknili na ražnje ter je počasi pekli. Najlepši kos hrbta poklonil je Eumaj svojemu gostu, druge kose je pa razdelil mej svoje hlapce. To je razveselilo Odisejevo srce in uskliknil je radostno: „Da bi bil, ljubi Eumaj, tako ljub otcu Zenu, kakor si meni, ker me tako odlikuješ, dasi sem ubog berač“. Odvrnil mu je Eumaj: „Jej, dragi gost, in uživaj, kar imamo. Bogovi nam to dado, a drugo zopet odreko, kakor se jim ljubi“. Tako je dejal in ponudil svojemu gostu kozarec rujnega vina. Veselo so nato obédovali v svinjarjevi koči. A mej tem se je nebo preobleklo s temnimi oblaki in približala se je črna noč. Zahodnik je začel briti, in

kmalu se je usul gost dež. Tedaj je hotel junak prepričati se, ali bi mu dal Eumaj svoj plašč ali pa bi kakega hlapca v to prisilil. Zato je začel zopet pripovedovati neko izmišljeno bajko. „Čujte me“, je dejal, „Eumaj in drugi hlapci! Vino me naganja govoriti, dasi bi bilo morda bolje molčati. A vsaj omami celo jako pametnega moža, da veselo prepeva, se smeje in celo pleše. Naj bode tedaj! Ko smo bili nekdam pred Trojo na preži, Odisej, Menelaj in jaz, legli smo pred trdnjavo ter se skrili v gosto grmovje in zavarovali se proti mrazu sè štiti. Kar nastane noč in z neba začne usipati se gost sneg. Naše štite je obdajal kmalu led. Moja tovariša nista toliko občutila mraza, ker sta se dobro zavila v plašče. A jaz sem bil v svoji neprevidnosti pustil plašč pri svojih drugovih; kajti nisem pričakoval, da bode tako mraz. Bila je prešla še le tretjina noči, in bal sem se občutnega mraza proti jutru. Tedaj dregnem svojega druga, spečega Odiseja, z laktom ter ga nagovorim: „Čuj me, Laertov sin! Ne bodem več dolgo mej živimi, ker me mraz konča. Neki bog me je zmotil, da sem prišel sim v sami suknji, brez plašča. Bojim se, da mi ne bo pomoči“. Ko Odisej to zasliši — in bil je, kakor veste, i dober v boji, i dober v svetu, zašepeta mi: „Tiho, da nas nikdo izmej Ahajcev ne sliši“. Tedaj se vzdigne, si podpre glavo z laktoma ter spregovori: „Prijatelji, pozor! Božanski sen prikazal se mi je v spanji. Predaleč smo se oddaljili od

ladij. Ali ne bi se hotel kdo vzdigniti ter Agamemnonu sporočiti, naj nam pošlje še vojakov?“ Na te besede skoči po konci Toant, vrže plašč od sebe ter se spusti k brzim ladijam. A jaz sem se lepo zavil v njegov plašč ter sladko spal do jutra. Da, ko bi bil še tako čil junak, kakor sem bil takrat, tedaj bi mi gotovo kdo izmej vas iz ljubezni ali iz spoštovanja posodil svoj plašč, da se zavarujem proti mrazu. A takó me se ve da zaničujete, ker sem razcapan berač“. Eumaj mu je nato odgovoril: „Lep Odisejev čin si nam povedal, prijatelj, ki ne bode ni tebi v kvar. Vsega dobodeš, česar ti je treba, nocoj, a jutre se bodeš moral zopet zadovoljiti sè svojimi capami, kajti nimamo tukaj več plaščev in sukenj da bi je menjavali“. To reki se je vzdignil ter pripravil svojemu gostu blizo ognjišča posteljo iz ovčjih in kozjih kož. Ko je legel Odisej, pokril ga je še sè svojim plaščem, kojega je nosil le v najhujši zimi.

Tako je tam legel Odisej, a zraven njega tam okolo so počivali hlapci-svinjarji. Toda Eumaj ni hotel tam počivati, daleč od svinj. Vzel je orožje v roke, opasal si meč čez rameni ter zavil se v debelo suknjo. Tudi kosmato kozjo kožo vzel je sè soboj, da bi legel na njo, ter ostro bodalo, da bi ž njim zapodil pse in sovražne može, če bi se približali. Tako je tam pred svinjaki zaspal zvesti Odisejev svinjar Eumaj.

Telemah zapusti Šparto in pride k Eumaju.

Mej tem se je podala Atena v Lakedajmon opominjat vrlega Odisejevega sina, naj se vrne domov. Našla je njega in Nestorjevega sina, Pejzistrata, ležeča v Menelajevem dvorci. Nestorjev sin je sladko spal, a Telemah ni vso božjo noč zatisnil očesa, premišljujoč ob usodi svojega očeta. Atena se mu približa ter ga nagovori: „Ni prav, Telemah, da se tako dolgo klatiš po svetu, daleč od doma, v tem ko ti doma prevzetni možje pojedajo imetje. Da ti le vsega ne razdele mej soboj in požro, in da nisi šel zastonj ne daljnjo pot! A prosi takoj Menelaja, naj te odpošlje domov, da najdeš še doma mater. Kajti uže jo silijo oče in bratje, naj vzame Eurimaha, ki ponuja največje pirne (svatovske) darove. In če si izvoli tega, glej, da ti ne ponese se soboj vsega imetja iz hiše. Vsaj poznaš žensko naravo. Hišo onega hoče oboogatiti, s kojim se omoži, a za prejšnjega moža imetje se ne zmeni več. Hiti tedaj domov in izroči gospodinjstvo najzvestejši služkinji, dokler ti bogovi ne dade cvetoče soproge. A poslušaj še nekaj in zapomni si! V prelivu mej Itako in Samom preže na te najhrabrejši snubači, hoteč ubiti te, predno se vrneš domov. A to se ne zgodi; poprej bode marsikoga izmejj njih pokrivala črna zemlja. A ti vodi ladijo proč od otokov, ter jadraj tudi po noči. Ugoden veter ti bode pošiljal bog, ki te

vedno čuva in rešuje. Ko prideš do prvega obrežja, odpošlji ladijo z vsemi drugovi v mesto, a sam podaj se najprej k Eumaju, ki ti je čuvar svinjam. Pri njem spi čez noč, a zjutraj ga odpošlji v mesto sporočit materi, da si se vrnil zdrav iz Pila“.

To rekši zletela je boginja proti visokemu Olimpu, a Telemah je vzbudil Nestorjevega sina iz sladkega spanja. „Vzbudi se“, je zaklical, „ter zaprezi konje, da se odpeljeva“. Odgovoril mu je Nestorič: „Vsaj vendar ne gre, da bi odpotovala po noči. Počakaj, da se približa zlata zora. Tedaj nam kralj Menelaj naloži na voz lepe darove ter odposlovi s prijaznimi besedami. In takega gosta se človek spomina vse svoje žive dni!“

Tako sta se pogovarjala in kmalu se je prikazala zlata zora. Približal se jima je Menelaj. Ko ga je ugledel Telemah, tedaj si je hitro oblekel suktnjo, vrgel si plašč čez rameni, pristopil k njemu ter ga nagovoril: „Atrid Menelaj, odpošlji me uže v ljubo domovino. Kajti uže mi hrepeni srce, povrniti se domov“. Prijazno mu je odgovoril Menelaj: „Ne bodem te dolgo zadrževal, če hrepeniš po domu. Vsaj zamerim i onemu, ki je prenadležen svojemu gostu sè svojo gostojubnostjo. Srednja pot najboljša pot! Ni prav, poditi gosta iz hiše, a tudi ni prav, zadrževati ga, kedar hoče odpotovati. A počakaj, da ti naložim na voz darove ter naročim ženskim, naj ti pripravijo obed. I čast

ti je i veselje, po obedu odpotovati po dalnjem svetu. Pa če se hočeš morda vrniti domov po Grškem, naprežem ti sam konje ter te sprejemem po velikih mestih. Bodi uverjen, da naju nikjer ne odpuste brez obilih darov“. — Telemah mu je odgovoril: „Kralj Menelaj, uže želim, vrniti se domov; kajti pri svojem odhodu nisem zapustil doma čuvarja svojemu imetju. Bojim se, da ne bi mi izginile dragocenosti iz hiše, ali da ne bi sam poginil išoč očeta“. Ko je to zaslišal Menelaj, ukazal je takoj služkinjam, pripraviti obilen obed, a sam je šel s svojo soprogo in sinom svojim v zakladnico, kjer jim je ležalo mnogo dragocenostij. Tam je vzel veliko zlato čašo, a sinu svojemu Megapentu je dal srebrn vrč, soproga Helena pa je stopila k skrinjam ter vzela iz njih najlepšo in najdragocenejšo obleko, katero si je bila sama stkala, in ki se je svetila kakor zvezda. S temi darovi stopili so pred gosta Telemaha. Menelaj mu je podal zlato čašo, Megapent je položil pred - nj srebrn vrč, a lepolična Helena se mu je približala ter ga nagovorila: „Vzemi tudi od mene to obleko v dar, ljubo dete, kot spomin na Heleno, da jo bode nosila tvoja soproga, kedar se poročiš; do tedaj naj pa leži v materini sobi. A ti vrni se mi srečno domov v drago domovino“.

Telemah je z veseljem vsprejel dragocene darove, a prijatelj Pejzistrat je je deval na voz, vsak posebe skrbno opazujoč. Nato ja je vedel

Menelaj v svoj dvorec, kder ja je obilo pogostil. Ko sta se uže odpravljala na odhod in uže sedela na vozu, stopil je Menelaj z polnim kozarcem pred konja ter napil mladeničema rekoč: „Da ste mi zdrava, mladeniča! Sporočita mi srčen pozdrav staremu Nestorju! Bogme, kakor oče mi je bil prijazen, ko smo se sinovi Ahajcev bojevali pred Trojo“. „Vse mu sporočimo“, odgovoril je Telemah, „kakor nam naročuješ. Da bi tudi tako našel uže doma očeta, da bi mu mogel povedati, kako si me ljubeznivo pogostil ter bogato obdaroval“.

Ko je tako govoril, priletel je z desne strani orel, nesoč v krempljih veliko domačo gos z dvorišča. Ljudje so pa tekli za njim ter kričali, možje in žene. Ko je prišel blizo, sfrlel je mimo konj naprej. Vsi so se razveselili, ugledavši to ugodno znamenje, a modra Helena je izpregovorila: „Poslušajte me, jaz vam bodem prorokovala, kakor mi vdihajo bogovi in kakor se tudi gotovo izpolni. Kakor je prišel ta orel iz visokega gorovja, kder ima gnezdo in mladiče, ter nam odnesel iz hiše pitano gos, tako se povrne domov Odisej po mnogem trpenji in blodenji ter se bode maščeval na snubačih, ali pa je uže doma ter se pripravlja na maščevanje“. „Da bi le Zen tako dal“, odvrnil je Telemah, „tedaj bi te molil doma vedno kot boginjo“.

Rekši udaril je z bičem po konjih, ki sta zdirjala po ravni cesti. Ko se je solnce nagibalo,

prišla sta k kralju Diokleju, kder sta prenočila. Drugo jutro ob zori sta zopet zapregla ter odpeljala se. Kmalu sta prišla k visokemu Pilu. A tukaj je nagovoril Telemah Nestorjevega sina Pejzistrata: „Dragi mi Pejzistrat, ali ne bi mi izpolnil moje želje? Vsaj sva si stara prijatelja uže po očetih, jednake starosti, in to potovanje naju še bolj združi. Ne vedi me preko ladije v dvorec, da me proti moji volji ne zadrži dalje časa tvoj oče, hoteč me pogostiti, vodi me naravnost k ladiji, mudi se mi domov“. Pejzistrat ni dolgo premišljal, temveč obrnil konje naravnost proti morskemu obrežju. Tukaj mu je spravil na ladijo dragocene darove, koje mu je poklonil Menelaj, ter ga naposled nagovoril: „Zdaj pa le hitro na ladijo in odjadraj, predno pridem jaz domov in to sporočim svojemu očetu. Kajti če zve, da si tukaj, pride sam po te, in težko se vrne potem sam domov, brez tebe. Sicer pa vem, da bode zelo nevoljen“.

To rekši nagnal je lepogriva konja proti mestu, a Telemah je velel svojim drugovom, naj hitro stopijo v ladijo ter pripravijo se za odhod. Na morskem obrežji je še zažgal dar svojeji zaščitnici Ateni, glasno moleč. Ko je še daroval, približal se mu je tujec ter ga nagovoril: „Dragi mladenič prosim te pri daru, kojega daruješ, pri bogu, pri tvoji glavi in pri glavi tvojih drugov, povej mi, kdo si in od kod, kdo so ti roditelji in kje ti je rojstno mesto“. Ko mu je Telemah vse po pravici povedal,

nadaljeval je tujec: „Jaz sem vedeževalec Teoklimen. Moj rod izvira iz Pila, a jaz sem prebival v Argu. Tukaj sem ubil močnega rojaka, imejočega mnogo bratov in svakov. Ti me hote ubiti. Zategadel bežim pred njimi in se zdaj klatim po svetu. A vzemi me na ladijo, dobri mladenič, da me ne ubijo moji preganjalci, ki so mi uže za petami. Kot pregnanec se ti približujem in te lepo prosim“.

Telemah je vsprjel tujca na ladijo, odvezel mu sulico ter položil jo na krov ladije. Ko sta sedla, odjadrali so po temnem morji ter prisli zvečer preko Elide in otokov, hiteč ubežati pogubi.

Med tem so v svinarjevi koči na Itaki veselo večerjali Odisej, Eumaj in drugi hlapci svinjarji. Po večerji je spregovoril Odisej, hoteč poskušati Eumaja, ali bi ga še nadalje gostil ter ukazal mu ostati, ali pa svetoval mu, odpraviti se iz njegove kočice v mesto. „Poslušajte me,“ je dejal, „Eumaj in drugi možje! Jutre mislim odpotovati proti mestu beračit, da vam ne bodem dalje v nadlego. A ti daj mi dober svet ter pošlji z menoj vodnika, da me povede tja; tam bodem pa uže sam klatil se okrog ter gledal, če mi kdo podari košček kruha in kozarec vina. Rad bi šel tudi v dvorec premodre Penelope, da bi jej povedal, kar vem o božanskem Odiseji. Tudi mej prevzetne snubače bi se podal, da bi mi vrgli kako drobtinico z bogate mize. Vsaj bi me lahko porabili tudi za slugo, v kar bi hoteli.

Kajti vedi, da me v vsakojakih ročnostih ne prekosi lahko kak drug zemljan. Znam izvrstno ogenj kuriti, drva cepiti, meso rezati in peči, vino točiti, ter še druge reči, katere oskrbujejo plemenitnikom nižji ljudje“.

A nevoljno mu je odvrnil Eumaj: „Ljubi gost, kaj ti je prišlo na um? Hočeš li na vsak način poginiti? Meniš li, da predrzni snubači tako poželé tvojega službovanja? Vsaj imajo drugačnih slug od tebe! Zale mladeniče imajo, ki jim strežejo, lepo oblečene, lično počesane in okroglih, rudečih lic. Gladke mize se jim šibe pod obilnim mesom, kruhom in vinom. A ostani pri meni! Vsaj ni nikdo nevoljen, da si tukaj, niti jaz, niti kdo izmej mojih drugov. A ko se povrne Odisejev sin, te lepo obleče in odpošlje, kamor te bode gnalo srce“.

Odisej mu je odgovoril: „Da bi bil, Eumaj, tako ljub otcu Zenu, kakor si meni, ker si me rešil iz stiske in nadloge. Pač ni hujšega ubogim zemljanom, nego klatili se po svetu. A zaradi nesrečnega trebuha morajo ljudje trpeti, kedar jih obišče nadloga in morajo s trebuhom za kruhom po širnem svetu. Pa ker me uže zadržuješ pri sebi, povej mi tudi, ali sta še živa Odisejeva roditelja, mati in oče, ali sta uže umrla in preselila se v Had“. „Povem ti vse resnično“, odvrnil je Eumaj. „Laert sicer že živi, a zmirom prosi Zena, da bi mu životna moč izginila iz udov. Kajti neprestano žaluje po svojem sinu in po soprogi svoji, kojo je

pograbila sama žalost po ljubem sinu. In soprogino smrt obžaluje tako, da se je pred časom postaral. A tudi jaz žalujem po svojej dobri gospodinji, ki me je vzredila skupaj sè svojo hčerko Ktimeno. In skoraj ravno tako je skrbela za me kakor za njo! Ko sva oba odrasla, dala je hčerko na Samo za neizmerne pirne darove, a mene je lepo oblekla in obula ter poslala me sim na deželo in v srci svojem še bolj ljubila. Te ljubézni sedaj pogrešam, a bogovi mi množe imetje, kojemu sem čuvar. Od tega jem in pijem in dajem še čestitim gostom. A iz ust nove gospodinje Penelope ni slišati prijazne besede, od kar so se ugnezdili v njeno hišo snubači. In vendar želé služabniki prosto govoriti sè svojo gospodinjo, povprašati jo po tem in onem, pri njej jesti in piti, in, kedar se vrnejo na deželo, še nesti kaj sè soboj, kar jim razveseljuje srce.“ „Tedaj uže kot mlad deček“, nadaljeval je Odisej, „moral si tavati po svetu daleč od ljubih roditeljev in drage domovine! A povej mi resnično: Ali so sovražniki mesto razdejali, kder sta ti prebivala otec in mati? Ali si bil sam pri ovcah ali kravah in so te roparji ukrali in odvedli na ladiji sim ter prodali te tukaj tvojemu gospodarju za primerno kupnino?“ Odgovoril mu je nato Eumaj: „Gost, ker me uže po tem povprašuješ, tedaj poslušaj me mirno in pij sedeč vino. Noči so uže tako dolge, da se lahko naspimo, tudi če se še tako dolgo pogovarjamo in zabavamo. In

ni ti treba iti prezgodaj spat; tudi predolgo spati je nadležno. A kdor izmej vas je potreben spanja, podaj se k počitku; kajti jutre bodete morali ob zori koj po zajutreku gnati na pašo gospodarjeve svinje. Midva bodeva pa tukaj v koči jela in pila ter z veseljem spominjala se prebitih nadlog. Kajti prijetno je spominati se v sreči nesrečnih ur. Poslušaj tedaj! Sirija je ime nekemu otoku, če si uže slišal o njem, tam za Ortigijo, kder se solnce vrača. Ni sicer preobljuden, a ima lepo lego, redi mnogo goved in ovac ter rodi obilo vina in pšenice. Slabih letin in lakote tukaj ljudje ne poznajo, niti strašnih boleznij. Kedar se jim približa starost, tedaj mirno zaspé.

Dve mesti sta tu, obema je bil kralj moj oče Kterij, Ormenov sin. Tija so prišli zviti Feničanje, barantači, imejoč na ladiji polno lepotečja in dragotine. V hiši mojega očeta služila je Feničanka, lepa in velika ter veščica krasnih del. Ž njo se je seznanil jeden teh feničanskih barantačev ter obljubil jej, da jo popelje zopet domov v Sidon. A ona mu je obljubila prinesiti iz hiše mojega očeta obilo zlata in srebra. „Še drugo dragocenost“, je dejala, „vam privedem na ladijo. Odgojujem namreč kraljevega sinka, prav brhkega in brihtnega dečka, ki uže sam teka za menoj pred hišo. Tega vam privedem, prodaste ga lahko tujim ljudem in gotovo dobodete zanj veliko kupnino“.

Tako so se pomenili. Feničanje ostali so pri

nas celo leto ter barantali in zamenjavali blago za blago. Ko jim je bila uže ladija polna blaga in so imeli odpraviti se domov, tedaj je prišel v naš dvorec pretkan barantač sè zlato ovratno veržico ter ponujal jo na prodaj. Moja mati in dekle so jo jemale v roke, ogledovale jo ter pogajale se za ceno. Mej tem je barantač skrivaj namignil služkinji — tako je bilo uže poprej dogovorjeno — ter se odpravil. Koj potem je prišla služkinja mene za ročico ter vedla me iz hiše. Zunaj v veži stale so mize, a na njih zlate čaše za očeta in njegove goste, kedar bi se vrnili iz zbornice. Hipoma je zgrabila tri zlate čaše ter skrila je v nedrije, a jaz sem bil tako neumen, da sem šel za njo. Ob solnčnem zahodu prišla sva v pristanišče, kder so naju deli Feničanje na ladijo ter odjadrali. Zen nam je poslal ugoden veter. Šest dnij smo jadrali, a sedmi dan je padla moja izdajica, zadeta od Artemidine pušice, mrtva na tla. Vrgli so jo v morje, ribam v jed, a jaz ostal sem sam žalosten na ladiji. Feničanje so ustavili se na Itaki, kder me je ukupil Laert. Tako sem prišel na ta otok“.

„Zares“, spregovori Odisej, „ganil si mi srce, pripovedujoč, kaj si prebil. A Zen dal ti je zraven nesreče tudi srečo, da si prišel v hišo tako milega gospodarja, kder imaš vsega dovolj in živiš prijetno življenje. A jaz revež blodim po svetu in ne najdem nikjer miru“.

Tako sta se pogovarjala pozno v noč. Ko sta

legla, nista spala dolgo, kajti kmalu ja je vzbudila zlata zora.

Prav o tem času prijadral je Telemah, na obrežje Itake. Velel je svojim drugovom, naj spravijo ladijo v mesto, a sam hoče iti na svojo pristavo obiskat svoje pastirje. Obljubil jim je, da pride zvečer v mesto ter jim plača jutre pot z bogato pojedino. A Teoklimen ga povpraša: „Kam naj grem pa jaz, ljubo dete? V katero hišo naj se podam? Ali naj grem naravnost v tvojo in tvoje matere hišo?“ „Pri drugačnih razmerah“, odvrnil mu je Telemah, „bi ti velel, iti takoj v našo hišo, kder dobode gost vsega v obilji. A sedaj bi ne bilo primerno, ker ni mene doma, in te tudi moja mati ne bode videla. Kajti le redko kedaj se prikaže v hiši, navadno tke v samotni sobi obleko. Najbolje bi bilo, če bi se podal k Eurimahu, obče spoštovanemu možu, ki se najbolj poganja, dobiti v zakon mojo mater“. Ko je to izgovoril, priletel je z desne strani ptič kragulj. V krempljih je držal goloba, skubeč ga, in perje je padalo na tla. Tedaj pokliče Teoklimen Telemaha na stran ter ga nagovori: „Telemah, ta ptič ni priletel brez volje bogov. Nikdar ne bode na Itaki kraljeval drug rod, vi bode te vedno kralji tej deželi“.

Predno se je Telemah poslovil od Teoklimena, priporočil ga je še svojemu najdražjemu prijatelju Klitiju, naj ga vsprejme v svojo hišo, dokler se sam ne vrne v mesto. Nato se je podal proti Eumaju, a drugovi so odjadrili proti mestu.

Telemah pride domov in spozna svojega očeta.

Mej tem sta Odisej in Eumaj ob zori, zakurivši ogenj, pripravila si zajutrek, in pastirji gnali so svinje na pašo. Zunaj se začujejo koraki, a psi ne lajajo, temveč mahljajo z repom pred prišlecem. Odisej, to zapazivši, nagovori Eumaja: „Gotovo te obišče kak prijatelj, Eumaj, ali pa kak znanec, kajti psi ne lajajo, temveč mahljajo z repom, in slišim korake prihajajočega“.

Ni še dobro izgovoril teh besed, ko je uže stopil k vratom ljubi mu sin. Začuden je skočil po konci svinjar, iz rok mu je padel vrč, v katerem je mešal vino, ter hitel nasproti svojemu mlademu gospodarju, poljubil mu glavo in cvetoči lici ter roki, in svitla solza mu je padla iz očij. Kakor objemuje in poljubuje oče sina svojega, vrnivšega se v desetem letu iz tujine domov, tako je objemal in poljuboval Eumaj Telemaha, ki je ubežal smrtni nevarnosti. „Tedaj prišel si, Telemah“, dejal je, „sladka mi luč! Nisem upal, da te bodem še videl, ko si odšel v Pil. A sedaj unidi, ljubo dete, da se bodem razveseljeval, gledajoč te. Le redko kedaj prihajaš na pristavo mej svoje pastirje; navadno bivaš v mestu, opazujoč snubačev predrzno tolpo“.

Odgovoril mu je Telemah: „Tako je, očka. Zaradi tebe prihajam sim, da te vidim in zvem, ali mi je mati še doma, ali se je pa uže omožila“.

„Še čaka sama“, odvrnil je Eumaj, „s potrpežljivim srcem, in noči in dnevi jej ginejo, solze prelivajočej“.

To rekši odvezel mu je kopje, in Telemah je stopil čez prag v kočo. Odisej se mu je umaknil sé sedeža, a Telemah ga je prijazno zavrnil rekoč: „Le sedi, tujec, dobodemo uže drug sedež v svoji koči; ta mož nam ga pripravi“. Odisej je zopet sedel, a Eumaj je pripravil Telemahu mehke sedež iz zelenega vejevja, čez koje je pogrnil kosmato ovčjo kožo. Na njo je sedel Telemah, Eumaj pa mu je predložil skledo pečenega mesa, ki je bilo ostalo od zajutreka, v košarici kruha, a v vrči rujnega vina. Po obedu je povprašal Telemah svojega zvestega slugo po neznanem gostu, kdo je in od kod. Eumaj mu je odgovoril: „Kreta mu je domovina; pravi, da je blodil daleč okrog po svetu in videl marsikatero mesto. Sedaj pa je ubežal Tesprotom z ladije in prišel v moj obor. Izročujem ga tebi; stori ž njim, kakor hočeš“.

Odgovoril mu je Telemah: Eumaj, tvoje besede me žalijo. Kako naj vsprejemem gosta v svojo hišo? Vsaj poznaš prevzetne snubače, in sam sem premlad, da bi mogel gosta braniti, če ga kdo napade. A ker je uže prišel v tvojo kočo, odbrži ga tukaj. Jaz ga hočem spodobno obleči in obuti in dati mu meč ter odposlati ga, kamor ga vleče srce. Mej tem ga pa ti tukaj redi, a jaz ti pošljem iz mesta obilo hrane, da ne bode tebi in

tvojim svinjarjem nadležen. Mej snubače ga pa ne morem pustiti, ker so jako prevzetni drugovi, in bojim se, da ne bi ga dražili. In težko je tudi močnemu možu, kaj opraviti proti njim, ker jih je mnogo več“. Nato je spregovoril Odisej: „Če se spodobi, da tudi jaz kaj spregovorim, tedaj vedi, da me boli srce, ko slišim, kar pripovedujeta o nesramnem početji predrznih snubačev. Toda povej mi, ali si se sam temu udal, ali te ljudstvo sovraži, ali obdolžuješ brate, ker ti nočejo pomagati? Da bi bil jaz tako mlad, kakor si ti, ali Odisejev sin, ali pa Odisej sam, tedaj mi hitro odseci glavo, če ne bi pogubil vseh snubačev, ali pa rajši sam umrl, nego še dalje gledal v svoji hiši to nesramno početje“.

Odgovoril mu je Telemah: „Ne sovraži me ljudstvo, niti ne obdolžujem bratov, da mi nočejo pomagati, ker sem jedini sin Odisejev, a Odisej je bil jedini sin Laertov, in Laert jedini sin Arkezijev. Ker sem tedaj sam, zahajajo v mojo hišo sovražni možje in mi žro imetje. Kajti kolikor je plemenitih mladeničev po otokih okrog, po Dulihiju in Sami, po Zakintu in tukaj na Itaki, vsi snubijo mojo mater in mi pojedajo hišo. A ona se ne more odločiti, niti odpovedati se strašnej jej možitvi, niti izvršiti jo. A ti, očka Eumaj, hiti v mesto ter sporoči mojej materi, da sem se jej zdrav vrnil iz Pila. A sporoči njej samej, da ne bo nikdo izmej Ahajcev slišal“.

Odvrnil mu je Eumaj: „Dobro! A povej mi še, ali ne bi z isto potjo sporočil tudi Laertu, da si se zdrav vrnil domov? Odkar si se podal v Pil, pravijo, da niti ne jé, niti ne pije, niti ne hodi k delavcem na polje, temveč da samo toguje in vzdihuje, in meso mu gine s kostij“.

„Sporoči le materi“, dejal je Telemah; „ona naj pošlje skrivaj oskrbnico k staremu očetu sporočit mu, da sem doma, a ti vrni se mi čim prej nazaj“.

Eumaj se je podal iz kočé ter hitel proti mestu. Zapazila ga je Atena odhajajočega, približala se koči, podobna mladi, lepi ženski, večči krasnih del, ter ustavila se pri sprednjih vratih. Ni je zagledal Telemah, a zagledali so jo Odisej in psi, in psi niso zalajali, temveč cvileč so zbežali na drugi konec dvorišča in se tam poskrili. Namignila je Odiseju. Odisej jo je takoj razumel, vzdignil se iz kočé, podal se jej naproti ob dolgem zidu ter ustavil se pred njo. Boginja ga je nagovorila: „Sedaj, Odisej, pa ne prikrivaj se dalje sinu! Napravita načrt, kako pogubita snubače, in podajta se v mesto! Jaz vama pridem kmalu pomagat, ker uže hrepenim po poboji“.

Rekši dotaknila se ga je sè zlato palico ter dala mu čisto obleko in suknjo. In glej, Odisej je bil ves pomlajen in večji nego prej. Gube po obrazu so mu izginile, polt mu je bila gladka, lice polno in cvetoče, in črnikasta mu je bila brada.

To izvršivši je izginila boginja, a Odisej se je podal zopet v kočo. Prestrašil se je sin, ugle-
davši ga, in v straz obrnil oči, meneč, da se mu
bliža kako božanstvo, ter ga nagovoril: „Drugačen
kakor poprej si se mi prikazal, gost, sedaj, drugo
obleko imaš, in polt ti ni jednaka, in stas ti je
spremenjen. Gotovo si kak bog, ki prebiva na
visokem nebu. A bodi nam milosten, da ti damo
všečnih darov, in zanesi nam!“

Odgovoril mu je Odisej: „Nisem ti bog; zakaj
me primerjaš nesmrtnikom? Tvoj oče sem, po
kojem vedno vzdihuješ, prenašajoč mnogo boli in
predrznih mož krivice.“ To rekši poljubil je svojega
sina, in poprej dolgo zatrte solze ulile so se mu
po licih. A Telemah še ni mogel verjeti, da je
res njegov oče. „Ne, ne, nisi moj oče Odisej,“
je dejal „le kako hudobno božanstvo me slepi, da
bodem pozneje tem bolj žaloval. Kajti umročemu
človeku ni mogoče, tako spremeniti se, če mu ne
pride kak bog pomagat, ki ga naredi lahko mlade-
niča ali starčka, kakor hoče. Prav sedaj si bil
starček in slabo oblečen, a sedaj si podoben bo-
govom, ki prebivajo na visokem nebu.“

Odvrnil mu je Odisej: „Ne spodobi se, Te-
lemah, da preveč ogleduješ in občuduješ očeta,
vrnivšega se domov. Ne pride ti domov drug Odisej,
temveč jaz sem ti oče, ki sem prehodil mnogo
sveta, prebil mnogo gorjá, a prišel sedaj v dvajsetem
letu zopet v ljubo domovino. A moja preobrazba

je delo Atenino, ki me nareja sedaj podobnega raztrganemu beraču, a sedaj zopet lepo oblečenemu mladeniču. Kajti nesmrtnim bogovom je vse mogoče, i poveljati človeka i spačiti, kakor hoté.“

To rekši je sedel, a Telemah je objel svojega očeta in ihtel, gorke solze prelivajoč. Oče in sin sta čutila potrebo, izjokati se, in jokala sta glasneje in občutneje nego jokajo orli ali kragulji, ko so jim lovci pobrali iz gnezda negodne mladiče. In jokala bi bila ves dan do solnčnega zahoda, da ni nagovoril Telemah svojega očeta: „Ljubi oče, na kaki ladiji so te pripeljali mornarji sim na Itako? Od kod so bili oni možje?“

Odisej mu je odgovoril: „Fejaki so me sim pripeljali na brzi ladiji, obdarovavši me z krasnimi darovi, medovino, zlatom in srebrom ter krasnimi, tkanimi oklekami. To vse mi leži shranjeno po bogov naročilu v obokanej jami ob morskem obrežji. A mene je sim poslala Atena, da se pogovoriva, kako pogubiva sovražnike. Dej, povej mi število snubačev, da bodem vedel, koliko jih je in kaki možje so. In potem bodem premišljal v svojem srci, ali se bodeva mogla sama ž njimi meriti, ali bodeva morala poiskati si še drugih pomočnikov.“

Odvrnil mu je Telemah: „Oče, slišal sem sicer vedno o veliki tvojej slavi, da si i v boji vrl borilec i v zboru moder svėtnik, a sedaj si govoril predrzno, čudim se. Nikakor ne bi bilo mogoče, da bi se pva moža bojevala z mnogimi in močnimi ter hra-

brimi moži. Kajti ni jih le desetorica ali dvajsetorica, temveč mnogo več. Poslušaj! Z Dulihija jih je dvainpetdeset, sami izbrani mladeniči, in spremlja je šest služabnikov, iz Same jih je štirindvajset, s Zakinta dvajset, Itake same dvanajst, sami plemenitniki, in ž njimi je klicar Medon in božanski pevec ter dva služabnika, zvedena razsekalca mesa. Zategadel premišluj, kateri sobojevniki bi nam pomagali z veselim srcem“.

„Pomisli,“ mu je odvrnil Odisej, „da nama bode te pomočnika Atena in Zen, ki nama pritečeta takoj na pomoč, kedar se uname v mojem dvorci boj mej nama in snubači. Zategadel menim, da nama ne bode treba drugih sobojevnikov. A ti podaj se jutre ob zori v mesto in pridruži se ošabnim snubačem, mene pa povede pozneje tja svinjar, podobnega ubogemu, staremu beraču. In če me bodo zasramovali v hiši, in tudi če me za nogama povleko k durim, da, če bodo tudi s pušicami streljali na me, premagaj se in trpi mirno! Le s prijaznimi besedami jim prigovarjaj, naj opuste te neumne burke. A ne bodo te slušali, kajti uže se jim bliža usodni dan. Še nekaj! Če si res moj sin in krv moje krvi, tedaj naj nikdo ne zve, da je Odisej prišel domov. Naj ne zve niti Laert, niti svinjar, niti kdo izmej hlapcev, niti sama Penelopa, da se lahko prepričava o hlapcih in deklah, kateri so nam udani in nas spoštujejo, in kateri so nas pozabili in nas zaničujejo.“

Odgovoril mu je Telemah: „Ljubi oče, jaz mislim, da nama to ne bode mnogo koristilo. Predolgo bi moral hoditi okrog po deželi, da bi spoznal vseh hlapcev mišljenje, a v tem bi nam snubači pojedli vse imetje. Za sedaj je dovolj, da spoznaš ženske v hiši, katere so nam zvesto udane, in katere nepokorne in kaznive, a hlapce izkušamo lahko pozneje“.

Tako sta se pogovarjala. Mej tem je dospela na Itako ladija, ki je nosila iz Pila Telemaha in njegove drugove. Ko so spravili ladijo na suho in darove v Klitijevo hišo, poslali so klicarja v Odisejev dvorec sporočit Penelopi, da se jej je vrnil sin domov ter da se mudi na pristavi. Oba, klicar in svinjar, prišla sta ob enem z istim poročilom. Klicar je glasno zaklical pred vsemi služkinjami: „Tvoj sin, kraljica, je prišel iz Pila“, a svinjar se jej je približal ter jej skrivno sporočil, kar mu je naročil njen ljubi sin. Izvršivši svoj posel zapustil je svinjar hišo ter vrnil se k svojim svinjam.

Nejevoljni so bili snubači in presenečeni, zaslišavši to vest. Podali so se iz dvorane in zbrovali so tam na dvorišči. In začel jim je govoriti Eurimah, Polibov sin: „Prijetelji, veliko delo je izvršil Telemah s to potjo. Mislili smo, da se mu ne posreči. A pripravimo si brzo ladijo, zberimo na njo čvrstih veslarjev, da svojim drugovom čim prej sporočimo, naj se vrnejo domov.“

Ni še izgovoril teh besed, ko je uže ugledal

Amfinom, obrnivši se v stran, ladijo v pristanišči in tovariše na njej, krepko vesljajoče. Sladko se je zasmeljal in dejal svojim drugovom: „Ne bode treba poročila, prijatelji, uže so doma. Ali jim je sporočil to kak bog, ali pa so ugledali ladijo, ki jim je ubežala, a je niso mogli dohiteti“.

Tako je dejal, in snubači so se vzdignili in hiteli proti morskemu obrežju, kder so spravili ladijo na suho. Vsi skupaj podali so se potem v zbornico, in nikomur niso dovolili prisostvovati, niti mladeniču, niti stareu. In začel jim je govoriti Antinoj, Eupeitejev sin, ladije načelnik: „Zares, bogovi so rešili tega mladeniča pogube! Vse dneve smo prežali na pobrežnih višinah, a po noči nismo spavali na obrežji, temveč križali se do zlate zore z brzimi ladijami po morji, prežeč na Telemaha, da bi ga ulovili in usmrtili, predno se vrne domov. A rešil ga je kak bog. Toda premišlujmo tukaj, kako ga pogubimo. Ne sme nam uiti. Kajti dokler on živi, se nam težko izpolni, kar namerujemo. Uže je vzrastel v pametnega in razsodnega mladeniča, in narod nam nikakor ni več naklonjen. Dejte, odločimo se in sklenimo, kaj nam je storiti, predno sam skliče Ahajce v zbor. Kajti menim, da se ne bode dolgo mudil, temveč da se nam razjezi in vsem Ahajcem v zboru pove, da smo ga hoteli pogubiti, a da nam je srečno ušel. In narod tega ne bode odobral, ko zve, kaj smo nameravali. Da nas le ne zapode iz naše dežele! A predno se

to zgodi, odstranimo ga! Imetje njegovo si potem pošteno razdelimo, a hišo pustimo njegovej materi in onemu, kojega si izvoli v soproga. Če vam pa moj predlog ne dopada, temveč želite, da živi Telemah in uživa očetovo imetje, tedaj pa ne zbirajmo se dalje tukaj in ne pojedajmo mu več blaga, temveč podajmo se vsak na svoj dom in snubimo od tam njegovo mater, a ona naj si onega izbere, ki jej da največ darov in jej je uže usojen“.

Tako je govoril, in vsi so bili tihi. Vzdignil se je Amfinom z Dulihija, najblažji izmej snubačev in najljubši Penelopi zaradi pametnih govorov, ter jim je dobro misleč spregovoril: „Priatelji, jaz bi se ne mogel lahko odločiti, ubiti Telemaha. Strašno je, ubiti kraljev zarod. A povprašajmo poprej bogove! Če nam da mogočni Zen ugoden odgovor, tedaj ga sam ubijem, a če nam zabranijo bogovi, tedaj vam velim, da opustimo to misel“.

Tako je govoril Amfinom, in snubačem je dopadal njegov predlog. Vzdignil so se ter podali v Odisejev dvorec, kder so sedli na gladke stolice.

Modra Penelopa je zvedela v svoji sobi, kaj so sklepali prevzetni snubači; povedal jej je klicar Medon, ki je slišal zlobne njih načrte. Sklenila je, podati se mej snubače. Prišedši mej nje sè svojimi služkinjami, začela je vsa razjarjena oštevati Antinoja. Tako je govorila: „Antinoj, ošabnež, zlotvornik, pravijo, da si mej vsemi svojimi vrstniki na Itaki i najmodrejši svetnik i najpametnejši mož.

A to nikakor ni res! Zakaj tako besniš, da hočeš pogubiti Telemaha? Ali se ne spominaš več, kako je pribežal tvoj oče v našo hišo, boječ se razjarjenega ljudstva, ker je šel s Tafiji na rop k Tesprotom, ki so bili naši zavezniki? In ljudstvo ga je hotelo ubiti in iztrgati mu srce iz prsij ter požreti mu obilo imetje. A Odisej ga je branil in tolažil in miril razljučen narod. In ti, njegov sin, pojedajš sedaj menda v zahvalo za to Odisejevo imetje, snubiš njegovo soprogo, in hočeš ubiti njegovega sina? In vendar bi bilo spodobnejše, če bi i sam odnehal i drugim svetoval, naj opuste te zlobne nakane“.

Odgovoril jej je Eurinom, Polibov sin: „Modra Penelopa, potolaži se, ne delaj si nepotrebnih skrbi! Ni ga moža in ga ne bode, ki bi se predrznil, položiti roke na tvojega sina, dokler sem jaz živ in gledam solnčno luč. Vsaj je tudi mene pogosto pestoval Odisej in mi dajal v roko pečene mesa, a v usta rujnega vina. Zato mi je pa tudi njegov sin Telemah najljubši izmej vseh ljudi, in ni se mu bati smrti od snubačev, a smrti od bogov se umročemu zemljanu ni ogniti“. Tako je govoril tolažeč, a v srci mu je koval pogubo, licemerec!

Penelopa se je vrnila v gorenje prostore, kder je jokala po svojem možu, dokler jej ni Atena poslala sladkega snu.

Zvečer je prišel vrli svinjar iz mesta v kočo,

ko sta Odisej in njegov sin ravno zaklala jednoletnega prašička in pripravljala si ga za večerjo. Atena je zopet spremenila Odiseja v starega, umazanega berača, dotaknivši se ga sè zlato palico, da ne bi ga spoznal svinjar in hitel sporočit veselo vest Penelopi. Vstopivšega nagovoril je Telemah: „Si-li prišel, vrli Eumaj? Kaj je novega v mestu? Ali so se ošabni snubači uže vrnili s preže, ali preže še vedne tam na me, vračajočega se domov?“

Odvrnil mu je Eumaj: „Kaj je novega v mestu, ne vem. Vsaj tudi nisem imel časa, pohajati po mestu in povpraševati. Mudilo se mi je, materi sporočiti, da si doma, in vrniti se potem čim prej sim. A mati je to vest uže zvedela od brzega klicarja; oba sva prišla k njej ob jednom z istim poročilom. Drugo pa, po čemur me povprašuješ, ti povem; to sem videl sè svojimi očmi. Ko sem se vračal sim in sem bil uže na Hermejevem griči, ugle dal sem brzo ladijo, plavajočo v naše pristanišče. Na njej je bilo polno mož, oboroženih s kopji in ščiti. Menim pač, da so bili snubači, a gotovo ne vem“.

Tako je pripovedal Eumaj, in nasmehnil se je Telemah in pomežikal svojemu očetu, a svinjar ga ni zapazil. Ko so si pripravili obed, so veselo obedovali, a po obedu spomnili se počitka in uživali so krepilno dobroto mirnega spanja.

Telemah pride v mesto.

Drugo jutro ob zlati zori napravil se je Telemah v mesto, obul si opanke, vzel v roko kopije, ter nagovoril svojega svinjarja: „Očka, jaz grem v mesto, da me bode videla mati; kajti vem, da ne bode nehala po meni jokati in stokati, predno me ne zagleda sè svojimi očmi. A tebi naročujem, da vedeš pozneje tega nesrečnega tujca v mesto, naj si tam prosi po hišah koščeka kruha; kajti jaz ne morem vseh ljudij rediti, vsaj trpim sam dovolj. Če bode nevoljen, tem slabejše zanj! A meni je ljubo, govoriti resnico“.

Odgovoril mu je Odisej: „Dragi prijatelj, niti sam ne želim, dalje tu ostati. Beraču je bolje, prosjačiti po mestu nego po deželi. In prestar sem, da bi tukaj na pristavi pomagal tvojim hlapcem, in v vsem pokoren bil njih gospodarju. A le idi v mesto, mene pa povede tja ta mož, ko se pri ognji malo ogrejem in bode solnce gorkejšje. Kajti jako slabo sem oblečen, jutranja slana bi mi lahko škodila, in pravite, da je daleč do mesta“.

Takc je dejal, a Telemah je čvrsto korakal po dvorišči. Prišedši do svojega dvorca naslonil je kopije na visoki steber ter stopil čez kameniti prag. Najprva ga je zagledala stara oskrbnica Eurikleja, ki je ravno pregrinjala krasne naslanjače z lepimi kožami. Solze so se jej ulile, ugledavši ga, in šla mu je naproti, in okolo nje so se zbrale druge

služkinje, ki so pozdravljale mladega gospodarja in poljubovale mu glavo in rameni. Sedaj je stopila iz svoje sobe Penelopa, po stasu podobna Artemidi, a po krasoti zlati Afroditi. Jokajoč je objela z obema rokama svojega ljubega sina, poljubovala mu glavo in lepi oči, ter ga nagovorila: „Prišel si Telemah, sladka moja luč. Mislila sem, da te ne bodem več videla, ko si odšel skrivaj v Pil, proti moji volji, pozvedavat po ljubem očetu. A povej mi, kaj si zvedel, sladko moje dete“.

„Ne vzbujaj mi z nova boli, mati“, odgovoril jej je Telemah, „in ne gibaj mi srca v prsih, ker sem ravno kar ubežal nagli pogubi. Okopaj se rajša ter prebleci in obljubi vsem bogovom čiste darove, če nam mogočni Zen izvrši povračilo. A jaz se podam na trg, da pokličem sim gosta, ki je prišel z menoj iz Pila. Poslal sem ga naprej sè svojimi vrlimi drugovi in naročil Pejraju, naj ga vede na svoj dom ter gosti in česti, dokler ne pridem jaz domov“.

Tako je govoril, in mati ga je brzo slušala. Okopalala se je in preblekla ter obljubila vsem bogovom čiste darove, če jim mogočni Zen izvrši povračilo.

Telemah se je podal na trg, ž njim sta šla dva brza psa. Atena je razlila čez-nj čudovito miloto, da ga je korakajočega gledalo vse ljudstvo in občudovalo. Okolo njega so se zbirali ošabni snubači, sladko govoreč, a v srci so kovali zlobne

načrte. A ognil se je glasni njih tolpi in sedel, kder so sedeli stari mu očetovi prijatelji Mentor, Antif in Haliterz, ki so ga povpraševali po tem in onem. Približal se jim je Pejraj, vodeč gosta po mestu na trg. Telemah ju je pozdravil, a Pejraj je prvi spregovoril: „Telemah, pošlji hitro služkinje v mojo hišo, da ti prineso darove, katere ti je dal Menelaj“.

Telemah mu je odgovoril: „Ker še ne vemo, kako se stvari izvrše, naj ostanejo pri tebi. Če mene ubijo ošabni snubači in si razdele moje imetje, tedaj privoščim rajši tebi svoje dragocenosti nego njim, a če jaz nje pogubim in pobijem, tedaj mi prineseš sam vesel veselemu možu one darove“.

To rekši vedel je Telemah svojega gosta, vedeževalca Teoklimena, v svoj dvorec, kder sta se najprej okopala, a potem okrepčala z jelom in pivom. Njima nasproti je sedela Penelopa, tenko prejo predoč, ter prva spregovorila: „Telemah, jaz pojdem v gorenje prostore ter ležem v posteljo, kojo močim vedno sè svojimi solzami, od kar je Odisej šel pred Trojo. Kajti vidim, da mi nočeš ničesar povedati ob očetu svojem, če si kaj slišal o njem, in kmalu privró sim v dvorano ošabni snubači“.

„Povem ti vse“, dejal je Telemah. „Prišel sem v Pil k staremu Nestorju, ki me je prijazno vsprjel in ljubeznivo pogostil, kakor vsprejme in pogosti oče sina svojega, vrnivšega se po dolgem času domov, a ob očetu mojem ni ničesar vedel,

je-li še živ ali uže mrtev. Poslal me je sè svojim sinom in brzimi konji k Menelaju v Šparto. Tu sem videl Heleno, zaradi koje so po bogov sklepu mnogo trpeli Grki in Trojanci. Vprašal me je koj Menelaj, kaj me je prineslo k njemu v Šparto, in povedal sem mu vse resnično. Tedaj mi je vse povedal, kar je zvedel od pomorskega starčka Proteja v Egiptu. Ta je videl Odiseja na otoku Oigigiji, kder ga zadržuje lepolasa boginja Kalipsa. Odisej je ves potrt žalosti, a ne more priti v svojo ljubo domovino, ker nima ni ladije ni veslarjev. Tako mi je pripovedoval Menelaj, a jaz sem, izvršivši svoj posel, vrnil se zopet domov“.

Tako je govoril Telemah, in ganil je materi srce v prsih. A spregovoril je božanski vedeževalec Teoklimen: „Čestita gospa, Telemah ne ve vsega dobro, poslušaj tedaj mojo besedo. Prorokoval ti bodem nezmotno in ničesar ti ne prikrijem. Prisezam pri Zenu, otcu bogov, pri gostoljubni mizi, pri ognjišči Odisejevem, h kateremu sem prišel, da je Odisej uže v svoji domovini, da sedi ali okrog lazi ter pozveduje zle čine, a v srci svojem pre-mišljuje, kako bi pogubil vse snubače. To mi je sporočil na ladiji ptič, kojega sem razumel, in povedal sem glasno Telemahu“.

„Da bi se to le izpolnilo“, dejala je Penelopa, „tedaj bi te pogostila in obdarila z bogatimi darovi, da bi te blagrovali ljudje, ki bi te srečavali po svetu“.

Tako so se pogovarjali, a snubači so se mej tem zabavali na dvorišči, metajoč plošče in pušice. Ko se je uže približal čas obeda, in so pastirji uže prignali črede s paše domov, tedaj jim je dejal klicar Medon, ki jim je bil najljubši izmej klicarjev in je vedno obedoval pri njih mizi. „Mladeniči“, je dejal, „idite sedaj, ko ste se dovolj zabavali z igrami, v hišo, da si pripravimo obed. Kajti mislim, da nikakor ni slabeje, obedovati o pravem času, kakor zabavati se z igrami“.

Tako je dejal, in snubači so se vzdignili in podali se v hišo, a hlapci so jim zaklali velike ovne in debele koze, tolste prasce in rejenega vola ter jim pripravljali obed.

Odisej in Eumaj podasta se v mesto.

Mej tem sta se napravljala Odisej in Eumaj v mesto. Spregovoril je Eumaj: „Gost, ker želiš iti uže danes v mesto, tedaj te povedem tja, kakor mi je naročil moj gospodar. Jaz bi te sicer rajši tukaj obdržal, da bi mi bil čuvar samotni pristavi, a bojim se, da ne bi mi pozneje kaj očital moj gospodar. In gospodarjev očitanja žalé in pekó! Idiva tedaj, uže se nagiblje dan, in proti večeru bode kmalu mrzlejšé“.

„Idiva tedaj“, je dejal Odisej, „a daj mi še palico, da se bodem naslanjal na njo, ker je pot menda strma in opolzla“.

Rekši vrgel si je beraško malho čez rameni,

a svinjar mu je dal v roko zaželjeno palico. Podala sta se na pot, a pristavo so čuvali psi in pastirji. Korakala sta po strmi stezi navzdol svinjar in Odisej, ki je bil podoben staremu, razcapanemu beraču. Uže sta bila blizo mesta, prišla sta uže do čistega studenca, kamor so hodile po vodo meščanke. Tu ja je dotekel kozar Melantij, goneč najlepše koze snubačem v obed; ž njim sta bila še dva pastirja — kozarja. Ugledavši svinjarja in berača, začel ja je nesramno psovati, in ves razjarjen je bil Odisej. „Sedaj pač vidite“, je dejal, „da se jednaki ljudje vedno enakim približujejo. Capin je našel capina, potepin potepina! Kam pač vedeš, nesrečni svinjar, tega nadležnega berača, tega umazaneza in požrešnega skledoliznika? Pač drgnil si bode suha rebra ob hišna vrata po mestu in prosil nadležno koščeka kruha! Ko bi ga dal meni, da bi mi čuval pristavo, metal gnoj iz hlevov ter prinašal kozličem mladikovja, tedaj bi mu dajal piti sirotke, da bi mu vzrastlo kmalu meso na suhih bedrih. A ker se je naučil le slabim delom, ne bode hotel delati, temveč bode rajši po mestu beračil, da si napase nenasitni svoj želodec. A povem ti: Če pride v Odisejevo hišo, tedaj bodo od vseh stranij iz rok snubačev letale nanj pručice (podnožniki), da mu odrgnejo suha rebra“.

Rekši je mimo grede poskočil ter cebnil Odiseja v bedro, a ni ga mogel zmakniti sè steze. A Odisej je premišljal, ali bi planil za njim ter razbil

mu s palico črepinjo, ali pa butnil ga ob tla, zgrabil za nogi ter tolkel z glavo po tleh, da bi se mu raztreščila. Toda premagal se je in mirno trpel. A ozmerjal ga je svinjar, povzdignil roki ter molil: „Studenčne nimfe, Zenove hčerke, če vam je kedaj Odisej zažgal tolsta bedra jagnet in kozličev, uslišite mi prošnjo, da se vrne domov Odisej. Tedaj bi tebi, prevzetnemu postopaču, kmalu pregnal vso ošabnost, kojo kažeš očitno, potepajoč se po mestu, v tem ko ti slabi pastirji pokončujejo čedo“.

Odvrnil mu je zopet kozar Melantij: „Kaj se je pač predrznil govoriti prekanjeni pes! Najbolje bi bilo pač, da bi te odvedel na ladiji daleč kam z Itake in te prodal ter pridobil si obilo blaga. Da bi le tako tudi Telemaha zadela Apolonova pušica ali ubil meč snubačev, kakor je gotovo poginil Odisej v tujini“. Rekši je hitel naprej, dokler ni prišel v Odisejev dvor, kder je sedel mej snubače, nasproti Eurimahu, kojega je najbolj ljubil.

Počasi sta korakala proti mestu Eumaj in Odisej. Prišedši blizu dvora, začujeta zvok harfe; Femij je prepeval snubačem. Tedaj prime Odisej svinjarja zo roko ter spregovori: „Eumaj, to je gotovo lepi dvor Odisejev. Lehko ga je spoznati, odlikuje se od drugih hiš. Hram se vrsli za hramom, pred hišo je dvorišče, okrog in okrog obzidano, vrata so uzidana v trdni zid in dobro zavarovana z velikim, železnim zapahom. Tega dvora ne bi z lepa vzeli sovražni možje. Zdi se, da si v

hiši ljudje pripravljajo obed, ker se širi tako vonjav duh, in harfa zveni, družica obilemu obedu“.

Odgovoril mu je Eumaj: „Lehko si uganil, vsaj nisi nespameten mož. A premišlujva, kaj nama je storiti. Ali greš ti najprej v hišo in mej snubače, in jaz ostanem tu, ali pa grem jaz naprej, če hočeš, in ti ostaneš tukaj. A ne mudi se tukaj prodolgo, da te kdo ne zapazi in stori kaj žalega“. „Le idi ti naprej,“ dejal je Odisej, „a jaz ostanem tu. Vajen sem vsem udarcem življenja, vsaj sem mnogo zla prebil i v vojni i na morji. A nadležnega trebuha ni mogoče skrivati, nesrečnega, ki prouzročuje ubogim zemljanom mnogo zla. Zaradi njega se podajajo ljudje celo po širokem morji. nesoč sovražnikom pogubo.“

Tako sta se pogovarjala, in vzdignil je glavo in ušesi pes. Argos mu je bilo ime; vzredil ga je Odisej sam, predno je šel pred Trojo, a ni imel dobička od njega. Poprej so ga vodili lovci na lov na divje koze, srne in zajce, a sedaj je ležal zaničevan in poln ušij na kupu gnoja, ki je ležal v obilji tam pred vrati, dokler ga niso hlapci peljali ven na travnike in njive. Spoznal je svojega gospodarja, mahljal z repom in pobesil ušesi, a približati se mu ni mogel več. Odisej obrnil se je v stran ter otrnil si solzo iz očij, da ne bi ga zapazil Eumaj, ter je spregovoril: „Eumaj, čudno se mi zdi, da leži ta pes tukaj na gnoji. Lepe postave je, a ne vem, je-li bil tudi tako hiter v teku, ali so ga redili

samo zaradi lepote, kakor je sicer gospodi navada“. „Da, to je pes mojega umrlega gospodarja“, odgovoril je Eumaj. „Da bi bil še tako lep in dober, kakor je bil takrat, ko je Odisej odšel pred Trojo, tedaj bi občudoval njegovo hitrost in moč. Ni mu ušla več zver, ko jo je enkrat spodil v gostem lesu, a sedaj je onemogel, neskrbne deklice mu ne dajajo potrebne hrane. Taki so ti služabniki, brezskrbni, brezvestni, ko ni gospodarja v hiši.“ To rekši podal se je v hišo, a Argos je pobesil glavo in takoj poginil, ugledavši v dvajsetem letu svojega gospodarja.

Odisej kot berač mej snubači.

Prvi je ugledal prihajajočega svinjarja Telemah in mu namignil, naj prisede k njemu. Plaho ogledavši se okolo vzel je Eumaj stol, na kojem je sedel poprej razsekale: mesa, deleč obilo mesa obedujočim snubačem, ter postavil ga k Telemahovi mizi in sedel njemu nasproti; klicar mu je takoj prinesel kos mesa in kruha. Kmalu za njim stopi v hišo Odisej, podoben staremu, razcapanemu beraču, opirajoč se na palico, sede na prag in se nasloni na rožanec (pokončnik) iz cipresovega lesa. Ugledavši ga vzame Telemah iz jerbaščeka cel hleb kruha in s krožnika mesa, kolikor ga je mogel zgrabiti z rokama, in reče Eumaju: „Nesi to gostu in reci mu, naj gre okrog vseh snubačev in je prosi milega daru. Ni dobro, če se sramuje potreben mož“.

Odisej je vzel dar proseč sreče Telemahu, del ga na umazano malho pred nogama ter je začel slastno jesti. Ves čas mej obedom peval je božanski pevec. Ko je jenjal peti, vzdignil se je glasen smeh in krik po dvorani. V tem trenutku se približa Odiseju Atena in mu prigovarja, naj prosi snubače kruha, da spozna, kateri so še pošteni in pravični, a kateri brezčutni in brezpravni. Šel je tedaj mej nje in prosil vsakega moža, roko stegajoč, kakor bi bil uže od nekdej berač. Nekateri so se ga usmilili in mu dali dar, a čudili so se in povpraševali, kdo je in od kod je prišel. Tedaj jim je dejal kozar Melantij: „Poslušajte me, snubači! Jaz sem uže poprej videl tega berača. Svinjar ga je privedel sim, a ne vem, kdo je in kakega rodu“.

Tako je dejal, a Antinoj je ozmerjal svinjarja rekoč: „Glasoviti svinjar, si-li ti privedel tega potepina v mesto? Ali nimamo uže dosta drugih potopačev, nadležnih prosjakov in skledoliznikov? Ali ti ni morda še dovolj, da se mi tukaj zbiramo in pojedamo tvojega gospodarja blago, in si moral še tega tu sim poklicati?“

Zavrnil ga je svinjar Eumaj: „Antinoj, ne govoriš plemenito, dasi si sam plemenitnik. Kdo bi klical v hišo tujca, prihajajočega s tujine, če ni morda kak obrtnik, vedeževalec, zdravnik, stavbinski mojster, ali božansk pevec, ki nas razveseljuje sè svojim petjem? Take tujce kličemo v hišo, a

berači prihajajo sami. Toda ti sovražiš vedno vse Odisejeve služabnike, posebno pa mene. A jaz se ne brigam za te, dokler sta mi živa Penelopa in Telemah“.

„Molči“, dejal je Telemah, „ne odgovarjaj mu več! Vsaj veš, da je Antinoj vaju, žaliti s trdimi besedami in dražiti goste. Antinoj, res lepo skrbiš za me, kakor otec za svojega sina, ker veliš, naj zapodimo iz hiše tega tujca. A vzemi in daj mu dar, ne branim ti. Ne boj se ni matere moje niti kakega služabnika v naši hiši. Toda vsaj vemo, da rajši sam ješ, nego daješ komu drugemu“.

„Ko bi mu hotel vsak snubač toliko podariti“, dejal je Antinoj, „to bi ga gotovo tri mesece ne bilo več v to hišo“. Dejal je in pokazal izpod mize pručico, na kojoj je naslanjal obedujoč lepo rejeni nogi.

Od vseh drugih snubačev dobil je Odisej darov, da si je napolnil malho z kruhom in mesom. Uže se je hotel vrniti nazaj na prag pokušat Ahajcev darove, a ustavil se je še pri Antinoju ter ga nagovoril: „Daj mi tudi ti mil dar, prijatelj. Ne zdiš se mi najslabejši izmej Ahajcev, temveč najboljši, ker si podoben kralju. Zategadel mi daš lajše od drugih dar, a jaz te bodem slavil po neizmernem svetu. I jaz sem bil nekđaj imovit, prebival sem v bogati hiši in dajal siromakom, česar so potrebovali in prosili. Imel sem brez števila hlapcev in mnogo drugega, s čemur ljudje dobro

žive, in kar jih dela bogate. A zmotil me je Zen, da sem se pridružil pomorskim tolovajem, ki so šli ropat v daljni Egipt. Prišedši tja velel sem svojim drugovom, naj ostanejo na morskem obrežji in čuvajo ladije, a nekatere sem razposlal, da bi ogledali deželo. A moji ljudje so se prevzeli, zaupajoč svojeji moči, ter so začeli ropati po deželi, odvajati ženske in otroke ter ubijati možke. Kmalu je dospel njihov krik in klik v mesto. Tedaj so prihrumeli meščanje ob zori iz mesta, da je bila vsa ravnina polna pešcev in jezdecev ter bleščeče medi. A moji prijatelji so ubežali, nikdo se ni upal, ustavljati se jim. Tedaj so mnogo izmeji nas pobili, druge polovili in je prisilili, robovati jim, a mene so dali ljubemu gostu, Dmetoru, kralju na Cipru. Od tam prihajam sim, mnogo trpeč!“

Odvrnil mu je ošabni Antinoj: „Kateri zli duh nam je poslal sim to nesrečo, da nas moti pri pojedini? Stopi v sredo dvorane, strani od moje mize, da ne prideš zopet v grenki Egipt in na Ciper, ker si tako predrzen in nesramen berač. Drugi ti dajajo po vrsti in brez premisleka darove, ker se jim ne usmili tuje blago, kojega je v obilji“.

Umaknil se mu je Odisej ter odvrnil: „Res, k tvoji postavi se ne prilega tvoja pamet. Ti ne bi dal iz svoje hiše ubogemu prosilcu niti zrna soli, ker mi nočeš dati niti od tujega, obilnega blaga koščeka kruha“.

Po teh besedah razjaril se je Antinoj še bolj,

zgrabil pručico ter vrgel jo Odiseju v hrbet. A Odisej stal je trden kakor skala in ni se zganil z mesta, majal molče z glavo in koval mu v srci pogubo. Podal se je nazaj na svoj prag, sedel in del na tla polno malho ter tožil snubačem krivico, prouzročeno mu po Antinoju zaradi — nesrečnega trebuha. A zadrl se je z nova nad njim Antinoj rekoč: „Molči, tujec, sedi in jej mirno, ali pa poberi se, da te ne primemo snubači za roki ali nogi in te povlečemo po hiši, da se ti omaji vsa koža“.

A nejevoljeni so bili drugi snubači, da je Antinoj tako predrzno govoril in vedel se tako nespodobno. Tako je dejal marsikdo izmej ošabnih mladeničev: „Antinoj, ni lepo, da si vrgel pručico na nesrečnega berača in ga žalil s pikrimi besedami. Če je pa kak bog? Kajti tudi bogovi hodijo po mestih, podobni ubogim tujcem, da se prepričajo o ljudij ošabnosti in ponižnosti“. Tako so govorili, a Antinoj se ni zmenil za njih besede. Telemah pa je bil užaljen radi takega vedenja, a ni si otrnil solze iz očij, temveč tiho je majal glavo ter koval v srci pogubo.

Ko je Penelopa v svoji sobi videla in slišala, kaj se godi v dvorani, dejala je svojim služkinjam: „Da bi tudi tebe (Antinoja) tako zadel Apolon s krasnim lokom“. „Da“, dejala je Eurinoma, „ko bi se izpolnile naše želje in prošnje, to bi nikdo izmej snubačev ne učakal jutrajšnjega dne“. „Mamka“,

odvrnila je Penelopa, „vsi so nam sicer sovražniki in nam kujejo pogubo, a Antinoj je uže najbolj podoben črni smrti. Ubog berač je v hiši in prosi snubače milega daru, kajti potreba ga naganja. Vsi drugi so mu kaj dali in napolnili malho, a Antinoj mu je vrgel v hrbet pručico“. Pozvala je nato k sebi vrlega svinjarja ter mu dejala: „Eumaj, idi pa reci tujcu, naj pride sim, da ga bodem izpraševala ob Odiseji, ali je kje kaj slišal o njem ali ga pa morda sam videl; kajti podoben je človeku, ki je prehodil mnogo sveta“.

Odgovoril jej je Eumaj: „Da bi molčali Ahajci, kraljica, ta bi ti očaral srce; tako lepo zna pripovedovati. Tri dni in tri noči sem ga imel v svoji koči, a še mi ni vsega povedal o svojih nezgodah. Kakor gledamo pevca, kojega je bog naučil, prepevati ljudem sladke pesni, in ga želimo neprestano poslušati, kedar poje, tako je on mene očaral, sedeč in pripovedujoč mi v moji koči. Pravi, da je uže star gost Odiseju, s Krete doma. Od tam prihaja sim, blodeč in trpeč po svetu. Ob Odiseji hoče vedeti, da je živ in blizo, v deželi Tesprotov, ter da pelje domov neizmerne dragocenosti“. „Idi tedaj hitro“, dejala je Penelopa ginjena, „in poklič ga sim, da mi kaj pove. Da bi uže enkrat molčali ti predrzni mladeniči! Ni ga moža, kakoršen je bil Odisej, da bi odvrnil od naše hiše to kugo. Da bi on sam prišel domov, tedaj bi s Telemahom skupaj hitro povrnili snubačem vse krivice“.

Tako je dejala, in Telemah je kihnil, da se je razlegalo po vsej hiši. Zasmejala se je Penelopa in dejala: „Idi mi, pa pokličí sim tujca! Ali nísi slišal, kako je kihnil Telemah k mojim besedam? To je dobro znamenje. Da bi le nikdo teh ošabnih mladeničev ne ubežal pogubi! A povem ti; Če bodem videla, da mi tujec vse resnično govori, dam mu lepe obleke, plašč in suknjo“.

Eumaj je sporočil beraču Penelopin ukaz. A Odisej je odgovoril: „Eumaj, kako rad bi vse resnično pripovedoval premodri Penelopi ob Odiseji; kajti mnogo vem o njem, ker prebijala sva iste nezgode! A bojim se tolpe neznosnih snubačev. I sedaj, ko me je oni mož zadel s pručico in mi prouzročil bolečine, dasi mu nisem ničesar storil, mi ni priskočil na pomoč niti Telemah, niti kdo drug. Zategadel reci Penelopi, naj počaka do solnčnega zahoda! Tedaj naj mi dovoli, da sedem k njenemu ognjišču, kajti slabo sem oblečen, in zeblo me bode, a potem jej bodem vse po pravici pripovedoval ob Odiseji“.

Dasi je Penelopa hrepenela, čim prej kaj zvedeti o svojem soprogu, odobravalá je vendar beračeve besede ter odločila se, potrpeti do večera.

A Eumaj se je vrnil nazaj mej tolpo snubačev, približal se Telemahu ter mu zašepetal na uho: „Jaz se vrnem zdaj nazaj k svojim svinjam, a ti skrbi tukaj za vse in varuj se ter glej, da se ti kaj ne pripeti; vsaj poznaš te zlobne mladeniče“.

„Dobro, očka“, dejal je Telemah, „a ostani še tukaj in pojužinaj malo, in jutre na vse zgodaj mi priženi sim najlepše svinje za daritev“. Eumaj je ostal pri mizi in južinal, a proti večeru vzdignil se je in podal se k svojim ljubim svinjam, snubači pa so ostali v dvorani in zabavali se s petjem in plesom.

Odisej in berač Iros.

Snubači so se še zabavali, ko je vstopil v dvorano znan berač — postopač, ki je prosjačil po mestu in znan bil po svoji nenasitni požrešnosti. Lepe postave je bil, debel in velik, a ne žilnat in močan. Arnaj mu je bilo ime, tako ga je nazvala mati, ko se jej je rodil, a sedaj so ga zvali vsi le „Iros“, ker je hodil in nosil poročila, kamor in kedar je kdo hotel. (Irida, grški Iris, je bogov poslanka ali poročnica, tedaj Iros-sel, šaljivo skovana beseda.) Ta berač je tedaj prišel in je hotel zapoditi Odiseja iz lastne hiše; dejal mu je, dražeč ga: „Umakni se mi s praga, starec, da te ne primem za nogo in povlečem na dvorišče. Ali ne vidiš, kako mi vsi mladeniči pomežikujejo, naj te zgrabim in vlečem ven? A jaz se vendar še sramujem, to storiti. Toda vzdigni se, da se ne sprimeva še z rokama“.

Po strani ga je pogledal Odisej in mu odvrnil: „Čudak, vsaj ti nočem nič, in ne zavidam ti, če ti kdo kaj da. A prag ima prostora za oba,

in ni ti treba biti zavidnemu, če i kdo drug razven tebe kaj dobode. Zdi se mi, da si berač kakor jaz, in bogatstvo nam morajo bogovi še le dati. A ne ujezi me in ne pozivaj me na boj z pestmi, da ti s krvjo ne opišem prsij in ustnic, dasi sem starec. In jutre bi imel potem mir, kajti menim, da se v drugo ne vrneš več v Odisejevo hišo“.

Razjarjen odvrnil mu je postopač Iros: „Glej, glej, ta požrešnež blebeta kakor umazana babura! A jaz te hočem splaćati: poklonim ti gorkih za-ušnic, da se ti vsi zobje izsujejo iz čeljusti, kakor svinji, ki je opustošila setev. Dej, pripravi se na boj, da bodo i ti mladeniči tu videli, kdo je močnejši. A kako se moreš predrzniti, z mlajšim možem spustiti se v boj?

Tako sta se prepirala berača na pragu, a Antinoj se je sladko zasmel, začuvši njun prepir, ter spregovoril zbranim snubačem: „Prijetelji, kaj tako smešnega nismo še doživeli! Kak bog nam je poslal v hišo to zabavo! Le glejte, kako se prepirata tuji berač in postopač Iros, in uže se pozivljata na boj z pestmi. Dejmo, zdražimo ja, da se sprimeta.“

Tako je govoril, in vsi snubači so se zakrohotali, vzdignili se in obstopili razcapana berača. Spregovoril je zopet Antinoj: „Poslušajte me, snubači! Tam na ognji se nam cvro za večerjo klobase krvavice. Teh jedno vzemi si oni, ki zmaga v boji,

in obeduj v bodoče vedno z nami, a drugega be-
rača ne bomo puščali več mej nas“.

Ta predlog so vsi snubači glasno odobraval.
A zviti Odisej je spregovoril: „Prijatelji, pač težko
je slabotnemu, onemoglemu starčku, bojovati se z
mlajšim možem. A sili me v to nesrečni trebuh.
Toda prisezite mi vsi sveto prisego, da ne bode
nikdo izmej vas pomagal Iru in tolkel mene z
močnima svojima rokama“.

Vsi so mu prisegli, kakor je velel, in Telemah
je spregovoril: „Gost, nič se ne boj nikogar. Jaz
sem tukaj gospodar, in kdor se te dotakne, moral
se bode z mnogimi bojovati“. Vsi so pritrjevali tem
besedam.

Odisej si je pripasal svoje cape okolo ledij
(namesto borilcem navadnege pasú), in prikazali
sta se močni in lepi stegni, široki pleči, okrogle
prsi in težki roki. — V hipu je namreč Atena
pomladila mu ude. — Občudovali so ga vsi snu-
bači, in marsikdo je dejal k svojemu drugu: „Slabo
se bode godilo ubogemu Iru, kmalu ne bode pri-
našal več poročil. Le glej, kaka stegna kaže izza
umazanih cap“. Tako je marsikdo govoril, a pre-
strašil se je Iros, in treslo se mu je meso na udih.
Zmerjal ga je Antinoj rekoč: „Širokoustni bahač,
da bi ne bil pač nikdar rojen, ker se tresaš pred
tem starcem, slabotnim in onemoglim. A zapomni
si dobro: Če te premaga, te vržem na ladijo in
popeljem h kralju Ehetu, znanemu pogubitelju vseh

ljudij, ki ti odreže nos in ušesi, in je vrže psom v jed.“

Še bolj se je stresel Iros, in služabniki so ga morali privleči tja sredi dvorane. Oba sta vzdignila roki. A sedaj je premišljal Odisej, ali bi ga treščil ob tla, da bi ga takoj zapustila duša, ali bi ga le rahlo polegel na zemljo. Zdelo se mu je boljše, rahlo poleči ga na zemljo, da ne bi ga takoj spoznali Ahajci. Uzdignivši roki udaril ga je Iros na desno rame, a Odisej ga je mahnil v tilnik pod ušešom, da mu je zmel kost, in takoj se mu je ulila rudeča krv iz ust in iz nosa. Zatulil je Iros, padel na tla, škripal sè zobmi in brcal z nogama. Snubači so ploskali z rokami, in kmalu bi bili popočili smeha. A Odisej ga je prijel za nogo, vlekel ven na dvorišče, naslonil na zid ter dal mu palico v roko in dejal: „Tukaj sedi mirno in straši svinje in pse, a ne bodi kralj tujcem in beračem, da te ne zadene še kaka večja nezgoda, revež!“ To rekši podal se je zopet na svoj prag in je tam sedel.

Približali so se mu snubači in mu čestitali. „Zen ti daj,“ so dejali, „in drugi nesmrtni bogovi, kar najbolj želiš, ker si premagal tega nenasitnega požeruha. Sedaj nas ne bode več nadlegoval s predrznim svojim prosjačenjem, kmalu ga pošljemo Ehetu, znanemu pogubitelju vseh ljudij“. Veselil se je Odisej občnega priznanja. Antinoj mu je predložil veliko in tolsto klobaso krvavico, a Amfinom mu je dal iz jerbaščeka dva hlebca, napolnil vrč z

vinom in mu napil: „Da si mi zdrav, tuji otec! Da bi bil vsaj v bodoče srečen, a sedaj te tarejo nadloge“.

Odgovoril mu je Odisej: „Amfinom, zdiš se mi pameten mladenič, a si tudi vrlega in imovitega očeta sin. Zategadel poslušaj me in zapomni si dobro! Nič slabejšega in minljivejšega od človeka ne rodi zemlja izmej vseh bitij, kar jih po zemlji „leze inogrede“. Dokler je mlad in čvrst in zdrav in so mu bogovi naklonjeni, misli, da ne bode iv bodoče nikdar nesrečen. A kedarmubogovipošljejo nadloge, prenaša tudi te s potrpežljivim srcem, dasi nerad. Kajti kakoršno usodo jim podeljuje otec bogovin ljudij, takoršno je tudi mišljenjeubogimzemljanom. Ijaz bi bil imel biti enkrat bogat, a po svoji krivdi razdrl sem si srečo, zaupujoč na očeta svojega in na svoje brate. Zategadel ne bodi človek nikdar krivičen, temveč zadovolji se mirno s tem, kar mu dade bogovi. Tako tudi ni prav, da se vedejo snubači tako predrzno in činijo tolike krivice, žroč tuje blago in zaničujejoč soprogo onega moža, ki ne bode dolgo več odsoten od svoje domovine, kajti uže je prav blizo. A dobri duh naj te vede iz hiše, Amfinom, predno pride domov

Odisej. Kajti menim, da se ne ločite brez krvi, kedar pride v svojo hišo“. Tako je govoril Odisej, izlil malo vina bogovom v dar, a drugo je sam izpil ter del kozarec mladeniču v roko. A Amfinom je pobesil glavo in korakal potrtem srcem po dvorani, kajti uže je slutil pogubo. A niti tako ni ubežal pogubi, i njega je omamila Atena, ki je sklenila pogubiti vse snubače.

Penelopa pride mej snubače.

V tem je bistrooka Atena vdahnila Penelopi, pokazati se snubačem, da bi jim odkrila srce in se še bolj prikupila soprogu in sinu. Posiljeno namahnivši se je spregovorila: „Eurinoma, srce mi hrepeni, pokazati se snubačem, dasi je sovražim. Rada bi dejala sinu, naj se ne druží mej ošabne snubače, ki sicer sladko govore, a za hrbtom slabo mislijo“. „Le idi“, jej je dejala stara oskrbnica, „in ne prikrivaj sinu ničesar, a ne hodi tako objokana, temveč umij si prej in pomazili lica“. Odvrnila jej je Atena: „Ne prigovarjaj mi, Eurinoma, naj si umijem in pomazilim lica. Nimam več veselja, lišpati se, od kar je pred Trojo odšel moj soprog. A pozovi mi služkinji Autoonojo in Hipodamejo, da me sprejmeti v dvorano; sama se sramujem iti mej može“.

Eurinoma je odšla s poročilom, a Atena je razlila sladek sen čez Penelopa, da se je naslonila v naslanjač in sladko zadremala. Mej tem jej je

boginja podelila nesmrtno darove, da bi jo bolj občudovali Ahajci. Lepi lici jej je umila z lepotilom od ambrozije, s kojim se mazili Afroditina, kedar gre na ples krasnih Gracij; naredila jo je večjo in debelejšo, in koža jej je bila glajša in belejša od slonove kosti. To izvršivši izginila je boginja, in prišle so služkinje, glasno pomenkujoč se. Penelopa se je vzbudila iz sladkega snu, omela si oči in spregovorila: „Kako sladko sem spala! Da bi mi le poslala Artemida takoj tako milo smrt, da ne bi mi ginilo življenje, žalujočej po svojem soprogu, ki se je odlikoval izmed vseh Ahajcev“.

To rekši vzdignila se je iz naslanjača in podala se po stopnicah v dvorano, ne sama, ž njo sta šli dve služkinji. Tam se je ustavila na vratih, zakrivši si obraz s krasnim zavojem, a na vsakej strani jej je stala služkinja. Ugledavši jo, začudili so se snubači njeni lepoti, vsi so bili očarani, in tajalo se jim je v prsih srce, in vsak jo je želel vesti kot soprogo domov. A Penelopa je nagovorila ljubega svojega sina: „Telemah, nisi več pameten in razborit. Ko si bil mlajši, kazal si več pameti. A sedaj, ko si vzrastel in si velik in lep, izgubil si pamet in čut pravice. Kaj se je prav sedaj zgodilo v dvorani? Pustil si, da je bil tujec, ki je iskal v naši hiši miru, tako nečuveno žaljen! Le sramoto ti mora narediti, to pri vseh pametnih ljudeh“.

„Ne jezim se ti, ljuba mati“, odgovoril jej

je Telemah, „da me oštevaš. A vedi, da vse preudarjam v svojem duhu, in vem, kaj je prav in kaj ni prav. Toda vedno ne morem pametno misliti, ker me ven in ven begajo ti snubači, obdajajoč me od vseh strani, a jaz nimam nikakega pomočnika. A vendar se jim vse ne posreči, kar žele. Boj mej beračem in Irom ni končal po njih volji. Da bi kmalu vsi snubači tako pobesili glave, kakor jo je Iros, ki sedi zunaj na dvorišči, naslonjen ob zid, kimajoč z glavo, kakor bi bil pijan, in ne more stati po konci, niti vrniti se domov, ker se mu udje ne gibljejo!“

Tako sta se pogovarjala mej soboj, in nagovoril je Eurimah Penelopo: „Ikarijeva hčerka, premodra Penelopa, da bi te mogli videti vsi Ahajci po vsem Grškem, tedaj bi jutre še več snubačev obedovalo v vaši hiši; tako zelo prekašaš vse ženske po krasu in stasu in po duhovitosti“.

„Eurimah“, odvrnila mu je Penelopa, „vse vrline in ves kras in stas so mi uničili bogovi, ko so Grki odjadrili pred Trojo, in mej njimi je bil moj soprog Odisej. Da, če bi prišel on domov in čuval mi življenje, bi zopet oživela in zacvetela, a sedaj vedno le žalujem. Oh, ko je zapustil domačo deželo, prijel me je za roko in dejal: „Ljuba ženka, menim, da se pač ne vrnejo vsi Grki izpred Troje zdravi domov. Kajti tudi Trojanci so baje vrli v boji, i izvrstni metaleci sulic in pušic i urni konjiki, ki naglo odločujejo bitke usodo. Zategadel ne vem,

ali me privede kak bog nazaj domov, ali padem tam pred Trojo. Oskrbuj mi vse lepo doma ter skrbi ljubeznivo za očeta in mater, kakor doslej, ali pa še bolj, ker ne bode mene doma. Kedar ti vzraste sin, omoži se, s komur hočeš, in zapusti hišo“. Tako je govoril, in zdaj se vse izpolni. Gorje mi, bliža se mi dan strašne poroke, in oni dan bode mi črna noč! Kajti ti snubači imajo vse druge navade, kakor drugi mladeniči, ki snubijo vrlo ženko in bogatega moža hčerko. Drugi snuboki priganjajo sami vole in ovce, da pogoste nevestine prijatelje, a njej sami prinašajo krasne darove, in ne žro zastonj tujega blaga kakor moji snubači“.

Tako je govorila, in veselil se je Odisej. Spregovoril je Antinoj: „Penelopa, prinesemo ti darove in sprejmi je; kajti ni lepo, zavriniti dar. A domov se ne povrnemo poprej in k svojim delom, dokler si ne izbereš soproga izmeje nas“. Vsi snubači so pritrdili njegovim besedam. Poslali so takoj domov služabnike po darove. Antinoj jej je podaril veliko, prekrasno obleko, na njej je bilo dvanajst zlatih zapon, Eurinom zlato ovratno verižico, udelano z jantarji, bleščečimi se kakor solnce, Euridamant krasne uhane iz biserov, a Pizander prekrasno ovratno lepoticje. Tako so jej prinesli vsi lepe darove, katere so jej nesle služkinje, ogledujoč in občudujoč je, v gorenje prostore.

Služkinje in snubači zasmehujejo Odiseja.

Zopet so se zabavali snubači s petjem in plesom, dokler se ni približal večer. Ko se je stemnilo, postavile so dekle po dvorani tri žrjavnice, da bi svetile, a okolo njih suhih tresk in polen. Ko so še pihale v žrjavico, da bi unetile ogenj, približal se jim je Odisej in je nagovoril: „Služkinje Odiseja, dolgo odsotnega gospodarja, bolje bi se vam pristovalo, sedeti v sobi pri čestiti kraljici in razveseljevati jo, sukajoč vreteno ali grebenajoč volno. A jaz bodem skrbel za razsvitljava snubačem. In če hoté ostati do ranega jutra, ne utrudim se; tako sem trpežen“.

Tako je dejal, a zagrohotalo so se služkinje. Grdo ga je ozmerjala lepolična Melanto, kojo je vzredila Penelopa kakor svojega otroka in dajala jej otroku mnogo lepih igrač, a sedaj ni žalovala s Penelopo, temveč družila se s prevzetnim Eurimahom. „Ti grdi berač“, je dejala, „ali si prismojen, da še vedno tukaj blebetaš in ne greš spat v kako kovačijo ali ljudsko prenočišče? Ali si pijan, ali si nor? Ali pa si morda kaj domišljaš, ker si premagal berača Ira? A glej, da se ti ne vzdigne kak močnejši mož in ti naloži s krepko roko gorkih zaušnic okolo glave ter zapodi vsega krvavega iz hiše“. „Nesramna psica“, zagrozil jej je Odisej, „počakaj, hitro sporočim Telemahu, kaj si govorila, da te razreže na drobne koščeke“. Prestrašile

so se dekline, začuvši te besede, in tresoč se zbežale so iz dvorane; kajti menile so, da je govoril resnico. A Odisej je stopil k žrjavnicam in netil ogenj, a v srci je premišljal, kako se bode maščeval.

Atena je naščuvala ošabne snubače, da so zopet začeli zasramovati Odiseja, da bi se še bolj užalostil. Spregovil je Eurimah, zasmehujoč ga, da se je glasen smeh razlegel po dvorani. „Poslušajte me“, je dejal, „da vam povem, kar mi je na srci. Zares, kot živo svetilko so nam poslali bogovi tega moža v hišo! Ali se mu ne sveti pleša, na której ni niti dlake, kakor žareča svetilka?“ In obrnivši se k Odiseju, nagovoril ga je: „Slišiš, tuji berač, ali ne bi hotel vstopiti k meni v službo kot hlapec, če bi te vsprejel, da mi bodeš delal ograje po pašnikih in sadil drevesca? Vsaj stradal ne bodeš, hrane bodeš dobival dovolj, in dam ti tudi obleke in obutala. A ker si se priučil le slabim delom, ne bodeš hotel delati, rajši beračiš okrog, da si napolniš nenasitni tvoj trebuh“.

„Eurimah“, odgovoril mu je Odisej odločno, „da bi bilo sedaj poletje, ko so dnevi dolgi, in bi midva kosila travo na travniku, jaz bi imel jedno koso, a ti jedno, in bi morala kositi tešča od jutra do večera, tedaj bi videl, kdo izmed naju bi prej upešal. Ali pa da bi nama bilo orati zemljo debeleco in goniti vole, to bi videl, kako znam rezati dolge brazde. Ali pa da bi bila vojna in bi jaz nosil ščit in šlem ter kopije, to bi videl bojujočega me

v prvih vrstah in ne očital bi mi nenasitnega trebuha. A zdiš se mi ošaben in neprijazen drug in domišljuješ si, da si velik in močan, ker si se doslej meril le z malo junaki in ne najboljšimi. Toda če bi se vrnil domov Odisej, tedaj bi ti ta vrata, bežečemu iz dvorane, kmalu postala preozka“.

Še bolj se je razjaril Eurimah in spregovoril: „Nesramni berač, ali si pijan, da tako govoriš, ali pa blebetaš vedno tako neumno! A prejmi uže zaslužen plačilo za svoje besede“. Reki zgrabi pručico in jo vrže v Odiseja. A Odisej se pričene, in pručica zadene točaja v desno roko, da mu pade vrč na tla in zaevenkne, a sam se zvrne vznak na tla, glasno stokajoč.

Snubači so še dalje razgrajali in proklinjali berača, ki jim kali veselje pri bogati pojedini. Naposled spregovori Telemah: „Pač vidi se vam, snubači, da ste uže dovolj pili in žrli, ker tako razgrajate. A vzdignite se in idite domov spat, ali kamor hočete!“ Začudili so se snubači predrznim njegovim besedam in požrli jezo. In dejal jim je Amfinom: „Prijetelji, upam, da se mi ne bode nikdo jezil, če vam odkrito in pošteno povem svoje mnenje. Ne žalite v bodoče nikogar več v tej hiši, niti tujca, niti kakega služabnika. A napolnimo si še jedenkrat kozarce, izlijmo vino bogovom in podajmo se domov počivat. A tujec bodi tukaj v Telemahovem varstvu, kajti v njegovo hišo je prišel“. Vsem so dopadale njegove besede, in kmalu za-

pustili so dvorano ter podali se domov k sladkemu počitku.

Odisej in Penolopa. Pranje nog.

V dvorani ostal je sedaj sam Odisej sé svojim sinom. „Hitro shranimo sedaj orožje“, dejal je, „a snubačem reci, kedar je bodo pogrešali in povpraševali te po njem: Iz dima sem je vzel, ker ni več podobno onemu, ki je je pustil otec idoč pred Trojo, temveč je okajeno, ker je prišla do njega para in dim. In še nečesa drugega hujšega se bojim, da ne bi se namreč, kedar se upijanite, sprli, zgrabli za orožje in oskrunili snubitev in pojedino; kajti železo samo vleče človeka“. Tako mu je dejal, in Telemah je brzo poklical oskrbnico Euriklejo in jej dejal: „Mamka, zadržuj mi služkinje v sobah, dokler ne spravim orožja v orožnico, kamor ne sega kad“.

„Dobro“, odgovorila mu je Eurikleja. „da si začel skrbeti za hišo in čuvati imetje. A kdo naj gre s teboj in ti sveti, če ne pustiš nobene služkinje blizu?“ „Ta tujec tukaj“, odgovoril je Telemah, „kajti kdor je moj kruh, ne sme biti brez dela“. Tako je dejal, in slušala ga je stara oskrbnica.

Sedaj sta se podala na delo Odisej in Telemah. Nosila sta v orožnico šleme, ščite in kopija, a pred njima je hodila Palada Atena in nosila zlato svetilko in razširjala prekrasno svetlobo. „Kako čudo“, dejal je Telemah očetu, „kako se sveté

stene! Kako lepo razločujem krasne tramove in zidove, jelove grede in visoke stebre! In vse mi je tako svetlo, kakor da bi gorel ogenj pred menoj! Gotovo je kak bog mej nami, ki prebiva na visokem nebu“.

„Molči, sin“, odgovoril mu je oče, „in ne povprašuj. Taka je navada bogovom, da nam nevidni pomagajo. A ti idi spat, jaz pa ostanem tukaj, da skušam malo tvojo mater in služkinje“.

Telemah se je podal spat, in iz svoje sobe je prišla Penelopa, podobna Artemidi ali zlati Afroditi. Naslonjač, umetno delo iz srebra in slonove kosti, postavile so jej služkinje k ognju, a čez pogrnile mehko ovčjo kožo; nanj je sedla Penelopa. Tedaj so prišle še druge služkinje iz sob, pospravile z miz kruh in kozarce, iz kojih so poprej pili ošabni mladeniči, pogasile ogenj po žrjavnicah in naložile novih drv, da bi drugo jutro dvorano razsvitljevala in ogrevala. Pri tej priliki je Melanto zopet zasmehovala Odiseja. „Tuji berač“, je dejala, „ali nas bodeš še vedno tukaj nadlegoval, klatil se po noči po hiši in gledal ženske? Zadovolji se z večerjo in poberi se takoj iz hiše, da te ne zapodim pred vrata z gorečo glavjnjo“.

Pisano jo je pogledal Odisej in jej odvrnil: „Zakaj me tako proganjaš in sovražiš? Morda zato, ker sem umazan, razcapan berač? A vedi, da me sila priganja beračiti. Taki so vsi berači in postopači tega sveta. Tudi jaz sem bil nekdaj bogat in

živel sem v obilej hiši ter dajal ubogemu beraču, česar je prosil in potreboval. Imel sem mnogo slug in služkinj, in še mnogo drugega, s čemur se dobro živi, in kar dela ljudi bogate. A vse to mi je Zen vzela. Premisli, ženska, da bi se i tebi moglo tako goditi. Kaj, ko bi se ti ujezila kraljica in zapodila te iz hiše? Ali pa, če bi prišel domov Odisej? In še je upanje, da se vrne domov. In tudi Telemah bi se ti mogel maščevati, ki ni več otrok, in opazuje vse zlobne ženske v hiši! Potem bode pa konec vse tvoje prevzetnosti, po kojoj se odlikuješ izmej vseh služkinj“.

Tako je govoril, in slišala ga je Penelopa ter oštela prevzetno služkinjo: „Nesramna psica, predrznica, dobro vem, kaj delaš; a poplačaš mi to sè svojo glavo. Dóbro si vedela, — pravila sem ti sama — da hočem tujca povprašati o mojem soprogu, ker se mi zelo toži po njem! In vendar si se predrznila, zasramovati ga“.

Rekši velela je oskrbnici, naj prinese tujcu stol, da sede nanj in ga bode izpraševala. Odisej je sedel in Penelopa je začela izpraševati ga. „Najprej mi povej“, je dejala. „kdo si in od kod? Kde ti je rojstno mesto in roditelji?“

Odgovoril jej je Odisej: „Gospa, tvoja slava se širi po vsej neizmerni zemlji, in sega uže do neba. Slavna si kakor dober vladar, ki je bogaboječ, in kraljuje mnogim in vrlim narodom, spoštuje pravične naredbe, in črna zemlja mu rodi pšenice

in ječmena v obilji, drevje se mu šibi pod težo sladkega sadja, drobnica je polna čvrstega zaroda, morje mu daje mnogo rib, in srečni so narodje pod njim, ker je dober in pravičen vladar. A povprašuj me po vsem drugem, le ne po mojem rodu in po rodni mi zemlji, da ne bodem še bolj žalosten! In ne spodobi se, v tuji hiši sedeti in vzdihovati in stokati. Lehko bi mi očitala kaka služkinja, ali celo ti sama, da plavam v solzah, ker me je vino omamilo“.

Odgovorila mu je Penelopa: „I meni se je slabo godilo, tujec, od kar me je zapustil dragi moj soprog. Od onega časa neprestano žalujem in pretakam solze, in gine mi mlado življenje. Snubijo me najplemenitejši mladeniči, a jaz sem se doslej ustavljala sè zvižacami strašni mi možitvi“. In začela je pripovedovati o svoji tkanini, kako je tri leta za nos vodila snubače, a so jo potem ovadile nezveste služkinje in izdale mladeničem. „A sedaj“, je nadaljevala, „ne bodem se mogla dalje ustavljati. Uže me silijo stariši, naj se omožim, in nejevoljen je sin, ker mu snubači pojedajo imetje. A povej mi tudi ti, od kod si, in kde je tvoj rod!“

In Odisej jej je začel pripovedovati na dolgo in široko izmišljeno bajko, da je doma s Krete, iz kraljevega rodu. „Tam“, je nadaljeval, „videl sem Odiseja, pogostil ga in obdaril. Ko je šel pred Trojo, zanesel ga je veter na naš otok. Takoj je prišel v naše mesto, povpraševal po bratu mojem,

kralju Idomeneju. A brat moj je bil uže deset ali najst dni poprej odplul pred Trojo. Zategatel sem jaz vsprejel Odiseja, vedel ga v našo hišo in prijazno pogostil. Dvanajst dni je ostal sè svojimi drugovi pri nas, zadržaval ga je neugoden veter. A ko je trinajsti dan odjadral, sem bogato obdaril i njega i njegove drugove“. Tako se je izmišljeval, in znal je tako lepo in naravno pripovedovati, kakor bi bilo vse res. A Penelopi so v toku lile solze po licih, ko je poslušala to dogodbo, in jokala je po svojem moži, ki je sedel zraven nje. Usmilila se je Odiseju v srci, a oči se mu niso ganile, kakor bi bile iz kosti ali železa; tako se je znal zatajevati. Ko se je Penelopa najokala, začela je zopet: „Skušati te moram, tujec, ali je res, kar pripoveduješ, da si pogostil v svoji hiši Odiseja in njegove drugove. Povej mi, kako obleko je imel, kak je bil sam, in kaki njegovi drugovi“.

„Teško je, gospa“, odgovoril je Odisej, „po tolikem času vse natančno povedati, kajti uže je dvajset let, od kar je odšel od tam in zapustil rodno mojo zemljo. A i tako ti povem kolikor se še spominjam. Imel je bagren, volnen plašč, v dvoje zložen, a spona na njem je bila zlata z dvema cevčicama, in spredaj je bilo umetno delo: sè sprednjima nogama držal je pes pikastega jelena, trepečočega i hotečega ubežati, a pes se mu je ugriзал v meso, hrepeneč požreti ga. Vsi smo občudovali to umetno delo. Pod plaščem nosil je mehko

suknjo iz najfinejšega blaga, svitlo kot solnce. Mnogo žensk ga je ogledovalo in občudovalo. Tako je bil oblečen, a ne vem, ali mu je dal to obleko na poti kak ljub gost, kajti mnogim je bil prijatelj, in le malo Ahajcev je bilo njemu podobnih. Tudi se še spominjam, da ga je spremljal klicar, malo starejši od njega, in i tega ti hočem naslikati. Bil je okroglih pleč, črnikast, kodrolasec, Euribat mu je bilo ime; pred vsemi drugimi drugovi čestil ga je Odisej, ker je bil jako razumen“.

Tako jej je pripovedoval, in še bolj je jokala Penelopa spoznavši, da se ujemajo vsi znaki. Ko se je najokala, je zopet spregovorila: „Da, jaz sem mu dala ono obleko, ko se je napravil na vojno. A ne vrne se mi več domov“. Odgovoril jej je Odisej: „Častita žena Odisejeva, ne raztapaj dalje srca, oplakujoč moža. Povem ti resnično, kar sem sam slišal, da je živ Odisej in blizu domovine, v deželi Tesprotov. Mnogo krasnih dragocenostij pelje domov, katere si nabira mej raznimi narodi. A izgubil je vse tovariše drage na morji, ko se je odpeljal od Trinakije; kajti Zen in Helij sta se mu ujezila, ker so drugovi zaklali solnčnega boga govejo čedo. Sam se je rešil in priplaval v deželo Fejakov, ki so ga gostoljubno vsrijeli, skazovali mu božanske časti, bogato obdarili in hoteli varno spremiti domov. In Odisej bi bil uže davno doma, a ni hotel; zdelo se mu je bolje, še dalje hoditi po svetu in nabirati si bogatstvo. To mi je pri-

povedal Fejdon, kralj Tesprotov, in mi prisegel, da je uže pripravljena ladija, ki popelje domov Odi-seja, ki je šel mej tem v Dodono povprašat pro-ročišče o nadalnjem svojem potovanji. Pokazal mi je tudi njegove dragocenosti. Toliko bogastva je uže imel nakupičenega, da bode lahko živel o njem deset rodov in še čez. Vrne se ti tedaj kmalu do-mov ljubi soprog, še v teku tega meseca“.

A njegove besede še niso mogle prepričati Pe-nelope. „Da bi se to le izvršilo“, je dejala, „to bi spo-znal mojo gostoljubnost, dala bi ti mnogo darov, da bi te blagrovali ljudje, ki bi te srečavali po svetu. A to se nikdar ne zgodi. Toda pripravite mu, služkinje, gorko kopel in mehko posteljo, a jutre naj se še pomazili z dišečim, oljem, da bode mirno obedoval v dvorani zraven Telemaha. In slabo se bode godilo onemu, ki še žali našega gosta. Kako bi pač spoznal, gost, da nadkriljujem vse ženske po razumu in razboritosti, če bi sedel v dvorani pri pojedini v umazanih capah in sam umazan? *Ljudje smo kratkega življenja. Kdor je brezsrčen in brezsrčno ravna, njega proklinjajo živega ljudje in mu žele le slabo v bodoče, a po smrti govore le slabo o njem; kdor je pa blag in blago čuti in ravna, njega slavijo ljudje in tujci nosijo njegovo slavo po širnem svetu k vsem ljudem in vsi ga imenujejo poštenjaka*“.

A odvrnil jej je Odisej: „Hvala ti srčna na mehki postelji, na której nisem spal, od kar sem

zapustil Krete sneženo gorovje. A ležati hočem, kakor doslej, na trdem ležišču, brez sna, in pričakovati zlate zore. Niti nog si ne dam umiti od teh ošabnih služkinj, razven če imaš kako staro mamko, ki je toliko trpela v svojem življenji, kolikor jaz. Takej ne bi branil, umiti mi nogi“. „Dej, vzdigni se, mamka“, zaklicala je Penelopa, „umij nogi vrstniku svojega gospodarja! Vsaj si ti vzredila Odiseja, ki bode imel sedaj toliko let, kolikor naš gost. V nezgodi se ljudje hitro postarajo“. „Oh“, dejala je Eurikleja, pomilujoč ubogega tujca, „uže mnogo tujcev je prišlo v našo hišo, a nikdo ni bil še tako podoben Odiseju po glasu in stasu in po nogah kakor ti“. In zaihtela je starka in zakrila si obraz, in goste solze so jej lile po zgrbančenem lici. „Da, da“, je dejal Odisej, „to pravijo vsi, ki so naju videli, da sva si v vsem čudovito podobna“.

Tako je dejal, in oskrbnica je vzela umivalnico ter vlila v njo najprej mrzle vode, a potem prilila še gorke. Odisej se je umaknil malo od ognjišča v temo, da ne bi mu zapazila oskrbnica obrastka na desni nogi nad kolenom, kamor ga je bil v mladosti z belim zobom ranil mrjasec na lovu. Bal se je, da ne bi ga po tem znamenji spoznala oskrbnica in izdala pred časom; zategadel se je umaknil v temo. A vse zaman! Ko je prišla oskrbnica z roko do tega mesta, začutila je trdi obrastek pod njo, in od veselja in strahu

je pustila iz rok nogo, da je padla v umivalnico, in po tleh se je izlila voda. Sapa in glas sta jej zastala, in oči so se jej napolnile sè solzami. Objela mu je koleno in nagovorila ga: „Res, Odisej si, ljubo dete; spoznala sem te po obrastku“. Rekši pogledala je Penolopo, hoteč pokazati jej, da je ljubi njen soprog doma. Toda Penelopa ni ničesar opazila, Atena jej je odvrnila pozornost. A Odisej jej je del jedno roko na usta, z drugo jo je pa potegnil bliže ter dejal: „Mamka, ali me hočeš pogubiti? Sama si me vzredila na svojih prsih, in sedaj, ko sem se vrnil v dvajsetem letu v ljubo domovino, prebivši mnogo gorja, me hočeš pogubiti! A ker si me uže spoznala, molči, da ne zve nikdo drugi v hiši, da sem doma, dokler ne pobijem ošabnih snubačev in nezvestih služkinj. Če ne bodeš molčala, ne prizanesem niti tebi, svoji dojiteljici“.

„Dete moje“, dejala je Eurikleja, „kaka beseda ti je ušla iz ust! Vsaj veš, da mi je srce stanovitno in nepremagano, in molčala bodem kakor trdi kamen ali železo. A boj se drugih služkinj v hiši; imenovati ti hočem vse one, ki so nezveste“. „Ni potreba“, odvrnil je Odisej, „spoznam je uže sam. A sedaj molči in prepusti vse drugo bogovom“. Tako je dejal, a oskrbnica je šla po drugo vodo, kajti prejšnja se je vsa izlila po tleh. Ko ga je umila in pomazilila z oljem, priaknil se je Odisej zopet bliže k ognju, a obrastek

si je zakril s cunjami. Zopet je spregovorila Penelopa: „Tujec, le malo te bodem še izpraševala, kajti kmalu pride ura sladkega počitka, če moreš sploh sladko spati v hudih skrbah. A moja bol ne da mi počivati ni po noči ni po dnevi. Po dnevi imam sicer še kako veselje, dasi vedno stočem in jočem, opravljajoč svoja dela v hiši in nadzorujoč služkinje. A kedar pride črna noč in vsi drugi sladko zaspe, tedaj me vznemirja tisoč in tisoč grenkih skrbij. Nemirno mi tolče srce, in v duhu svojem premišljam do rane zore, ali naj ostanem pri sinu in mu imetje skrbno čuvam ter nadzorujem služkinje, skrbim za veliko hišo, ali naj se omožim z najplemenitejšim Ahajcem, ki me snubi in obeta neizmerne pirne darove. Dokler je bil Telemah še mlad, nisem smela omožiti se in zapustiti hišo. A sedaj, ko je dorastel v cvetočega mladeniča, želi uže sam, da mu zapustim hišo, nevoljen, da mu snubači pojedajo imetje. A poslušaj še, kaj se mi je sanjalo, in razloži mi moje sanje. Dvajset gosij redim v hiši, in vedno se veselim, kedar gledam, kako mi jedo pšenico, zmešano z vodo. Kar prileti — tako sem sanjala — iz gorovja velik orel in mi pobije vse gosi; tam leže mrtve po hiši, a orel se vzdigne v zrak in odleti. Jaz sem stokala in glasno jokala ter dalje sanjala. Tedaj so me prišle tolažit sosedne gospe, ker sem zelo žalovala po svojih goseh. A zopet je prišel orel, obsedel na prikrovu in začel govoriti s člo-

veškim glasom : „Poto!aži se, Ikarijeva hčerka, to ni sen, temveč resnična prikazen, ki se tudi izpolni. Gosi so snubači, a jaz sem bil poprej orel, sedaj sem pa tvoj soprog, ki sem prišel domov, in pogubim vse snubače“. Tako je dejal, in mene je zapustil sladki sen. Hitro sem vstala in šla gledat svoje ljube gosi, in videla sem je, kako so pobirale pšenična zrna iz korita“. „Kraljica“, dejal jej je Odisej, „gotovo bode tako, kakor ti je rekel v sanjah Odisej, kajti sen ne more imeti drugega pomena. Odisej pride domov, in nobeden snubač ne ubeži nagli pogubi“.

Penelopa je zopet spregovorila : „Tujec, mnogo sanj je praznih in neumnih, in ne izpolni se vse ljudem, kar sanjajo.

A še nekaj ! Jutre se mi približa usodni dan, ki me odtrže od Odisejeve hiše. Tedaj hočem določiti tekmovalno borbo. Moj soprog je postavil včasih dvanajst sekir po vrsti v dvorani, postavil se potem od daleč in spustil pušico od loka skoz ušesca vseh dvanajst sekir. Kdor izmed snubačev spusti pušico skoz vseh dvanajst sekir, ž njim se poročim“.

„Dobro“, dejal je Odisej odločno, „določi takoj jutre tekmovalno borbo. A vedi, da se ti poprej vrne domov Odisej, nego kdo izmed snubačev napne njegov lok in ustrelji skoz ušesca vseh dvanajst sekir“.

Zopet je spregovorila Penelopa ; „Če bi me

hotel, tujec, zraven mene sedeč, vso noč razveseljevali, ne bi se mi razlil sen čez oči. A ni mogoče, da bi bili ljudje vedno brez spanja; kajti vsakej stvari na zemlji odmerili so bogovi svoj čas. Jaz se podam sedaj v gorenje prostore, da ležem v posteljo, kojo močim vedno sé svojimi solzami, od kar mi je odšel pred Trojo Odisej. A ti pogrni si tukaj v hiši kaj po tleh in lezi, ali pa naj ti prineso služkinje sim posteljo“.

Rekši podala se je sé svojimi služkinjami v gorenje sobe, kder je jokala po ljubem svojem moži, dokler jej ni sladek sen zatisnil očij.

Dogodki pred umorom snubačev.

Odisej si je napravil posteljo v veži. Po tleh si je pogrnil neustrojeno govejo kožo, a čez več ovčjih kož. Ko je legel, pogrnila ga je Eurinoma s težkim plaščem. Tukaj je ležal Odisej, pogubo kujoč snubačem, in ni mogel zatisniti očesa. Kajti nesramne služkinje so tekale sem ter tja, glasno smejoč se in uganjajoč vsakoršne burke. Odiseju se je razburilo srce v prsih, in premišljal je, ali bi planil za njimi in jedno za drugo pobil, ali bi je pustil, naj se vesele — zadnjo noč. Pomiril se je, potolkel na prsi in karal svoje srce rekoč: „Potrpi, srce, vsaj si pretrpelo še hujše reči! Ali ne veš več, kako si trpelo, ko ti je strašni Kiklop požrl tovariše, a premagalo si se, dokler te ni tvoja pamet rešila iz obrove jame. Potrpi tedaj!“ Tako

je dejal, in pomirilo se mu je srce, a sam se je nemirno valjal po svojem ležišču, premišljuječ, kako mu bode pač mogoče samemu premagati toliko snubačev. Približala se mu je Atena, podobna mladi ženski, sklonila se mu čez glavo ter ga nagovorila: „Zakaj pač bdiš, najnesrečnejši izmej vseh junakov? Tukaj ti je hiša, žena ti je v hiši in sin, kakoršnega si more kdo le želeti“.

Odvrnil jej je Odisej: „To je vse res, a premišlujem v svojem srcu, kako bodem mogel premagati nesramne snubače, ker sem sam, a njih je toliko. In tudi to premišlujem: Če je tudi ubijem s tvojo in Zenovo voljo, kam naj potem sam ubežim?“

Odvrnila mu je boginja: „Malosrčnež, vsaj zaupa marsikdo še slabšemu prijatelju, ki je umroč in ne ve toliko pametnih svetov! A jaz sem boginja, ki te čuvam v vseh stiskah in nadlogah. Povem ti naravnost: Če bi naju obkolilo i petdeset čet umročih ljudij, hotečih ubiti te, i iz njih rok bi te rešila. A uspavaj se v sen, mučno je, bdeti vso noč, in kmalu bodeš rešen vseh težav“. Rekši razlila mu je sladek sen čez oči ter zletela v visoki Olimp.

Sladek sen je objel Odiseja in pregnal mu vse skrbi, a vzbudila se je Penelopa, vzravnala se v mehki postelji in začela jokati. Ko se je najokala in nastokala, molila je tako k boginji Artemidi: „Zenova čestita hčerka, da bi mi takoj tvoja

pušica zadela srce in vzela mi življenje, ali pa da bi me zgrabil vihar in odnesel sé soboj ter vrgel na temno pot, koder se pride v spodnji svet, da bi tam gledala Odiseja in bi mi ne bilo treba, poročiti se sé slabejšim možem. Prebiti bi se dalo še moje gorje, če bi le po dnevi žalovala, a po noči spala; toda mene muči zel duh i po noči sé slepilnimi sanjami. Tudi nocoj se mi je približal v sanjah moj soprog, ves tak, kakoršen je bil tedaj, ko je šel z vojsko pred Trojo. Veselilo se je moje ubogo srce, ker sem mislila, da niso sanje, temveč resnica“.

Tako je vzdihovala, in slišal je glas jokajoče Odisej. Prišla je zlata zora, in Odisej je vstal, zgrabil kože, na kojih je ležal, ter nesel ovčje kože na stolico v dvorani, a govejo ven na dvorišče. Tukaj je vzdignil roki ter molil k Zenu, naj bi mu poslal kako ugodno znamenje. In uslišal ga je Zen. Z jasnega neba je takoj zagrmelo, in uveselil se je Odisej. V bližnjem mlinu je nehala mleti mlinarica. Mlin je bil Odisejev, in v njem je mlelo dvajst mlinaric snubačem ječmen in pšenico. Vse druge so uže poprej končale svoje delo, a zdaj je še zadnja, najšibkejša izmej vseh, ustavila mlin. Ta je tedaj pogledala skoz okno in spregovorila: „Kako pač grmi! In vendar ni videti okrog in okrog na nebu nobenega oblaka. Gotovo je dal Zen kakemu umročemu človeku ugodno znamenje. O Zen, oče bogovom in ljudem, izpolni i meni revi

prošnjo, da bi danes ošabni snubači zadnjikrat obedovali v tej hiši. Kako sem se utrudila, da komaj še diham, ker sem jim morala vso noč mleti pšenico“. Tako je molila, in uveselil se je Odisej ugodnega znamenja.

V tem se je začelo gibati i v hiši. Dekle so vstale in zakurile ogenj na ognjišči, Telemah se je oblekel, pripasal si meč, vzel v roko kopije, stopil na prag ter nagovoril Euriklejo: „Draga mamka, ali ste počestili tujca v hiši s posteljo in jelom, ali je zanemarjen? Taka je moja mati, dasi je modra: Nepremišljeno počeščuje in pogoščuje slabjšega moža, a boljšega odpravlja, ne da bi ga bila počestila in pogostila“.

Odgovorila mu je Eurikleja: „Ne dolži mi sedaj po krivem matere! Tujec je pil vino, dokler je hotel sam, in tudi lačen ni bil več. In ko je pozelel počitka, ukazala je, postlati mu posteljo. A ni hotel spati na mehki blazini, češ da je vajen le trdemu ležišču, temveč spal je v veži na neustrojeni goveji koži, a čez je pogrnil mehke ovčje kože, in me smo ga odele s plaščem“.

Tako je dejala, in Telemah se je podal v zbor, ž njim sta šla dva brza psa. A Eurikleja, skrbna oskrbnica, je pozvala služkinje in jim ukazala: „Le čvrsto na delo! Ve poškropite dvorano in jo hitro pometite ter pognite krasne naslanjače z bagrenimi preprogami, ve vzemite gobe in osnažite vse mize ter pomijte vrče in kozarce,

a ve idite po vodo k studencu, in ne oščajajte se ter pridite hitro domov! Kajti danes pridejo zgodaj snubači, ker je vsem skupaj praznik“.

Dejala je, in slušale so jo služkinje. Dvajset jih je šlo k studencu po vodo, a druge so opravljale delo doma. Prišli so tudi snubačev služabniki, ki so začeli cepiti drva, in od studenca so se vrnile služkinje z vodo. Za njimi je prišel svinjar; prignal je tri najmastnejše prasce in pustil je, da se prosto pasó po dvorišči, ter nagovoril Odiseja s prijaznimi besedami: „Tujec, ali te kaj bolj spoštujejo snubači, ali še vedno zaničujejo, kakor poprej?“ Odgovoril mu je Odisej: „Da bi pač kaznovali bogovi, Eumaj, to krivico, kojo činijo ti mladici v tuji hiši sè skrajno nesramnostjo!“

Tako sta se pogovarjala, in prišel je kozar Melantij, ž njim sta bila še dva pastirja — kozarja. Prignal je najlepše koze snubačem v obed, privezal je v veži, ter podražil Odiseja rekoč: „Berač, bodeš-li še vedno nadlegoval tukaj gospode z nadležnim svojim beračenjem, in se še ne pobereš iz hiše? Uže vidim, da se ne ločiva, predno ne pokušiš mojih pestij. Vsaj so tudi drugod bogate pojedine“. Ničesar mu ni odgovoril modri Odisej, temveč pomajal je z glavo in koval mu zlo.

Tretji je prišel Filojtij, ki je prignal jalovo junico in debele koze. Privezavši je v veži, približal se je Eumaju ter ga povprašal: „Kdo je neki ta tujec, ki je prišel v našo hišo? Od kod je? Kde mu je

rod in rodna zemlja? Ubožec! A po stasu je podoben kralju. Toda bogovi prisojajo i kraljem nesreče“. Rekši pristopil je k njemu, podal mu roko ter ga pozdravil rekoč: „Da si mi zdrav, tuji očka! Da bi bil vsaj v bodoče srečnejši! Razvnel sem se, ko sem te ugledal, in solze so mi stopile v oči, kajti spomnil sem se svojega gospodarja Odiseja, ki pač tava v takih capah po svetu in prosi milih darov, če sploh še živi in gleda sončno luč. Težko mi je po njem, ki me je še mladega postavil načelnika svojim govedarjem. In množi se mi zarod čelatih goved, kakor ne bi mogel lepše poganjati drugemu možu. Le žal, da je moram goniti tujim možem v obed. Uže zdavna bi bil ušel, da bi služil drugemu gospodarju, kajti tukaj je uže neznosno. A vedno še upam, da se mi vrne Odisej domov in razkadi tolpo nesramnih snubačev“.

Odgovoril mu je Odisej: „Govedar, ne zdiš se mi ni slab ni nespameten mož. A prisezam ti pri Zenu, pri gostoljubni mizi in pri Odisejevem ognjišči, kamor sem prišel: Odisej pride domov, dokler bodeš še ti tukaj, in gledal bodeš se svojimi očmi, če bodeš hotel, kako pobije snubače, ki sedaj tukaj zapovedujejo“. „Da bi se to le izpolnilo“, odvrnil je govedar, „tedaj bi videl, kaka mi je moč in kako krepke roke“.

Pojedina.

V tem so se snubači posvetovali, kako bi pogubili Telemaha. A z leve strani priletel jim je

orel, držeč plahega goloba. In spregovoril je Amfinom: „Prijatelji, ne posreči se nam, pogubiti Telemaha. A mislimo rajši na obed!“ Vsi snubači so potrdili tem besedam, vzdignili se in podali v Odisejev dvorec, kder so odložili svoje plašče. Sluge so jim zaklali velike ovne in debele kozle, mastne prasce in rejenega vola, kupice jim je razdelil svinjnar, kruh Filojtij, a vino jim je ulival iz vrčev Melantij. Ko je bilo vse pripravljeno, segli so po jelu in pilu.

Odiseja je posadil Telemah navlašč na kameniti prag, dal mu delež drobovja ter natočil vino v kupico in dejal: „Tukaj sedi mirno, jej in pij, a vam, snubači, svetujem, da ga ne dražite ni z jezikom ni z rokami, da ne nastane zopet kak prepir“. Antinoj sam je prigovarjal svojim drugovom, naj puste v miru tujega berača. A Atena je skrivaj ščuvala snubače, da bi zopet žalili in zasmehovali Odiseja. Mej njimi je bil znan zlotvornik, Ktezip mu je bilo ime, in iz Same bil je doma. Zaupujoč na neizmerno svoje bogatsvo snubil je Odisejevo soprogo. Ta je spregovoril ošabnim snubačem: „Poslušajte me, junaški snubači! Naš gost je sicer uže dobil enak delež kakor mi. In to se tudi spodobi. Ne bilo bi lepo niti pošteno, da bi prezirali tako čestitega gosta. A jaz mu dam še gostnino, da lahko obdari postrežnika, ki ga je opral, ali kakega drugega slugo v Odisejevi hiši“.

To rekši vzela je iz košare govejo nogo in vr-

gel jo z debelo svojo roko Odiseju v glavo. A Odisej je glavo sklonil, zaničljivo nasmehnivši se, in v zid je zadela kost.

Vzdignil se je Telemah ter oštel Ktezipa. „Ktezip“, je dejal, „bolje za te, da nisi zadel tujca. Da si ga zadel, bi te bil jaz prebodel sè sulico, in oče tvoj bi ti bil napravil namesto ženitovanja pogrebno svečanost. Zategadel naj se mi nikdo več v moji hiši ne vede nespodobno. Ubijte rajši mene, nego da mi vedno žalite ljube goste. In bilo bi mi bolje umreti, nego gledati in trpeti te nespodobnosti“. Vsi so umolknili, začuvši te resne besede. Slednjič se vzdigne Agelaj in spregovori: „Prav ima Telemah. Ne žalite mu niti gosta niti služabnikov v hiši. A sedaj bi rad spregovoril s Telemahom in njegovo materjo mirno besedo. Dokler je bilo še upanje, da se povrne domov Odisej, ni vama bilo zameriti, da sta čakala in zadržavala v dvoru snubače. A sedaj je pač uže gotovo, da se ne vrne več. Dej, pristopi k materi ter prigovarjaj jej, naj si izvoli najboljšega izmej nas, in ki jej ponuja največje pirne darove, da bodeš mogel sam veseliti se svojega imetja in je uživati, jedoč in pijoč“.

„Pri Zenu in pri bolih mojega očeta“, dejal je Telemah, „jaz nikakor na zadržujem materine poroke, temveč jej celo prigovarjam, naj se omoži z najboljšim Ahajcem, in dam jej še neizmerne darove. A bog ne daj, da bi jo sè silo zapodil iz svoje hiše“.

Tako je govoril Telemah, in nastal je silen smeh po dvorani, kajti uže je zmotila Palada Atena vse snubače. Smejali so se in grohotali, da so se jim krivile čeljusti, žrli so surovo in krvavo meso, a takoj so se jim sè solzami napolnile oči, in v duhu so gledali gorje. Tedaj jim spregovori božanski prorok Teoklimen: „Nesrečniki, kaj se zgodi z vami? V noč so vam ovite glave, objokane oči, iz ust glasi se vam stok. Zidovi in tramovi pokropljeni so s krvjo, veža je polna sene (duš umrlih), polno sene je dvorišče, z neba je izginilo solnce, in noč je razprostrta po njem“.

Tako jim je govoril, in sladko so se mu zasmejali snubači. In spregovoril jim je Eurimah: „Nori pač ta tujec, ki je prišel nedavno iz tujine k nam. A spremite ga brzo, mladeniči, ven na trg, ker vidi tukaj le noč“.

„Ni mi treba tvojih spremnikov“, odvrnil mu je Teoklimen. „Zdrave so mi oči in ušesa in noge, in tudi razum mi je zdrav. Sam pojdem ven, ker vidim, da se vam bliža gorje, kojemu ne ubeži nikdo izmej snubačev“.

Rekši podal se je iz hiše, a snubači so se pogledali, in začeli so dražiti Telemaha in smejati se mu zaradi gostov. Tako je dejal ta in oni izmej ošabnih mladeničev: „Telemah, z gosti ni lahko kdo drugi nesrečnejši od tebe. Tam imaš onega umazanega berača, ki bi rad le jel in pil, a nič delal, to nepotrebno breme zemlje! Tukaj

je zopet drug, ki se je vzdignil in nam prorokoval, ta novi prorok! A če bi mene slušal, peljal bi svoja gosta na ladiji k Sicilcem; gotovo bi dobil za nju lepo kupnino“.

Tako so govorili snubači, a Telemah se ni zmenil za njih besede, temveč pogledal le svojega očeta, pričakujoč, da mu da znamenje, naj udari na snubače.

Vsako besedo je slišala Penelopa v svojej sobi. Smejali so se snubači in pripravljali si večerjo, sladko večerjo, srcu veselje. A ne bode je z lepa neprijetnejše večerje, nego je bila ta.

Lok.

V tem je vdahnila Atena Penelopi, naj prinese snubačem Odisejev lok za borbo in začetek njihovega poboja. Penelopa vzame v roko lep meden ključ, ročaj na njem je bil belokosten, ter se poda z dvema služkinjama v zakladnico. Tukaj je ležalo mnogo zlata, medi in kovanega železa. Tukaj je ležal i lok ter tul, a v njem je bilo mnogo britkih pušic. Ko je vzela v roko lok, začela je jokati; kajti spomnila se je ljubega svojega soproga, dolgo odsotnega. Nato se je podala z lokom in tulom ter sekirami v dvorano, kder je nagovorila ošabne snubače: „Poslušajte me“, je dejala. „Dan za dnem hodite v Odisejevo hišo, kder jeste in pijete, a ne morete navesti drugega izgovora, kakor da snubite mene. Bodi tedaj! A poprej mo-

rate prebiti še to borbo. Tukaj je veliki lok vrlega Odiseja. Kdor najljajše napne lok v rokah in izstrelji pušico skoz ušesca vseh dvanajst sekir, ž njim pojdem na njegov dom kot njegova soproga, zapustivši to lepo hišo, polno imetja, koje se bodem gotovo še v sanjah spominala“.

Tako je dejala in velela Eumaju, naj vzame lok in sekire ter postavi je pred snubače. Zajokal je Eumaj, ugledavši lok, in zajokal je govedar. A ozmerjal ja je Antinoj rekoč: „Neumna kmeta kratke pameti, nesrečnika, kaj prelivata sedaj solze in še bolj razburjata srce gospodinji? Vsaj uže dovolj toguje, od kar je izgubila ljubega soproga. A vidva sedita mirno in jejta, ali pa poberita se ven pred vrata in tam se izjokajta. Mi se bodedo pa tukaj skusili z lokom. A dozdeva se mi, da ga ne bode tako lahko napeti. Kajti ni ga tako močnega moža mej nami, kakor je bil Odisej. Jaz sem ga videl, spominam se dobro, a bil sem še otrok“.

Tako je govoril Antinoj, a v srci svojem je upal, da napne tetivo in izstrelji pušico skoz vseh dvanajst sekir. Da, usojeno mu je bilo, da prvi poskusi pušico iz rok vrlega Odiseja, kojega je sedaj zaničeval v dvorani.

Sedaj je spregovoril Telemah: „Res, Zen me je zmotil. Mati pravi, da mi zapusti to hišo in se z drugim omoži, in jaz se smejem in veselim v svojej neumnosti. Toda sedaj le čvrsto na delo, snubači. Lepo plačilo dobodete, žensko, kakoršne

nima vsa grška dežela. A vsaj veste to sami ; čemu bi vam hvalil svojo mater ? Zato le brzo na delo, in ne oščajajte se ! Tudi jaz sam se hočem poskusiti z lokom. Če ga napnem in izstrelim pušico skoz ušesca vseh dvanajst sekir, mi mati ne zapusti hiše in ne omoži se mi z drugim“.

Rekši slekel je bagreni plašč in odložil ostri meč, skopal dolgo jamo, kamor je po vrsti postavil dvanajst sekir, a okolo njih je zemljo z nogama potlačil. Vsi so občudovali njegovo gibčnost in točnost. Potem je vzel lok in postavil se na prag. Trikrat je poskusil, napeti ga, a trikrat ga je zapustila moč, ko je uže upal, da ga napne in izstrelji pušico. In v četrtič bi ga bil napel, da mu ni namignil Odisej in ga zadržal. Zopet je spregovoril Telemah : „Uže vidim, da bodem i v bodoče slaboten in šibkoten, ali pa sem še premlad in ne še dovolj močan, ustavljati se možu, ki me prvi užali. A dejte, poskusite se vi, ki ste močnejši od mene“.

Rekši del je iz rok lok in ga naslonil na rožanec ter sedel na svojo navadno stolico.

Sedaj se je vzdignil ošabni Antinoj in je zakričal : „Vzdignite se vsi drugovi z leve na desno, začenshi tam, kder začenja točaj točiti vino“.

Prvi se je vzdignil Lejod, ki jim je bil darovalec in je sedel v najskrajnejšem kotu, kder so mešali vino. Njemu jedinemu je bilo mrzko to ljuto početje, in sovražil je vse snubače. Ta je tedaj stopil na prag

in poskusil lok, a ni ga mogel napeti, poprej so se mu utrudile neutrjene nežne ročice. „Jaz ga ne morem napeti“, je dejal, „poskusi kdo drug. A jaz mislim, da vzame ta lok mnogim plemenitnikom življenje. Pa vsaj je tudi bolje umreti, nego izgubiti ono, po čemur vedno hrepenimo in zaradi česar se uže leta in leta tu zbiramo“. Rekši naslonil je lok na rožanec in podal se na svoj stol. A ozmerjal ga je Antinoj rekoč: „Kaj pač blebetaš, Lejud! Zamerjam ti, ker govoriš, da vzame ta lok mnogim življenje, ker ga ti ne moreš napeti“. Se ve da tebe ni mati rodila takega junaka, da bi mogel napenjati loke in streljati pušice. A prepusti ta posel nam, boljšim junakom!“

Tako je dejal in pozval kozarja Melantija. „Melantij“, je dejal, „zakuri ogenj v dvorani ter prinesi nam veliko kolo masti, da zgrejemo najprej lok in ga potem namažemo s tolščo, a potem ga poskusimo napeti in končati borbo“. Izvršil je Melantij povelje, zgreli so lok in namazali ga s tolščo, a napeti ga ni mogel nikdo, vsakdo je bil daleko preslab. Le najhrabrejša junaka, Antinoj in Eurimah, vodnika snubačem, nista še poskušala svoje moči.

Odisej se odkrije zvestima pastirjema.

Govedar in svinjar podala sta se skupaj iz hiše, a koj za njima je šel Odisej. Ko so bili uže pred vrati dvorišča, nagovoril ja je Odisej s pri-

jaznimi besedami: „Govedar in svinjar, rad bi z vama spregovoril odkrito besedo, če bi vedel, da vama smem zaupati; drugače bi rajši molčal. Povejta mi, kaj bi storila, če bi sedaj privedel kak bog domov Odiseja? Ali bi pomagala njemu ali snubačem? Povejta, kakor vama vелеva srce“. „Otec Zen“, odgovoril je prvi govedar, „če bi se mi izpolnila ta želja, da bi se vrnil domov moj gospodar, to bi videl, kaka mi je moč in kako krepke roke“. Tako je molil tudi Eumaj k vsem bogovom, da bi se povrnil domov Odisej.

Spoznavši njuno pravo mišljenje dejal je Odisej: „Tukaj sem, glejta me! Jaz sem Odisej, ki sem se po mnogih nezgodah povrnil v dvajsetem letu v ljubo domovino. Vidim, da sem vama dobro došel, jedinima izmed vseh služabnikov; nikogar drugega nisem slišal moliti, da bi se jaz povrnil domov. Zato vama hočem dati, če premagam snubače z božjo pomočjo, vsakemu svojo ženo, darovati obilo imetja ter sezidati vsakemu svojo hišo blizu moje hiše, in Telemahu bodeta prijatelja in brata. Da bodeta pa verovala mojim besedam, pokazati vama hočem prav očitno znamenje. Tukaj pogledjta obrastek one rane, kojo mi je v mladosti zasekal mrjasec, ko sem šel na lov s sinovi Autolika“. Rekši pokazal jima je velik obrastek. Ugle-davši ga začela sta jokati, in objela sta svojega gospoda in poljubovala mu glavo in rameni. Tudi Odisej jima je poljubil glavo in roki. In jokala bi

bila do solnčnega zahoda, da ni spregovoril Odisej: „Nehajta jokati in stokati, da ne pride kdo iz dvorane in vaju zapazi, a potem sporoči i drugim v hiši. A idimo zopet noter, drug za drugim, najprej jaz, a pozneje vidva. Še nekaj vama naročim. Snubači ne bodo pustili, da bi se skusil i jaz z lokom. A ti, vrli Eumaj, prinesi mi po dvorani lok ter daj mi ga v roko, in ukaži vsem ženskim, naj zapro vrata v dvorano. In če bodo slišale v dvorani stok in jok, naj ne pridejo iz svoje sobe, temveč naj sede mirno pri svojem delu. A tebi, vrli Filotij, izročujem varstvo dvoriščnih vrat; dobro ja zapahni in zveži zapah še z vrvico“.

Rekši podal se je v hišo, a za njim sta šla zvesta pastirja. Eurimah je uže obračal v roki lok in grel ga na ognji od vseh strani. A i tako ga ni mogel napeti, in nejevoljen je spregovoril: „Kako me to žali i zaradi sebe i zaradi vseh drugih. A ne toliko radi Penelope, dasi mi je težko po njej. Kajti Grkinj je mnogo okrog, i na Itaki sami i po drugih mestih. A péče me, da smo tako šibki proti božanskemu Odiseju. Sramota je, in bojim se, da bodo o tej sramoti pripovedovali še pozni unuki“.

Odvrnil mu je Antinoj: „Ne bode tako, Eurimah; vsaj spoznaš i sam. Danes praznuje narod velik praznik Apolona strelca. In kdo bi danes napeňjal lok? Niti spodobi se ne. A shranimo lok, sekire pa pustimo tukaj, vsaj jih nikdo ne vzame. In sedaj pijmo, a jutre bodemo darovali slavnolo-

kemu Apolonu in poskusili se z lokom, da izvršimo borbo“.

Sedaj je spregovoril Odisej: „Prav storite, snubači, da pustite danes lok in molite k bogovom, da vam dade jutre zmago. A prosim vas, dajte i meni lok, da poskusim svojih rok moč, in da bodem videl, ali mi je ostalo še kaj prejšnje moči, ali sem izgubil uže vso po dolgem trpenji in stradanji“. Tako je dejal, in vsi snubači so bili zelo nejevoljni, boječ se, da bi napel lok. In spregovoril je Antinoj: „Nesrečni tujec, ti nimaš čisto nič pameti. Ali nisi zadovoljen, da sediš mirno mej nami in obeduješ ter poslušáš naše pogovore in govore? Nobeden drug tujec in berač ne poslušá naših pogovorov! Ali te je ranilo sladko vino, ki škoduje i drugim, kdor ga hlastno požira in ne pije zmerno? Ali hočeš začeti prepir kakor Kentaur Eurition na Pejritojevi ženitnini? A pomisli, da je sam prvi poginil. Tako pogineš i ti, če napneš lok, in ne najdeš zagovornika mej nami. Pošljemo te hitro na črni ladiji h kralju Ehetu, znamenemu pogubitelju vseh ljudij; od tam te nikdo ne reši. A pij mirno, in ne prepiraj se z mlajšimi moži“.

Sedaj se je oglasila Penelopa. „Ni lepo“, je dejala, „niti pošteno, da tako prezirate Telemahove goste. Ali se bojite, da napne ta tujec veliki lok Odisejev in me potem povede kot svojo soprogo na svoj dom? Mislim, da niti sam kaj takega ne upa. Bodite zaradi tega brez skrbi!“ „Ne bojimo

se“, odvrnil je Eurimah, „da bi te vedel ta berač na svoj dom, vsaj se niti ne spodobi. A bojimo se, da ne bi ljudje brusili svojih jezikov, možje in žene, in da ne bi kak slabejši Grk dejal: ‚Vidite, le slabi možje snubijo soprogo vrlega moža, in ne morejo napeti loka. A priklatil se je od nekod neki berač, in ta ga je lahko napel“. Tako bodo govorili, in nam bode to velika sramota“.

Odvrnila mu je Penelopa: „Kaj bi vas bilo sram, kaj poreko ljudje, ko pojedate našo hišo in se vedete tako ošabno? A ta tujec je lep in velik in trdne postave, in se ponaša, da je vrlega očeta sin. Dajte mu tedaj lok! Če ga napne, dam mu plašč in suktnjo, kopije in meč, ter ga odpošljem, kamor želi priti“. Nato je spregovoril Telemah: „Mati, do loka nima nikdo oblasti razven mene, i dati ga, komur hočem, i odreči ga. Zato me ne bode mogel nikdo zadržati se silo, če ga hočem podariti temu tujcu, da ga bo nosil po širnem svetu. A idi, mati, v svojo sobo h kolovratu in vretenu, tam zapoveduj svojim služkinjam, a lok bode brigal može, posebno pa mene, gospodarja tej hiši“. Penelopa se je čudila sinovim razumnim in odločnim besedam ter podala se v svojo sobo, kder je jokala po ljubem svojem soprogu.

A svinjar je vzel lok in nesel ga po dvorani. Snubači so kričali in pretili. Tako so kričali vsi vmes: „Kam pač neseš lok, nesrečni svinjar, svinj poganjač? Ali se ne bojiš, da te pojedjo psi, koje

si sam vzredil, zunaj pri svinjakih, daleč od ljudij, če nam bode Apolon milosten in drugi bogovi?“ Prestrašil se je svinjar, ker so vsi kričali po dvorani, in pustil lok, kder je stal. A zažugal je Telemah: „Očka, le nesi lok naprej! Le jednomu samemu bodeš pokoren, meni, da te ne zapodim s kamenjem ven na pristavo, dasi sem mlajši od tebe, a sem močnejši. Da bi le tako prekosil vse snubače, kolikor jih je v hiši, kakor tebe!“ Tako je dejal, in vsi snubači so se sladko zasmeli. A svinjar je nesel lok po dvorani in dal ga Odiseju v roko. Nato je pozval Euriklejo in velel jej, naj dobro zapre vsa vrata, in naj ne pusti nobene ženske iz sobe, a Filojtij je tekel na dvorišče in trdno zapahnil velika vrata.

Odisej je obračal sim in tja lok ter ogledoval ga od vseh strani, ali ga niso kje črvi razjedli, v tem ko je bil tako dolgo odsoten od doma. Tako je dejal ta in oni izmej ošabnih mladeničev proti svojemu drugu: „Ta mož je gotovo kak lovec, in bi rad ukral ta lok, ali pa si hoče napraviti prav takega, ker ga tako obrača v rokah sim in tja in tako skrbno ogleduje“. Ko ga je Odisej od vseh strani ogledal, napel ga je tako lahko, kakor ubere pevec strune. Z desno roko je prijel tetivo in poskušal njeno razpenjavost. In zapela je tetiva kakor lastavica! Nato je vzel pušico in izstrelil jo skoz ušesca vseh dvanajst sekir. Prestrašili so se snubači in obledeli. A Odisej je spre-

govoril: „Telemah, tujec ti ne dela sramote v hiši. Nisem se dolgo mučil, da sem napel lok, in dobro sem meril. Vidim, da nisem tako šibkoten, kakor mi očitajo snubači. A sedaj bode čas, pripraviti plemenitim mladeničem večerjo, dokler je še dan, a pozneje se bodedo drugače zabavali, s petjem in plesom“. Rekel je in namignil svojemu sinu, ki je takoj opasal si meč, zgrabil kopije in stopil k svojemu očetu, dobro obrožen.

Poboj snubačev.

Odisej si je slekel svoje cape, skočil na kameniti prag, v rokah držeč lok in tul, poln pušic. Izsuvši brze pušice na tla pred nogama, zakričal je snubačem: „Prva borba je končana. A sedaj pomerim na drug cilj, kojega ni še nikdo zadel, in upam, da ga ne zgrešim, in da mi Apolon podeli slavo“. Tako je dejal in pomeril na Antinoja. Antinoj je ravno hotel vzdigniti veliko, zlato čašo, da bi pil, in uže jo je obračal v rokah, a na smrt ni mislil. In kdo bi mogel tudi misliti, da mu jeden sam mož, če je še tako močan, mej mnogimi in močnejšimi prouzroči pogubo in črno smrt? Nanj je pomeril Odisej in zadel ga v grlo, in pušica se je prikazala na debelem zatilniku ven. Zvrnil se je v naslanjač, iz roke mu je padla čaša, debel curek krvi se mu je ulil iz nosa, z nogo je brcnil v mizo, da se je preobrnila, in kruh in meso je ležalo v krvi na tleh. Zakričali so snu-

bači po dvorani, ko so zapazili, da je padel Antinoj, in skočili so besneč sè svojih stolic ter tekali po dvorani in gledali okrog po stenah, a nikjer ni bilo najti ni ščita ni kopija. In zmerjali so Odiseja z jeznimi besedami: „Tujec, v svoji nerodnosti streljaš može; najboljšega moža si nam ustrelil! A to je bil tvoj zadnji strel, in kmalu te pojedó jastrebi“. Mislili so namreč vsi, da ga je ustrelil po nerodnosti in nehote, in niso uvideli nespametniki, da so vsem nastavljene mreže pogube. A po strani jih je pogledal Odisej in jim zagrmel: „Psi, mislili ste, da se ne vrnem več domov. Zato ste mi pojedali hišo, zapeljavali mi služnice, snubili mojo soprogo, ne boječ se niti mogočnih bogov, niti nevolje ljudij. A sedaj so vam vsem nastavljene mreže pogube“.

Tako jim je govoril, in bleđ strah jih je objel vse. Le Eurimah se je ujunačil, da mu je odgovoril: „Če si res Odisej Itačan, govoril si prav. Kajti mnogo nezakornostij smo ti činili i doma i na polji. A oni, ki je bil kriv vsemu temu, je uže mrtev. Antinoj je učinil vse te zle čine, ne toliko hrepeneč po tvojej soprogi, temveč da bi bil sam kralj tej deželi, in hotel je ubiti skrivaj tvojega sina. A ta je uže dobil zasluženo plačilo, ti pa usmili se svojega ljudstva. Povrniti ti hočemo vse, kar smo ti pojedli in popili v hiši. Vsak izmej nas ti prinese v povračilo vrednost dvajsetih volov, in medovine in zlata, dokler se ti ne pomiri srce“.

A po strani ga je pogledal Odisej in mu odgovoril: „Eurimah, če bi mi ponudili vse svoje imetje in še več, ne bi jenjal poprej, dokler se ne maščujem na vas za vse vaše zle čine. A sedaj se morate odločiti, ali se bodete branili ali bežali. Toda mislim, da mi nikdo ne ubeži nagli pogubi“.

Tako je dejal, in vsem so trepetala kolena in srce. Zopet je spregovrnil Eurimah: „Prijetelji, tega moža ne udrži nikdo več, temveč streljal bode s kamenitega praga, dokler nas vseh ne pobije. A bojurno se! Potegnite meče in držite mu nasproti mize, da zadrže smrtonosne pušice, ter planimo vsi skupno nanj, da ga izpodrinemo s praga in stečemo po mestu, klicat prijatelje na pomoč. Tedaj je pa sedaj najbrže zadnjikrat streljal“. Tako je dejal, potegnil svoj meč in skočil nanj s strašnim krikom. A ob enem ga je uže zadela Odisejeva pušica v jetra, iz rok mu je padel meč na tla, in zvrnil se je čez mizo, da so padle jedi in kozarci na tla, in butnil z glavo ob tla ter brcal z nogama ob naslanjač, in črna noč se mu je takoj razlila čez oči.

Sedaj je potegnil Amfi om ostri meč in planil na Odiseja, če bi ga mogel izpodriniti s praga. A zadel ga je poprej Telemah v hrbet mej rameni, da je prodrla sulica skoz prsi. Zvrnil se je z obrazom na tla, in uže je izdihnil. Odskočil je Telemah in pridružil se očetu ter prinesel mu ščit, dve koplji in šlem. Odisej mu je velel, naj teče hitro v

orožnico in dobro oboroži še samega sebe, svinjara in kravarja, dokler mu ne poidejo pušice, da ga potem samega ne izpodrinejo s praga. Telemah je slušal, tekel v orožnico in vzel tam še štiri ščite, osem kopij in štiri šleme. Tako so se oborožili vsi štirje in postavili se na pragu vštric. Dokler je imel Odisej še pušice, ustrelil je z vsako po jednega snubača, da so cepali na tla kakor snopje, drug zraven drugega.

V dvorani so bila še postranska vrata, jako ozka, ki so vedla čez ozek hodnik v vežo. Pri teh vratih je stal poprej svinjar, a sedaj je stal pri Odiseju na pragu. Zapazil je Agelaj, da teh vratac nikdo ne čuva, in zakričal je svojim prijateljem: „Ali ne bi hotel kdo ubežati skoz ta vrata, teči v mesto in sporočiti našim prijateljem, naj nam pridejo hitro pomagat? Tedaj pa ta mož najbrže ne bode več streljal“. „Ni mogoče“, odvrnil mu je kozar Melantij, „hodnik je jako ozek, in če se nam le jeden izmej onih štirih postavi z veže v bran, postreli nas vse, drugega za drugim. A pustite me, naj se jaz skrivaj izmuznem ven in vam prinesem orožje iz orožnice; kajti mislim, da so tja skrili orožje, in nikamor drugam“. Rekel je in izmuznil se ter prinesel iz orožnice dvanajst ščitov in ravno toliko kopij ter ravno toliko šlemov. Prestrašil se je Odisej in prebledel, ugledavši snubače oborožene in kopija vihteče, ter dejal svojemu sinu: „Gotovo nas je izdala kaka služnica ali pa kozar Melantij“.

„Ne“, je odvrnil Telemah, „jaz sem kriv, in nikdo drug. Ko sem šel poprej po orožje, priprl sem samo vrata v orožnico, in pozabil sem, jih trdno zapah-niti“. In šel je Melantij zopet v orožnico po orožje. Zapazil ga je Eumaj in povedal Odiseju ter ga vprašal, ali naj gre tja in ga takoj ubije, ali pa premaga in privede sim, da se bode sam mašče-val na njem za vse zle čine, koje je učinil v hiši. „Da“, je odvrnil Odisej, „idi tja in vzemi sè soboj še govedarja. Zgrabita ga, zvezita mu roki in nogi na hrbtu, obmotajta ga z debelo vrvjo ter povle-cita ga ob stebru k stropu, da bode od tam visel ter dolgo živ trpel hude bolečine“. Pastirja sta slušala. Zasačila sta ga, ko je ravno v kotu orož-nice iskal orožje. Ko je prišel do praga, nesoč v jedni roki šlem, a v drugi zarujavel ščit, kojega je nosil v mladosti Laert, planila sta nanj, zgrabila ga, vrgla na tla, zvezala mu nogi in roki na hrbtu, obmotala ga z vrvjo ter vlekla ga ob stebru k vi-sokemu stropu. In podražil ga je Eumaj rekoč: „Tukaj bodeš prečul noč, Melantij, v mehki poste-lji, kakor se spodobi. Jutre gotovo ne zaspíš zgodnje zore, da privedeš o pravem času snubačenu koze“.

Rekši zapahnila sta vrata in vrnila se k Odi-seju. Pridružila se jim je i Atena, po stasu in glasu podobna Mentorju. Ugledavši jo, uveselil se je Odisej. A snubači so kričali po dvorani, in za-pretil jej je Agelaj: „Mentor, ne daj se pregovo-

riti Odiseju, da mu pomagaš proti nam. Kedar ubijemo ta dva tukaj, očeta in sina, ubijemo i tebe za njima, in ne prizanesemo niti tvoji deci niti soprogi tvoji“. Tako je dejal, in razjarila se je še bolj Atena ter pograjala z jeznimi besedami Odiseja: „Nisi več tako pogumen in močan, Odisej, kakor si bil tedaj, ko si se devet let pred Trojo bojeval za lepo Heleno, pobil mnogo junakov in izvršil mnogo slavnih činov. A sedaj stokaš, ko bi se moral pokazati hrabrega pred snubači! A stopi k meni in glej, da bodeš vedel, kako zna Mentor povračati sovražnikom dobrote“. Tako je dejala, a ni še mislila, podeliti jima odločno zmago, temveč poprej še poskušati njuno moč in njun pogum. In vzdignila se je in obsedela na okajenem prečniku pod stropom, podobna lastovici.

Sedaj je zakričal Agelaj snubačem: „Prijetelji, ta mož ne bode dolgo več divjal. Uže ga je zapustil bahač Mentor, in zdaj so sami štirje še na pragu. A ne vrzite vsi ob jednom dolgih s kopij, temveč najprej vi šest tukaj, in merite vsi na Odiseja. Če pade on, drugi nas ne skrbe več“. Tako je dejal, in vsi so ustrelili, kakor jim je ukazal Agelaj. A izpodletelo jim je, Atena jim je odvrnila kopija. Jeden je vrgel kopije v rožanec, drugi v vrata, tretjemu se je zasadilo v zid. In Odisej je dejal svojim pomočnikom: „Sedaj pa le dobro merite na snubače, ki so nas hoteli poprej pojesti, a sedaj pobiti“. Vsi štirje so pomerili in vrgli ostra

kopija, in vsi štirje so zadeli: Telemah Euriada, svinjar Elata, Pejzandra govedar, in Demoptolema Odisej. Vsi štirje so padli in ugriznili tla, a snubači so se poskrili v kot dvorane. Odisej in njegovi sobojevniki so se pa vzdignili in izvlekli kopija iz mrtvecev. Zopet so se ujunačili snubači, da so vrgli nova kopija. A vsi so vrgli zastonj, le Amfimedon je oprasnil Telemahu kožo na roki pri členu, in Ktezipovo kopije je odrgnilo svinjarju rame nad ščitom. In zopet so vrgli Odisej in njegovi prijatelji kopija v snubače, in vsi so zadeli: Euridamanta Odisej, Amfimedonta Telemah, svinjar Poliba, a govedar Ktezipa. In nagovoril ga je govedar, ko ga je uže zadel v prsi: „Ktezip, psovallec, ne bahaj se v svoji nespameti, temveč udaj se bogovom, ki so močnejši od tebe. A to ti bodi plačilo za kravjo nogo, kojo si poklonil mojemu gospodu, ko je še beračil po dvorani“.

Atena je stresla sedaj izpod stropa grozovit strah na snubače, da so tekali po dvorani kakor krave, kedar jih obadi preganjajo po leti, ali kakor ptiči, ki beže iz oblačnih višin pred jastrebi, deročimi za njimi. Tako so tekali snubači po dvorani, vsi zbegani, in padali so drug za drugim, sedaj so temu razbili črepinjo Odisej in njegovi sobojevniki, sedaj onemu, in razlegal se je po dvorani strašen krik in vik in obupen stok in jok, in krv je tekla po tleh.

Jeden izmej snubačev, Lejud, vrgel se je pred

Odiseja, objel mu kolena in ga prosil: „Usmili se me, Odisej, in zanesi mi! Nikdo v hiši ne more reči, da sem uganjal kaj nespodobnega, temveč celo druge sem brzdal, a me niso slušali, nespametniki. Zato so pa tudi dobili zasluženo plačilo. ril, sem nedolžen“. Po strani ga je pogledal Odisej in mu odvrnil: „Če si bil njih darovalec, si pač pogosto molil, da bi se jaz nikdar ne vrnil domov. Zato mi i ti ne ubežiš smrti“. Rekši zgrabil je za meč in odsekal mu glavo, ko je še prosil, in uže se mu je glava valjala v prahu.

Božanski pevec Femij, ki je prisiljen prepeval snubačem, skušal je ubežati črni smrti. Tam je stal pri stranskih vratcih, v rokah držeč sladko harfo, ter premišljal v svojem srci, ali bi šel iz dvorane in zatekel se k žrtveniku mogočnega Zena, kder je pogosto daroval Odisej, ali bi Odiseju objel kolena in prosil ga usmiljenja. Zdelo se mu je bolje, objeti Odiseju kolena. Del je sladko harfo na tla, objel Odiseju kolena in ga proseč nagovoril z milimi besedami: „Objemljem ti kolena, Odisej, a ti se me usmili in zanesi mi! Samemu ti bode žal pozneje, če ubiješ pevca, ki prepevam bogovom v čast in ljudem v veselje sladke pesmi. Jaz sem pevec samouk, in bog mi je vsadil v srce vsakojakih pesmij. Tebi pojoč, menim, da pojem bogu; zategadel zanesi mi! Tudi tvoj ljubi sin ti lahko pove, da nisem hodil rad v tvojo hišo prepevat snubačem pri pojedinah, ali gonili so me sè silo

sim, njih je bilo mnogo več in bili so močnejši“. Tako je dejal, in slišal ga je Telemah, ki je takoj nagovoril svojega očeta: „Zanesi mu, oče, on je nedolžen. Tudi klicarja Medonta rešimo, če ga ni uže ubil svinjar ali govedar; kajti skrbel je za me, dokler sem bil še otrok“. Slišal ga je Medon, ki je čepel pod naslonjačem, zavil v neustrojeno govejo kožo, hoteč ubežati pogubi. Hitro je skočil izpod naslonjača, slekel govejo kožo, objel Telemahu kolena in mu dejal: „Tukaj sem, ljubi Telemah! Zanesi mi in reci še očetu, naj me ne ubije, razjarjen snubačem, ki so mu pojedali imetje, a tebe zaničevali“. Nasmehnil se je Odisej in spregovoril: „Bodi potolažen, ti in glasoviti pevec, rešil je vaju Telemah. Idita in pripovedujta ljudem, kako je mnogo bolje človeku, biti pravičnemu, nego krivičnemu“. In šla sta iz dvorane in sedla na žrtvenik mogočnega Zena, plaho ozirajoč se in še vedno boječ se smrti.

Kako je Odisej kaznoval nezveste dekle in kozarja Melantija.

Odisej je gledal po dvorani okrog, ali se še kje skriva kak snubač, želeč uiti črni smrti. A videl jih je vse ležeče v krvi in prahu, in bilo jih je mnogo. Ležali so tam, kakor ribe, katere so ribiči z gostimi mrežami povlekli iz morja na prod. Sedaj je velel Odisej Telemahu, naj mu pokliče staro oskrbnico Euriklejo, da jej nekaj pove. In

prišla je oskrbnica in našla Odiseja okrvavljenega in umazanega mej mrtvimi trupli, kakor leva, ki je požrl vola na paši, in so mu prsi krvave in lici, in gleda strašno. Tako so bile Odiseju roki in nogi umazane s krvjo. In uže je hotela zavriskati oskrbnica, ugledavši mrtva trupla, ležeča v krvi, a uzdržal jo je Odisej, ki jej je dejal: „Le veseli se, mamka, v srci, a ne vriskaj! Greh bi bilo vriskati nad ubitimi moži. Te so bogovi pobili in njih zli čini. Kajti nikogar izmej zemljanov niso čestili, ki je prišel k njim, niti dobrega niti slabega. Zato so pa dobili zasluženno plačilo. A sedaj povej mi, katere ženske v hiši me zaničujejo, in katere me spoštujejo“.

Odgovorila mu je oskrbnica Eurikleja: Petdeset služkinj imaš v hiši, koje smo naučili opravljati razna dela, grebenati volno, tkati obleke in popravljati po hiši. Izmej teh jih je dvanajst krenilo na pot nesramnosti, in ne spoštujejo niti mene, niti same Penelope. A Telemahu mati ni pustila, da bi ukazoval služkinjam. Sedaj pa naj grem v gorenje prostore, da sporočim veselo vest tvojej soprogi, ki je sladko zaspala“. „Ne vzbujaj mi je še“, dejal je Odisej, „temveč pošlji mi sim najprej onih dvanajst nezvestih služkinj“. Oskrbnica je šla z ukazom, a Odisej je pozval k sebi Telemaha, svinjnarja in govedarja ter jim je dejal: „Spravite sedaj mrtva trupla ven, in ukažite služkinjam, naj vam pomagajo, a potem naj z gobami pomijejo

stole in mize ter počedijo vso dvorano. Ko se vse to izvrši, priženite mi služkinje ven na dvorišče in pobijajte je z meči, dokler jih vseh ne pobijete, da pozabijo za večno vroče ljubezni, kojo so skazovale snubačem“.

Dejal je, in služkinje so prišle vse skupaj, glasno tuleč in debele solze prelivajoč. Najprej so morale nositi ven mrtvece, sè silo, za njimi je hodil Odisej, naganjajoč je k delu, a potem so z gobami pomile stole in mize in počedile vso dvorano. A ko so vse to zvršile, gnali so je ven na dvorišče, od koder jim ni bilo mogoče ubežati. In spregovoril je Telemah : „Nečastne smrti naj umerjejo nesramnice, ki so zasramovale mene in mojo mater“. Rekši vzela je dolgo vrv in pripel jo od stebra do stebra, in kmalu je viselo vseh dvanajst dekel, sè zadrgami okolo vratov, in le malo časa so še brcale z nogami. Prignali so i kozarja Melantija in odsekali mu nos in ušesi, nogi in roki, in vrgli tja, psom v jed. Umivši si roke in noge šli so v hišo k Odiseju, ki je velel oskrbnici Eurikleji, naj mu prinese žrjavico in žveplo, da pokadi dvorano, a potem naj pozove Penelopo sè zvestimi služkinjami. Ko je pokadil Odisej dvorano, privrele so služkinje in poljubovale svojega gospoda. In Odisej je jokal in stokal, ker spoznal je zveste svoje služkinje.

Penelopa spozna Odiseja.

Utripalo je starki srce, ko je šla v gorenjo sobo, sporočit svojej gospe, da je doma ljubi njen soprog; hitro je tekla, in spodtaknile so se jej noge. Pristopivši k njenej glavi, nagovorila jo je: „Vzbudi se, Penelopa, ljubo dete, da bodeš videla sè svojimi očmi, po čemur hrepeniš noč in dan. Odisej je prišel, Odisej je v hiši! Ubil je ošabne snubače, ki so mu pojedali hišo in strahovali sina“. Odgovorila jej je Penelopa: „Ljuba mamka, oslepili so te bogovi, poprej si bila vedno pametna. Zakaj mi lažeš in me zasmehuješ ter budiš iz sladkega snu? Nisem še tako sladko spala, od kar je šel Odisej pred nesrečno Trojo. Da bi me bila kaka druga služkinja zbudila in mi to sporočila, odštela bi jo bila in zapodila, a tebi koristi starost“. „Ne zasmehujem te, ljubo dete“, odvrnila je Eurikleja, „res ti je prišel domov Odisej, kakor pravim. Oni tujec je Odisej, oni berač, katerega so vsi zaničevali v dvorani. Telemah ga je uže poprej poznal, a je previdno molčal, dokler se niso maščevali na snubačih“.

Uveselila se je Penelopa, skočila iz postelje objela starko, in solze so se jej ulile po licih, ter je spregovorila: „Če si govorila resnico, ljuba, mamka, če je prišel res domov Odisej, kakor praviš, povej mi, kako je premagal sam nesramne

snubače, ki so se v celih tolpah vedno zbirali v dvorani“.

„Nisem videla, niti slišala“, odgovorila je Eurikleja, „slišala sem samo stok umirajočih. Kajti me ženske smo sedele v zaprtih sobah. In ko me je poklical tvoj sin, našla sem Odiseja, stoječega mej mrtvimi trupli, a okrog njega so ležali na tleh ubiti snubači, drug zraven drugega. Sedaj pa leže na kupih zunaj na dvorišči. Vso hišo smo pokadili sè žveplom, zakurivši velik ogenj. A idiva sedaj v dvorano!“ „Še vedno ne morem verjeti“, odgovorila je Penelopa, „da se je vrnil Odisej. Kak nesmrtnik je pobil snubače, a Odisej je poginil kje v tujini, daleč od ljube domovine.“ Odvrnila jej je Eurikleja: „Ljubo dete, ti si mi vedno neverna. A povem ti očitno znamenje, da mi bo deš verovala. Vsaj poznaš obrastek na nogi, ranil ga je na lovu mrjasec z belim svojim zobom. Ta obrastek spoznala sem, ko sem mu umivala nogo, in hotela sem ti takoj povedati, a zabranil mi je Odisej, položivši mi roko na usta“. „Idiva tedaj“, dejala je Penelopa in premišljala v svojem srci, ali bi iz daleča izpraševala svojega soproga, ali pristopila k njemu in poljubila mu glavo in roki. Prišedši v dvorano sedla je k ognjišču, Odiseju nasproti, in ni spregovorila besedice. Dolgo je tiho sedela, sedaj čudila se, a sedaj zopet dvomila. Sedaj se jej je zdel jednak po obrazu, a sedaj se jej je zopet dozdevalo, da vendar ni on, ker je bil tako razcapan. A Odisej je gledal na tla, pri-

čakujoč, da ga nagovori soproga, ko ga je ugle-
dala in spoznala. Slednjič nagovori Telemah svojo
mater: „Ljuba mati, nesrečna mati, zakaj ne pri-
sedeš k očetu in ga ne izprašuješ? Katera dru-
ga ženska bi sedela daleč od svojega soproga, ki
se jej je po mnogem trpenji vrnil v dvajsetem
letu domov? A tebi je srce trše od kamena!“
Odgovorila mu je Penelopa: „Ljubo dete, čudi se
mi srce v prsih, in ne morem niti spregovoriti,
niti nagovoriti ga, niti pogledati mu mirno v obraz.
A če je res Odisej, spoznava se uže po skrivnih
znamenjih, ki niso nikomur drugemu znana“. Na-
smehnil se je Odisej in nagovoril svojega sina:
Telemah, le pusti mater, me uže spozna. Sedaj
me zaničuje, ker sem slabo oblečen. A sedaj pre-
mišljujmo nekaj drugega! Kdor ubije le jednega
moža, ki nima mnogo braniteljev mej ljudstvom,
mora zapustiti domovino in bežati pred njegovimi
sorodniki. A mi smo pobili zaslombo mesta, naj-
boljše mladeniče na Itaki! Kaj nam je sedaj sto-
riti?“ „Sam premišljuj, oče“, odvrnil je Telemah,
„vsaj pravijo, da si najboljši svétnik mej ljudmi,
in s tobaj ne bi se mogel meriti drug mož izmej
umročih zemljanov“.

„Tedaj vam povem“, dejal je Odisej, „kaj se
mi zdi najboljše. Najprej se okopajte in lepo oble-
cite, i vi sami i služkinje v hiši, a božanski pevec
naj vzame potem zvoko harfo in naj zaigra, da se
na plesu vsi veselimo. In kdor pojde mimo po

cesti, in kdor stanuje tu blizo, poreče pač, da praznujemo v hiši ženitovanje. Tako se ne razširi po mestu vest, da smo ubili snubače, dokler ne pridemo ven na naše posestvo, kder bomo lahko mirno premišljali, kaj nam je nadalje storiti“.

Tako je dejal, in slušali so ga. Kmalu je ubiral pevec strune v dvorani, in sluge in služkinje so veselo prepevali in vrteli se v krogu. Tako je dejal marsikdo zunaj pred hišo: „Gotovo se je omožila Penelopa. Malopridna ženska, ali ni mogla čakati, da bi se jej vrnil domov soprog?“ Tako je dejal ta in oni, a ni vedel, kaj se je zgodilo.

Mej tem se je Odisej okopal in pomazilil ter preoblekel. In Atena je razlila čez-nj čudovito miloto in lepoto. Prišedši nazaj v dvorano, sedel je v naslanjač, Penelopi nasproti, ter jo nagovoril: „Čudna ženska, bogovi so ti podelili brezčutno srce. Nobena druga ženska bi se ne vedla tako, ko bi se jej mož v dvajsetem letu vrnil domov. A pripravi mi, mamka Eurikleja, posteljo, da ležem spat; kajti ta ima železno srce v prsih“.

„Nisem ošabna“, odgovorila je Penelopa, „niti te preziram, niti občudujem; kajti dobro vem, kak si bil, ko si zapustil Itako. A pripravi mi posteljo, Eurikleja, zunaj spalnice!“ Tako je skušala Penelopa svojega moža. A nejevoljen jo je nagovoril Odisej: „Žena, žalilno besedo si izrekla. Mojega posteljnjaka ne more nikdo zmakniti, bodi še tako močan in moder, če mu ne pomaga kak bog. Sam

sem ga naredil, in čudno znamenje je v njem. Sredi prostora, kder smo si gradili dvor, rastla je senčna oljka, visoka in široka kakor steber. In tako sem si sezidal stanovanje, da je bila spalnica prav tam, kder je rastla oljka. Ko je bila spalnica uže dozidana, odsekal sem oljki vrh in sem potem deblo od tal lepo obrezaval in gladil. Tako sem naredil mojemu posteljnaku jedno nogo. Če bi hotel tedaj kdo premakniti mojo posteljo, moral bi najprej presekat oljko pri korenini“.

Koleni so se šibili kraljici, in utripalo jej je srce, ko je po tem skrivnem znamenji spoznala svojega moža. Zajokala je in zletela k njemu, objela ga in poljubila mu glavo ter dejala: „Ne bodi mi jezen, Odisej, vsaj si bil vedno v vsem najmodrejši izmej ljudij. Bogovi so nama podelili boli, ki so nama zavidali srečo, da bi bila vedno skupaj in veselila se mladosti, dokler ne bi se nama približala mirna starost. Zategadel ne zameri mi, da te nisem takoj, ugledavši te, tako srčno vsprejela. Balo se mi je srce v prsih, da me slepi kak zviti slepar. A sedaj si me prepričal, ko si mi povedal, česar nikdo ne ve razven tebe, mene in služnice Aktoride, kojo mi je dal oče z menoj, ko sem prišla sim, in nama je čuvala spalnico“. In Odisej jej je moral pripovedovati s kraja do konca vse, kar je prebil v dolgem času, od kar je zapustil Trojo. Pazno ga je poslušala Penelopa in brisala si solze, in ni zatisnila očij, dokler jej ni

15*

vsega povedal. Še le pozno v noč podali so se vsi k zaželjenemu počitku.

Drugo jutro je pred zorom vzdignil se iz mehke postelje Odisej in nagovoril Penelopo: „Ljuba žena, dovolj gorja sva prebila doslej, ti, jokajoč po meni in pričakujoč me, a mene je, hrepenečega po domu, vedno zadržaval Zen in drugi bogovi. A sedaj, ko sva zopet združena, skrbi mi za imetje, ki mi je še ostalo. Kar so mi p žrli snubači, pridobim si zopet z darovi, ki mi je dade Ahajci, a mnogo uplenim pri sosednih narodih, da mi bodo staje kmalu polne živine. A jaz se podam sedaj ven na pristavo, pogledat ljubega očeta, ki neprestano po meni žaluje. Ti pa umakni se sè služkinjami v notranje prostore, in ne pokaži se nikomur, da bi te izpraševal, kajti kmalu ob solnčnem vzhodu se razširi po mestu vest o poboji snubačev“.

Tako je dejal Odisej, vzel orožje in vzbudil Telemaha, svinjarja in govedarja. Vsi štirje so se podali iz mesta, voditelj jim je bil Odisej. Solnce je uže sijalo po zemlji, a Atena jih je zavila v gosto meglo, da jih ni nikdo videl.

Odisej in Laert.

Kmalu so dospeli Odisej in njegovi drugovi na lepo pristavo, katero si je pridobil z velikim trdom Laert sam. Tukaj je imel hišo, a okolo nje gospodarska poslopja, kder so mu jedli in spali

hlapci, ki so mu obdelovali polje. Tukaj je prebivala i stara oskrbnica, iz Sicilije doma, ki je skrbno stregla starčku na pristavi, daleč od mesta. Blizo hiše nagovoril je Odisej sina in pastirja: „Idite vi v hišo in zakoljite najlepšega prasca za kosilo, a jaz grem na polje skušat svojega očeta, ali me še spozna“. Rekši podal jim je svoje orožje in krenil jo naravnost v plodorodni vrt. Tukaj ni našel višjega hlapca Dolija, niti njegovih sinov, niti drugih hlapcev. Ti so šli ven v gozd po trnje, da bi ogradili mlada drevesca, in ž njimi je šel i njih načelnik, stari Dolij. Našel je očeta samega v lepem vrtu, čistečega in presajajočega mlada drevesca. Imel je slabo suknjo, zakrpano, iz grobega blaga, na nogi si je privezal zakrpani goveji koži, da se je varoval bodečega trnja, a na roki debeli rokavici, na glavi pa je imel kapo iz kozje kože. Ugleдавši svojega očeta, upognjenega od starosti in potrtega od žalosti, naslonil se je Odisej na visoko hruško in začel pretakati solze. In premišljal je v svojem srci, ali bi objel očeta in ga poljubil ter mu vse povedal, kako je prišel domov, ali bi ga najprej izpraševal po vsem in ga skušal. Zdelo se mu je bolje, ga najprej skušati. Tako je korakal naravnost proti njemu, a Laert je s povešeno glavo rahljal zemljo okolo drevesca. Pristopivši k njemu, nagovoril ga je njegov sin: „Starček, vrt znaš lepo oskrbovati, kakor vidim. Drevesca, trte, oljke, fige, hruške in jabolka, vse je lepo očejeno in oskrb-

ljeno, tudi gredam v vrtu pozna se tvoja skrb, Le nečesa ti nedostaja, i ne zameri mi, da ti naravnost povem. Tebi samemu nedostaja prave skrbi, starost te tare, nadležna, in zraven si še umazan in slabo oblečen. To ni lepo od tvojega gospodarja. In ne zdi se mi, da je tvoja lenoba temu kriva. Če ogledujem tvojo postavo in tvojo velikost, ne nahajam nič hlapčevskega na tebi, dà, zdiš se mi celo podoben kralju. In takemu možu bi se spodobilo, da bi dobro jel in pil in ležal na mehki postelji, kakor je sicer navada starim ljudem. A povej mi resnično, ali je res Itaka ime tej deželi, kakor mi je povedal mož, kojega sem srečal, ko sem šel sim. Sicer pa ni bil posebno uljuden ta mož, ki mi ni niti odgovoril, ko sem ga vprašal, ali je še živ gost, kojega hočem obiskati. Povem ti, da sem nekdam v svoji domovini pogostil moža, in nikdar mi ni dražji gost od njega prišel v mojo hišo. Dejal je, da je doma z Itake in sin Laertov. Tega sem vedel v svojo hišo in ga ljubeznivo pogostil ter pri odhodu bogato obdaril. Dal sem mu sedem talentov čistega zlata, srebrn vrč, okrašen s cveticami, dvanajst preprog, dvanajst lepih plaščev, dvanajst sukenj in štiri služkinje, večče krasnih del, koje si je sam hotel izbrati“.

Tako se je izmišljeval Odisej, in odgovoril mu je Laert, solze pretakajoč: „Tujec, da, prišel si v ono deželo, po katerej povprašuješ, a v njej prebivajo prevzetni možje in zlotvorniki. Ko bi

našel doma onega moža, kojega si pogostil in obdaril, ta bi ti obilo povrnil vse dobrote. A povej mi, koliko let je od onega časa, ko si pogostil mojega sina. Kajti vedi, da je bil tvoj gost moj sin, kojega so daleč od domovine pojedle ribe v morji, ali pa na suhem požrle zverine in ptiči roparji. In nisva ga preoblekla v mrtvaško obleko mati in oče in ga objokovala, in pri postelji se ni jokala njegova soproga Penelopa in ni mu zatisnila očij, kakor se spodobi. A povej mi resnično, kdo si in od kod, kde ti je rodno mesto in roditelji, kde brza ladija in drugovi? Ali si prišel morda sim na tuji ladiji kot potnik in si tukaj izstopil?“

„Vse ti resnično povem“, dejal je Odisej „Jaz sem iz Alibanta, sem sin Afejdanta, ime mi je Eperit. Veter me je zanesel iz Sikanije proti moji volji sim na Itako. Ladija mi leži ne daleč od mesta v pristanišči. Sedaj je uže peto leto, od kar je Odisej zapustil mojo domovino. Odjadrал je z veselim srcem, in srečni ptiči so mu prileteli, ko je odhajal. Zategadel sva upala, da se bodeva še videla in gostila“.

Laerta je objela črna žalost, zgrabil je z rokama prah in stresel ga raz sivo glavo, globoko vzdihujoč. Ginjen je bil Odisej, in komaj je zatiral solze. Sedaj je poskočil k ljubemu očetu, objel ga in poljubil ter spregovoril: „Oče, jaz sem oni, po kojem hrepeniš. V dvajsetem letu vrnil sem se v ljubo domovino. A ne jokaj več in ne stokaj!

Povem ti kratko: Vse snubače sem pobil v moji hiši“. Odvrnil mu je Laert: „Če si res Odisej, moj sin, povej mi očitno znamenje, da bodem veroval“.

Odvrnil mu je Odisej: „Pred vsem poglej ta obrastek tu; ranil me je na lovu mrjasec, ko sta me ti in mati poslala k materinemu očetu Autoliku po darove, koje mi je bil obljubil. A še drugo znamenje ti povem! Pokažem ti drevesa, koja si mi daroval, ko sem bil še otrok. Spremljal sem te po vrtu, in imenoval si mi vsako drevo posebe. Tedaj sem te prosil, da mi daruješ to in ono drevo. In daroval si mi trinajst hrušk, deset jabolk, štirideset fig in petdeset trt, koje morajo biti polne vsakojakega grozdja“.

Spoznal je starček svojega sina, objel ga — in odmedlel. A potegnil ga je sin na svoje srce in držal ga, da ni padel. Ko se je starčku vrnila zavešt, spregovoril je: „Še žive bogovi na visokem Olimpu, če so ošabni snubači zares dobili zasluženo plačilo. A sedaj se bojim, da privro kmalu sim Itačani in prebivalci sosednih mest in se nam maščujejo“. „Bodi brez skrbi“, odgovoril mu je Odisej. „Idi z menoj v hišo, kder naju uže čakajo Telemah, svinjar in govedar, ktere sem poslal tja, da nam pripravijo obed“.

Pastirja sta uže rezala meso in mešala vino. Laert se je pred obedom še okopal in pomazilil ter oblekel si lepo suknjo, in Atena ga je pomladila, da je bil večji nego prej in debelejši.

Občudoval ga je sin, ugledavši ga pomlajenega, in dejal: „Oče, gotovo te je kdo izmej nesmrtnikov tako pomladil“. „Da, pri vseh bogovih“, odvrnil je Laert, „da sem bil včeraj tak kakor danes, tako mlad in tako močan, tedaj bi ti bil pomagal, in marsikateri snubač bi bil pokleknil umirajoč pred me, a ti bi se bil v srci veselil“.

Tako so se pogovarjali in sedli k obedu. Uže so hoteli seči po jedi, ko je stopil v hišo stari Dolij s svojimi sinovi. Ugledali so Odiseja in spoznali ga, in stali so in čudili se. A Odisej jih je nagovoril s prijaznimi besedami: „Prisedi k nam, starec, k obedu, in tvoji sinovi, in ne čudite se več! Uže dolgo vas čakamo z obedom, dasi hrepenimo po jedi“. In starček je skočil k njemu, objel ga z obema rokama in poljubil mu roko ter spregovoril: „Ljubi sin, izpolnila se nam je vroča želja, da si se nam vrnil domov, a nismo več upali. Sami bogovi so te privedli. Zato bodi nam srčno pozdravljen! A povej nam, ali uže ve Penelopa, da si doma, ali naj tečemo hitro sporočil jej?“ „Uže ve“, odvrnil je Odisej, „naj te to ne skrbi“. Dolij je sedel na stol k njemu, in tudi njegovi sinovi so prisedli, pozdravivši Odiseja in poljubivši mu roko.

Upor meščanov. Odisejeva zmaga.

Mej tem se je hitro kakor blisk po vsem mestu razširila vest o žalostni smrti snubačev. In ljudje

so zvedeli skoraj vsi ob jednem in tekali jokajoč in stokajoč pred Odisejev dvorec. Iznosili so svoje mrtvece iz dvorca in je pokopali, a mrtvece iz drugih mest oddali so brodnikom, da so peljali na brzih ladijah vsakega na svoj dom. Potem so se zbrali očetje, bratje in sorodniki pobitih snubačev na trgu, in vzdignil se je prvi Eupeit. — Neizmerno je togoval po sinu svojem Antinoju, kojega je prvega ubil Odisej. — Ta je pretakal pred zbranim narodom solze in spregovoril: „Prijetelji, neizmerno gorje rodil nam je ta človek. Pred dvajsetimi leti peljal nam je sè soboj na ladijah mnogo vrlih mož, a pogubil nam je ladije, in pogubil nam je junake. A sedaj, ko se je vrnil sam domov, pobil nam je najboljše mladeniče vsega naroda. Dejte, zgrabimo ga in kaznujmo, predno sam ubeži in se reši tja kam v Pil ali pa v Elido. Sicer nas zadene vse zaslužena sramota, in še našim potomcem bode sramota, če se ne maščujemo na morilcih naših sinov in bratov. Jaz ne bi rad več živel, temveč takoj naj umrjem, če se ne maščujemo. Zato vzdignimo se, možje, da nam ne uteko čez morje“.

Tako je govoril jokajoč, in vsem se je usmili. Sedaj sta prišla iz Odisejevega dvorca i klicar Medon in božanski pevec, vzbudivši se iz sladkega snu. Stopila sta sredi v zbor, in začudili so se vsi. In spregovoril jim je klicar Medon: „Poslušajte me, Itačani! Odisej ni izvršil tega brez volje bogov.

Jaz sam sem videl nesmrtnega boga, ki je pomagal Odiseju, a podoben je bil Mentorju. In nesmrtnik prikazal se je sedaj pred Odisejem, vspodbujajoč ga, a sedaj je podil pred soboj snubače po dvorani, in padali so drug za drugim“.

Tako jim je pripovedal Medon, in vse je objel bled strah. In vzdignil se je stari Haliterz, ki je jedini izmej vseh gledal v preteklost in v prihodnost, ter spregovoril jim dobro misleč: „Po vasi krivdi se je to zgodilo, Itáčani. Niste slušali mene in Mentorja, ko sva vam svetovala, da brzdate svoje otroke in jih ne puščate v Odisejev dvorec, kder so mu žrli imetje in snubili soprogo. Mislili so, da se Odisej ne vrne več domov. In tako se je zdaj to zgodilo. A če slušate mene, ne proganjajmo ga, da ne zadene koga še večja nezgoda“.

Tako je govoril, in več od polovice se jih je vzdignilo z velikim krikom, a drugi so ostali tam, ker jim ni ugajal njegov predlog, in hoteli so iti z Eupeitom. Ti so se hitro oborožili in zbrali pred mestom. Voditelj jim je bil Eupeit, nespametnik nespametnikom. Mislil je, da bode maščeval svojega mrtvega sina, a ni vedel, da objame i njega tam črna smrt in se ne vrne več domov.

Z visokega Olimpa je zagledala Atena oboženo tolpo, korajočo proti Laertovemu posestvu, in nagovorila Zena: „Oče Zen, najvišji bog, povej mi resnično, kaj misliš. Ali bodeš še nadalje proganjaj Itáčane sè strašno vojsko, ali je bodeš

pomiril in sprijaznil?“ Odgovoril jej je Zen: „Kaj me to vprašaš? Ali nisi sama sklenila, da se vrne domov Odisej in kaznuje snubače? Sedaj stori, kar hočeš, a povem ti, kaj bi bilo prav. Sedaj ko se je Odisejev maščeval na snubačih, naj sklenejo mir in pozabijo ubitih sinov in bratov, naj se ljubijo mej soboj kakor poprej, sreča bodi mej njimi in blagostanje in mir, a Odisej jim bodi vedno kralj“. Po godu je bil Ateni Zenov sklep, in spustila se je z visokega Olimpa na Itako.

Mej tem je bil obed na Laertovi pristavi pri kraji. Spregovoril je Odisej: „Naj gre kdo ven pogledat, ali se uže bližajo naši sovražniki.“ In Dolijev sin je šel iz sobe, in uže na pragu je zagledal oboroženo tolpo ter zakričal: „So uže tukaj prav blizo! Hitro se oborožimo!“ In oborcžili so se Odisej, Telemah in pastirja, šest sinov Dolija, in Laert sam in Dolij, stara borilca, prisiljena borilca. Oboroživši se šli so pred hišo, pred njimi Odisej.

In približala se jim je Atena, po stasu in glasu podobna Mentorju. Uveselil se je Odisej, ugledavši jo, ter nagovoril svojega sina: „Telemah, skaži se sedaj junaka v boji, kder se skušajo najboljši možje, in ne delaj sramote rodu svojih očetov, ki smo se vedno odlikovali po moči in po pogumu“. „Videl bodeš“, dejal je Telemah, „da ne bodem delal sramote tvojemu rodu“. In uveselil se je Laert in spregovoril: „Krasen dan, bogovi, kako se radujem! Sin in unuk mi tekmujeta v ju-

naštvu!“ In približala se mu je Atena in ga nagovorila: „Sin Arkezijev, najljubši mi izmej vseh prijateljev, moli k Zenu in njegovi hčerki, bistrooki Ateni, in vrzi potem dolgo kopije.“ Navdušila ga je boginja, molil je in vrgel kopije. In zadel je skoz šlem v lice Eupeita, ki se je zvrnil na tla, in zarožljalo je orožje na njem. A Odisej in njegov sin vrgla sta se na prvoborilce in sekala je z meči in kopiji. In vse bi bila pobila, da bi se ne bili nikdar več vrnili domov, da ni z močnim glasom zakričala Atena: „Jenjajte bojevati se, Itaćani! Razidite se, in pustite krvavi pobj!“

Tako je zakričala Atena, in vse je objel bled strah. Iz rok jim je zletelo orožje in padlo na tla; tako so se prestrašili, ko je zakričala boginja. In obrnili so se proti mestu, hoteli so še živeti, a za njimi je planil Odisej, kakor orel, ki se kroži v visočini in plane potem na svoj plen, in strašno je kričal. A sedaj je vrgel Zen strelo na zemljo, in padla je pred Odiseja. In Atena je nagovorila svojega ljubljenca: „Božanski Odisej, nehaj bojevati se, miruj, da se ti ne ujezi mogočni Zen“.

In slušal je Odisej boginjo in veselil se. Atena je sklenila pozneje mej strankama sveto pogodbo, in ves narod je užival srečo miru in blagostanja.

„SLOVANSKA KNJIŽNICA“.

Snopič 18. V Gorici, 2. junija 1894. Cena 12 kr.

845.0 - 32

Izbrani spisi

Vaclava Kosmáka

II.

1659/

№ 1950/3463

Lovski tat.

«Za božjo voljo prosim te, kam hočeš iti že zopet?» šepetala je Špurna, v strahu pogledajoča svojega moža.

Špuren je snel puško s klina ter skril jo pod kožuh, ne da bi odgovoril ženi.

«Jože, ne hodi danes nikamor!» prosila je žena; «davi je kokodakala črna kokoš; to pomenja nesrečo».

«Molči!» zakričal je mož.

«Dà, dà, molčati moram! Kedar te pa pripeljejo domov mrtvega, kaj bom delala z otroci?»

«Kaj mi vedno pridigaš take neumnosti? Saj grem na občinski svet; to je naše in tam mi nihče ne more zapovedati».

«Kaj so tudi na občinskem svetu srne?»

Mož se je ozrl po otrocih na postelji, zaškripal z zobmi, sunil ženo v obraz, da je zajokala, zaloputnil z vrati, da so se stresla okna, ter šel čez vrt na polje.

Na temnem nebu migljalo je na milijone zvezd. Gorek vetrič pihljal je v mirni noči ter širil duh cve-tečih lip pri cerkvi; v gaju nad potokom peval je slavček, kojega mili glasovi so izražali nježno bolečino.

Špuren pa ni videl zvezd, ni čutil prijetnosti pihljajočega vetriča, ni slišal slavčka, — šel je s hi-trimi koraki po stezi v temni gozd. Na glavi je imel kučmo, a lasje so mu viseli čez čelo doli do očij, ki so v nočnem svitu odsevale jezo in strast. V svojih mladih letih je bil vojak; ko je prišel domov, pode-doval je po stariših imetje. Bilo je to okoli leta 1848. Lovi so bili takrat prosti; kmetje so začeli loviti div-jačino in tudi Špuren si je kupil puško. Po cele dneve je pohajal ž njo po polju ter tako zanemarjal gospo-darstvo; ko ste ga pa žena ali njegova mati opomi-njali, da bi začel drugače živeti, razjezil se je ter šel v gostilnico popivat. Ker je bil že od mladosti nagle jeze, sesurovel je s takim življenjem še bolj, da je postal domač tiran. Čim dalje tem bolj je ostajal z doma; čim dalje tem bolj je postajal divji in pust, čim dalje tem bolj je propadalo gospodarstvo in dom. Polje je donašalo malo užitka, kozolec je ostajal pra-zen, streha je bila raznešena, plot podrt in živina slaba. — Poprej je popival vino, zdaj je začel z žga-njem, ker je bolj po ceni in se človek poprej opije. Lovi so bili že davno oddani na javni dražbi v najem, — toda Špuren je hodil še vedno na lov. Ker ni smel očitno, hodil je skrivši; postal je lovski tat. Prva leta je delal to iz prevzetnosti, zdaj je postala to na-vada in ga je včasih silila tudi revščina.

V nočni temi šel je po stezi, redko rabljeni, in prišel je v gozd. Tam je obstal, izvlekel puško izpod kožuha, nabil jo ter šel pozorno med grmovjem dalje do lazne, kjer je bila slanka*), katero je zver hodila lizat. Postavil se je v goščavo in čakal. Bilo je v gozdu temno in tiho; le včasih je zašumelo listje ali se oglasila sova v daljini. — Za kake pol ure je začelo svitati; vrhunci dreves so začeli odsevati v bledem svitu; svitlobe je bilo vedno več in več — dokler ni skozi gosto listje prisijal blede mesec.

Kako krasen je gozd ob takem času! Krasen je in poln skrbnih tajnostij in radostij, kakor srce puščavnikovo, ko sniva o rajju.

Na onej strani lazne je nekaj zašumelo. Špuren dvigne glavo: stala je tam srna z dvema mladičema, stezala je vrat in drgala ga ob deblo. Špuren je pomeril, zablisknilo se je in v sveti gozdni tišini razlegal se je strel lovskega tatú. Koza je zameketala, poskočila in zgrudila se na tla. «Dobro», zamrmrljal je Špuren ter šel k nji. Prestrašena mladiča pobegnili sta od matere, meketajoča v smrtnem strahu. Lovski tat stopi kozi na grlo, pograbi jo za nogi ter vleče v goščavo; spustil je petelina ter začel zopet nabijati. Med tem pa je zašumelo vejevje, poskočil je k njemu gozdar ter pograbil z veliko roko svojo Špurna za vrat.

«Kaj delaš tu, potepuh?!»

Hrust se mu je pa izvil, obrnil se in predno je

*) Slanka, vada soli.

mogel gozdar odskočiti, pograbil ga je za prsi ter vrgel ga na tla. Pokleknil je nanj ter ga začel biti s puško. Gozdar je držal v desnici dvocevko, z levico pa se je branil udarcem Špurnovim, da bi ga ne zadela v glavo, — drugače se pa niti ganiti ni mogel pod težo ogromnega telesa. Nihče ni izpregovoril besedice; slišala se je le njiju borba. Gozdar ni niti čutil več svoje levice, krv mu je tekla iz nje — videl je že svoj konec. V smrtnih težavah je napel vse svoje krčevite sile, da se je zganil. Špurnu se je spolnilo levo koleno, gozdar si je oslobodil desno roko — in zopet je zadonel strel v tihi noči. Špuren je omahnil ter vskliknil: «Tisoč vragov! Dosti imam!»

Gozdar je poskočil na noge ter pomeril zopet: «Tako pojdi, potepuh, če imaš zadosti; ako pa nimaš, posvetim ti še jedenkrat».

Špuren je pograbil puško ter krenil v gozd. Šel je hitro, skoro tekkel je proti tisti strani, kjer je šumljal potoček. Ko prileti do njega, sleče se ter skoči v vodo. Tam se je valjal in stokal od bolečin. Kmalu pa gre iz vode, obleče se ter počasi koraka proti domu. Teló se mu je treslo in nogi sta se mu šibili. Mesec je stal visoko, petelini so peli in hladni zjutranji veter je pihal od vode.

Prišedši domóv, naslonil se je na vrata in trkal. Žena mu je odprla molcé. On gre tudi molcé v spalnico, obesi tam puško, vzame steklenico z žganjem ter pije z dolgim odduškom. Na to se vleže ter pokrije s kožuhom. V spalnici je bilo tiho, otroci so

redno dihali v spanju, ura je tiktakala in mesec je svetil skozi okno tako jasno, da so klopi in stolice metale senco.

Špuren je začel škripati z zobmi: «Ko dobim v pest tega bradača — no, potem Bog ž njim!» — Žena je molčala.

Za trenutek potem se je začel obračati in stokati. Žena se je prestrašila: «Kaj ti je?»

«Ana, prinesi mi mokro ruto in položi mi jo sem-le; dobil sem jo!»

«Jezus, Marija! kaj naj začnem jaz uboga reva?»

«Molči in ne kriči, da ne zbudiš ljudij!»

Špurna je vstala in pokladala mu mrzle rute. Zjutraj ni mogel več zdržati bolečin — poslal je po zdravnika. Zdravnik je prišel za kake tri ure; preiskal je Špurna, iznel je nekaj zrn ter majal z glavo: «Ves strel je v životu. Čreva so prestreljena — dajte se prevideti!» — Špuren je stisnil pesti in pene so mu stopile iz ust. Od tu je šel zdravnik k gozdarju ter mu obvezal roko.

Pri Špurnovih je bilo mnogo jokanja in bedovanja. Obstreljenec ni hotel najpoprej nič slišati o previdenju s svetimi zakramenti; še le popoldne, ko je imel že vnetje, poklicali so gospoda župnika. No mnogo ni mogel opraviti ž njim! Bolnik je govoril že zmešano: zato mu je podelil duhovnik le sveto poslednje olje ter odšel s tužnim «z Bogom» proti domu. Ljudje iz vasi in okolice prihajali so pred vrata, poklekali so tam ter trkali se na prsi; ko je gospod

župnik odšel, ostali so tamkaj ter šepetali si zmajaje in potresaje z glavo.

Pod Špurnovimi okni zbirali so se otroci, ki so poslušali, kako je kričal od bolečin. Proti večeru, ko je vnetje dospelo do vrhunca, potihnil je bolnik.

Mati in žena sedeli ste pri njem in mu stregli. Kar je začel praskati po zidu. Mati je vstala in nagnila se k njemu :

«Jože, kaj delaš?»

«Posuti moram testament».

«Saj ga nisi napravil».

«Kaj bi ne? saj leži tam-le!» in pokazal je v praznoto.

Mati je šepetala sinahi: «Pojdi po župana! delati hoče zadnjo voljo».

Špurna dene na glavo volneno ruto ter odhiti. Mati je prisedla k postelji, vzela stari «Nebeški ključ» in molila molitve za umirajoče. Najmanjše dete je sedelo v zibelki, igralo se z žlico in pokazovaje na posteljo zažvatalo je: «tata!»

Postelja je zaškripala, bolnik je zaječal in predno je mati priskočila, izdihnil je dušo.

Mati se je zgrudila pri postelji na tla ter čepé zdihovala in molila.

Ko je prišel župan, bilo je okno že odprto in gorela je lučica. — — —

Zopet je prišel večer in zvezde so zopet migljale jako milo, vetriček je pihljajal zopet toli prijetno, slavček je peval zopet toli sladko, mesec je vshajal

zopet tako krasno, kakor učeraj — le pri Špurnovih je lajal pes celo noč — bil je v hiši mrlič.

Ni pa bil tam mrlič sam; bilo je tam bolesti do obupa, bila je tam sramota in reva — a vse to metalo je senco na dušo zverokradca, ki je ležal mrtev na slamnici.

Varujte se puške!

Gospod Švarc na kmetih.

Na Dunaju v Jožefovem predmestju v Jožefovi ulici št.... ima čevljar Švarc majhno prodajalnico. Bilo je meseca maja pred binškošnimi prazniki. Švarc stoji v prodajalnici pri deski ter reže kožo; njegova «gospá» šiva urbase sedé pri šivalnem stroju. V kotu pa se krivi učenec na delavskem stolu in zabija žrebljiče v podplat. Po obeh straneh stoje omare; v njih visi kakih petdeset parov narejenih čevljev.

Mojster zloži nekoliko kosov, ki so bili že vrežani, skup in zaznamovavši je s številkami zaupije na učenca: «Martin, alo! nesi jim to v «verkštót», pa reci jim, naj podvizajo — no, gani se!»

Fant poskoči, kakor da bi ga bil kdo s šilom zbodel in pobriše jo kar bos, kuštrast, z umazanim prepasnikom — kajti le predobro vé, kakošen je mojster. Teče po ulici do velikih vrat, skozi te na dvorišče, potem pa po trojnih stopnicah do durij štv. 26. Odpre je ter se pripodí v malo kuhinjo. Na levo te je Švarčeva delavnica. Majhna je; delajo v njej samo trije pomagači. V kotu ste dve postelji, postavljeni druga vrhu druge: v teh spavajo pomagači z učencem vred. Razume se že samo ob sebi, da jim mojster ne prepušča zastonj tega ležišča. Po stenah so zabiti žreblji, da na nje obešajo svojo obleko. Hrane pomagači nimajo pri mojstru — to si morajo

drugod iskati. Na desno iz kuhinje je za spoznanje večja soba — mojstrovo stanovanje.

Fant tedaj prileti z usnjem v delavnico.

«No, vendar si enkrat prišel, ti antikrist», zakriči nanj najstarši pomagač. «Pokaži, kar si prinesel! — To, to ima zopet lepo podobo! I, no, mojster ga je učeraj zopet preveč imel pod klobukom. Sevé, on se ga lahko navleče, če treba tudi trikrat na dan, ko se mi zanj trpinčimo. Ali, da mu tega ne poveš, — drugače te zrahljam, da ti ne ostane niti lasu več na glavi», grozi fantu.

Na to seže v žep, izvleče desetico in ukazuje: «Tu imaš, prinesi mi dva «hlebčeka» po dva ter za dva krajcarja starega sira».

«Meni tudi», veli drugi tovariš, dajaje mu denar.

«Meni pa», godrnja tretji, «prinesi klobaso za 5 kr. in za pet žganja. Tam imaš skleničico, ali glej, da mi po poti nič ne izpiješ».

Fant se zasuče na peti, pokaže zadnjemu delavcu jezik ter jo smukne ven. Ta popade kopito ter je zavihiti za njim. Druga dva se mu pa smejeta: «Vidiš, zdaj se že tudi ta norčuje s tabo, radi tvojega žganja. Ti in mojster bi res dobro vkup orala!»

Učenec pa jo piha po stopnicah doli, da kar grmi, in žvižga si na Dunaju zeló priljubljen valček iz operete «Giroflé-Girofla».

* * *

Doli v prodajalnici odpenja si Švarc zelen prepasnik in oblačeč si suktnjo, togoti se: «Da bi strela!

Celi dan je ni žive duše, kmalu si ne zaslužim niti za par klobas».

«Pusti mi tukaj kaj denarja, tudi meni že kruli po trebuhu», prosi žena.

On jej vrže desetico.

«Kaj si pa kupim za to?» zakriči vanj jezno. «Mari sem vrabec! In zraven tega naj bi dala še fantu kaj?»

«Vkupi si, kar hočeš, jaz ti ne morem več dati. Kedar si zaslužiš za pečenko, dam ti za njo. Bodeš vsaj pošteno večerjala», odreže se mož ter prime za kljuko.

Pri Švarčevih ne kuhajo južine. «Gospa» skuha navadno za sé trohico kave, učenec dobi malo gošče, «gospod» pa hodi na «štampre». To je zajutrek. Nekoliko pred poldnem hodi on na kosilce; «gospa» se mora zadovoljiti s kosom kruha, le malokdaj dobi še košček klobase ali pa merico piva. Kaj pa učencu ostaja — si lahko izračunite. K poldnevu pride navadno «gospod» zopet v prodajalnico. Ob treh pa hodi ona domov, da dene kuhat funt mesa s krompirjem ali zeljem. Učenec jej mora pri tem donášati vode, drv, oglja, sploh vsega, česar potrebuje. Švarc nima deklet, ker ni otrok pri hiši. Ko «gospod» zapré štacuno, večerjajo; ostanke dobi učenec. Samo ob nedeljah in praznikih se živi nekoliko bolje. Po večerji ima «gospod» navado hoditi na pivo v kakšno zakotno pivnico in če je prav dobre volje, pelje sabo tudi ženo. Fant pa mora doma čepeti ter na nje čakati. Tudi je pomagačem za vratarja.

Švarc tedaj prime za kljuko, ali v tem trenutku pride listonoša s pismom.

Švarc je vzame ter pogléda naslov.

Glasil se je «Martinu Klimšu, učencu pri gospodu Švarcu».

Švarc razpečati in bere. Žena pa škili bojazljivo nanj, če ni to zopet kakšen opomin k plačevanju. Ali obličje možev je žarelo radosti in držalo se na smeh, kakor polna luna.

«Vidiš, Mari» odvrne se proti ženi, «povabljen sem na kmete».

Žena ustavi svoj stroj in upraša: «Kam?»

«Poslušaj. To pismo je na našega Martina. Ti neumni ljudje mu pišejo:

Ljubi Martin!

Mi te stokrat pozdravimo in damo ti vedet, da smo, hvala Bogu, vsi zdravi, samo mati že štiri tedne nekaj boleha in ne ve, kakšen bo konec. Rada bi te videla. Poprosi tedaj mojstra, da te pusti domov za praznike. Sosed nam je svetoval, naj bi povabili tudi mojstra, da potem gotovo prideta. Povabi ga tedaj, saj bi res ne bilo nič narobe in odpiši nam. Jaz bi potem vama prišel naproti do železnice. Piši, kdaj? Mati tudi pravi, da prinesi s sabo vse, kar imaš strganega, da ti na postelji zašije, ker še ne more ven, Le lepo ubogaj, ne pozabi Boga in piši nam svojim vernim starišem.

Z Bogom! Tvoj oče

Jožef Klimeš.

Naša siva kobila ima žrebe. Žrebček je pa ru-jave barve. Takó, le nikar ne pozabi in odpiši. —

«To je zares lepo povabilo», reče zbadljivo Švarčevka.

«Ti ljudje drugače ne znajo — kakor jim na misel pade, tako jo izbleknejo. Ti, jaz pojdem. Fantu operi perilo, da ne pride umazan domov; v soboto se odpeljeva».

«Ali, kaj ti še ne pade v glavo? To bo stalo dosti denarja».

Kako dosti denarja? Teh malo krajcarjev za železnico? Od «štacije» nas že tako stari popelje, tam pa bode vse zastoj. Če ostanem tukaj, bi tudi moral kam ven v Prater ali pa zunaj mesta, — tam, tam bi še le zapravila! In vendar — po vsaki ceni moram iti že radi fanta, da nas ne očrni: mene pa se bo bal. Ko bi njegova stara dva vedela, kakó se mu pri nas godi, vzela bi ga proč, in — mi vendar ne moremo biti brez dekle: ali zdaj razumeš?»

«Ali, kaj počnem pa jaz čez praznike? Mari jaz ne smem imeti nikake zabave?»

«Kaj ti? Kaj si pa ti?» obregne se na njo čevljar. «Ti si čisto navadna dekla. Ko bi te ne bil jaz vzela — kdo bi ti zdaj pravil „gospa“?»

«Tako?» poskoči ona. «Kdo je pa denar prinesel, kdo je dal 500 gld., da si začel svojo kupčijo?»

«Kaj tistih neumnih pet sto — o teh mi češ še govoriti? — Ko bi ne bilo moje prebrisane glavice — ko bi ne bil jaz tako pripraven za vse — kje bi že bili? Skratka, molči mi! Jaz pojdem, ti ostaneš doma! Zdaj pa mir besedij!»

Odide. Še ta dan je pisal v Slatino, na zelenem južnem Štajerskem, da prideta; v soboto potem pa se vedeta z očejenim in lepo opravljenim Martinom do železnice in odpeljeta se z Dunaja.

Po poti ukazuje Švarc v eno mer fantu: «Ti Martin, glej, da mi na vse pritrdiš, če bom pri vas doma kaj pripovedoval in — da mi doma ne tožiš! Na Dunaju je vse drugače, kakor na kmetih; kdor se hoče kaj naučiti, mora trpeti. Ko bi bil pri drugem mojstru, — potem bi še le videl, po čem je vatel». — Martin povesi oči in ne črhne nobene.

* * *

Solnce je že stopilo na modro, kot steklo čisto nebo ter obsevalo jabelko na slatinskem zvoniku, da je gorelo, kakor zvezda na oslavo binkoštnih praznikov. Bile so namreč Binkošti.

Krojač Pivoda se pokaže na pragu še v domači obleki. Na sebi ima hlače in lahko jopo. V roki nese posodo z vodo, da se umije. Vzame je nekaj v usta, opere si z obličja milo ter gre v sobo, da se obriše z obrisalko. Potlej pa, ko si jo bil še brke dobro pregaral ter dolge lase za ušesa in črez čelo nazaj učesal, vzame tobačnico, odpre je ter vsuje zadnji prah mej prvi in drugi člen leve roke. Ponoslja ga ter začne godrnjati: «Presneta tobačnica, že zopet si prazna!»

«Prosim te, pojdi si vsaj enkrat po ta svoj vsakdanji kruhek, da vsaj danes, ko je božji praznik, ne slišim tega večnega godenja», oglasi se žena.

Pivoda vzame čepico in gre, kakor je bil, k prodajalcu po tobaka.

Mlada, lepa hči prodajalčeva stoji na vratih in gleda doli po vasi. «Dobro jutro, boter Pivoda», tako pozdravi krojača.

«Bog ga daj, Zala», odgovori jej on ter se ji pokloni. Potem pa se postavi pred njo, kakor je bil dolg in suh, stegne roki, da stoji enak kažipotu ob cesti in začne šaljivo :

«Tak si krasna, tak si mila,
Kot bi rože dihala,
Krasna, kakor da b' se bila
V rajski rosi kopala!»

Zala se nasmeje prav od srca ter ga kara :
»Pojdite, pojdite, boter Pivoda, vi imate zmerom kaj pripravljenega».

«To je pesmica našega pesnika Jenka», hvali se on.

«Kdo pa more vse to vedeti!» odgovori ona,
«to bi moral človek toliko brati in zapomniti si, kakor vi. — Greste li morda v drugo sobo?»

«Kaj bi tam delal? Vi veste, da jaz te spake ne pijem — tedaj čemu? Dajte mi malo tobaka, pa pojdem zopet domov. Začel sem brati Jurčičevo povest o «desetem bratu»; predno zazvoni k deseti, morem prebrati lahko še lep kos povesti».

«No, le pojdite tje», sili deklica in prime ga za roko, «nekdo je tam».

«Kdo pa?»

«Neki gospod z Dunaja, veste, tisti mojster, pri katerem se Klimšev Martin uči šivati».

«Aha, to bo črevljar. Pa jaz ga ne poznam, zakaj bi tam posedával!»

«Dajte si vendar dopovedati; nalijem vam ruma, kuminovca, — kakor hočete».

«Hvala, nimam pri sebi denarja».

Dekle seže v predpasnik: «Jaz vam posodim, hočete li mnogo?»

«Lepo zahvalim, pa da ne porečete, da vam nočem ustreči, grem pogledat, kakošen je čevljar».

Gre v drugo sobo. Za mizo sedi pri pol fraklju žganja „gospod“ z Dunaja. Lase ima, kakor po mestih natararji, na sredi razčesane. Pod nosom stojijo mu črne, namazane brke, kakor da bi bile zlimane. Po licih je gosto obraščen, brada pa mu je gladko obrita; ovratnik, zapestnice in srajca na prsih svetijo se mu kakor ravno padli sneg — bilo je vse iz papirja. Na rokah lesketa se mu vse polno prstanov iz ponarejenega zlata; gleda je in popravlja v enomer. Poleg njega sedi njegov učenec Klimšev Martin. Moral je iti z mojstrom v žganjarijo: «Jaz ga ne pustim izpred očij», dejal je Švarc zjutraj Klimševim, ko je mati prosila, da bi fant ostal doma. «Vzel sem ga v svojo skrb, moram tedaj paziti nanj. On bi tukaj zopet šel med fante in pokazil bi se. Ko enkrat naredim iz njega človeka, kakor tiče — pa naj gré, kamor hoče».

On pa zató ni hotel fanta pustiti izpred očij, ker se je bal, da bi materi ne tožil, kako slabo se mu godí pri Švarcu.

Stari Klimeš sedi naproti «gospodu», poleg njega pa polgruntar Bril.

Pivoda vstopi in prizdignivši kapico pozdravi: «Dober dan jim voščim. Dobro došli k nam z Dunaja».

«Sluga, hvala», prikima čevljar in začne bobnati s prsti po mizi, da mu prstani odskakujejo ter se bliščé.

«Vi, Pivoda», obrne se Klimeš, «ta gospod je tudi Slovan, zato ga morate le vikati».

«Veseli me», reče Pivoda — »z dovoljenjem«, ter se vsede.

«Tedaj», nadaljuje čevljar v pripovedovanju, katero je bil že prej, nego je bil Pivoda vstopil, začel — «tedaj, pravim, jaz nimam velikega «gvelba», pa ga tudi ne potrebujem. Zakaj bi denar zapravljal! Mene ljudjé že takó poznajo in kar v trumah derejo k meni, akoravno imam le majhen prostor. To vam jih včasih tam stoji po trideset in pred durmi se vse gnjete, kakor v gledišču pri blagajnici. Kákšenkrat midva z gospo vsem niti postreči ne moreva! Jaz zato tudi mnogo ne delam; tudi nimam mnogo delavcev, samo dva, tri — pa vsaj Martin tu vse vé. —»

Pogleda na fanta, in ta prikima z glavo, «— ali jaz imam zopet druge mojstre, kateri sami ne morejo ničesa prodati, zato, ker niso takó na glasu. Če kdo, veste, v našem predmestju potrebuje škornje, čevlje ali kaka gospa prav fine čeveljčke, gre naravnost h gospodu Švarcu. Če pridete kedaj na Dunaj in prašate po Švarcu, nikdo vam ne pokaže; če

pa uprašate : »kje stanuje gospod Švarc !« izveste brž — Martin povej, če ni res takó !»

Fant zopet prikima. Tako mu je bil mojster zaukazal, da mora vsemu pritrditi, sicer bi jih na Dunaju dobil po hrbtu.

Čudeč se gledata Klimeš in Bril na gospoda Švarca. Pivoda pa, popraskavši se za ušesom, si misli : «Hentani krpač, ta se ti zna krojiti», na glas pa do-
loži : «No, Dunajčanje imajo takó v navadi, da si pravijo drug drugemu „gospod“».

Čevljar srkne iz kozarčka, pogleda ostro krojača pa reče : «Dovolite, jaz bom menda bolje poznal Dunaj, kakor vi ! ali „kurcum“ (skratka) meni ne pravijo samo navadni ljudjé „gospod“, ampak tudi velika gospoda, grofje, baroni, knezi — bodete že slišali, — le pustite me pripovedovati».

«I prosim, le naprej, to sem jaz le takó tje v dan omenil», izgovarja se Pivoda.

«Tako tedaj», začne zopet čevljar, «kakor sem že rekel : jaz nimam mnogo pomagačev ; ako pa potrebujem za 500 ali 600 dela, rečem samó znanim mojstrom in za dan imam že vse tu. Jaz jim pa tudi brž izplačam z gotovimi» — čevljar poklada roko na mizo, kakor bi štel bankovce, da prstani ropočejo, — «in za kar draže prodam, to spravim v žep. Jaz prodam, veste, vsaki par najmanj za goldinar draže, kakor drugi. To je že grozno, kako se ljudjé za me pulijo ; blagó, tako govore, blago, katero ima gospod

Švarc, to je blago! Kakšenkrat prodam na dan tudi 50 parov; pa saj Martin tukaj vé, on naj govori».

Fant poškili nekako zmedeno, pa vendarle pritrdi z glavo.

Klimeš pogleda debelo Brila, kakor bi hotel reči: «Primaruha, to je dobra kupčija!»

Ta ga pa potegne iz kozarca, da se mu oči osolzé, ter zagodrnja: «Mhm!»

Pivoda ustane, obrne se, vzame ščepec tobaka ter govori med zobmi: «Uboga reva, ko bi ti prodal vsaki dan 50 parov čevljev pa pri vsakem imel celi goldinar dobička, ne pil bi žganja iz pol fraklja».

«Jaz vam imam znanje. Ne da bi se hvalil — tega mi tudi ni treba — ali, kakor z vami tukaj, prav takó sedim in govorim večkrat z baroni in grofi. Takó na primer: ko sem bil predlani bolan, imel sem takrat vnetje pljuč, pride me obiskat neki grof; sedel je pri moji postelji kake pol ure, poprašuje me, kakó in kaj, ali bi morda ne hotel še jednega doktorja, — in ko je odhajal, vrgel mi je celi petak za vino. Kaj pa vi pravite k temu?»

«No, to je bilo lepo», kima Bril.

«Prepričan sem, ko bi bil le besedico črhnil, dal bi mi bil še več — ali jaz nimam potrebe, imam že sam zadosti».

Na to si pogladi brado, popravi telovnik in pogledavši na uro začne z nova, ker se drugi le čudijo.

«Drugič pride k meni neka baronica, odbere si štiri pare finih čevljkov, plača, ne da bi kaj zbila,

kar sem zahteval in odide. Drugi dan pride njen sluga, ki pravi, da se mi gospa baronica priporoča in prosi, da bi k njej prišel. Jaz sem si mislil, da jej morda kakšen čevljev ni po volji — opravim se in hajdi k njej. Ona, vsa v svilnati obleki, me že čaka ter povabi me, da bi se vsedel k mizi. Jaz jo ubogam in ona vam začne nositi na mizo svinjine, piščet, sladčic, vina vseh vrst ter sili me, da bi jedel in pil. Jaz si ne dam dvakrat reči. Baronica se na to vsede poleg mene in začne se mi sladkati ter govoriti takó čudne reči, da brž vem, kam meri. Kakor hitro pa to zapazim, poskočim ter rečem: «Prosim, jaz sem že oženjen, sem mož». Ona se ustraši in začne me prositi, da bi nobenemu ničesa ne povedal. Jaz sem ji sicer dal besedo, da bi ne nehala dalje pri meni naročevati, pa vendar sem jej obrnil hrbet in pobrisal jo skozi vrata».

Takó debelih krojač ni mogel požreti. Vseknil se je in otiraje si z modro ruto nos pa brke je dejal: «Ali, dovolite gospod, to se mi vendar malo čudno zdi, da je ta baronica vas takó postregla. Saj sem tudi jaz služil gospôdo in videl sem, da se taka gospa vse žive dni ničesa ne dotakne, niti z mezin-cem ne, pa da bi čevljarju stregla — — »

«Prosim», ogласi se Švarc, «nič čevljar — jaz sem izdelovalec obutal in trgovec».

«To je vse jedno! Jaz sem tudi izdelovalec obleke — ali, da bi grofinja čevljarja — — — ».

V tem trenutku odpre domača hči duri. V rokah nese kavo in potice.

«Gospod Švarc, morda vam bo ljubo?»

Čevljar se pokloni: «Spoštljivo zahvalim, jaz sem že zajtrkoval — že velja!»

«Tedaj par orehov?»

«Prav lepo zahvalim za vse — ne bom!»

«Žal mam je; radi bi vam s čim postregli».

Čevljar povzdigne malo levico, migne z rameni ter se zahvaljuje: «Prav lepa hvala — ne, zares ne morem. Doma nimam navade zajtrkovati. Kakor hitro zjutraj ustanem, podam se v prodajalnico in na voglu se ustavim na četrtno ruma, ali pa grem v lekarnico na kozarček esence — to je vse. Ob deseti imam po navadi maselc vina, par klobasic s hrenom, ali pa guljaš; opoldne pa pošteno kosilo. To vam je vselej na mizi juha, mesó in še kaj perutnine, na to jaz držim — pa saj Martin vé!»

Fant sedi kot steber in se ne zgane. «Popoldne grem zopet v prodajalnico, tam sem do šestih zvečer. Ker že takó nimam navade doma večerjati, grem naravnost v „ferajn“ (društvo), kjer me navadno vselej že čakajo. Bodi karkoli hoti, bodi volitev ali „ferhandlung“ (obravnavo) — nič se prej ne začne, dokler ne pridem jaz.

„Počakajmo, da pride gospod Švarc“, takó pravijo vsi».

V zvoniku zazvoni k deseti maši.

Pivoda poskoči hitrih nog: «Že takó pozno? Moram hiteti, da ne zamudim. — Z Bogom!»

Švarc si pogladi samó brke, pokima prevzetno z glavo, ust pa ne odpré, da bi odzdravil. Čemu ogrditi se s takó preprostim človekom? —

Klimeš se obrne, namigne dekletu in reče, ka-
zoč s prstom na steklenice: «Zdaj pa pojdemo tudi mi. Koliko je?»

«Gospod Švarc ima dva po pol, vi tudi, Martin pa 2 žemlji — vse vkup dvajset krajcarjev. — Vidite, gospod Švarc, kako mi na kmetih dober kup živimo!»

Švarc potegne iz žepa mošnjo ter hoče plačati.

«O, nikakor ne, Bog obvaruj!» brani mu Klimeš. «Ta bi bila lepa, da bi gost plačal. Zala, tu imate denar!»

«No, plačam pa popoldne», meni Švarc ter shrani mošnjo. «Resnico govorite, gospodična: tako dober kup na Dunaju ni. Jaz, kedar grem sam na zajutrek, plačam najmanje dvakrat toliko. No dà, ali to še dosti ni! Če izpijem samo dva pol litra pilzenjskega piva — ali veste, kaj je to liter?»

«O dà! Kakó bi pa ne? Saj nam je gospod učitelj tudi o tem govoril v šoli — pa še lepo» odgovori Klimeš.

«To znamo mi vse, kakor po mestih».

«No dà», nadaljuje Švarc, dene roko v žep ter cinka z denarjem, «saj je tudi postava tako. Tedaj, če izpijem le dva po pol litra — navadno pijem več

— veste, jaz pijem rad pivo, pa tudi nanj držim, zakaj bi pa ne pil?» —

«Se vé da!» pritrđi mu Klimeš.

«Tedaj, če izpijem samo dva po pol in snem košček mesa in žemljo, potem še smodka — brž se nabere šestdeset do osemdeset krajcarjev. No, kaj zato, jaz kaj takega rad plačam, ker si tudi toliko zasluđim — ali hočem samo reči, kakó je v mestu težko človeku, imajočemu svojo določeno službo, kakor so n. pr. uradniki ali oficirji. Jaz vsaj ne menjam z obrstom. Stojim trikrat bolje. Vsaj so mi — verujte ali ne — Martin tukaj mi tudi ne dá lagati — uradniki in oficirji dolžni, da je groza. Jaz imam stotine pri njih. Kakó bi jo pa tudi človek drugače ukrenil! Če si hoče ohraniti dobro ime, prisiljen je čakati jih».

«No, kako pa — ali še ne pojdemo v cerkev?» priganja Klimeš. «Martin, pojdi naprej — midva z gospodom prideva kmalu za tabo».

«Veste», pravi Švarc, »če hočem videti na Dunaju gledišče, grem v „tajater“; — kaj bi pa tu počel? Ni drugače — moram v cerkev. Saj pa cerkev tudi ni nič drugega, kakor gledišče. Vi tukaj na kmetih ste še zeló zaostali in verjamete vse — mi v mestu — mi pa vam vemo prav dobro, kako je ta reč. Kaj ne? Mašnik pri oltarju gre na levo, ko mu tam ni več po volji, gre pa na desno, zdaj zopet obrne ljudstvu hrbet, zdaj pogleda, kdo je v cerkvi. — Čemu vse to? To mi je ljubše, iti v gledišče v Josefstotu

— tam vsaj vidim kaj lepega. Dekleta so tudi tam, in ta krasota, — to je že malo nobel!»

Klimeš nagne glavo ter se odkašljeje. Bóde ga sicer v srce tak govor, ali takemu gospodu oporekati, to vendar ne gré, kajti v mestu so vendarle ljudjé hitrejšega razuma, in kakó bi pa to tudi ne bilo res, ko že same novine tako pišejo? Ko bi ne bilo resnica, saj bi se ne smelo tako govoriti in pisati!

Švarc ustane, gre k zrcalu, poravna si trak na vratu, potem pa se obrne k Zali. Ko ji je napravil globok poklon, jo zahvaljuje:

«Odpustite, gospica, da nisem mogel sprejeti vaše ponudbe; kakor veste, nimam navade zajtrkovati; ali jutri pridem zopet».

Klimeš se pokrije in odpravita se v cerkev.

«Priatelj», prosi po poti Švarc, «peljite me na kor; veste, doli po klopeh bi vse na mé zijalo, in jaz tega ne maram trpeti».

«No, vem že sam», pravi Klimeš, «kaj se spodobi; pri nas hodijo vsi, ki so bolj študirani, na kor».

Ko prideta na kor, je organist že sedel za orgljami; z levo nogo bas na pedalih drže pozdravi prišlega Švarca z roko: „Košamandin“.

Potem pa, ko je bila pesem pred pridigo odpeta, organist ustane, gre h gospodu z Dunaja in meneč si roké upraša ga nasmehljaje se mu: «Nimam tu čast govoriti z gospodom Švarcem?»

Švarc se mu pokloni: «Čast je na moji strani». Organist ga prime za roko ter vede v sprednje klopi.

«Prosim, blagovolite se vsesti. Morda ste tudi pevec?»

Švarc prikima: «Nekaj malega; kaj pa bodeite peli?»

«Znano pesem: „Pred stolom tvoje milosti“ od Haydna: Morda pojete bas?»

«Bas; zmerom le bas». Organist gre na to k orgljam, vzame note ter položi pred Švarca basovi glas. Poleg Švarca sedi krojač Pivoda. Temu da tenor. Za Pivodo sedite dve organistovi hčeri. Tema da sopran in alt, mlajši pa še zabičuje: «Ti, pazi, da mi tukaj zopet ne zapoješ fis, kakor oni dan».

Gospod župnik je začel za tem pridigati. Naš dunajski čevljar podpre si lekti ob kolena ter začne si vihati brke. Zdaj piha z ustmi, zdaj zopet se nasmeje, kakor da bi bila pridiga že preneumna. Ko se pa k njemu skloni organist, prašaje ga, kakó mu je cerkev všeč, reče zaničljivo: «No, ta je že še. Gospod župnik tudi lepo pridiga, ali vendar bi bilo najlepše: Amen. Veste, jaz na Dunaju ne hodim k pridigi».

«Ako hočem pa slišati kak lep govor, grem v „rajhsrat“ (državno zbornico); tam govorijo Giskra, Kuranda, Suess, pa to je, veste, vse kaj drugega. To je vam „manjifik“ (veličastno)!»

Nazadnje vendar pride tudi zaželjeni Amen. Organist pokaže z roko na note, proseč Švarca: «Bodite tako dobri; pomagajte nam». Potem se vsede zopet za orglje ter zagode pesem po pridigi.

V zakristiji zazvoni. Gospod Švarc potegne iz žepa škripec (cviker), posadi si ga na nos, odkašlja

se, obrne note in opré se z dlanjo ob koleni, kakor pevec, ki svojo stvar dobro razume. Potem pa, obrnivši se, praša organista, «Kakšen tempo?» Ta mu dá takt z levo roko šepetaje: «eden, dva, tri, štiri», po tem pa začne orgljati.

Pivoda pocehlja si lase ter zapoje iz polnega grla. Švarc jo drgne, kakor more.

Tako pojejo do povzdigovanja. Ko mašnik povzdiguje Najsvetejše, pokleknejo vsi in bijejo se na prsa; samo Švarc sedi, upogne glavo za kakšnih 6 centimetrov ter potegne v naglici s prstom od čela čez usta na prsi (to bi bilo mesto križa), potem pa se zopet zravná, dene roko pred usta in zazeva. Po sveti maši ustane, opré zopet pest ob bok ter reče: «Hvala Bogu, da je enkrat konec!» Na to gre k organistu in pravi, roko mu podavaje: «Prav-lepo je bilo, samo, da je malo predolgo trajalo». —

«Lepa vam hvala; blagovo'ite imeti zares lep glas» hvali organist; «škoda, da ni tukaj takih pevcev, pa bi mogel človek kaj napraviti!»

«To ni še nič, reče mu Švarc, nas bi imeli slišati, ko pojemo v „ferajnu“. No, dober tek vam želim; priporočam se!»

«Jaz tudi tako!» pokloni se organist.

Iz cerkve vodi Klimeš svojega gosta domov. Mati Klimševa je bila že gotova s kosilom. Na mizi, pregrnjeni z belim prtom, stoje trije pisani krožniki, žlice in stare vilice. Samo za Švarca je bila priprav-

ljena žlica iz pakfona, nov nož z vilicami in prtič; — vse to je posodila materi Klimševi soseda.

Moža stopita v sobo.

«Dobro došel od besede božje *)» smehljuje pozdravi gospodinja Švarca, dasi je ubožica komaj hodila.

«Lepa hvala», vrne jej Švarc pozdrav. «Danes imate dovolj opraviti, kaj ne?»

«No, nekaj malega. Pa o praznikih tudi drugače ne more biti».

«Tako, le glej, mati, da dobimo kaj juhe — smo že lačni!» opominja Klimeš. «Gospod Švarc, prosim, vsedite se. Martin, vzemi vrč in pojdi sem. Kaj bomo pili g. Švarc — vino ali pivo?»

«Meni je vsejedno.»

«Ali hočemo najprej poskušati pivo. Če se nam ne bo zdelo, je lahko pustimo in začnemo z vinom. Imam dobro kapljico».

«Tako se tudi spodobi», pritrди Švarc, «najprej pivo, potem pa vino».

«Martin!» kliče Klimeš «kje tičiš? Tu imaš denar in prinesi iz srenjske hiše za zdaj dva bokala, pa naj ti dá dobro».

«Le „friško“ prinesi, kakor na Dunaju», komanduje mu Švarc, «pa, da se mi kmalu vrneš! Jaz mu ničesa ne spregledam», doloži proti Klimšu.

»Vsaj je to dobro, gospod Švarc, hvaležen sem vam za to».

---

*) Takó se pozdravljajo Čehi, ko pridejo iz cerkve od službe božje. Op. prel.

Gospodinja prinese v veliki, beli skledi juho z rezanjem, deli jo z zajemalko na posamične krožnike ter vabi: «Prosim, gospod Švarc, pridite jest».

«Slecite si suknjo, tukaj je toplo» pravi gospodar ter si slači jopič.

«No, na kmetih to že gre, ali v mestu bi tega ne smel», poučuje Švarc, sleče sukjo in jo polóži, obrnivši jo narobe, na postelj.

Na to se vsede in Klimeš, ki se je v naglici le pokrižal, poleg njega, vabi: «Začnite, prosim — morda vam pri nas vendarle pojde v slast».

«Ali nas ne bode več pri mizi?» upraša Švarc.

«Ostali dobé v kuhinji — ko imamo takošnega gosta, ne spodobi se, da bi —»

«Tedaj prinesite si sem krožnike; gospod Švarc takó ukaže», upije Klimeš v kuhinjo.

«Oče, mi raje tukaj ostanemo, bomo pomagali materi», izgovarja se Marička, ki je bilo doraslo, brdko dekle.

«Razžalili bi me», pravi Švarc. «Jaz ne primem prej za žlico, dokler nismo vsi pri mizi. Saj lahko polagoma jemo».

«Takó, le pridite, pa nikar se ne sramujte», ukazuje oče.

«Nesi, nesi tje krožnike», šepeta mati Marički, «drugače bo oče jezen: saj veš, kakšen je».

«Jaz ne grem tje — ta gospod človeka takó pogleda, kakor bi ga hotel prebosti», dejala je Marička.

«Nesem pa jaz», odreže se odločno mlajša sestra Frančiška, katera je bila še napol otročja. Vzame krožnike ter gre in pogrne mizo tudi za druge.

Švarc jo zadovoljno gleda pa reče: «To je deklica!»

«Srčna je kakor vojak» hvali oče svojo ljubljenko — «ne boji in ne sramuje se nikogar».

«To je lepo, za to si pa tudi brdka,» hvali jo tudi Švarc. Kdor dandanašnji ni tak, ne pride daleč. Vaš Martin je od začetka tudi bil boječ, ali zdaj se pa ne da ne — nikomur strahovati. Tudi jaz imam včasih ž njim opraviti — ali ubogati mora! Vselej!»

«No prosim, jejte vendar!» priganja Klimeš. «Bog blagoslovi pa sv. Duh!»

Švarc vzame prtič, vtakne si jeden konec za ovratnik ter začne jesti. S časom primaknil se je k njima še najstarejši sin, prišla je mati in nazadnje tudi Marička, rdeča kot piruh. Molijo in vsedajo se. Vse je tiho, samo od daleč sliši se žvižganje Martina, nesočega piva. Dasi vé, da domá sme piti za potrebo, potegne vendar večkrat iz sklenice; — inu, kaj se če: bil je temu privajen že z Dunaja sem.

Marička ustane ter prinese kozarca za očeta in Švarca. Drugi pijejo vsi iz jednega.

Po juhi pride na mizo govedina s hrenom, ocvrti golobje. Švarc jé, da se mu kar od ust cedi, a tudi pije ga pošteno. Mnogo ne govori, ne utegne; — samo tu ali tam vrže kako besedo: «To je zares

dobro, niti mislil si nisem, da bi na kmetih znali tako dobro kuhati — izvrstno!»

Stara je bila od veselja vsa iz sebe, da gre gospodu takó v slast: «Ne, morate si za dobro vzeti; kmetje smo in kakor znamo, tako tudi skuhamo».

«Oh, to je dobro», hvali in jé Švarc s polnimi usti. «Mi v mestu dobimo malo kedaj kaj takega».

Tu se pa spomni, da se je bil skoro ujel ter jo hitro obrne: «No, za kuretnino nam ni. Kópunov, gosij, fazanov je dosti — ali golobov — saj so to golobje, kaj ne?»

«So», potrdi Klimeš.

«Tedaj, golobe imamo na Dunaju malokrat, ti so na Dunaju zeló redki. — Le uprašajte Martina. —»

«Se vé, da so redki golobje», pritrđi ta potuhnjeno, pod kožo si pa misli: «Tam je vse redko».

Ko je Švarc pokazal na Martina, zapazil je, da ima vrhan krožnik. «Kaj pa ti danes takó mašiš váse, kakor da bi célo leto nič ne jedel?»

«I nu, pri materi mu bolj tekne», opravičuje ga mati in gladi mu lase.

«I, saj mu jaz tudi privoščim», pravi Švarc, «ali, da bi se ne zdelo, kakor da bi pri meni stradal».

«Kdo pa tudi le misli na to? Prosim, jejte in pijte, gospod Švarc», sili Klimeš gosta.

Švarc ukloni glavo: «Hvala vam, imam že dosti!» Na to si obriše s prtičem brke ter izpije do dna. Pa upraša, kažoč na vrč: «Po čem je to pivo?»

«Po osemnajst bokal».

«Glejte! Ni tako slabo!»

«No, prosim, le potegnite ga, če vam vleče»,
spodbuja Klimeš nalivaje znova.

«Ti pa, Martin, tu imaš, prinesi nam še piti».

«Koliko?»

«Polno — saj ga lahko izpijemo. Reci, da že
prideva popoldne tje plačat».

Prinesli so na mizo še pečenega petelina z zeljem. Švarc si vzame samo košček, več noče, češ, da ne more več.

«No, to smo vas zares lepo pogostili», reče mati, «saj vam nič več ne diši».

«Tudi če mi daste fazane, ne mogel bi jih, na mojo čast! Kozarec piva še še, ali jesti ne gre nikakor».

Gospodar namigne ženi: «Le prinesi, če imaš še kaj v kuhinji, predno začnemo z vinom».

«Ne, ni treba nositi, lepa hvala», brani Švarc. «Samo če bi vi — jaz ne!»

«Le pojdi», ukazuje mož.

Klimševka odide za Maričko in za trenutek prinesete na mizo pečenega kozlička.

Švarcu se zasvestijo oči: «To, to, kozliček? Raca na vodi! To je pa že nekaj posebnega!»

«Prav le poslužite se! Veseli nas, da smo zadel, kar imate radi».

«Jaz že ne morem» ali veste (Švarc se hoče pokazati bistrournega), včasih je polna cerkev ljudij, da bi niti jabelko ne padlo na tla. Ako pa pride gospod župnik, mu naredo brž dosti prostora. Kozliček

je pa gospod, jed črez vse jedi, zató morda še dobil kak koticék v mojem želodcu».

Vsi se zasmеjejo, Švarc pa že obira najmastnejši kos. Govor se razprede. Klimeš prinese vina, Dunajčan pa pije in pije. Vino, domači pridelek, šlo mu je v slast.

«Takega bi trebalo na Dunaju!»

«Le pijte», priganja gospodinja.

Pa saj siliti tudi ni bilo treba. Ko zazvoni k večernicam, Švarc komaj giba z jezikom ter prosi, da bi mu ne zamerili, če ne gre v cerkev, češ, da je navajen po kosilu malo zadremati.

«I le zadremajte le» pravi gospodinja, «jaz vam posteljem. Tukaj bodete imeli mir — mi vsi gremo v cerkev».

«Jaz, jaz bi raje šel na vrt. Nesite mi tje kaj podzglavja».

Nesó mu tedaj blazinico pod hruško na vrt; Švarc se vleže v hladno senco ter zadrema. Drugi so šli k večernicam.

Švarc ni spal dolgo, morda kake pol ure; vzbudile so ga muhe, katerim je bil njegov tolsti nos v posebno veselje. Poskoči in gleda, mencaje si oči, kje je?

Iz cerkve sem slišijo se orglje in petje. Hitro se spomni, potegne iz žepa viržinko, zažgé jo in stegne se znova na travo; hladna senca mu je kaj dobro déla, gledajoč k modremu nebu, po katerem so pla-

vali beli oblaki, odpihuje dim in misli si: «Ko bi pač vedno takó bilo»!

Ko pridejo domači iz cerkve, gre gospodar pogledat, kaj dela gost, ali še spi? Švarc ostane na svojem mestu, prikima z glavo na pozdrav ter dvignivši roko, v kateri ima smodko, kliče: «Ravno prav ste prišli! No, da ste vendar enkrat tu! Jaz vas že dolgo čakam».

«To ste pa malo spali».

«Jaz nikoli delj časa, kakor četrť ure — to pa vsaki dan — za las jednako! — Lep vrt imate».

«Prosim vas, kakor na kmetih. Prater (veliki javni vrt na Dunaju) to ni».

«Prater res ni», pritrjuje Švarc. «Zato pa zopet Slatina ni Dunaj. Škoda, da nisva tam; vozil bi vas okolu, da bi oči in usta odpiral! Ti kratki časi, kakršni se tam doživijo, to je že nekaj „fajn“. Kaj hočeva pa tukaj delati, da nama mine čas?»

«Kaj hočeva delati? Ali greva na polje pogledat letino, ali pa v krčmo: Kar je vam ljubo».

«Ah, po kaj na polje? Kaj je meni mar polje, saj ni moje. Pojdiva v krčmo. Veste, jaz ne grem tje zavoljo pijače, te imam na Dunaju dosti in še boljše, ali da bi káko rekli — veste, jaz rad káko sprožim. Povedal bi tudi vašim sosedom tu in tam marsikaj, o čemer se jim niti sanja ne. No le pojdiva!»

Ustane, in ko se opravita — gresta.

V krčmi je že bilo nekaj sosedov zbranih. Švarc vstopi ponosno ter držeč si viržinko s prižganim kon-

cem navzdol, kakor da bi bilo to po novi modi, pozdravi: «Dober dan!»

Kmetje snamejo klobuke; krčmar pa, mencaje si roké, hiti Švarcu naproti:

«Dobro došli, veseli me. Prosim, vsedite se sem».

Pelje ga k mizi, kjer je prostor za one, ki so malo bolj „študirani“.

Švarc se mogočno vsede, poleg njega pa Klimeš.

«Kaj vam bo ljubo?» upraša krčmar.

«Pol litra piva», ukaže Švarc.

«Prosim, jaz točim še na maselce. Litre bom imel še le tje k novemu letu».

«Saj je stara mera boljša nego nova. Le prinesite nam v starih posodah», reče Klimeš.

«Oh prosim» ugovarja mu Švarc, «nova mera bode mnogo boljša od stare — to razumen pa jaz!» Pri tem se ozre po sobi. Govoril je pa nalašč takó na glas, da bi ga vsi slišali.

«Za ženske bo res boljša», oglasi se od bližnje mize sem suh kmetiček, — «za možke pa ne».

«Kakó to?» upraša Švarc kmetiča, srpo nanj gledaje, ter si podpira bok, da bi bil videti bolj važen.

«Kako to? To je prav lahko!» odgovori kmetič ter se prekanjeno nasmeje. «Ženske bodo imele večji vatel in funt, mi možki pa manjši bokal! Mi vsaj smo s tem opeharjeni!»

Vsi se zasmеjejo, in celó sam Švarc pritrdi z glavo ter pravi: «Ta je dobra. To pa moram tudi doma v „ferajnu“ (društvu) povedati».

Duri se odpró in notri stopi krojač Pivoda. Pozdravi navzoče in vsede se na svoje staro mesto, nasproti Švarcu. Ta ga nekako nemilostno pogleda, odsope se ter pobobna s prsti na mizo. Pivoda potegne iz malhe časopis, položi ga pred sé in poišče si naočnike. Posadivši si je na nos začne brati sam za se.

Krčmar prinese pivo «ravnokar nastavljeno», kakor je zatrdil. Švarc prime za posodo in začne srkati pijačo črez zobe, kakor žejen konj.

«Na zdravje, Pivoda. Ukažete tudi vi kozarec?»

«Sevéda, popoldne nikoli ne škoduje kozarček dobre kapljice».

«No, sosed, povejte kaj», sili Švarc. «Mi doma na Dunaju rečemo si v „ferajnu“ marsikakšno, bodi že to ali ono. Spročite tedaj kakšno, da nam hitreje mine čas — jaz vsaj vam ne ostanem nikoli dolžan odgovora».

»Moj Bog, o čem bi pa mi kmetje govorili? Mi umemo nekaj le o svojem gospodarstvu, o polju. — Kako kaže letina na Dunaju?» tako začne govor starešina Lomil.

«Letina? Dobro! Kako bi pa na Dunaju tudi ne! Za to se mi tudi presneto malo brigamo. Mi Dunajčanje živimo le o „kšeftu“ (kupčiji), bodi letina dobra ali ne. Če se žito tukaj ne obnese dobro, se pa na Nemškem, v Ameriki ali v Avstraliji, in železnice je nam pripeljejo. Pa to so le vsakdanje skrbi; danes je praznik, govorimo o drugih rečeh».

«Pivoda tukaj nam lahko kaj prebere, da zremo kaj novega», pravi Klimeš.

«Kak časopis pa imate?» upraša Švarc.

«„Novice“, novine za narod», odgovori Pivoda.

«Tedaj le berite» sili Švarc. «Jaz sicer vse to že davno vem, ali to ne dé nič».

«Ali je notri „Kukalo“?» uprašajo nekateri.

«Ni».

«Kdo je to?» upraša zvedavo dunajski čevljar.

«To je človek, kateri, potujoč po svetu, zbira skušnje ter je popisuje!»

«No, temu bi jih pa jaz mogel povedati na stotine, ko bi vkup prišla», hvali se Švarc.

«Prijetelj, le pazite, da vas notri ne dene», svari ga Pivoda, škileč nanj z očesom.

«Mene! Zakaj pa prav mene? Mene lahko vsakdo popiše, kakor hoče — slabega ne more nič reči o meni! — A kaj stoji v novinah? Berite vendar kaj!» prosi Švarc.

Pivoda si popravi naočnike ter začne brati na g'las, kakor birič, ko oklicuje pred cerkvijo: «Ustaja v Hercegovini!» Bere o mukah kristijanov in o grozovitosti Turkov. Vsi se čudijo ter sočutno prikimávajo z glavo, samo Švarc zine drzno besedo.

«Kaj vi!?» — Vi veste to! — Lumpi so Hercegovci! Zakaj ne poslušajo svojega cesarja?! — Ko bi vas kdo ne hotel poslušati postav — kaj bi se mu zgodilo? Kriminal pride! Veste, mi na Dunaju imamo take časopise, kjer stoji črno na belem, kaj je prav za prav res».

«Sevé, vselej kriminal!» pritrjujejo sosedje.

«Dovolite gospod!» reče na to Pivoda, snemši naočnike, «jaz sem sicer le ubog krojač, — ali če bi prišel k Vam uradnik in zahteval trojen davek ter vas, ako bi ne mogel plačati, zaprl, vašo ženo pa ali hčer oskrunil, živino odgnal, hišo zažgal — kaj bi naredil?»

«Iskal bi pravice pri sodnji».

«Ali, dragi gospodine, tam so kristijani brez obrambe; če tožijo, še bolj jih kaznujejo».

«Brez obrambe!» kličejo tudi sosedje.

«No, pustimo to, meni Švarc. Mi že tako nismo tam, kaj nas to briga? Ali kakó se vam pa to zdí, da imamo zdaj dva Boga?»

Pivoda se odkašlja in srkne ga enkrat.

Klimeš se nasmeje in upraša: «Kakó to?»

«Prosim, kakó?» doloži Pivoda.

«Po novi veri je zdaj papež nezmotljiv. Kar on reče, to veljá. Jaz, ko bi ne bilo tako daleč do Rima, šel bi ga uprašat, kake številke bodo izžrebane v loteriji, da bi kaj dobil — saj papež to mora vedeti», beseduje Švarc.

Pivoda ustane in reče: «Dosti! Sosedje, vi veste, kaj nam je gospod župnik povedal o nezmotljivosti: da je papež nezmotljiv samo, kar se vere tiče! Ta krpar pa — ne zamerite — ta krpar z Dunaja hoče nam pa papeža spraviti v loterijo!?»

«Kaj, krpar!?» zakriči Švarc. «Vi ste neumneži! Vas sleparijo vaši duhovniki!»

«Drži jezik za zobmi!» vsklikne jezno Pivoda; «nas da sleparijo duhovniki? Naš gospod župnik je pri nas že dvajset let, a še nikdar se mi ni zlagal — ti pa (Pivoda se je spozabil) si danes prvič tukaj in že si se nam nalagal, da kar smrdi! Hajdi ven!»

Krčmar priteče: «Pivoda, tiho! Ta gospod je z Dunaja. Ne podite ga mi ven».

«Če vam je ljubši, kakor jaz — z Bogom! Sosedje za menoj! Ubog krpar tu več velja nego mi! Pojdimo!»

Krčmar ne vé, kaj narediti.

Švarc ustane ter reče ves zelen od jeze: «Ko bi bil na Dunaju, poklical bi redarje — tu pa, med kmetači, mora pametnejši sam odjenjati. Sram vas bodi, da gost ne more tukaj v miru sedeti!» To rekši odide.

«Vas, vas bodi sram!» kliče za njim krojač.

«Le čakajte, vse to dam v časopise», preti Švarc.

«Le, le!» kriči Pivoda. «Vi bodete prej notri nego mi! Pozdravite „ferajn“!»

Klimeš je bil v veliki zadregi. Govorjenje Švarčevo je bilo sicer tudi njega razgrelo, ali gosta samega pustiti — to tudi ne gré. Ustane tedaj in izgovorivši se pri sosedih: «Ne zamerite, moram za njim — ali jaz ga že kmalu odpravim, da mi ne bo delal sramote», in odhiti za razkačenim Švarcem. Švarc kadi v svoji jezi, da gre dim za njim, kakor iz dimnika, ter sope, kakor kovaški meh.

«Kaj takega se mi pa še ni pripetilo, odkar sem

živ, taka zarobljenost!» pravi Klimšu. «Da sem vaše povabilo sprejel! Ali jutri, brž zjutraj se odpeljeva!»

«Inu, ljubi gospod Švarc, med kmeti naj pazi vsakdo na svoje besede, ti ne poznajo šal. Ali vse to ni nič! Zdaj pojdeva v našo klet, tam ga bova srkala, dokler se nama bo ljubilo».

Ko prideta na dom, pozdravi ju Klimševka nekako hladno, nos pa se jej je bil tudi nekako ošpičil.

«Kako? Ali sta že tu?» upraša ju.

«Eh, gospod Švarc se je nekaj sporekel s Pivodo; da bi iz tega ne nastalo kaj grdega, sva raje odšla. Zdaj greva v klet. Pošlji nama tje kaj prigrizniti».

Vzame ključ ter gresta čez vrt v klet. Tam se vsedeta ter pijeta do trde noči. Švarc pozabi vso nejevoljo; vino ga razveseli, da začne peti. Zvečer ga mora Klimeš domov peljati — Švarca noge niso hotele več ubogati. — Položijo ga v posteljo in komaj léže, že zasmrči.

Klimševka pokima možu, naj gre ven.

«No, kaj pa imaš zopet?»

«Ti, stari, Martina ne pošljeva več na Dunaj», reče ona odločno.

«Zakaj pa ne?»

«Vzela sem fanta popoldne na „eksament“ in od takrat se jočem. Le pomisli: odkar je na Dunaju, ni videl cerkve od znotraj! Ako zvečer poklekne k molitvi, začnejo se mu pomagачi smejati, niti k veliko-nočni spovedi ni smel. Derejo pa ga od noči do noči,

jesti dobiva le ostanke, ali še teh ni! Jaz svojega otroka ne pustim več v tako Sodomo».

Klimeš povesi glavo in spomnivši se, kakošno govorjenje je Švarc imel celi dan po ustih, ne more drugega nego pritrditi.

«Ali, kako mu to reči, da se ne ujezi?»

«To bo moja skrb», reče Klimševka. «Za to sem mati. Fanta pošljeva še pred dnem k teti v Moravane, da mu bo spred očij — ti pa zaprežeš in odpelješ tega čednega gospoda. Vsaki stariši naj skrbno pazijo, predno svojega otroka komu izročé».

In takó se je tudi zgodilo. Martin je še za časa odšel in ko zjutraj Švarc, še ves neroden radi učerajšnje pijanosti, ustane, želeč odpeljati se, zapreže gospodar konje, mati pa jo mojstru kratko, pa dobro pové: «Vozili se bodete, gospod Švarc, sami. Martina smo že poslali proč — drugam».

Švarc jo debelo gleda. «Zakaj pa?»

«To lahko uganete, da ga k vam ne moremo več dati. Ne jezite se. Radi plače pa govorite z mojim možem, do tega meni ni nič — ali moja dolžnost je, čuti nad otrokom, da se mi duševno in telesno ne pogubi».

«Ali jaz ne razumen — — »

«Sem že rekla». Odide.

Švarc ostane kar poparjen. Niti vina noče več. Za trenutek se pa odpelje.

Kakó se v pošteni občini krupalovski popravljajo vratica pri čednikovi bajti.

Na sveti Jožef pridem v Krupalovo, še precej veliko vas, s cerkvijo, pristavo, farno in lovsko hišo. Pri bajti, na kateri je lesena deska z obledelim napisom: „Oskrbovalnica majhnih otrok“ (iz tega spoznam, da je vaškega čednika) se ustavim. Duri se odpró in iz njih stopi velik mož v prtenicah, kratkem kožuhu, s kučmo iz janjčjih kož na glavi. Ogleda se okolo po dvorišču, kjer rije v gnoju velik prašič, pa gre k vrtnemu plotu, potrese ga in sune s svojo leseno cokljo v vrata, zbita iz lat, da se omajajo in zvrnejo na vrt. Na to jo mahne z dvorišča ven ter gre mimo vodnjaka, okolo Petra, Majarona, Brentača, okolo židove hiše, šole in farovža k cerkvi; tam poljubi križ in obrne se v pravo na cesto k modro po-barvani hiši, na kateri je plošča z napisom:

„Občinsko predstojništvo“.

Odpre duri in praša domačega fanta: «Ali je oče doma?»

«Je!» reče deček ter mu pokaže vrata.

Čednik sname kučmo ter potrka.

«Naprej!» oglasi se znotraj župan.

Pastir stopi v sobo. «Hvaljen bodi Jezus Kristus!»

Župan sedi za mizo; na glavi ima kučmo, v roki lulo in študira neki dopis od glavarstva. Povzdignivši nekoliko čepico odgovori: «Na veke, Tomaž! Kaj mi poveš?»

Čednik obstoji s kučmo v roki: «Rad bi Vas nekaj prosil, gospod župan!»

«Že zopet! Kaj pa hočeš?»

«Težko, zeló težko mi je, gospod župan — ali moj Bog, kaj hočem drugega, ko moram».

«Takó govori!»

«Gospod župan, prišel sem vas prosit, da mi popravite plot in vratica pri vrtu».

Župan ga debelo pogleda. «Kaj še ti pade v glavo? Zopet popravljanje! Zdaj je treba na cerkvi kaj popraviti, zdaj na farovžu, zdaj na šoli, občina pa plačaj vse. Kje si vzame toliko denarja? Sveti Jurij se tudi že bliža, pa bo zopet dosti stroškov. Mejnike moramo ogledati, in veš, da vsakdo gleda, da bi tudi njega kaj doletelo. Tu, vidiš, dobil sem pisanje od slavnega glavarstva (pri tem privzdigne kučmo), da moramo varčno gospodariti s srenjskim imenjem — vi pa ne pustite človeka z lepa pri miru. Ljubi moj, potem pa bodi hudir za župana v srenji, a ne človek. Popravi si plot in vratica sam».

«Gospod župan, jaz sem se že naveličal tega večnega popravljanja; stvar že potrebuje drugega doktorja. Vratica nimajo kovanja, koli v plotu so tudi

že gnili, da morajo praseta — ne zamerite, — da moram tako govoriti pred tem božjim darom tukaj», pravi pastir, kažoč na kruh na mizi — «iz cele vasi na moj vrt kakor na občinski pašnik. Tam pa oglo-dajo in izpodkopljejo vsa drevesa, da ima občina go-tovo večjo škodo».

«Hm, hm!» maje župan z glavo. Dene jedno roko na hrbet, z drugo drži se za brado ter hodi s povešeno glavo po sobi gori in doli, kakor da bi premišljeval kako filozofsko uprašanje.

«Ko bi jaz ne vedel», nadaljuje Tomaž preka-njeno, «da imate Vi, gospod župan, rad vse v redu, kakor po hiši tako tudi v srenji, mislil bi si: Zlodej poberi ta drevesca, saj niso moja, in pustil bi plotu, naj naredi, kar hoče, naj stoji ali pa leži. Ko bi bil, kakor so mnogi hoteli, Majaron za župana, bi se ne poganjal tako ne, ker vem: kdor ne zna s svojim gospodariti, se za tuje niti zmeni ne».

Župan se posmeje in prikima z glavo: «A res, kaj sem hotel reči. Jaz, veš, že davno nisem šel tam doli okolo tvoje bajte. Bilo je blato in vrhu tega ima človek tudi s tem uradovanjem zmerom dosti posla: pa ko bi bil to videl, dal bi bil že zdavna popraviti. Veš kaj, jaz sam, kakor postava ukaže, v tej zadevi ne morem ničesa opraviti; — bodi tako dober in skoči po starašine in občinske može. Tudi Majarona pokliči, da ne bo šuntal vedno proti meni. Reci jim, naj pri-dejo za trenutek k meni. Danes so že tako doma — sv. Jožef je».

Pastir odide. Župan pa si obleče lepšo suknjo, posadi se na stol in začne zopet brati.

Kmalu se začno starašine zbirati. Župan je sprejema, podava jim stole ter hodi gledat k oknu, če drugi že gredo. Zadnji pride Majaron. Ko so bili vsi vkup, začne predstojnik: «Tako, možje, dal sem vas poklicati, da vam povem, kaj bi rad naš čednik. Pravi, da mu plot pri vrtu razpada, da se mu večkrat praseta vanj ukradejo — ne zamerite — pa, da se mora to popraviti. Naša občina ima, kakor veste, velike stroške — ali kaj hočemo? Ali čemo pustiti, da plot segnije in da razpade popolnoma? Zato mislim, da pojdimo pogledat, in kakor se bo vam zdelo, tako jo ukrenemo».

Vzamejo kape ter gredo počasi proti bajti. Otroci plazijo se od daleč za njimi radovedni, kaj bo? Stara Mihovka vidi vse to skozi okno in pošlje hitro na pozvedbo.

Ko pridejo k bajti, postavijo se k plotu, tresejo ga drug za drugim, pregledujejo stebriče in vratica in ko so vse do dobrega ogledali, prašal je župan: «No, možje, kaj je vaša misel?»

Starešine gledajo pred se in molče, dokler se ne oglasi jeden: «No, slabo je to».

«Res slabo, da lahko vse na kup pade», pritrjuje drugi.

«Jaz bi mislil, sosedje», reče Majaron, «da plot do jeseni še obstane. Res je, da se že guga — ali,

ko bi se vse, kar je slabega, hitro popravilo, kam bi prišli?»

«Kam denete pa vrata? Ali bodo celo leto tu ležala?» praša župan jezen, da mu kljubuje Majaron. «Saj je kovanje že vse odpadlo».

Dolgo so jo ugibali. Nazadnje spoznajo, da plot za letos še obstane; vrata pa, menijo, naj popravi kovač, da se bo mogel zapirati vrt.

«Takó Tomaž», ukazuje konečno župan, «pojdi po kovača, da nam pové, kako in kaj, pa da se hitro dela loti. Kar moreš danes narediti, ne odkladaj na jutri».

Pastir uboga hitro; starešine si mej tem ogledujejo njegovo bajto.

«Streha je zopet slaba», reče eden.

«Eh, je dovolj dobra» odgovori drugi. «Na šoli je še slabša».

«Res, kar je občinskega, je skoro vse podrtija. Fajtke tobaka ni vredno vse vkup», zbada Brontač.

«Kakeršno sem dobil, takošno je», opravičuje se župan. «Ker moji predniki niso ničesa naredili — jaz vsega tudi ne morem kar nakrat».

Mej tem je prišel kovač, ves okajen, v usnjatem predpasniku. Držal se je na smeh že od daleč.

«Gospod mojster», reče župan (kedar govori kot uradna oseba, imenuje vsakogar, kakor se tiče), «poglejte si vendar malo ta vratica. Ali jih hočemo dati popraviti — kaj jim manjka?»

Kovač jih pogleda pak sune z nogo: «Tem vriticam? — Nič družega, kakor nove late, novo kovanje in kljuka, da se nasade».

Starešine se zasmеjejo. Kovač, videč, da se župan kisló drži, dodá popravljaje: «Ali če bi novo kovanje naredil, celó malo zbil ter k temu še kljuko dodal, moralo bi to — ni hudir — še nekaj časa obstati».

«No, vzemite to seboj in primite se dela», reče župan «Kdaj bodete gotov?»

«Kdaj? Hm, za uro je to vse storjeno. Čednik, nesite jih k meni». (Na sv. Jožef tam ni práznik. Op. prel.)

Odide, župan pa razlaga starešinam, da se mora delo poleg postave sprejeti kot gotovo.

«To pa zopet ne vrže račun, da bi šli za ta kratek trenutek domov», reče drugi starešina. «Pojdimo raje na vrčerk piva, saj je blizo krčma». Ker so tudi drugi te misli, meni župan: «No, če prav hočete, na vrček piva že gremo lahko, saj že tako za to komisijo ne vzamemo dnin (dijet). To kapljo vam že lahko plačam iz občinskega».

In gredo mimo vodnjaka, okolo Petra, Majarona in Brentača k židu. Ta, ki je bil tudi mesar, imel je pivo, vino, žganje — kar je kdo hotel. Ko vidi, da gredo starešine, odpre vrata, pozdravlja je podavajoč jim roko in uprašá: «Kaj bo gospodom ljubo?»

«No, dajte nam, gospod Štern, tri bokale piva», reče župan. «Imamo neko občinsko stvar pa moramo čakati, zato prišli smo k vam na kapljo, da nam ne bo dolg čas».

«Vam dolg čas! gospod župan! Saj ste šaljivec — khomikr!» smeje se žid ter odide. Prinese pivo: «Prav od čepa, gospodje, kakor nalašč».

Starešine podajajo si drug drugemu vrče, a žid mane si roke in praša je: «Morda se vam bo ljubilo tudi kaj prigrizniti? Imam teletino, nekaj posebnega! Pri moji duši, (a misli si: duša ni moja, ampak božja, torej prisega ne velja), škoda bi je bilo dati komu drugemu. Vam pa, gospodje, bi jo že privoščil».

Župan molči in drugi tudi. Za trenutek oglasi se Majaron: «No, prinesite za me eno porcijo».

Žid zakliče v kuhinjo: «E šene Portion!» in dekla prinese na krožniku kos teletine z zeljem, da se je srce smejalo. Dišalo je, da je bilo veselje. Drugi ga gledajo od strani, in župan, ko je bil parkrat pomеžiknil po Majaronovem krožniku, reče nazadnje: «No, možje, ako bi radi vsak košček — dijet že tako ne vzamemo — jaz bi proti temu ne imel ničesa. Snejmo še mi po košček!»

«Košček bi res ne škodil», reče eden; drugi pa mu pritrdijo.

«Prinesite jim tedaj, gospod Štern, vsakemu košček. Jaz plačam».

«Sluga». Žid leti v kuhinjo in za trenotek začne nositi z natakario na mizo. Ali porcije, izimši županovo, že niso bile več tako obilne, kakor je bila Majaronova, ktera je bila le za vado.

Jaz mislim, da vsakdo vé, kako po mesu vleče pijača.

Zató si ukažejo občinski možje vrče napolniti, „repete“ in „da capo“, in ko pride kovač naznanit, da

so vratica gotova, bil je že ves občinski odbor židane volje. Eden mu reče : «Obesite jih kam tje, saj so dobra».

«To pa ne», protestuje župan, «jaz moram to pregledati».

«Tu pri vratih so», reče kovač.

Župan gre ven, ogleda si vratica in ko se vrne v krčmo, reče : «No že obstanejo ! — Koliko ste pa zaslužil, kovač ?»

«Šest desetic», odgovori sajevec.

«Pridite v nedeljo po nje — tu pa pijte».

In kovač pa sosedje pijejo ga do Ave Marije. Ko je pa zvečer župan delal račun z židom, rekel je Štern : «Malenkost, gospod župan — 12 gl. 54 kr.»

«Kaj toliko ?» čudi se župan.

«Pojdite pojdite ! Škoda, da ste tako moder mož ! Drugi so uživali in vi nočete ? Vsaj plača to srenja !»

«No, res je !» Dijet ti možje krupalovski pa vender le niso vzeli ! — —

Tako se gospodarji po nekterih občinah. V šoli ni potrebnih pomočkov k učenju. — In če je treba kaj za cerkev plačati, drži se občinski odbor kisko, kakor da bi bilo Bog vé kaj.

Pust v mestecu.

Kake pol urice od mesteca Klevetovice stoji v žlebu nad gozdom „zidani mlin“. Gospodar mlina je „težák“. Imá mlin na štiri kolesa, žago, ogljarnico, vedno dosti in močne vode, velike vrte, rodovitna polja in bujno loko, — — ali nad vse mila in draga mu je hčerka Malica.

Malica je bila dobro devče, kakor sploh vsi mlinarjevi. Vitka kakor jelka in krasna kakor solnčnica pri potoku. Penica v vrtu umolkne, kedar poje Malica; in če na dvorišču zakliče: „pi, pi, pi!“ — dére k nji vse uprek domača perutnina, golobje ji fofóčejo okoli glave, a Sultan malo da ne pretrga verige, — takó skače od veselja.

Če pride domačin ali tujec in mu Malica podá vrček piva — v zidanem mlinu tudi točijo — pózabi na žejo ter gleda prav zaresno čez vrček ljubko hčerko.

Če je oče mlinar malo čmeren ali jezen, prikrade se Malica za hrbtom k njemu, pokrije mu z rokama oči in zapoje: „kuku!“ — in jeza je minola: oče mlinar se zopet smehljá.

Mlinar je reden mož; pri njem mora biti vse čisto, kakor v cerkvi: zida, priziduje in ureja skoro brez prestanka. — Ni torej čudo, če je pazil tudi na največje imetje — na svojo hčerko. Poslal jo je v Klevetovice v šolo, in ko je bila starša, peljal jo je na dve leti v Brno*). Dal jo je učiti vsemu, česar je potreba po mislih današnjega svetá — namreč za omikane gospice. On ni hotel, da bi njegova Malica plela in kopala, hotel je imeti gospó. Denarja in imetja za tó je imela zadosti.

Ko jo je pripeljal domov, je bila po njegov misli dovršeno izobrazena in omikana, le še med svet jo je trebalo uvesti.

No, to je še le veselo!

Bil je pust in prvi plesni večer je bil v Klevetovicah oglašen na nedeljo po sv. Treh Kraljih. K mlinarjevim je prišla že teden poprej šivilja. Pridno ste šivale z Malico in ko je bilo vse gotovo, oblekli so Malico, da vidijo, kak „efekt“ napravi to — seveda zvečer, kajti po dnevu se nam vidi vse drugačno nego pri razsvečavi.

Malica se je oblekla in bila je zares močno lepa. Imela je belo obleko, nadičeno z zimzelenovim**) listjem, v laseh pa mirtov venček — skratka: stala je tu kot nedolžnost, ovenčana z vsemi nadami. Mati

*) Glavno mesto Moravskega, kakor n. pr. Ljubljana na Kranjskem.

**) Zimzelen = č. břechlán, nem. Immergrün (vedno zelen).

malo da ni zajokala od veselja, oče mlinar je zamlasknil s prstom ter z očitnim veseljem potisnil tobaka v nos, dekle in delavke so bile vse poleg ter s sključenimi rokami občudovale in hvalile — no bale se je dotakniti.

Samó sosedā Vokurka je pristopila bliže, pošlatala in precenila finost blagu ter rekla: «Kakor angeljček — le izleteti treba!»

Šivilja je vzela obleko seboj v Klevetovice, da bi je Malica na vozu ne pomečkala. Ko je prišla nedelja po sv. Treh Kraljih, zapregel je Janez proti večeru novi mlinarjev voz. Zadaj se je vsedla mati s hčerko, spredaj h konjem mlinar, a Janez je stopil na zadnji konec, da bi varoval voz, če bi se hotel prekucniti. Mlinar je zaklical: «giii!» Janez pokne z bičem, mlinarica se ogleda še enkrat po domu, vranca sta poskočila in — hajdi skokom k poskočni radosti in zabavi. — V zvončkih in po šumah je žvengljalo in se režalo tisoč duhov, a v mladih prsih Maličinih se je smejala tisoč radostij. — No tudi po lokah cvete in se smehlja na tisoče cvetov, ali predno se nadejaš, zatemni se nebo in iz njega doli se siplje toča, ki z ledovo svoj strelo pobija nježna cvetoča telesca.

Vranca sta skakala po jelenje in bliskom sta bila v mestu. Janez je pokal z bičem, kakor da je znorel.

«Očka!» klicala je Malica, «naj Janez vendar ne poka takó! To ni več v lavadi!»

«Naj je to v modi ali ne, saj Klevetovičani itak ne razumejo takim rečem, kakor Ti! Janez le pokaj, saj je takó bolj živahno!» klical je veselo mlinar. In Janez je pokal, da so ljudje postajali in zijali, a stara branjevka na vratih je dejala: «Aha, mlinar pelje hčer na trg».

Postali so pri šivilji. Dokler se Malica ni oblekla, tekal je Janez s konji po mestecu, potem so se pa zopet vsedli in odpeljali v Čitalnico.

Okna v prvem nadstropju so bila razsvetljena in godba je že igrala.

Šli so po stopnicah gori v dvorano. Pri uhodu so je sprejeli in pozdravili reditelji plesa. Jeden njih je ponudil Malici roko ter jo odvéł takó v dvorano. Ta je bil pristav okrajnega sodišča. Plesna dvorana je bila sijajno razsvitljena, z zelenjem, s preprogami in z zrcali okrašena. — Pristav je spremil gospico do sedeža; vsedla se je poleg matere, a oče je šel v bližnjo sobo med gospode. Na sredi dvorane pod velikim svetilnikom je stalo nekoliko ukusno opravljenih mladeničev. Gledali so, naslanjaje se z jedne noge na drugo, dekleta in presojali mlade in postarne, lepe in nelepe.

«Lejte, lejte, kakó to onemu mlinarjevemu „bakfišu“ lepó pristojaja!» šepetal je pisar iz grada.

«Hm, ako bi se že smel ženiti, zahajal bi v mlin in — —» uteklo je podučitelju iz ust, no ni izgovoril. Pristav ga je pogledal čez ramo, nasmehnil se, pokimal z glavo in siknil skozi zobe: «Smešno!»

Gospé in gospice so deloma sedele na naslanjačih ob zidu, deloma so se sprehajale po dvorani v kolu, klanjale se druga drugi, smehljale si, stiskale si roke — in vse so bile krasno opravljene. — Moj Bog, kakó je ta svét hinavsk!

Malici je bilo nekako čudno pri srcu. Ta sjaj, ta duh pomad in vodâ, to nasmehávanje in klanjanje — vse to je čudno uplivalo na njeno mlado dušo. Ni vedela, zakaj ji je pri srcu takó tesno in čudno. — Revica, ni vedela, da je zares na trgu, razstavlja je svojo krasoto.

Godci so zagodli, pristav se ji je hitro približal, poklonil se globoko in zašepetal: «Gospica, ali smem prositi?»

Malica je ustala, podala mu ročico v beli roka-
vičici in že sta se vrtela v burnem plesu. Krožil je ž njo na levo in desno, naprej in nazaj, in ko je godba doigrala, spremil jo je do sedeža in se poklonil: «Ljubljam roko!»

Malica se je priklonila in globoko oddihajoča se brisala si je z robcem potno čelo. Ko se je nekoliko oddahnila, prosil je pristav mlinarico, da bi smel gospico nekoliko voditi po dvorani. Mlinarica je prikimala z glavo. — Hej, kakó ljubka je bila ta mlinarica danes v čepici z rmenimi trakovi!

Malica je ustala, položila svojo polno ročico pod pristavovo, a on je vzel še njeno pihalko ter jej hladil obraz.

«Kakó ste kaj zadovoljni, gospica, z opravo dvorane?»

«O, zeló, zeló!»

«Mi pa ne! — Nismo se nadejali, da taka zvezda, kakor ste vi, počasti naš ples. Za vas ta dvorana že ni dosti dostojno opravljena!»

«Prosim Vas, nikar ne pretirujte!»

«Gospica, jaz sem toliko izobražen, da bi vas z neprimernim prilizovanjem nikoli ne razžalil, — toda resnici mora vsakdo skazati čast! Ali smem prositi za prvo četvorko?»

«Z veseljem — —»

Med tem se jima pridruži drug plesalec ter prosi gospico za ples. Godba je igrala, Malica pa plesala zopet in zopet brez prestanka do polnoči. Ob prenehljajih so ji donašali slaščic in limonade. Mati se je topila od radosti, a mlinar, če se je mogel za trenotek ukrasti od taroka, priskočil je k vratom, stegnil glavo v dvorano ter gledal po svoji hčerki.

O polnoči je bila večerja, potem so pa zopet plesali do četrte ure. Na to so zavili Malico v kožuh in peljali jo domov. Oče mlinar je imel vso pot polna usta hvale, mater mlinarico je pa skrbelo, kakó so med tem doma gospodarili; Malica je molčala. Janez je pa zadaj na tihona klel, ker je bil zdolaj v pivnici pri „ferblju“ zgubil štiri desetice.

Zjutraj je Malica spala do desete ure, potem se je pa cel dan stiskala k peči. Mlinarica je pripovedovala deklam in delavkam, s kom in po kolikokrat

je Malica plesala. Mlinar je poslal po slanik pojedel ga s surovim zeljem in pil vino.

V torek je prinesla neka žena iz Klevetovic veliko škatljo za „gospico Malico“. Čudili so se, kaj bi to bilo? Odpró in Malica je vsklinila: „o jej!“ a mlinarica je sklenila roki. V škatlji je bil velik, krasen šopek iz zvezih cvetlic in listek z napisom: „Kraljici plesa poklada k nogam to cvetje — odbor“. Vsa hiša je bila po koncu. Vsi so ogledovali in hvalili. Mlinarček zašepeče nižjemu hlapčku: „Ti Jožek, to bi naš kozel slastno pojedel“. Mlinar je to slišal in — udri predrznemu jezikavcu po hrbtu. Ženo so obdarovali prav dobro, a mlinarica ja je še poprašala zunaj v kuhinji, kdo da ji je dal to škatljo.

Malica, ubožica, pa ni na nič pomislila. Z vsem se je bavila le po otročje nedolžno brez kakih ozirov ali načrtov.

No, kmalu je tudi njo posetila usoda.....

V Klevetovice je prišel nov, mlad in neoženjen zdravnik. Bil je lep, vitek mož s temno brado in z velikima modrima očesoma. Malica ga še ni videla.

Pri sledeči čitalniški „Besedi“ po prvem zboru se je usedel pevovodja k glasovirju, doktor je stopil na oder, priklonil se ter pogledal na zbrano občinstvo. Mimo gredé se je srečal njegov pogled z Maličnim, kateri je bilo, kakor razpihnjeni roži, ko posije na njo žgoče solnce: začne hitro veneti. Pevovodja je igral, a doktor je začel peti s svojim krasnim baritonom:

(Prost prevod).

Šohájku švarný můj,	Dečko ljubi moj,
Kocháš-li pro švarnost —	Ljubiš li za nježnost —
Pak to tvé chodění	Pak to tvoje hojenje
K nám jest ti na marnost!	K nam ti je zaman;
Milujž radš slunéčko,	Ljubi raje solnčece,
Věčnou to krásu má:	Večno to krasoto imá:
A jak ten polní květ	A kakor poljski cvet
Prostička jen jsem já.	Priprosta le sem jaz.

Šohájku švarný můj,	Dečko ljubi moj,
Kocháš-li pro mladost —	Ljubiš li za mladost —
K memu tež okénku,	K mojemu okencu
Nechod' si pro radost!	Ne hodi si po radost!
Milujž radš z růže květ,	Ljubi raje rože cvet,
Ten vždy zas rozkvětá:	Ta vedno zopet se razcvita:
Za krátko na vždicky	Za kratko na vselej
Uvadne mladost má.	Zvení mladost moja.

Šohájku švarný můj,	Dečko ljubi moj,
Kocháš-li pro zboží —	Ljubiš li za bogastvo —
Ó pak věz, u nás že	O pak vedi, da pri nas
Statek se nemnoží!	lmetje se ne množi!
Choď si radš k sousedům,	Pojdi raje k sosedom,
Mají dost dukátů,	Imajo mnogo dukatov,
A jejih dceruška	A njih hčERICA
Kordulku z brokátů.	Moderc iz brokatov.

Šohájku švarný můj,	Dečko ljubi moj,
Kocháš-li pro lasku —	Ljubiš li za ljubav

Ó pak k nám chodivej,	O pak k nam hojevaj,
Zlatý můj obrázku!	Zlati moj obrazek!
Tebe já miluji,	Tebe jaz ljubim
Vice než slunce květ,	Bolj nego solnce cvet,
Tebe já miluji,	Tebe jaz ljubim
Vice, než celý svět!	Bolj nego celi svět.

Dokončal je. Občinstvo je ploskalo in sklicalo : « Izvrstno ! » Malica je sedela vsa razburjena, vsa zmedena. Gorela je na celem telesu in solze so ji zalivale očesci.

Pri plesni zabavi jo je poprosil doktor tudi na ples. Bila je razburjena; rdela je in mu ni znala niti odgovarjati. Gotovo mu je bilo to po volji, kajti — poprosil jo je še mnogokrat na ples. Ko so prišli zjutraj domov, ni n mogla zaspati, dasi je bila močno utrujena : vedno je videla pred seboj krasnega doktorja ter slišala njegov še krasnejši glas.

V torek so zaključili pust z domačo zabavo v Čitalnici. Tudi doktor, umeje se, je bil zraven. Malica je prišla s šopkom kamelij v rokah, jedno si je pa bila vtaknila v lase.

Ko je ples pričel, prihitela sta k njej prosit sodni pristav in doktor obá h kratku. Malica, ki ni poznala še koketnosti, je šla, kamor ji je velelo srcé. Vtaknila je kamelije za pas, rekla pristavu : „oprostite!“ in podala doktorju ročico.

Pristav si je grizel ustnici, pohitel k gospej lekarničarjevi ter plesal ž njeno Tinico v splošno pozor-

«Gospod doktor, izkašljala sem krv».

«A kdaj?»

«Hitro po pustu».

Doktor je ustal, stopil k oknu in zamišljen grizel si ustnici. Obraz mu je očitno preletavala notranja bolesta žalost.

«Gospod doktor, ne povejte tega starišem in — in pomagajte mi!»

«Dušica draga, dà — če dá Gospod Bog».

Toda Gospod Bog ni dal. — Zdravnik je prihajal neprenehoma v mlin. Malica je čedalje bolj slabela. Ko so cvetele vijolice, prinesel jej je šopek. Sedela je blede na naslonjaču, le na licih so se jej poznale plamene rože. Sprejela je cvetke in smehljaje se rekla:

«Ali ste vedno takó prijazni, gospod doktor? — — Toda danes imam do vas še posebno prošnjo».

«A káko?»

«Zapojte mi ono pesem, katero ste peli na čitalniški „Besedi“».

«Ali se vam ljubi?»

«Dà, rada bi jo slišala še enkrat, dokler sem na svetu — — —».

Doktor se je usedel k glasovirju in pel tresočim glasom:

«Šohájku švarný můj

Hocháš-li pro švarnost itd.»

In ko je burnim, bolestim glasom dopel zadnjo kitico:

I.

„Verujem v Boga! Čudim se njegovi veličanstvenosti in občaruje me njegova moč. . . .

Verujem v pravico! Bojim se tvojega groma, o Bog! Ljubim te, ker si pustil sveto maščevanje!“

In še je klečal in sklenjeni roki držal proti nebu, a krvavi očesi upiral v motne oblake, kakor bi jih hotel razgnati, da v svetlobi zagleda tistega, na katerega veruje, da zagleda — Bogá!

Razkuštrane prsi mu je krila raztrgana in umazana srajca; ledja je imel prepasana z velikim svilenim pasom, a za-nj sta utaknjena dva, s srebrom okovana samokresa in jatagan, katerega roč je ves s srebrom okovan; oblekel je sive, že močno ponošene hlače, tu in tam je bila prilepljena groba krpa. Na nogah je imel obute nestrojene, še dlakave in kosmate opanke. — Glavo mu obkrožuje gosta, črna brada, a lasje pod raztrganim „fesom“ so bili silno razmršeni.

Ali vendar je bilo to lice lepo, lepo v pomenu prošlosti; ali ta lepota plula je po morju njegove bede in prestane nesreče. . . .

Velika tema spopadla mu je dušo. Burja mu razsaja v prsih; burja jezniša, strašnejša in groznejša od burje groznega orkana! !*

V srcu nosi tresek!

Klečal je zraven stene, a črna stena vzdiguje se nad njim visoko. . . . visoko. . . . kakor bi hotela zagrabiti in k sebi potegniti nebo s svojim kljunom!

Uprl je očesi v steno, kakor da bi od nje iskal pomoči, ker iz neba še ničesar nima, ker s svojim strahovitim pogledom še ni mogel razgnati gostih oblakov.

Stiskal je pesti, zobje mu klepečejo, ter pozabi na vse. . . pozabi steno. . . nebo. . . svet. . .
Zgane se. . .

V daljavi strahovite, črne stene, zdi se mu, kakor da se mu je pokazala brleča luč. . . .

Ne — mežurek je! Zlodej ga je zapeljal!

Ali zopet! . . .

Je, je. . . . Napel je bunčici črnih očij, pa gleda. . . . gleda. . . .

Luč je! . . . Luč. . .

«Ha! tam, tam. . .»

Hitel je k osemu kraju, ali zastonj, tam je pot neprehoden! — Razgrinjal je veje, skakal s kamena na kamen, padal in ustajal, a luč mu je vodnica v tej črni in strašni noči.

„Zastonj! Nemogoče je. . . ranjen sem! To je kak duh, kaka čarovnica, ki me mami, me kliče!“ . . .

Nehoté, truden pogleda zopet luč.

„In glej! ona je večja! Ha! ne, ni to duh, ni to čarovnica. . . to je prenočišče! Bog! Bog!“ . . .

Šel je dalje, on ni bil več truden; on ni maral, ker mu je iz prsij curljala kri, ker so mu noge opraskane, ker je še to malo obleke, ki jo je imel na sebi, raztrgal.

Hitel je, z naporom je hitel naprej, vse zapreke je odstranjal s pota z nepojmljivo močjó.

Strela je švignila po nebu. . . .

In glej, on vidi malo, zvito stezico, po kateri pride gotovo k oni luči tamkaj!

Skočil je na stezo.

„Ah!“ vzdihnil je od truda, povzdignil očesi k nebu, kakor da bi hotel reči:

„Ti si vendar milostljiv! Še si ti moj Bog!“ ...

Šel je, šel, a luč se mu je zmeraj bolj bližala. . . bližala. . . Ali kaj hoče on tam? kaj hoče dobiti od luči?

„Ali vendar. . . vendar — grem, grem!“

Hiteč je precej bil tam. Ko je bil že pri steni in stopil na sam prag, strese se, kakor da bi ga vjedla kača.

Oglušel je od straha. . . .

Zagledal je smrt! . . .

Ali, ako res biva smrt, kaka okostnica, katero bi mogli imenovati smrt, — onda je to njena slika! . . . .

Pečina je. Stene so naslonjene druga na drugo ter napravile vhod v to pečino, katera je bila temna, samo, da jo je le nekoliko razsvitljeval

mali ogenj, ki je plapolal na sredi, kakor duša umirajočega človeka.

Zraven ognja je čepela neka ženska podoba, bolj mrtva kot živa. Njeno lice je bilo od silnih bolečin kakor dobova skorja; kakor sneg beli lasje padali so jej na suha, koščena ramena, — obleka jej je bila iz samih cunj. Zraven nje je ležal grd volk, ki jezno vzdigne glavo in zalaja, kakor pes, na prišleca.

Starka se zdrani.

„Čarovnica!“ zavpije naš prišlec.

„Lezi, lezi, zver!“ reče starka volku in on zopet zniža svojo glavo.

„Ne imej Boga ne v duši, ne v srcu, ako misliš prestopiti moj prag!“

„Čarovnica!“ mrmra zopet v strahu naš prišlec.

„Ha, ha, ha!“.... zakrohoče se zopet babišče.

„Čarovnica! Čarovnica, dà; tako me imenujejo že 40 let... čarovnica, dà; tako imenujejo ves ta kraj, ki je okoli mene, — čarovnica ha, ha, ha, in gorje tistemu, ki se približa mojemu kraju“.

„Tedaj te ubijem, stara pošast“, in segne po samokres.

Volk vzdigne glavo.

„Lezi, lezi, zver!“ in starka udari volka po veliki glavi.

«Da me ubiješ?»

„Dà!“

„E, pa ubij me! Ali ptej nego to napraviš, česar bi niti poskušati ne smel, hodi sem in sedi... sedi tu zraven mene in poslušaj me!“

„Tebe?“

„Mene, dà! Zdim se ti strašna... hej mladost, mladost! Polna si čara, polna! Čolnič tvoje lepote je poln ljubezni in čara, pa se suče po reki veselja in zadovoljnosti. Hej, hej, vem jaz to, vem!“ In starka potakne ogenj, a iz malega kotlička, ki je visel nad njim, udari sopár in voda začne vreti.

„Ne razumem ničesa!“

„Mlad si... mlad, cunjasti in raztrgani junak, močno si mlad! Verujem ti, da ne razumeš!... Ni te tolkel jeklen čas 90 let, kakor mene. Niso ti lasje osiveli v dvajsetem letu, kakor meni! Ni te preganjalo sto nesreč in bed v življenju kakor mene!“

„Ali bodi, bodi... čas je, čas! Pride in preide he, he, he... kaj hočemo?“

„Čarovnica, jaz te čedalje manj razumem, strah me je poleg tebe... groza me je!... Grem... utečem!“... .

„Niti praga mi torej ne prestopiš?!“

„Ne, nečem — ne smem!“... .

„Ni prav, da me takó zapuščaš, a sedaj — idi!“ Potakne ogenj, stisne se zraven njega, a volk jo pogleda s krvavima očesima, kakor bi jo hotel uprašati:

„Ali hočem?“

„Lezi, lezi, zver!“

Šel je nazaj, — ali noge ga nečejo nositi, kakor da ga nekaj vleče, kakor da mu veli, naj gre k njej, njej, k grozni starki.

„Idem, poslušati jo hočem.“

In vrne se k pečini.

„Čarovnica!“

Starka molči.

„Hoj, čarovnica!“

Starka se strese.

„A, vrnil si se? E, prav, pridi in sedi tu!“...

II.

Balkan!...

Ti večna črka v knjigi prirode; ti vratolomen most ruske slave, a propast otomanske! (turške). Ti večni spomin zmage častnega križa!

Strašne si krvnike preživiljal ti, polotok! Kdo še ne pozna Sofijskega Alaj-bega? Kdo?

Ah, tiran je to! Mnogo robov je odvedel iz Prokoplja: mnogo robov, vse same potomce častitega vojvode Juga!... Starca Juga!

Pa kak ima „konak“ (stanovanje) v Sofiji, kak! Sramoval ne bi se palače sultanove na zlatem Bosporu.

Bogat je, silen, močan! Kdo se sme, kdo, ž njim bosti? Ali kak črv? — Vezir? ... Samo sul-

tana pozna! Alah na nebu, sultan na zemlji sta višja od njega — potem pride on.

Pa vendar tudi tega silnega leva, tega, kateri se nikogar ne boji, nekaj boli, . . . peče!

Vest? . . .

Ah, kaj še?

„Kaj mi je vest? Čenčarija! . . . Dokler je dosti blaga, dosti moči, do tedaj se tudi živi, do tedaj ne more me nič trpinčiti, nič mi duše obteževati! . . . Alaha mi, *) pa vendar. . . vendar!“

Gosti oblaki dima vijejo se po krasnem prostoru, a Alaj-beg obrne očesi na divne perzijske preproge, pa se. . . naježi, kakor da mu nekaj ni prav.

Vendar, . . . vendar, nekaj ga peče, neka ga boli.

„Gjavri! . . . gjavri!“ . . . **)

• In dalje je kadil iz dolgega čibuķa in zopet gledal zamišljeno v bogate perzijske preproge.

„Hm! hm! . . . Razbojniki! . . . Hajduci! . . . Pa potem“ . . . — in on se globoko zamisli.

Neslišno stopil je v sobo Alaj-begov najverniši rob Mustafa. Trikrat se je priklonil, a gospodar njegov ga še ni zapazil.

Globoko se je moral zamisliti!

„Gospodar“ . . .

*) Takó se Turki rotijo.

**) Gjavri rekajo Turki kristijanom.

„Ha!“ strese se. — „A ti si to, Mustafa?
Kaj je?“

„Vse dobro v slavo Alaha in tvojo!“

„Robovi?“

„Za pregrinjali“.

„Kaki so?“

„Robovi so robovi, a ti si gospodar“.

Hm... hm... Ženske?

„Zorica“ —

„Kje je?“

„Na dobrem mestu pri starem Ibrahimu“.

„Kakošno je?“

„Roblje je roblje, — a ti si gospodar“.

„Hm... hm! Ali so gjavri mirni?“

„Mirni“.

„Jutri naj se usmrte!“

„Vsi?“

„Polovica“.

„Gospodar si, a jaz sem tvoj rob“.

„Mustafa!“

„Gospodar“ —

„So li mladi gjavri med robovi?“

„So!“

„Poturči jih!“

„Teško, gospodar!“

„Teško?“

„Preteško gospodar“.

„Noriš, Mustafa!“

„Ne“.

„Noriš“, zavpije na Mustafa, potem pa nadaljuje tiše: „ti napravi tako, kakor že veš“ . . .

„Vse napravim, gospodar moj“.

„Daj jim nade; reci jim, kaj to pomeni, ako kedo postane cesarski sin“.

„Hočem, gospodar“.

Alaj-beg se zamisli. Kadil je naglo, pa je hitro pokadil polno lulo.

„Mustafa!“

„Gospodar?“

„Napolni mi lulo!“

Mustafi je bilo to milo, s tem mu je gospodar napravil posebno čast.

Napolnil je lulo in prinesel ogel.

Alaj-beg kadi. . .

„Prav lepa je“ . . .

„Gospodar, jaz“ . . .

„Ne poznaš je? — Pa Zorica! Lepa je, prav lepa!“

„Tvoja je, gospodar“.

„Moja? Hm, hm. . . Ta še ni moja, a skrbeti hočem, da bode. . . Ti mi boš pomagal, je-li?“

„O, gospodar, Mustafa dá vsak hip glavo za te!“

„Vem, Mustafa, vem! . . . Razgovori se ž njo, reci jej — ali kaj ti jaz pravim, ti to bolje umeš nego jaz, je-li? No, no. . . vedno si pri meni v milosti. — Ali ti je ostalo kaj zlata?“

„Gospodar“ —

„Reci blagajničarju, da ti izdá, kolikor potrebuješ“.

„Alah naj je vselej pri tebi!“

„Pa, Mustafa, ali ti je koja padla na to tvoje lokavo oko?“

„Gospodar“ —

„Govori! Jaz nečem in ne ljubim laži. — Povej in jaz ti jo darujem“.

„Dà, padlo mi je v okó, gospodar!“

„E!?“

„Alaha mi! Ona sajasta lepótica, mislim, da je Grkinja ali ka li? —

„Lepa?“

„Vrlo — dà — gospodar“, jeclja Mustafa.

„Dobro; vzemi jo, jaz ti jo darujem“.

„Ó, gospodar!“ in poljubuje mu robove ogrinjala, a srce mu živeje bije.

„Ali ti je nagrada dobra?“

„O, je, je, gospodar“.

„A veš li ti, Mustafa, da je že leto dnij minilo, odkar smo one robove prignali iz Prokoplja?“

„Leto, gospodar“.

„Hm, hm... kako čas beži“.

„Pa na potovanju in mirjenju hajdukov, gospodar“.

„Da, da!... In sedaj hodi k svoji Grkinji in mojemu blagajničarju. Milost moja je vselej s tebój“.

Mustafa to komaj dočaka, prikloni se trikrat in brzo se zgubi za teškimi pregrinjali.

Alaj-beg je še kadil, dokler ni spremenil tudi druge kade v prah, potem se lepo nasloni na žametne blazine in zaspi...

* * *

Mustafa je hitel k staremu Ibrahimu ter mu je ukazal, da mu v drugo sobo privede mlado Grkinjo — Jelido.

Mustafa je sedel na nizki naslonjač ter željno pričakoval dohod „svojega zlata“, katero je hitro skrnil z Zorico pri Ibrahimu; škiljasti očesi gledali sté mu povsod po sobi.

„O, Jelida, samo, da bi te mogel prikriti; pri nas je mnogo urokljivih, pa tudi jastrebovih očij; in lahko bi se dogodilo, da ti urečejo, ali te — ukradejo“.

V tem se sliši lahek udar korakov. — Ibrahim privede Jelido.

Lepa je bila ta Grkinja. Črnikaste barve, z velikima črnima očesoma, z „grškim nosom“, z usti „prerezanimi na dvoje“, a rdečimi, kakor rožin popek, s prsimi, na katerih se zarja odpočiva, s telesom, kakoršnega nima niti vila.

Mustafa je malopridnež; on vé, kaj je lepo, in skrival je to blagó, skrival ga je prav skrbno pred poželjivimi očmi svojega gospodarja.

„Alaha mi, prava hurija!“ In Mustafi se nasmešijo brki. „Ah, ali bom užival!“ šepetala mu je poželjiva duša.

„Klical si me!“ pregovori lepa Grkinja popolnoma svobodno.

„Da, krasotica! — Idi, Ibrahim, in pazi tam na Alajbegov hiser!“

Ibrahim odide.

„Pa — zakaj si me klical?“

In brez pomisljanja sede k Mustafi in položi mu roko na ramo.

„Alaha mi, pa... ti me ljubiš, gjaverka?“

„Kaj ne vidiš? Saj sem pri tebi!“

„Ah,... ah... ah... takó je prav, e, da ti po pravici povem, kaj takega se mi še ni zgodilo.“

„Eh, pa to se lahko veruje!“

„Kakó to?“

„Pa — ker si grd kakor pravi vrag!“

„Ne jezi se! Je na svetu ljudij, stvari, katerim tudi ti ugajaš. Na primer: Jaz sem jedna taka stvar; meni se zdiš ti lep.“

„E, aferim! aferim!... (dobro)

„Daj, pogledaj me!“

Mustafa jo, čudeč se, pogleda.

„Uf! Uf! pravi sokol.“

„Kako?“

„V škiljenju si strahota — lice imaš suho; teh nekoliko dlačic na bradi in pod nosom stojé kakor ščetine na divjem merjascu“ —

„Molči! in že jo je hotel pahnuti od sebe, ali ta čas jo pogleda in njena lepota bila jej je strašen ščit.“

„No, no !... Veš kaj? — kaj misliš z menój?“

„S tebój? He, tebi se je sreča nasmejala!“

„Harem?“ ga hitro uprašča.

„Dà, ali moj harem. Paša te je dal meni v „peškeš“ (dar).

„Tebi?“

„Meni!“

„Ah, idi, za Boga, ne zanašaj se. Kakó bi mogla tebe objeti... pojdi... pojdi...“

Mustafa se je nemilo grbančil in čudil smelosti te lepe, mlade deklice.

„Aj, iz tega ne bo nič. Sama grem k paši in ga povprašam“.

„K paši?“

„Dà! Jaz tebi ne verujem!“

„Ali ti ne smeš k paši: jaz ti to zabranjujem!“

„Ti?“

„Dà, jaz tvoj neomejeni gospodar“.

„Ha, ha, ha, smešna grdoba!“

Mustafa se strese. On bi jo zmrvil, ali se nekako zadrži; — ta Jelida je lepa ko hurija, mlada kakor dete; pa jo nazadnje še pogleda kakor strela bliskajočima očesoma....

„Ha, ti se treseš! Rekla sem ti, da moram k paši in jaz tudi pojdem...“

„Ne pojdeš!“ ...

„Pojdem. In ti me moraš hitro peljati k njemu. Ako nečeš, — tedaj vedi, da moram na vsak način govoriti ž njim, a potem gorje tebi, rob!“

Mustafa se je močno čudil. Še nikoli v življenju ni slišal takih besedij jedne ženske in zraven še robkinje. Ali, kakor da je Jelida imela neko zapovedujočo moč v svojih besedah, pripogne glavo in premišljuje, ali bi jej izpolnil željo.

Ako jo paša vidi, — potem je za-nj zgubljena za vedno, ker ona je lepa, a pašin harem je velik.

Ako je ne pelje k paši, more kedaj, Bog zna, kaj pri paši lagati, in on je potem zgubljen!

Kaj hoče storiti?

Misli so mu bile spletene, kakor mreža, kakor pajčevina... muči se, ne more se rešiti iz nje na nikak način — prav tako, kakor muha.

Nazadnje se odloči.

„Poslušaj me, Jelida!“

„Kaj je?“

„Peljati te hočem k paši.“

„Res?“

„Pod jednim pogojem.“

„Pogoj? A kakošen?“

„Da boš vendar moja gospodarica, a jaz tvoj rob!“

„Resnica?“

In Jelida se zamisli, potem dá hitro roko Mustafi.

„Tukaj je roka, hočem!“

„Jelida!“ ...

„Ali mi boš rob v obliki gospodarja?“

„Bom!“

In roki se jima močno stisneta, Jelida izgine iz sobe, a Mustafa je težko, dušljivo zdihoval....

* * *

Jelida je ~~Od~~šla k Zorici in ~~je~~ povedala, kaj se je zgodilo pri Mustafi. Zorica jo je objemala, ter je na prsih lepe Jelide iztočila milijon hvalnih, bisernih solzâ.

III.

Srbija! . . .

Petstoletna vihra vsemogočega prokletstva, Vuk te je napravil, a Gospod te je prokletel za pet sto let. Toliko let, stoletji uklanjala si se Turkom!

Nikake dobrote nisi videla, ti sirota, toliko časa! Nikake sreče nisi videla; ali si zató vendar videla junaštvo, neocenjeno, neslišno.

Pa, ali se hoče vendar enkrat zvaliti z glave tvojih ubogih sinov ta „anatema“ Gospodova.

Ti molčiš; — nema si, ali s tvojih neprehodnih planot sliši se kakor najstrašnejši vihar:

„Hoče! . . . hoče!“ . . .

Nesrečni Turki! Strašne stvari; grozni gospodarji! Hudo tisti zemlji, hudo in prehudo, kamor zagazijo kopita podivjanih turških konj; hudo je tistemu narodu, kateremu je gospodar Turek.

Pa vkljub vsemu temu je še ljudij v Srbiji, kateri kljubujejo tem hudim zverem! Strašnejši so od samega zverinskega cesarja, strašnejši nego raz-

dražen lev! ker, kadar zagrmé oni, se ne stresejo samo živali, ampak tudi — Turki.

Hajduk je to! . . .

Dà, razžaljeni, razježeni sinovi ponosne Srbije niso hoteli trpeti teh trinogov; skočili so na noge in obesili dolge puške na rame; udarili so v neprehodne strmine, gozde in od tukaj ni še nobena kroglja zgrešila gospodarja — Turka.

Moralo je tako biti!

Mogoče je Gospod takó rekel, pa zató se tudi dela takó. Turki so v strahu, oni se tresejo, oni se bojé, oni bežé, da slišijo samo besedo „hajduk“, ker — hajduk in smrt bilo je za nje vsejedno.

* * *

V mestu Belgradu je živel Jurij. Ni bil bogat, a imel je zadosti, da je živel on in njegova Jelida. Jurij je bil Grk, a Jelida Grkinja.

Nekedaj — že davno, živeli so roditelji lepe Jelide v Prokoplji, no, po nekeji izdaji posekajo Turki vso rodovino razven Jelide, kojoj Jurij, tedaj trgovec v Prokoplji, že star človek, kakor hčerko pripelje v Belgrad, no, kmalu po tem postane njegova ljuba na najpodlejši način.

Jurij je prijateljeval s Turki; on jim je vsako srbsko gibanje redno prijavil, a oni so mu za nagrado dajali zlata.

Grk je ljubil zlató, imel je rajši zlató kot vsako krepost.

Uboga Jelida!

Koliko nočij, koliko dnij preživela je po sobah paš in turške gospôde!... Ona je morala, on je tako zapovedal; a za vse to, za to gnjusno trgovino dobival je zlata... mnogo zlata...

Jelida je propadla!

Jurij, nesposoben za drugo ljubezen nego za zlató, vodil je gnjusen trg s tem detetom, Jelido, katera je bila še-le v šestnajstem letu.

Ljubovanje je slednjič priraslo Jelidi k srcu. Po triletnem takem življenju se ona zgubi....

Prišla je na misel, da je bolje, ako od svoje lepote živi ona sama, a ne njen Jurij.

In neki dan zapusti ona Grka in gre po svetu... gre, da se sama preživi.

Prišla je v Niš. V Nišu jo popade želja, da bi šla do Prokoplja, kjer bi videla katerega svojega znanca.

In šla je tje.

V tem je miril Alaj-beg vstajnike v Prokoplju in jo z drugimi robi vred odpelje v Sofijo.

Jurij je bil žalosten za Jelido, za tem krasnim, dragocenim espapom (blagom); pozabljal jo je in tudi — pozabil.

* * *

Turki so planili tudi v Srbijo, da bi pregnali te proklete hajduke. Gonja je nastala; blišče se jatacni, svetlé se sablje; puške pokajo, kroglje živgajo!....

Mnogo turbanov (ruta, koju rabijo Turki za pokrivalo) ostalo je v Srbiji, a malo hajdukov je poginilo.

Bežale so rodovine hajdukov, bežale v svet, da se rešijo, da rešijo otroke, ker Turki so bili nemilostljivi proti njim.

Radovan je poginil! Siv častit starec, cenjen domačin padel je kot žrtva turškega besnila.

Zorka je bežala, ... bežala v gozde. Pa kam se hoče podati, h komu? Radovan, njen oče, je poginil, a Radivoj, njen zaročnik, je še v boju, sveti Bog vé, kaj bo z njim.

Da išče ljubčka? kje ga hoče dobiti? Skozi divje vojske morala bi iti, da bi ga mogla poiskati, a znala je Zorka, kaki so Turki.

Napotile so se neke rodovine po gorah v — svet. Morda je sodba hotela, da so prišle v Prokoplje. S temi rodovinami šla je, ne vedoča kako, tudi naša Zorka.

Naselili so se, kakor je kateri mogel, in svojim naznanili, da so še živi ter da so v Prokoplju.

Zorka je povpraševala za Radivoja, a o njem ni bilo ne glasú ni sledú!

Skoraj gotovo je poginil!

Preteklo je leto, odkar so se udomili v Prokoplju, lepi vasi starca Bogdana in njegovih devet belih „perjanikov“ (straža), krasnih devet Jugovičev.

Leto je preteklo, a Zorka ni slišala o svojem zaročencu nikake besede, nikakega glasú!

Milostljiv starec Job vzame jo med svoje; ona mu je delala, a on je na-njo pazil, kakor na dete.

Ali kaj je dobil s tem?

Z dežja pod kap!

Turek tu, Turek tam; a Turek je on povsod!
Hudo raji*)!

IV.

„Ah, ah“... pokašljevala je starka, a ogenj je neprestano potikal.

„Poslušaj me dalje“, nadaljuje. „Glej, kako sem osivela, pomnim davne, davne čase! Nisem vedno „čarovnica“ ne! Bila sem tudi jaz lepa, mlada, pa polna nade, polna sreče in zadovoljnosti, — ali to traja toliko, kolikor migljaj očesa. Moj mož se je imenoval Živadin. Bil je cenjen mož, pa tudi malo pismen. On me je — morda tudi ljubil, jaz tega ne vem; samo toliko znam, da je nekega dne zginil. Iskala sem ga povsod, povpraševala vse ljudi, njega ni... ni ga vekomaj. Morda je poginil, pomislila sem, tako so pretekli tedni, pretekli meseci, leta... čas, a od njega ni glasú, ne sledú!“

In starka je vzdihnila, a volk se je zganil.

„Imela sem“, je nadaljevala, „hčerko, malo in lepo, prav kakor kako sveto podobo; e, ona! mi je bila v tolažbo, ona mi je sama ostala, a jaz sem jej dala vse, vso skrb, ljubezen, — življenje!

*) R a j a so bili kristijani na Turškem.

Dete je rastle počasi in pravilno, kakor steblice cvetlice bazilike. Gledali so jo vsi, cela vas, kakor nekaj, česar nihče nima, gledali so jo, božali, a meni zavidali.

„Le dalje, žena, dalje!“

„Ej, ej!“ . . . . vzdihne žena. „Tako so tekla leta. Turki so že osledili lepoto moje Jele, a čakali so trenutka, da jo ukradejo, odpeljejo za vedno! Ali jaz sem to opazila in po noči proti sveti nedelji grem skrivši, tajno, vzemši mojo Jelo seboj, na daljno pot. Kam, o tem nisem mislila, samo dalje, dalje, da obvarujem moje življenje, moje oči, mojo jedinico. — Jela je imela devetnajst let. — Jaz sem srečno utekla ter živela v neki vasi pri poti, živela skrivno, tiho, skromno polni dve leti. Ali tedaj“ . . . .

Starka utihne, a pesti so se jej krčevito stisnile.

„Prehajali so Turki, prehajali junaki in capini! Ali nekega dne — ah, strašen je bil ta dan. Meni se je stemnilo, a solnce — pravijo — da je najlepše sijalo; — meni je bilo mraz, strašno mraz, a solnce — pravijo — žgalo je travo in listje. Na podivjanem konju je počasi jezdil junak s še nekoliko Turki v gosposki, turški obleki z brado in s — turbanom! Ej, ej“ . . . .

Starka zaječi in trepalnice upadlih očij se jej stisnejo, a dve veliki solzi se jej komaj potočite v krilo, ker so ji zadržavale silne gube.

„Turek! Ali ne, ni on Turek, ali je, prav ne vem! Ali ko sem mu bolje pogledala v črne oči, v ono čelo, katero sem tako spoštovala, vidim n j e g a, njega, — m o j e g a m o ž a!“

„Kaj je rekel, žena?“

„Dà!... Proklet naj je! Poturčil se je!“...

„Strašno!“...

„Ne, to ni strašno! Samó dalje poslušaj! Zvedela sem, da so mu dali neko Turkinjo za ženo, a zraven nje imel je še harem! To mu je bila nagrada, ker je nekega srbskega vojvodo — voditelja — ubil!“

„Proklet naj je!“

„Dà, amen! rečem“, nadaljuje starka. „Amen, rečem še drugič. S to Turkinjo imel je sina, dvajsetletnega paglavca, izbirčnega, zlobnega, malo-pridnega. In čuj, čuj, kar je najgrše... Ta paglavec mi neki dan s svojimi konjiki vgrabi mojo Jelo... ukrade jo... ukrade .. oskruni!“...

V pečini je silno odmevalo, ker starka je izgovarjala to z obupnim glasom.

On se strese!

„Dà; nje ni več! Poskušala sem vse, vse, da bi jo našla, da bi jo videla, in posrečilo se mi je; po treh letih sem jo našla, a nisem je videla, umrla je! Bog se jo je usmilil!“

„Revica!“...

„Imela je sina, sinčka, dà, tako mi je rekla Imbra, stara robinja, ali ga je, je rekla, po treh

mesecih tajno dala iz hiše ter poslala nekemu Srbu, proséč in zaklinjajoč ga, naj ga varuje in odgoji kakor Srba! Tudi denarje mu je dala in to je bil uzrok njene smrti!“

„O, o!“ . . . . .

„Dà, dà, preteklo je mnogo časa od te dôbe! Vse to mi je prešlo čez to sivo, kuštrano glavo! — Drugi sin njegov, Turek od Turkinje; poglej ga, kje gospoduje v Sofiji! . . . Sreča jim je služila in v gospodstvu so napredovali! . . . Veš, Alaj-beg!“ . . .

„On?“

Dà, je! . . . Ali glej! glej! . . . kje ga dobim? kje? . . . Od tistega casa, odkar mi je vplenil mojo Jelo sin mojega poturčenega moža, živim tu v tej pečini, — jedini drùg mi je ta volk, oba, on in jaz sva divja, ali jaz sem starejša, zató me uboga!“

Nastalo je molčanje.

„Oni Srb, kateri je bil vzel malega v odgojo, je umrl — imenoval se je Miladin — rekla je Imbra“.

„Miladin?“ . . .

„Dà!“

„Kaj? kakó?“ . . .

Njegove misli so se vile v daljno, temno prošlost, kakor da se je nečesar spomnil; zdi se mu, da se spominja svoje mladosti pri treh ali štirih letih, da je bila v hiši neka žalost... kakor da se še spominja ječanja stare ženice za svojim možem Miladinom, — pa za tem, kakor da bi

tudi ona — starka — umrla.... Dà, dà, pamet ga ne goljufa... A on, on sam se je imenoval Radivoj Miladipov....

„Kaj! kaka grozna slutnja!... ha, saj to bi bila strašna božja kazen, a jaz nisem nič kriv!“...

„Kaj ti je?“ upraša ga starka.

„Strašno! strašno!.. Ah, kaj si mi vse to pripovedovala, da me v drugič ti ubiješ... ubiješ!“...

„Jaz sedaj tebe ne razumem!“

„Me boš že razumela, ako ti povem, da sem jaz ta nesrečni sin, katerega je tvoja nesrečna hči s Turkom rodila!“ in on se zgrozi.

To je bil Radivoj, prav tisti, ki je pred steno klečal in klical nebo in pekel v pomoč.

Slišal je že dolgo časa po boju, da mu je Zorko odpeljal iz Prokoplja Alaj — beg Sofijski, pa je le šel iskat... že leto je preteklo, odkar blodi po svetu, dokler ni zadel na to starko.

Ni tedaj poginil! No, zato se je pa vendar bojeval v Srbiji kakor lev in napadal kakor tiger.

„Kaj si rekel?!“ zavpije starka.

„Dá, jaz sem ta! Ali ti ni imenovala Imbra vasí, v katero sem bil odpeljan?“

„Ah, dà, dà... vedeževala sem in se trudila, da sem vse te novce dala njej, da mi pove to skrivnost... Ali — eh, eh... moja pamet... neumna, na — vidiš, ne vem, kakó se je imenovala vas; vem, da je tam nekje v Srbiji.“ —

„Jovovec!?“

„Dà... dà... ali hodi sem bliže, hitro! in starka potakne ogenj in plamen je zaplapolal.

„Razgrni rokav!“...

„Dà! Ti si, ti si!... Otrok moj! — — Unuk!... Ubij me sedaj Gospod — dosti sem živela!“...

„Kaj je?“

„Vidiš ta mali križec? Mati ti je to vbodla v roko, predno te je poslala proč... Ah! Ah!... Vendar me je Bog nagradil! Vendar je Bog... je pravica!“ In starka se orosi ter pade pred Radivojem na kolena, a roki vzdignila je k njemu in ga presrčno objela.

Svetila je že zarja! Elementi so se umirili, a hladen zrak je vel skozi špranje strašne pečine.

In zares, Radivoj še-le sedaj sezna svojo preteklost. Nikdo ni še tega vedel. Oni, kateri so za to vedeli, že davno leže v grobih.

„Mati moja!“

In ta človek, kateri je povzdignjenima rokama v začetku te novele prosil Boga, zemljo, nebó, kateremu je bil v srcu tresek, a v duši nesreča in jeza, in kateremu je bila jedina misel, sveta želja, maščevanje, kleči sedaj pred čarovnico, katero je hotel ubiti, prijel jo je za žilavi, grdi roki, pa je poljuboval,... poljuboval,... a iz ognjenih očij teče mu cel potok solzâ. Jokal je, kakor majhno dete in jecljal:

„Mati, mati moja!“

Volk je stavil glavo popolnoma med nogi, pa ni niti dihal.....

V.

„Zorka! Zorka, ubogo dete! Ne boj se! Jaz sem jako izkusna! Glej, komaj imam 22 let, pa že toliko znam, da prevarim vse naše gospodarje, da te rešim, naj bo za katero koli ceno!“

„Ah, Jelida!“ jeclja Zorka.

„Nimam česa več izgubiti. Vse, kar mi je bilo najsvetejše, ukradli so mi, ali jaz nisem zgubila še svoje volje! Svet, svet je tak! Grabi! — On je tak, kakor kača... žré, vedno žré in požira! Svet nima usmiljenja... ne zna za mladost, za prihodnost, za življenje! On se hoče nasititi, pa kaj mu ostalo mar? Vidiš, tak je svet!... Ne jokaj, Zorka!... Vidiš, njemu je treba smelo stati nasproti, pa mu junaško zavpiti: stoj! A on se tedaj strese, predrami in — pusti te. Tedaj vidiš, ti bodi hrabra, a taka bodi do tedaj, dokler ti jaz ne porečem: dosti, sedaj si svobodna!“

Takó je Jelida učila svojo mlado prijateljico Zorko.

Mi že vemo, kakó je Zorka prišla do pašinega harema, ali prav za prav na vhod pašinega harema.

Jokala se je, sirota! klicala je Boga in Radivoja na pomoč, klicala je in povzdigovala roki k nebu, da se jej rešenje od kod oglasi, ali do sedaj bilo je vse to zastonj! No, Bog je Bog! kdo zna več nego on?

Poglej, kje se pokvarjena, propadla, uničena mlada duša loti velikega dela: da Zorko ohrani, reši! Ona vé prav dobro, kaj je mlada deklica, ko pade v hudobne roke — skušnje se drži! Vé, da Zorka preide prav takó žalostno, kakor ona, ako se uda, da verjame, da jo vpletejo v zanjke.

Potihnila je Zorka. Obedve ste mirni. Jelida misli na načrte, načrte grozne in rešilne, a Zorka o svoji preteklosti, ljubezni... Radivoju...

„Jelida!“

„Ej?“

„Hodi sem, Ibrahim te čaka.“

„On?“

„Dà!“ odgovori neki stari služabnik.

„Hrabro in previdno!“ zamrmra Jelida Zorki in — se oddalji.

Zorica se je naslonila; glavo je podprla z malo ročico, pa jej misli leté daleč... daleč...

* * *

„Čuj, Jelida, vidiš, na tvojo prošnjo peljem te k paši“ —

„Ah!“ začudi se Jelida.

„Ali bodi pametna! Paša je dober, dober prav tako, kakor hud! Uljudna bodi! Pa, ako tudi do česa pride, — veš: paša je! Molči, a vse to, kar tam zgubiš, veruj, nadomestiti ti hočem jaz s svojo toplo ljubeznijo, — ker, deklica, ti še ne veš, kako te jaz ljubim“...

„Prismoda!“

„Ah!“ zavpije Mustafa, očesi se mu zaiskrite, in zmrvil bi jo bil, ne toliko od jeze, temveč radi tega, ker ona njega ne ljubi, — da se ni slišal hod težkih korakov, koji so se jima blizali.

„Oproščam! . . . besedo si mi dala, a gorje tebi, ako me prevariš!“ . . .

„Jeklo za kresilo!“

„Kakó to?“

„Pogoj za pogoj!“

„Pa, dà!“

„Daj mi ti besedo, pošteno besedo „beso“, da mi ti povrneš z iskrenostjo, vernostjo in delom vse tiste dobrote, katere jaz tebi doprinesem kot žrtva“.

„Kako to? Jaz ne razumem!“

„Me li ljubiš?“

„Ah, Jelida! Neizmerno. . . neumno“ . . .

„A tvoje življenje“ —

„Ne, nego tvoje! Moje življenje je — tvoje!“

„Res?“

„Alaha mi! Delaj kar hočeš ž njim! Ali bodi moja, — ne hodi k paši, . . ., ali hodi, pa pametno“ . . .

„Ali si pripraven za me narediti vse?“

„Vse? Kaj je to vse? Še več, mnogo več“ . . .

„Daj mi roko!“

„Tukaj je!“

„Dobro! Pelji me k paši in molči“.

* * *

„A, si li ti to?“

„Jaz, gospodar.“

„E, Mustafa te ni tako lepo opisal. More (oj), lepša si, kakor sem jaz mislil!“

„E, pa kaj hočem, gospodar.“

„Aferim. . . (dobro) prav lepa deklica! — No, veš li, da sem te daroval mojemu Mustafi?“

„Vem.“

„Pa? Si li zadovoljna?“

„Eh — kaj da ti rečem. . .“

„Glej, glej; rekel bi, da: nisi!“

„Pa tudi — nisem!“

„Aferim, deklica! A, kedo bi tudi onega vraga rad imel! Prav grd je!“ . . .

„Grd, gospodar, ali ima dobro srce.“

„A, pozna mu že srcé! Lažnjivo je ono, veruj!“

„Ne; verujem v srce njegovo.“

„E, lepo, lepo.“ . . .

„Tako je, gospodar.“

„Pa zakaj si prišla k meni?“ jo ponosno upraša paša.

„Zakaj sem prišla? Čuj! Tu je mnogo robov, a vem, da belgrajski vezir povprašuje po njih! Mnogo Srbov je med njimi!“

„Pa?“ zagrmí paša.

„Pa — jaz tako pravim: To so Srbi, a za nje se briga vezir in sultan!“

„Vezir!?“ zagrmi razžaljeni paša.

„Dà!“

„Pa kaj vezir?! — Deklica, ti si preveč lepa, a vedi, da so muke, koje te napravijo strašilom za celo življenje. Grda boš kakor najgrša starka, ako ti dam te muke! Neumnica! — Vezir? Kaj on? To so moji robovi, pa niti cesarju jih ne dam! Vedi to!“... Soba je ječala, a Jelida se je vsa tresla od velikega upitja silnega paše!

„Starec Foča — rekli so mi, da je prosil osvajače in ostale, naj pazijo, da pridejo na koji koli način do srbskih robov. . . vidiš, to vem in to sem ti povedala“... Dasi je govorila srčno in smelo, vendar se je tresla na vsem telesu. . .

„Foča?! — On mnogo drži za te cunjarje, pa za to tudi enkrat plača! No, Foča je v Belemgradu, v Sofiji sem jaz! To si zapomni ti lepa in drzna deklica! — A sedaj hodi, dokler te ne pokličem! . . . Morda se še premislim!“

No, Jelida ne odide.

„Kaj še čakaš?“

„Imam te nekaj prositi“.

„Za kaj?“

„Za Zorico. . . Srbinjo“.

„E? Pa kaj?“

„Pasti jo na svobodo“.

„Sikter!“ *)

*) Sikter je turška beseda in znači: spravi se (zaničljivo.)

„Pusti jo, paša!“

„Hodi hitro od tukaj, rekel sem ti že, kaj te čaka!“

„Morda jo pustiš, ali bo prepozno — drago te bo stalo! Bolje je, da sedaj napraviš to plemenito delo, nego pozneje, ko te bô stalo strašnih žrtev!“

Paša skoči, ter leti k Jelidi, no ona je stala mirno; a on se vrne nazaj. Udari dva-trikrat z dlanom ob dlan.

Mustafa se prikaže.

„Mustafa! Pelji to môdrico, ali pelji jo daleč... daleč... skrij jo, da je nikdar več ne vidim, ker, ako jo še enkrat zagledam, ona je propadla za te vekomaj“.

Mustafa je mislil, da se je ona paši jako prikupila, a neče besede vzeti nazaj, temveč mu jo v drugič podaruje, pa jo zadovoljen prime za roko in pelje sebój.

Paša se je tresel od jeze in malo je manjkalo, da je ni, mesto Mustafi, dal krvniku.

Jelida je bila vznemirjena, a vendar jako zadovoljna.

VI.

Vedeževalka! Vedeževalka z volkom!

S takimi klici je svet po Sofiji naznanjal to novico.

K njej! K njej!...

Vsakdo je hotel, da za male novce izvé svojo srečo in bodočnost; a čarovnica je vsakomur umno prerokovala in gotovo vsakdo se je vračal veselega srca k svoji hiši.

Tudi Mustafa je hotel, da izvé svojo sodbo. Odšel je k stari čarovnici.

„Vedežuj!“

„Za koliko?“

„Zlata mecedija!“ (Turški denar; vreden nekaj več kot napoleondor) in dá jo starki.

Vedeževalka gleda, gleda nekaj časa v roko in dlan, včasih zopet v grdo Mustafovo lice.

„Kaj je?“

„Ti si blizu velikega svojega gospodarja?“

„Sem!“

„Vidiš, tudi to tako kaže“, in pokaže na neko gubo.

„Pa?“

„Počakaj, to ne gre tako hitro. Vidiš, ta druga — vejnata in... glej... glej“...

„Kaj pomeni ona?“

„Smrt!“

„Neumnica!“ in Mustafa potegne roko nazaj.

„Tako je pisano v knjigi resnice, naj se ti jeziš, ali ne, lepi junak, tako mora biti“, odgovori starka.

Mustafo je vendar nekaj vleklo, da izvé pojedinosti vedeževanja.

„Pa, jaz sam, je - li?“

„Ne, več njih!“

„A, kateri so ti?“

„Tvoj gospodar in še mnogi... mnogi... tukaj ni jasno; dlan imaš čudno“....

„Neumnost!“

„Molči... glej, glej, spregledala sem, glej, ta vejica na dlani kaže zopet nekaj drugega... ej, ej!“...

„A kaj? a kaj?“ jo hitro povpraša Mustafa.

„Bogme rešenje... ali ta tukaj išče nekake pogoje“. —

„Pogoje?“

„Dà!“

„Pa kake?“

„Ako ti sam postaneš ubijalec in slepo veruješ v ono, katero ljubiš!“

„Ljubim? — Od kod veš ti to? — Ne, jaz ne ljubim prav nobene!“ odgovori Mustafa z namero, da do dna izkusi starko, dasi jej je veroval neumno, fanatiški vsako njeno besedo.

„Eh, tedaj to laže... ali ne, ne... glej, to je resnica, a ti lažeš!“

Mustafa se prestraši; dà, zares, starka prav zadeva.

„Pa, kojo misliš, da ljubim?“

„Eh, kojo? Deklico. Pa lepo, pa mlado, ali tuje vere“. —

„Čarovnica!“

„Eh, eh... glej, pa Boga mi“. —

„Kaj?“

„In ona kakor da —“

„Ljubi mene?“

Starka molči in gleda v dlan.

„Govori!“

„Ne. Nečem.“

„Moraš!“

„Pusti me, junak!“

„Nečem!“

„Pusti me“ —

„Ne, dokler ne slišim vsega!“

„Tukaj ti nekaj pravi v večnih resnicah, — ako hočeš najprej to slišati in pristaneš na ukaz teh večnih besedij, potem ti hočem to povedati! Gledaš me sumljivo! He, he, he, neumni junak! To ne more lagati!“

„Pa, kaj je?“

„Zakolni se, da boš molčal in da izpolniš!“

„Eh, jaz vem, kaj je to!“

„Potem idi“. . . .

„Tedaj dobro: zaklinjam se!“

„Hodi bliže. Vidiš to progo, koja k palcu vleče, ta pomeni: boš velik gospod. Ta, katera se spušča k mezincu, pravi: zamenjaš gospodarja.“

„Starka!“ in Mustafa se je ves stresel.

„A ta, ki se križa, pravi: ljubiš strastno, srčno. Ta pa, ki gre h kazalcu, pravi: tudi ona tebe ljubi. Ta krog pa, podoben Salamonovi premodri črti, pravi: Jelida!“

„Jelida! . . . Strašna vedeževalka! v resnici, ti govoriš božanstvene besede!“ . . .

„Čuj dalje. Ali ta, ki se zviija okrog vseh teh progic, pomeni: reši Zorko Sribinjo. . . pazi, da jeden tujec, kateri se ti hoče javiti, pride tisti čas k tvojemu gospodarju, ko tam ne bo nikogar, ko bo tišina“ . . .

„A! Zanjka! Goljufija!“ . . .

„Nečeš? — A ti idi!“

Mustafa je molčal. Globoko se je zamislil, pa diha težko. . . obupno. . .

„Zakaj ne greš?“

„Govori dalje!“

„Po tem sestanku moraš ti ubiti svojega gospodarja!“ . . .

Mustafa se je stresel, a starka je uprla vanj svoji očesi pa opazovala upliv svojega vedeževanja.

Mustafa se je skrčil; dihal je hitreje in hitreje; zrak mu je bil težak, a očesi ste se mu razširili. Tresel se je po vsem telesu.

„No, kaj ti je?“

„Ubijem te! Nesrečnica!“

„He, he, he. . . a gospodstvo, a slava! A ljubezen, a Jelida!“

„Ah, strahota, strahota!“ . . .

„Idimo k vedeževalki, vedeževalki!“ upilo je ljudstvo zunaj, a Mustafa se zdrami.

„Hodi sedaj! Čuj! Ves ta svet hoče slišati tvojo sodbo“.

„Vedeževalka. . . kak plamen si mi vrgla v to srce, v to dušo!“

„Hodi in — izvrši! Sodba je sodba in jaz ne morem proti njej prav nič!“

„Ako mi lažeš? Ako jaz propadem?“

Starka je molčala.

„Govori!“

„Sodba je sodba! Idi!“

„Veruješ zares in je tukaj zapisano, da prav jaz zamenjam gospodarja?“

„Je!“

„In da bo Jelida moja?“

„Dà!“

Dolgo sta molčala. Starka je dosegla popolno zmago in uspeh, a Mustafa se je bojeval s svojo vestjó! Nazadnje skoči, stegne se, poravna život in zavpije starki obupno, strahovito:

„Dobro! Vse hočem napraviti!“

Starka se je smehljala, a na ta smeh stopila sta v sobo Radivoj in Jelida.

„Si li vse slišal?“

„Vse“.

„Si li zadovoljen?“

„Dà!“

„Samo na delo. On mi že naznani, kedar ti bo treba iti k svojemu bratu po očetu, kedar bo treba, da vidiš Alaj-bega“.

„Dobro, mati!“

„Skrij se sedaj. Vidiš, da hoče ves ta svet s silo vstopiti. Hiti in čakaj!“

Radivoj se umakne, a tudi Jelida, katera je skrivno zapustila hišo in vse te skrivnosti povedala starki.

Prihajali in odhajali so zapored od starke, srebro je žvenketalo, starka je vedeževala, a čudno je, kakó je sedaj vsak zadovoljen s svojo sodbo odhajal iz sobe. . .

Tudi Jelida se je sedaj po stezi hitro napotila k hiši. . .

Burna in strašna noč.

Nikjer zvezde, nikjer meseca, a veter je strašno pihal ter metal opeko s streh na tla.

Alaj-beg je sedel na blazini ter željno upiral pogled na sobina vrata. Pričakoval je nekaj, kar se ga je posebno tikalo, pričakoval je in drhtal. . . pričakoval je — Zorko.

Ni dolgo trajalo. Težke zavese so se razgrnile, a stari Ibrahim vstopil je z Zorko.

Kako lepa je bila Zorka v tem strahu, kako blaga, kako bleda, kako sramožljiva, pa vendar hrabra.

„Idi Ibrahim“. . .

„Ne, ne, gospodar, naj ostane tukaj“, reče Zorka. „Saj pojdem zopet nazaj“ —

„Idi! Idi!“...

Ibrahim ne čaka dalje, odide.

Zorka se vsa strese.

„Ne plaši se, lepi otrok; ti, tako lepa, kakor zarja, ti, tako mila, kakor duh prave vrtnice, ne

smeš ostati tudi zanaprej neznatna, slaba... posebne sobe mojega harema boš ti krasila: gospodarica moja in vsega mojega bodeš ti, hurija*) sedmega neba!“

Zorka pogleda obupno navzgor, iskajoč nebo in — Boga!

„Hodi sem... glej, sedi k meni... tu imaš prostor. — Ne ganeš se? A, tedaj grem, vidiš, jaz k tebi“.

Alaj-beg vstane in gre k Zorki. Ona je vstrašena planila do vrat, no, te so bile zaklenjene; Zorka zavpije, poklekne ter vzdigne sklenjeni roki k paši in tresoče, kakor v mrzlici, izgovarjala je te besede:

„Boj se Boga! Usmili se me, te prosim klečeča!“

„Neumnica, neumničica moja“, reče jej paša in jo prime za tresoči roki.

Zorka se strese. Z očmi je iskala okoli, da bi ugledala kako stvar, s katero bi ubila sebe, ali pašo in s tem se ubranila zverskih, strašnih naskokov pašinih; no, bilo ni ničesa, a Alaj-beg imel je čvrsti roki. Stegnil jej je z jedno roko obe njeni sklenjeni roki, a z drugo objel jej je stas, ta lepi, vitki stas, pa jej je milostljivo žvrgolel... pa jo je poljubljal... miloval...

Zorka se je branila z vso silo dekliške, mladostne moči, upila je, klicala na pomoč, a ni bilo

*) Nepojmljive lepe deklice v turškem rajju, koje bodo zveličanim stregle, iih kratkočasile ter razveseljevale.

nikogar, na vse to odgovarjal jej je paša s poljubci in milovanjem...

Burja narašča...

Zorka se je obupno branila, ona je gledala, da na koji koli način zadá sebi ali Turku smrt. Ona se ni samo branila, temveč je skočila k oknu, da skoči doli; pa, ko jo paša ujame, plane ona va - nj, kakor ranjena levinja!

Paša se je obupno, silno branil: Ali onih dveh čvrstih, okoli vrata zvitih rok ni mogel odtrgati. Ti roki ste ga stiskali čedalje trdneje in paša na jedenkrat očuti, da nima zraka, da se duši... davi...

Kakor ranjen lev skoči z vso silo, pa zgrabi svojo žrtev kakor neumen z obema rokama za vrat. Roki ga ne puščati. A tudi on stiska zmeraj bolj in bolj in za malo časa občuti, kako oni roki okoli njegovega vrata popuščati, slabiti...

Izdahnila je Zorka... On jo je zadušil!...

Kadar je bilo vse zvršeno je paša pritekel ter razbil okno, da se nadiha čistega zraka... obrne se še - le in vidi, kaj je napravil.

„Mrtva je“, zašepeta tiho. „Mrtva, in še tako lepa!“...

* * *

Skozi gosti mrak približevala se je jedna senca k pašinemu dvoru. Po stopinjah hitro za njo korakala je druga.

„Pst! Mustafa!“

„Kdo je?“

„Jaz. Jelida!“

„Jelida! Ti! Pa kam greš in kaj hočeš?“

„Kar ti, ljubček moj!“

„Idi nazaj, idi!“

„Ne. Pred nekoliko urami odpeljal je Ibrahim Zorko k paši, pa je še sedaj ni nazaj. Šla sem, da te poiščem. Reši jo. Bog ve, kaj je ž njo. Videla sem te, da si se napotil sem in šla sem za teboj“.

„Kaj, ali je ona pri paši?“

„Dà!“

„Hodiva. Rešiti jo hočem!“

In prav tedaj, ko je paša razbil okno, prišli ste k dvoru ti dve senci. Ali, ko zagledati ta prizor, reče Mustafa nehoté.

„Ni dobro!“

Brzo sta šla gori. Od zadej, skozi poznane sobe Muštafove prikradla sta se do same sobe pašine, kjer se je dogodilo ono grozno zločinstvo.

Malo, da Jelida ni zavpila, a Mustafa, morda prvič v življenju, strese se od strahu.

Jelida se je zgrudila. Nakrat odleti, kakor blisek! Mustafa je gledal Zorko mrtvo, kako še z razpuščenimi lasmi, debelima očesoma in razširjenima rokama leži na podu, a paša stal je tik nje, pa se mu obraz krčevito raztezal, a očesi bliskali.

„Sedaj je prilika!“ pomisli Mustafa.

Burja je zmeraj silnejša. . . Ves pašin krasen, lesen dvorec se je zibal! . . .

* * *

„Nesreča! Nesreča! Nesreča!“ . . . zaječi Jelida in pade na vedeževalkin prag.

„Kaj je?“

Jelida je v omotici. Ničesa ne ve. Noge so jo zapustile. Nima več moči. Letela je, kakor najhujši arabski jahač. Dihanje jej jenja. Padla je v omotico.

Drgnili in polivali so jo z vodo, ali ona ni prišla k sebi.

„Mora biti veliko hudo“, pravi starka Radivoju.

„Vidiš, že prihaja k sebi!“ Dodá Radivoj.

„Le. . . ti. . . tam. . . mrt . . . va. . . ah. . . moje srce“ . . .

„Kaj, kje?“ zavpije Radivoj.

„Dvor. . . pa. . . šin. . . ubil je. . . i. . . di. . . ma. . . ščuj. . . jo“ . . . In ničesa več se ni slišalo. Jelida se je strašno krčila in zvijala, učasih jej je srce bilo brzo in slišno, a včasih ni niti dihala. . .

Krči v srcu.

„Ah!“ zavpije Radivoj! In leti naravnost k pašinemu dvorcu.

„Jelida. . . dete moje“ — govorila je starka ali Jelida ne govori.

Ona se še parkrat stegne, odpre silno oči in usta in — zamolči za vedno; umrla je.

Bila je močne in burne krvi, to hitro, prehitro dirjanje od dvora do vedeževalke in Radivoja, da jima naznani dogodek, uzročil jej je krče in kap v srce, in ona, sirota, umré; osvobodi se vsih želj, vsih muk, vse svetne pokvarjenosti!

Vendar je bila poštena duša ta Jelida, a njena pokvarjenost vpiše naj se za greh društva...

Čarovnica je pokleknila zraven nje, pa jo je poljubovala, pa je jokala, pa molila Boga...

* * *

„Kdo je?“

„Proč, na stran!“

„Stoj! kdo gre?“

Tako so vpile straže tistemu, kateri leti kakor ta burja, ki ravno sedaj najbolj divjá.

Radivoj ni poznal tajnih izhodov iz pašinega dvorca in drevoreda, pa se je napotil naravnost. Straža ga je zadržavala, no drugemu, kateri ga je povpraševal, odleti glava in jatagan (velik nož) je napravil, da mu še glas ni prišel iz grla.

Še enkrat:

„Kdo gre!“

In še enkrat se zablíši jatagan in ta zadnji glas pomolči za vedno.

V dvorcu je tekanje. Cel dvor je obkrožen z vzbudivšimi se domobranci in vojsko.

„Kaj hočem delati? Da poginem in da se mu ne maščujem? Ako udarim med nje, neumno poginem brez maščevanja! Glej, koliko jih je!“ . . . tako je šepetal Radivoj. Pa se potem domisli:

„Ne. Tako hočem!“ . . .

Gori se svetlé okna. Pa od silne burje, kakor da vžgane sveče trepetajo, kakor da tudi celó tje prihaja strašni veter.

Mustafa je gori. On neče še izvršiti svojega dela. — Mnoštvo jih je. Molčí in pomaga pri preoblačenju mrtvega telesa Zorkinega.

Prinesli so jo celó do vrat k Ibrahimu, da jo jutri pokoplje.

Vrnil se je paša, age in ostali.

Paša se boji. . .

„Ostanite tukaj vsi. Lezite in spite po mojih sobah!“.

V trdnem snú očutili so, da jih nekaj duši. In glej, ogenj! Besna neyihtha širila je ogenj vedno bolj. . . in bolj — a stari les v poslopju prasketal je, kakor smodnik, in predno je kakemu prišlo na pamet, da se reši, zgrmi s strašnim ropotom vsa strehta in pokrije čez petdeset mrličev, med njimi Alaj-bega in Mustafu. . . .

* * *

Po vijočem se potu hitel je jeden človek z bremenom na ramenu in s konjem zraven sebe, katerega je vodil, a na konju je nekdo sedel.

Burja je besnela, no, čista, brez dežja, brez megle; ta je prisilila zarjo.

Ti potniki so bili: Radivoj z mrtvo Zorko na plečih, a na konju je sedela starka — čarovnica.

Po stranskih stezah potovala sta po dnevu, a po noči rabila sta pot.

Ni dolgo trajalo. Prišla sta do zaželjenega mesta. Poljuboval je Zorko in jokal se, kakor otrok, pa jo je potem zakopal tik očeta. V njegovi sta vasi, ali v vasi njegove mladosti. Vsi so se veselili. Že zdavno je odšel, a junak je Radivoj, pa ga prav sedaj potrebujejo.

Ustaja je!

Vse ustaja, veliko in malo na prisvajajoče belgrajske. Srbi niso hoteli trpeti te nesreče.

Vsi so udarili v krvavi boj! Radivoj bil je prvi.

On je malo osivel; grdega pogleda vzbiljen, junak, — oči so se mu zaiskrile, kakor najhujši ogenj, ko mu je kdo imenoval Turka.

Boril se je, kakor lev; a ljubil je in smilila se mu je vsaka sirota.

„Jaz bi mogel biti srečen, pa, glej, kako sem strašno nesrečen! Tako nesrečen, kakor nihče na svetu; duša mi je zakopana, moja Zorka; — a, to, kar mi je še ostalo, to je srcé, koje je trši nego kamen, pa se neče razpočiti, ali tudi njemu gotovo napravi krogla konec!“ . . .

Zmagali so osvajači, zmagan narod vrne se nazaj. „Hatimerif“ carski je izdan in milost sultanova razprostira se neizmerno na srbsko rajo.

Vračajo se mnogi, — ali Radivoja ni. —

Čakali so mnogi... šteli dni, tedne, mesece, ni ga, pa ga ni!

Nekega dne pride njegov drûg in prinese njegove toke (srebrne plošče na prsih) in dà jih edinemu nesrečnemu ostanku njegove rodovine, starki — čarovnici.

„Tu imaš toke unuka, junaka Radivoja! Umril je. Boril se je slavno. Pozdravlja tebe in — grobe svojega življenja!“

Starka je zijala. Prvič ni razumela ničesar. Gledala je v mladega junaka, pa ničesar ni razumela. Prijela je toke, pa jih je poljubila...

„o obesi moj unuk, moj Radivoj, kadar pride domov“...

„Umril je tvoj Radivoj!“...

„Ne... ne... ti se motiš! Pride že on neki dan; on je dober!... Pa me popelje sebój... Ti tega ne veš“...

„Sirota!“...

Starka se je zagledala pred se, a vsi so jo gledali kakor z usmiljenostjo, ker je obnorela od starosti, nekaj od strašne žalosti in pretrpljene nesreče...

Vendar so bili trenutki, ko je znala za-sé, te trenutke rabila je ona za sokolenje srbskih vi-

tezov, budila je narod, pripovedovala trpljenje in muke, katere trpe Srbi od Turkov; prerokovala je večno odrešenje in svobodo v kratkem.

In glej: po dolgih letih oglasi se v loga in dobravi, oglasi se od neba do zemlje, oglasi se v sredini junaškega srbskega rodú glas, glas, kateri je bil strašen, kakor trobenta strašne sodbe, a lep kakor slavčev glas, mil kakor kos kruha in vrč vode lačnemu in žejnemu, glas:

„Svoboda ali smrt!“

In razvije junak zastavo svobode in — Srbija bila je svobodna.

* * *

„Hočeš li z menoj?“

„Hočem, kako bi ne šel, saj to je spremstvo starke našega junaškega Radivoja!“

In spustili so prost, lesen, nebarvan žaboj v izkopano jamo in pop (pravoslaven duhovnik) odpoje:

„Večnaja pamjat“ . . . .

In stotina rok meče zemljo v grob s šepetanjem: „Bog se usmili duše!“ . . .

Le so se vse reve, vse nevolje, vsa zlá; a duh, vzdržljiv ta duh gre v vesoljnost, v brez-krajnost, v neumrlost, da tam pové svojim:

„Doživela sem s v o b o d o lepe Srbije!“ . . .

Spakel.
Si vesno da bi
nam p... nam...
na to
počes...

Tri smrti.

Prave umir
za braki.

Pripovedka grofa L. N. Tolstega; iz ruščine poslovenil Podravski,

I.

Bila je jesen. Po veliki cesti sta drdrali dve kočiji. V prednji sta sedeli dve ženski. Jedna je bila gospá, suha in bleda. Druga — sobarica polnega života in rdečega lica. Kratki pristriženi lasje so se ji vsipavali izpout belega klobuka, rdeča roka v raztrgani rokavici jih je urno pospravljala. Visoke prsi, pokrite s toplim robcem, so dihale zdravja; bistre črne oči so se ozirale skozi okno po ube-gajočem polju, pa zopet plašno zrle na gospó in po kotih kočije. Sobarici pred nosom se je gugal gospejin klobuk, obešen na mrežo; na kolenih ji je ležal majhen psiček; noge so se ji ribale ob škatljicah, napolnenih s perjem in steklenino, ki so ležale v kočiji ter potihoma bobnale.

Gospá sklene roki na kolenih, zaprè oči, guga se polahkoma na blazini, naslonjeni za njenim hrbtom: obraz se ji nagubanči, na kar prične zamolklo pokašljevati. Na glavi je imela belo ponočno čepico, skrbno zavezano s plavim trakom pod brado. Drugi trak, enake barve, segajoč pod čepico, je držal njene sivkaste, nenavadno gladko počesane lase, toda bilo je nekaj suhega, mrtvega na polti pod tem obsežnim trakom. Uvenela, nekoliko zar-menela koža, je le medlo pokrivala nežne in krasne poteze obraza; bila je rdeča na licih in čeljustih.

Ustnice so bile suhe in nemirne, redke trepalnice se niso vihale, in plašč za potovanje se je zbiral v gube na upadlih prsih. Navzlic temu, da je imela oči zaprte, kazala se ji je na licu utrujenost, nemirnost in trpljenje.

Sluga, oprši se na svoj sedež, je dremal na kozlu; postni kočijaž, drzno kričeč, je podil zapreženo četvorico konj, ozirajoč se časih po drugem kočijažu, isto takó kričečim za njim na kočiji. Na mehki in blatni cesti so puščala kolesa za seboj enakomerno širok sled. Nebó je bilo temno in hladno; neprijetna megla se je vlegala na polja in cesto. V kočiji je bilo soparno. Bolnica pobesi glavo vznak ter polagoma odpre oči. Velike oči so se ji lesketale ter bile prekrasne, temne.

„Zopet“, je dejala, nervozno odrivajoč s krasno suho roko dolnji del sobaričinega plašča, komaj se dotikajočega njenih nog, in usta se ji bolešno stisnejo. Sobarica je z obema rokama zgrabila plašč, dvignila se na krepkih nogah, pa se zopet vsedla. Sveže njeno lice se je zalilo z jasno rdečico. Prekrasne, temne oči bolnice so dihtivo spremljale vsako njeno gibanje. Gospá se je uprla z rokama ob sedež ter se tudi hotela dvigniti, da bi mogla sestiti više, toda moči so jo zapustile. Usta so se ji skrivila in vse lice je pokazalo izraz zlobne ironije: „Ko bi mi vsaj pomagala!“ . . . — „Oh, ni treba! Jaz morem sama, bodi samó takó dobra ter ne pokladaj mi za hrbet svojih culj!“ . . . — „Rajše se me ne dotikaj, če ne znaš!“ Gospá je zaprla oči in, vnovič urno dvignivši trepalnice, pogledala sobarico. Sobarica, gledajoč jo, si je grizla spodnjo ustnico. Globok vzdihljaj se izvije iz prsij bolnice, toda ta dolgi vzdihljaj se je spremenil v kašelj. Obrnila se je, nagrbančila čelo ter prijela se z obema rokama za prsi. Ko jo je kašelj pustil, je

vnovič zaprla oči in sedela nepremično na svojem mestu. Kočija je pridrdrala v vas. Sobarica je izvlekla debelo roko izpod odeje ter se prekrizala.

„Kaj je to?“ upraša jo gospá.

„Postaja, milostljiva gospá“.

„Čemu se križaš, uprašam te?“

„Cerkev, milostljiva gospá“.

Bolnica se obrne k oknu ter se jame počasi križati, gledajoč z velikimi očmi veliko vaško cerkev, mimo katere je drdrala kočija.

Pred postajo se kočiji ustavite. Iz druge prideta soprog bolne žene in zdravnik.

„Kakó se počutite?“ upraša zdravnik, tipajoč bolnico za žilo.

„Nú, kakó je, dušica, ali nisi trudna?“ upraša mož po francoski. „Hočeš li izstopiti?“

Sobarica, pobravša prtljago, se je stisnila v kôt, da bi jih ne ovirala v razgovoru.

„Nič mi ni, kakor po navadi“, odvrne bolnica. „Iz kočije ne pojdem“.

Soprog postoji za trenutek, na to pa otide v čakalnico. Tudi sobarica je zapustila kočijo ter smuknila skozi vrata.

„Če mi je slabo, radi tega še ni treba, da bi vi ne obedovali“, odvrne lahko se smehljaje bolnica zdravniku, ki je stal pri oknu.

„Nihče se ne briga zá me“, je dostavila sama zá se, ko je odstopil zdravnik s počasnimi koraki od nje ter zdirjal po stopnicah v čakalnico. „Dobro se imajo, zato so takó malomarni. O moj Bog!“

„Nú, kaj poveste, Edvard Ivanovič?“ upraša soprog veselo si maneč roké, ko vidi priti zdravnika. „Ukazal sem prinesiti kovček z vinom, kaj mislite o tem?“

„Mogoče je“, odgovori zdravnik.

„Nú, kaj pa ona?“ upraša vzdihujé soprog z zamolklim glasom ter dvignivši ledija.

„Rekel sem, da ne pride v Italijo, Bog daj, da srečno dospé v Moskvo. Zlasti v takem vremenu“.

„Toda, kaj hočem? Oh, moj Bog, moj Bog!“ — In soprog si zakrije lice z rokami. „Daj sém!“ reče nosilcu, ki je prinesel kovček z vinom.

„Bilo bi boljše ostati domá“, odvrne zdravnik, stisnivši z rameni.

„Recite mi, kaj mi je bilo početi?“ oglasi se soprog. „Saj sem storil vse, da bi jo pridržal; govoril sem ji o denar ih razmerah in o otrocih, katere morava zapustiti, o mojih zasebnih stvaréh — toda ona ni hotela slišati ničesar. Dela samó načrté, kakó bo živela v tujini, kakor bi bila že zdrava. Žalostno, težavno, toda kaj hočem? Pojasniti ji njen položaj, značilo bi toliko, kakor jo umoriti“.

„Saj je ona že mrtva, vi morate to znati, Vasil Dimitrijevič. Človek ne more živeti, če nima pljuč in pljuča ne zrastejo v drugič. Moja in vaša skrb bodi to, oslajšati ji kolikor mogoče njene poslednje ure. Tudi duhovnika bi bilo treba“.

„Oh, moj Bog, predstavite si moj položaj, spomnite se njene poslednje volje!... Naj se zgodi, kar hoče, tega ji jaz ne rečem. Saj vi veste, kakó dobra je“...

„Vendar poskusite jo pregovoriti, naj ostane, dokler je še takó mrzlo“, reče zdravnik, pomeljivo prikimujoč z glavo, „kajti na poti utegne biti slabo“...

„Aksjuša, ej Aksjuša!“ klicala je nadzornikova hči, ovijajoč okolo sebe rute in vrteč se na zakotnih stopnicah; „pojdive gledat Širkinsko gospó; pravijo, da se radi bolezni v arsih odpelje

v Italijo. Jaz še nikdar nisem videla, kakó izgledajo oni, ki bolehajo na sušici“.

Aksjuša skoči na prag in obé, prijemši se za roké, zdirjata pred vrata. S tihimi koraki se približata kočiji ter pogledata skozi odprto okno. Bolnica se obrne proti njima; ko pa opazi njiju radovednost, nagrbanči čelo ter se obrne v stran.

„Bo-og“, reče nadzornikova hči, urno se obrnivši na stran; „kakó krasna je bila in kaj je ostalo sedaj? Ej, groza! Ali si videla Aksjuša?“

„Ej, kakó je suha!“ pritrди Aksjuša. „Pojdive, zakaj mrzlo je. Vidiš“, nadaljuje, „jaz je poprej nisem poznala, toda vsekako mi je je žal, Marica!“

„In kakšno blato“, odgovori Marica in obé sta dirjali nazaj za vrata.

„Očividno, strašna sem“, mislila si je bolnica. „Da bi le kmalo prišla za mejo, tam se precej popravim“.

„Nú, kakó se počutiš, moja duša?“ reče soprog, stopivši h kočiji ter žvekajoč nekaj v ustih.

„Vedno eno in isto uprašanje“, pomisli si bolnica, „toda on je“.

„Le takó“ spregovori skozi zobé.

„Véš, moja duša, jaz se bojim, da se ti ne shujša od potovanja v tem vremenu in tudi Edvard Ivanovič govori to. Se li vrneva?“

Ona je srdito molčala.

„Vreme se zboljša, pota postanejo lepša in tudi ti bi se ne počutila takó slabo. Potem bi šli vsi skupaj“.

„Odpusti. Ko bi te poprej ne bila ubogala, bila bi sedaj v Berlinu in že popolnoma zdrava“.

„Kaj hočeva, moj angelj, saj véš, da ni bilo mogoče! Toda sedaj, ko bi še počakala kak mesec, bi se ta čas popravila, jaz bi dokončal svoje stvari in tudi otroke bi vzela seboj“...

„Otroci so zdravi, toda jaz nisem“.

„Toda spoznaj vsaj, moja duša, da v tem času, če se ti hujša na potovanju... takó, vsaj domá“ . . .

„Kaj domá?“ odvrne pikro bolnica. Toda beseda umreti jo je prestrašila in radovedno je uprla svoj pogled v možá. On pa je pobesil oči in molčal. Usta bolnice so se bolestno zakrivila in solzé so ji pritekale iz očij. Soprog si je zakril lice z robcem ter tiho odšel od kočije.

„Ne, jaz pojdem“, je dejala bolnica, dvignivši oči proti nebu, sklenila roki ter jela šepetati pretrgane besede. „Moj Bog, čemu, čemu?“ je dejala in solzé so se ji vedno huje lile iz očij. Molila je dolgo in vneto, toda v prsih jo je nekaj tiščalo in bolelo; na nebu, po polju in cesti je bilo temno in mračno in ta jesenska megla se je kar sipala na cestno blato, na strehe, na kočiji in kožuhe kočijažev, kateri, pogovarjajoč se z močnimi, veselimi glasovi, so mazali jermene ter zapregali konje v kočijo . . . . .

II.

Konji so bili upreženi, toda kočijaž je odlašal — šel je v družinsko sobo. V sobi je bilo vroče, soparno, temno in dušljivo po vonjavi novo pečenega kruha, zelja in ovčjih kož. Nekoliko kočijažev je bilo v sobi; kuharica je hodila okolo peči, na kateri je ležal bolnik, zavil v ovčje kože.

„Svak Hvedor!“ je dejal mladenič - kočijaž v kožuhu, z bičem za pasom, stopivši v sobo in obrnivši se k bolniku.

„Čemu ti, bedak, kličeš Fedka?“ oglasi se jeden od kočijažev; „glej, na vozu te že čakajo“.

„Rad bi si izposodil njegove škornje, svoje sem raztrgal“, odgovori mladenič, pogladivši si

lase in ravnajoč rokavice za pasom. „Ali spi? Hej, svak Hvedor?“ ponovi ter stopi bliže k peči.

„Kaj hočeš?“ čuje se slab glas in suho lice se sklone s peči. Široka, shujšana in obledela, kosmata roka je vlekla dolgo kmečko suktnjo na rame, pokrite z umazano srajco. „Daj mi piti, brate; kaj hočeš?“

Mladenič mu poda kupico z vodo.

„Nu, kaj, Fedko“, pravi stopivši bliže, „ti brzkone ne potrebuješ novih škorenj sedaj; daj jih meni — saj ne boš več tlačil trave“.

Bolnik, uklonivši utrujeno glavo nad leskečo kupico in namočivši redke, pobešene brke v tekočino, je poželjivo pil hladno vodo. Brado je imel poraslo z debelimi dlakami; globoko udrte in medle oči so se le s težavo dvignile ter pogledale mladeniču v lice. Odstranivši vodo, je hotel dvigniti roko, da bi si obrisal mokri ustnici, toda ni mogel. Molčeč in teško sopeč je zrl mladenču naravnost v oči ter zbiral moči.

„Nemara, da si jih že komu obljubil?“ reče mladenič in takrat te zamán nadlegujem. Toda, na dvorišču je mokro, moram se podati na delo, pa sem si mislil, čaki, od Fedka si izposodi škornje — njemu nemara niso potrebne. Mogoče, da jih sam potrebuješ, povej?“

V prsih bolnika se je jelo nekaj prelivati in vreti; sklonil se je, na to ga je jel mučiti dusljivi kašelj.

„Kakó bi jih potreboval!“ vmeša se nepričakovano in srdito v razgovor kuharica, „saj je sedaj že drugi mesec, odkar ne zleze več s peči! Glej, kakó kašlja; meni sami je hudo pri srcu, ko ga samó čujem. Čemu so mu škornje? V novih škornjih ga vendar ne pokopljejo... Pa tudi čas je že, Bog mi odpusti grehe! Bilo bi potrebno, pre-

nesti ga v drugo sobo, toda kam? Čujem, da imajo v mestu bolnišnice; tukaj nam je zasel ves kôt in prazniki se bližajo! Nikjer ni prostora, ker je treba vse kôte počediti!“

„Ej, Serega, pojdi, gošpôda te čaka!“ zakliče skozi vrata poštni načelnik.

Serega je hotel oditi, ne čakaje odgovora, toda bolnik mu je dal z očmi znamenje, da mu hoče odgovoriti.

„Le vzemi škornje, Serega“, je dejal, ko je potlačil kašelj in si nekoliko oddahnil. „Toda čuj, kupi kamen, kadar umrem“, je dostavil hripajé.

„Hvala ti, svak! Torej jih vzamem in kupim kamen“.

„Ali ste čuli, fantje?“ je še s težavo uprašal bolnik, sklonil se znovič in jel kašljati.

„Dobro, čuli smo“, odgovori jeden kočijažev. Pojdi, Serega, pa se vsedi, kajti načelnik že zopet gre. Širkinska gospá je bolna“.

Serega urno sezuje svoje raztrgane, nepri- merno velike škornje ter jih vrže pod klop. Nove škornje svaka Fedôra so se mu prilegale, kakor vlite, in Serega jih je zadovoljno gledal, ko je šel ž njimi h kočiji.

„Škornje so jako dobre! Daj, da jih namažem“, je dejal kočijaž z mastjo v roki v hipu, ko je Serega, plezoč na kozla, vzel vajeti v roke. — „Ali so bile zastonj?“

„Mar mi jih zavidaš?“ odgovori Serega, dvignivši se in zamotavši si okrog nog pol kožuha. „Naprej! Moje so!“ zakliče na konje, mahne z bičem in obé kočiji sta vkupno s popotniki in kovčki, pokriti z jesensko meglo, nakrat zdrdrali po mokri cesti.

Bolni [kočijaž je ostal v soparni sobi in na-

kašljavši se dovolj, obrnil se na drugo stran ter vtihnil.

Ljudje so do poznega večera hodili v sobo, odhajali iz nje, obedovali — toda bolnika ni bilo slišati. Predno so odšli spat, stopi se kuharica na peč ter mu vrže na noge kožuh.

„Ne jezi se ná - me, Nastazija“, spregovori bolnik, „kmalo se ti umaknem s kóta“.

„Dobro, dobro, kaj, to ni nič“, zamomlja Nastazija. „A kaj te boli, svak, povej?“

„Vse znotraj me boli. Sam Bog vé, kaj je to?“

„Gotovo te tudi grlo boli, kadar kašljaš?“

„Vse me boli. Moja smrt je prišla — to je to! Oh - oh - oh“... — zastoka bolnik.

„Nogé si pokrij, takó“, reče kuharica ter poklada nanj kožuh in potem zleze s peči.

Po noči je v sobi le medlo svetila nočna svetilnica. Nastazija in deset kočijažev so glasno hropeč spali na tleh in po klopéh. Samó bolnik je slabo stokal, kašljal in se obračal na peči. Proti jutru je popolnoma utihnil.

„Čudno, kaj se mi je sanjalo“, je dejala kuharica, sprebudivši se o svitu. „Videla sem, da je svak Hvedor zlezel s peči in šel drva sekati. Daj, pravi, Nastazija, jaz ti napravim drv. Jaz pa sem mu rekla: Kakó boš neki ti sekal drva? Toda on pograbi sekuro in jame sekati urno, da so kar trske okrog letele. Kaj govorim, ti si bil vendar bolan? Ne, pravi, jaz sem zdrav, in ko se zdani, spopal me je strah, da sem zakričala in se zbudila... Če le ni umrl? ... Svak Hvedor, svak!“

Fedor se ne oglasi.

„Če le ni umrl? Treba je iti pogledat“, reče jeden sprebudivših se kočijažev.

Kosmata roka, ki je visela s peči, bila je hladna in bleda.

„Treba je iti povedat načelniku. Zdi se mi, da je umrl“, reče kočijaž.

Fedor ni imel sorodnikov — bil je od daleč. Druzega dne so ga pokopali na novem pokopališču za gajem in Nastazija je nekoliko dnij pripovedovala vsem svoje sanje in o tem, kakó se je ona prva pobrinila za svaka Fedora.

III.

Prišla je pomlad. Po mokrih mestnih ulicah, med poblatenim ledom so se stekali potoki, za plotom so drevesa poganjala popke in njih veje so se močno gugale od svežega vetra. Z ozračja pa so padale in kapljale prozorne kapljice... Vrabcí so neprestano čvirikali in letali semtertje s svojimi kratkimi krili. Na solčni strani, na plotih, hišah in drevesih se je vse gibalo in svetilo. Radostno in pomlajeno je bilo vse na nebu in na zemlji in v srcu človeka.

V jedni glavnih ulic, pred veliko gosposko hišo je bila nastlana sveža slama; v hiši je bivala ista umirajoča bolnica, ki se je toliko žurila preko meje.

Pri zaprtih sobinih vratih sta stala: sprog bolnice in neka stara gospá. Na naslonjaču je sedel duhovnik, pobesivši oči in držeč nekaj zavitega v epitrahili. V kôtu, na zofi, je ležala starka, mati bolnice, ter bridko jokala. Pri njej je držala sobarica v roki bel obrisač, čakajoč, kedaj starka neha jokati, in seže po njem; druga je drgnila z nečim starki senci ter ji pihala pod čepico na sivo glavo.

„No, Kristus bodi z vami, moja draga“, je dejal mož postáraní gospéj, stoječi ž njim pri vratih; „ona ima táko zaupanje do vas, vi takó znáte govoriti ž njo. Pojdite, golobica, pripravite jo k tenur“. Že je hotel odpreti vrata, toda se-

strična ga je zadržala, pritiskajoč si večkrat robee k očém ter se naposled zravnala.

„Sedaj se mi zdi, se ne pozna, da sem jokala“, je dejala, odprla vrata in stopila v drugo sobo.

Mož je bil omamljen ter očitvidno ves pobit. Namenil se je iti k starki, toda komaj je prestopil nekoliko korakov, se je obrnil ter, prehodivši izbo, približal se duhovniku; pogleda ga, pomigne z rameni ter vzdihne. Gosta brada, v kateri so se srebrile bele niti, se je tudi dvignila kvišku in zopet pobe-sila navzdol.

„Moj Bog, moj Bog!“ zakliče soprog.

„Kaj hočemo?“ odvrne duhovnik in znovič dvigne kviško ter pobesi brado.

„Tudi mati je tukaj“, reče v obupnosti mož.

„Ona tega ne prenese! Vsaj takó ljubiti jo, kakor jo ljubi ona, . . . jaz neznam. Ko bi vi oče poskusili jo pomiriti in jo pregovoriti, naj gre odtođ.“

Duhovnik ustane ter stopi k starki.

„Resnica, materno srcé nihče ne more oce-niti“, reče, „toda Bog je usmiljen“.

Starko je zgrabil krč.

„Bog je usmiljen“, nadaljuje duhovnik, ko se je nekoliko pomirila. „Jaz vam povem, v moji župniji je bil neki bolnik, še hujše bolan, nego je Marija Dimitrijeva; in kaj? Priprosti meščan ga je v kratkem času z zelišči ozdravil. A sedaj je ta meščan v Moskvi. Pravil sem že o tem Vasilu Di-mitrijeviču; lahko poslušite... V najskrajnejšem slučaju bila bi to vsaj tolažba za bolnico. Bog vse premore“.

„Ne, ona ne more več živeti“, spregovori starka. „Namesto mene hoče Bog vzeti njo“. In zopet se je polasti krč, da je zgubila zavest.

Soprog bolnice si zakrije lice z rokama ter zbeži iz sobe.

Prvo bitje, katero je srečal na mostovžu, je bil šestletni deček, loveč mlado dekletce.

„Ali ne ukažete peljati otroka k materi?“ uprašala je pestunja.

„Ne, noče jih videti. To jo preveč razžalosti“.

Deček za trenutek postoji ter radovedno ogleduje očetovo lice, potem pa skoči na noge in veselo kričaje zdirja dalje.

„Glejte jo, vrano, oče!“ zakliče deček in kaže na sestro.

Med tem je v drugi sobi sedela sestrična pri bolnici in z lepimi besedami se trudila, obrniti njene misli na smrt. Zdravnik je pri drugem oknu mešal pijačo.

Bolnica, v beli suknjici, obložena z blazinami, je sedela na postelji in mirno gledala sestrično.

„Oh, moja draga“, je dejala, nepričakovano pretrgavši ji razgovor, „ne napeljujte me! Ne mislite, da sem otrok. Kristijanka sem. Vém vse. Vém, da ne bom dolgo živel, vém, ko bi me mož bil poprej ubogal, bila bi v Italiji, in mogoče — dá, gotovo, — bila bi zdrava. Vsi so mu zatrjevali to. Toda kaj hočem, očividno Bog hoče takó. Vsi smo grešniki, to vém, toda zaupam na milost božjo, da nam vse odpusti. Trudim se, da spoznam samo sebe. Tudi jaz sem grešnica, moja draga. Toda koliko sem za to prestala! Trudila sem se, prenašati potrpežljivo svoje bolečine“...

„Torej naj pokličem duhovnika. Še lože vam bo, ko se spoveste“, reče sestričina.

Bolnica prikima z glavo.

„Bog, odpusti meni, grešnici!“ zašepeta.

Sestričina otide in pomigne duhovniku.

„To je angelj“, reče možu s solzami v očeh.

Mož se je razjokal, duhovnik odšel skozi vrata, a starka je ležala še vedno v nezavesti in v prvi

sobi je nastala tišina. Čez pet minut se je duhovnik vrnil, odložil epitrahil ter si popravil lase.

„Hvala Bogú, sedaj je dokaj mirnejša“, je dejal. „Želi si vas videti“.

Sestričina in mož vstopita. Bolnica je tiho jokala, gledajoč neko sliko.

„Ozdravi te Bog, duša moja!“ reče mož.

„Hvala... Kakó mi je sedaj dobro, kako neizrekljivo sladkost občutim!“ je dejala bolnica in lahni nasneh ji je igral na njenih tankih ustnicah.

„Ni li res, kakó je Bog usmiljen?... On je milostljiv in vsemogočen! In znovič je proseče z očmi, polnimi solz, gledala na sliko.

Potem nakrat, kakor bi ji nekaj prišlo v glavo, pomignila je možu ter ga poklicala k sebi.

„Ti nikdar nočeš storiti tega, kar te jaz prosim“, je dejala s tihim in nemirnim glasom.

Mož je stegnil vrat ter jo pokorno poslušal.

„Kaj želiš, moja duša?“

„Kolikokrat sem ti že govorila, da ti zdravniki ne vedó nič. So še drugi zdravniki, ki me ozdravijo... Duhovnik mi je pripovedoval, da meščan... Pošlji!“

„Po koga, duša moja?“

„Moj Bog, ničesar noče razumeti!“... In bolnica je nagrbančila čelo ter zaprla oči.

Zdravnik, stopivši k njej, prime jo za rokó. Žila je vtripala čedalje slabeje. Pomignil je soprogu. Bolnica je opazila ta migljaj ter se plašno ozrla. Sestrična se je obrnila na stran ter se razjokala.

„Ne jokaj, ne muči sebe in mene“, je dejala bolnica; „to mi kali moj dušni mir“.

„Ti si angelj!“ je dejala sestričina, poljubljajoč ji rokó.

„Ne, poljubi me v lice — le mrtvim poljubljajo roko... Moj Bog, moj Bog!“

Se tistega večera je bila bolnica mrlič. Njeno truplo je ležalo v krsti v dvorani velike hiše. V veliki sobi z zaprtimi vratmi je sedel cerkovnik in momljajé čital z mirnim glasom Davidove psalme. Jasna voščena svetloba je padala z visokih srebrnih svečnikov na blede čelo mrliča, na težke voščene roke in okamenele gube pokrivala. Cerkovnik, ne razumevajoč svojih besed, je enakomerno čital, in v tihi sobi so čudno donele in umirale njegove besede. Časih pa so se iz oddaljene sobe glasili otročji glasovi in njih topot.

„Kadar skrivaš Svoje lice — se žalosté“, se je glasil psalm, „kadar jim odvzameš dušo — poginejo in se spremené v prah. Ko pošlješ svojega duha — so zopet stvarjeni in takó prenovljaš lice zemlje. Bôdi ti slava, Gospod, na veke“.

Lice mrliča bilo je strogo in veličastno. Niti na čistem hladnem čelu, niti na krepko stisnenih ustnicah se ničesar ni gibalo. Bilo je videti, kakor da posluša one besede. Nù, ali je pa razumela vsaj sedaj te velepomembne besede?

IV.

Čez mesec dnij se je nad grobom umrle gospé vzdigala zidana kapelica. Nad grobom kočijaža pa še ni bilo kamena; samó jasno zelena trava je jela obraščati grob, ki je služil kot jedino znamenje minljivosti vsega posvetnega.

„V resnici boš imel greh, Serega“, je dejala enkrat kuharica na postaji, „če Hvedoru ne kupiš kamena. Poprej si govoril — zima, zima, ali pa tudi zdaj ne ostaneš mož beseda? Saj sem bila navzoča. Enkrat te je že prišel prosit; če ga ne kupiš, pride drugič in davil te bode“.

„Ali kaj, se mar jaz temu ustavljam?“ je odgovoril Serega. Jaz kupim kamen, kakor sem rekel,

za poldrugi rubelj ga kupim. Nisem pozabil, toda pripeljati ga je treba. Ko o priliki pojdem v mesto, pa ga kupim.“

„Ko bi vsaj križ postavil, to je, to!“ oglasil se stari kočijaž: „kajti napačno je to. Škornje pa znaš nositi.“

„Kje pa naj ga vzamem, ta križ?... Iz polena ga ne iztešeš.“

„Kaj vendar govoriš — iz polena ga ne iztešeš? Vzemi sekiro, pojdi zarano v log, tam ga iztešeš. Ali jesen ali kaj drugega posekaš, pa bode križ. Drugače bi moral še logarja napajati.... Za vsako tresko ga napajati ne moreš. Pred kratkem sem si zlomil vago, pa sem si iztesal novo, — nihče mi ni rekel besedice.“

Drugo jutro, rano ob svitu, vzela je Serega sekiro ter šel v log.

Po tleh je še ležala odeja padajoče, od solnca še ne osvetljene rose. Na vshodu se je polagoma jasnilo in medla svetloba se je odbijala ob jasnem nebesnem oboku. Niti jedna travica na tleh, niti jeden list na vejah visokih dreves se ni ganil. Le semtertje je vznemirjal tišino šum ptičjih perutnic v goščavi. Nakrat pa je nekak čuden, prirodni tuji zvok zadonel in umolknil ob kraju gore. Toda glas se je ponovil vnovič ter začel se pravilno glasiti okrog debela nekega nepremičnega drevesa. Jeden vršičkov se je nenavadno strezel, mokro listje je nekaj zašepetalo in penica, sedeča na veji, je odletela ter potresajoč z repom sedla na drugo drevo.

Sekira je z zamolklim glasom zvenela čedalje tiše, sočnate treske so padale na rosno travo in pod udarci se je čul lahni tresk. Drevo se je streslo, nagnilo in spet zravnilo na svojem panju; na to se je ozval tresk še enkrat in drevo je padlo ž

ropotom na črna fla. Na trenutek je glas sekire utihnil. Penica je zažvigala ter zletela še višje.

Prvi šolnčni žarki so prodrli meglo, razsvetlili nebo ter se razprašili po zemlji. Megla se je v valovih valila v globine; rosa, iskroč se, se je spreminjala na zelene v leskeči travi, prozorne meglice so se žurile nekam ter se razprašile po modrem obnebjju. Tiči so gnezdili v goščavah in, kakor splaseni, si nekaj gostoleli; sočnato listje je mirno šepetalo na vršičkih in veje živih dreves so se počasi, pa veličastno razpenjale nad mrtvim, posekanim drevesom.

821-32
KRAGELJ A.
Odiseja/11-14
Go Dom

70054025

GORIŠKA KNJIŽNICA

COBISS ®